

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

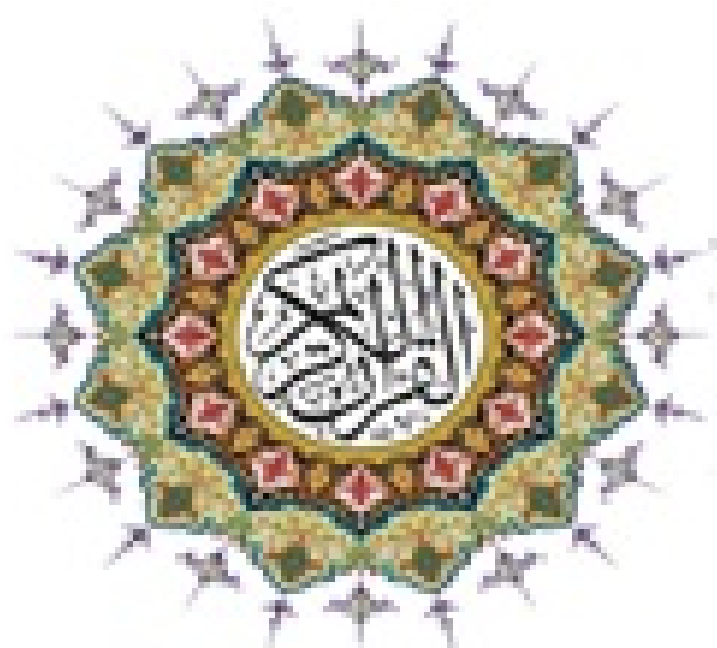
گامی

الحق
علیه
صلاوة
وسلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۴

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 4

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۴۷	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۴
۴۷	مشخصات کتاب
۴۷	۱- ارتداد
۴۷	۱- ارتداد
۴۷	۲- آثار ارتداد
۵۵	۳- آثار ارتداد سامری
۵۶	۴- آثار ارتداد مردم
۵۷	۵- آثار ارتداد منافقان
۵۷	۶- آثار ارتداد
۵۷	۷- آرزوی ارتداد مسلمانان
۵۷	۸- آرزوی ارتداد مسلمانان صدر اسلام
۵۹	۹- آموزش ارتداد
۵۹	۱۰- آموزش گناه ارتداد
۵۹	۱۱- ارتداد بلعم باعورا
۶۰	۱۲- ارتداد بنی اسرائیل
۶۱	۱۳- ارتداد در صدر اسلام
۶۲	۱۴- ارتداد در مسلمانان
۶۳	۱۵- ارتداد قوم ابراهیم
۶۳	۱۶- ارتداد مسلمانان
۶۳	۱۷- ارتداد منافقان صدر اسلام
۶۵	۱۸- ارتداد منافقان مدینه
۶۵	۱۹- ارتداد مؤمنان
۶۷	۲۰- ارتداد هنگام سختی

۶۷	۲۱- ارتداد یهود
۶۷	۲۲- اصحاب کهف و ارتداد
۶۹	۲۳- انگیزه های ارتداد
۶۹	۲۴- اهل کتاب و ارتداد مسلمانان
۶۹	۲۵- بی منطقی ارتداد
۷۱	۲۶- پیشگویی ارتداد مشرکان مکه
۷۱	۲۷- تحمل گناه ارتداد
۷۱	۲۸- تلاش برای ارتداد مسلمانان
۷۳	۲۹- توبه از ارتداد
۷۳	۳۰- تهدید به ارتداد
۷۳	۳۱- جرم ارتداد
۷۵	۳۲- حقیقت ارتداد
۷۵	۳۳- خطر ارتداد
۷۵	۳۴- دعوت به ارتداد
۷۵	۳۵- زمینه ارتداد
۷۷	۳۶- زمینه ارتداد جادوگران فرعون
۷۷	۳۷- زمینه ارتداد عذاب
۷۷	۳۸- زمینه ارتداد مؤمن آل فرعون
۷۹	۳۹- سرزنش ارتداد
۷۹	۴۰- ظلم ارتداد
۷۹	۴۱- عوامل ارتداد
۸۳	۴۲- عوامل ارتداد مسلمانان صدراسلام
۸۳	۴۳- عوامل ارتداد منافقان
۸۳	۴۴- کافران مکه و گناه ارتداد
۸۳	۴۵- کیفر ارتداد
۸۵	۴۶- گناه ارتداد

- ۴۷- گناه تلاش برای ارتداد ۸۷
- ۴۸- مجازات ارتداد در یهودیت ۸۷
- ۴۹- مسیحیان و ارتداد مسلمانان ۸۷
- ۵۰- مفهوم ارتداد ۸۹
- ۵۱- منشأ ارتداد ۸۹
- ۵۲- موارد ارتداد ۸۹
- ۵۳- موانع ارتداد ۹۱
- ۵۴- موسی(ع) و ارتداد بنی اسرائیل ۹۱
- ۵۵- یهود و ارتداد مسلمانان ۹۱
- ۲- ارزش ۹۳
- ۱- ارزش ۹۳
- ۲- آثار ارزش های معنوی ۹۴
- ۳- آثار پایبندی به ارزش ها ۹۴
- ۴- آثار تحصیل ارزش ها ۹۶
- ۵- آثار جهل به ارزش ها ۹۶
- ۶- آثار حفظ ارزش ها ۹۶
- ۷- آثار سوءاستفاده از ارزش ها ۹۸
- ۸- آثار شناخت ارزش ها ۹۸
- ۹- آثار محافظت از ارزش ها ۹۸
- ۱۰- آداب تبیین ارزش ها ۹۸
- ۱۱- آداب تبیین ضد ارزش ها ۱۰۰
- ۱۲- ابزار تحصیل ارزش های جاودان ۱۰۰
- ۱۳- ارزش آب راکد ۱۰۰
- ۱۴- ارزش آبخوری پادشاه مصر ۱۰۰
- ۱۵- ارزش آتش ۱۰۲
- ۱۶- ارزش آثار باستانی ۱۰۲

- ۱۷- ارزش آخرت ۱۰۲
- ۱۸- ارزش آخرت طلبی ۱۰۴
- ۱۹- ارزش آرزو ۱۰۴
- ۲۰- ارزش آرزوی جهاد ۱۰۵
- ۲۱- ارزش آزادی ۱۰۶
- ۲۲- ارزش آزادی برده ۱۰۶
- ۲۳- ارزش آسایش ۱۰۶
- ۲۴- ارزش آسمان ۱۰۶
- ۲۵- ارزش آفرینش ۱۰۸
- ۲۶- ارزش آیات خدا ۱۰۸
- ۲۷- ارزش ابزار شناخت ۱۰۸
- ۲۸- ارزش احترام به والدین ۱۰۸
- ۲۹- ارزش احسان ۱۱۰
- ۳۰- ارزش احسان به والدین ۱۱۱
- ۳۱- ارزش احکام ۱۱۲
- ۳۲- ارزش اخروی ایمان ۱۱۲
- ۳۳- ارزش اخروی تقوا ۱۱۲
- ۳۴- ارزش اخروی ثروت ۱۱۲
- ۳۵- ارزش اخروی عمل ۱۱۴
- ۳۶- ارزش اخلاص ۱۱۴
- ۳۷- ارزش اخلاص در تسبیح خدا ۱۱۴
- ۳۸- ارزش اخلاص در عبادت ۱۱۵
- ۳۹- ارزش ادراک ۱۱۶
- ۴۰- ارزش ادراک باطنی ۱۱۶
- ۴۱- ارزش اراده ۱۱۶
- ۴۲- ارزش ارزیابی ۱۱۶

- ۱۱۸ ----- ۴۳- ارزش استقامت
- ۱۱۸ ----- ۴۴- ارزش استقامت در ایمان
- ۱۱۸ ----- ۴۵- ارزش استقامت در توحید
- ۱۱۸ ----- ۴۶- ارزش اسلام
- ۱۲۰ ----- ۴۷- ارزش اشرافیت
- ۱۲۰ ----- ۴۸- ارزش اطاعت
- ۱۲۲ ----- ۴۹- ارزش اطاعت از خدا
- ۱۲۲ ----- ۵۰- ارزش اطاعت از قرآن
- ۱۲۲ ----- ۵۱- ارزش اطعام به مساکین
- ۱۲۳ ----- ۵۲- ارزش اعاده آبرو
- ۱۲۴ ----- ۵۳- ارزش اقلیت
- ۱۲۴ ----- ۵۴- ارزش اکثریت
- ۱۲۶ ----- ۵۵- ارزش امانتداری
- ۱۲۶ ----- ۵۶- ارزش امداد به دین
- ۱۲۷ ----- ۵۷- ارزش امداد به مجاهدان
- ۱۲۸ ----- ۵۸- ارزش امداد به مهاجران
- ۱۲۸ ----- ۵۹- ارزش امر به معروف
- ۱۳۰ ----- ۶۰- ارزش امکانات دنیوی
- ۱۳۲ ----- ۶۱- ارزش امکانات مادی
- ۱۳۴ ----- ۶۲- ارزش امنیت در زندگی
- ۱۳۴ ----- ۶۳- ارزش امنیت مؤمنان
- ۱۳۵ ----- ۶۴- ارزش امیدواری در سختی
- ۱۳۶ ----- ۶۵- ارزش انجیر
- ۱۳۶ ----- ۶۶- ارزش انسان
- ۱۳۸ ----- ۶۷- ارزش انفاق
- ۱۴۴ ----- ۶۸- ارزش انفاق آشکار

- ۶۹- ارزش انفاق پس از فتح مکه ۱۴۵
- ۷۰- ارزش انفاق پنهانی ۱۴۶
- ۷۱- ارزش انفاق قبل از فتح مکه ۱۴۷
- ۷۲- ارزش انگور ۱۴۸
- ۷۳- ارزش اهل بصیرت ۱۴۸
- ۷۴- ارزش ایثار ۱۴۸
- ۷۵- ارزش ایمان ۱۵۰
- ۷۶- ارزش ایمان به آیات خدا ۱۶۰
- ۷۷- ارزش ایمان به خدا ۱۶۱
- ۷۸- ارزش ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۶۲
- ۷۹- ارزش ایمان در جوانی ۱۶۳
- ۸۰- ارزش ایمان راستین ۱۶۴
- ۸۱- ارزش ایمان قلبی ۱۶۴
- ۸۲- ارزش بادیه نشینی ۱۶۴
- ۸۳- ارزش باغ های اخروی ۱۶۶
- ۸۴- ارزش باغ های دنیوی ۱۶۶
- ۸۵- ارزش باغهای بهشت ۱۶۶
- ۸۶- ارزش برپایی نماز ۱۶۷
- ۸۷- ارزش برده مؤمن ۱۶۸
- ۸۸- ارزش برهان ۱۶۸
- ۸۹- ارزش برهان در ایمان ۱۶۸
- ۹۰- ارزش بصیرت ۱۷۰
- ۹۱- ارزش بکارت ۱۷۰
- ۹۲- ارزش بهشت ۱۷۱
- ۹۳- ارزش بی نیازی ۱۷۲
- ۹۴- ارزش بینش الهی ۱۷۴

- ۹۵- ارزش پاداش اخروی ۱۷۴
- ۹۶- ارزش پاداش اخروی محسنان ۱۷۶
- ۹۷- ارزش پاداش دنیوی ۱۷۶
- ۹۸- ارزش پاداش دنیوی محسنان ۱۷۸
- ۹۹- ارزش پاداش مضاعف ۱۷۸
- ۱۰۰- ارزش پاداش های خدا ۱۷۸
- ۱۰۱- ارزش پاکی ۱۸۰
- ۱۰۲- ارزش پاکیزگی ۱۸۱
- ۱۰۳- ارزش پرداخت زکات ۱۸۲
- ۱۰۴- ارزش پیروی از انصار ۱۸۲
- ۱۰۵- ارزش پیروی از مهاجران ۱۸۲
- ۱۰۶- ارزش پیشگامی در ایمان ۱۸۲
- ۱۰۷- ارزش پیشگامی در تقرب ۱۸۴
- ۱۰۸- ارزش پیشگامی در عمل خیر ۱۸۴
- ۱۰۹- ارزش تأمین فقرا ۱۸۴
- ۱۱۰- ارزش تاریخ ۱۸۴
- ۱۱۱- ارزش تبلیغ توحید ۱۸۶
- ۱۱۲- ارزش تبلیغ حق ۱۸۶
- ۱۱۳- ارزش تحمل اذیت ۱۸۶
- ۱۱۴- ارزش تحمل سختی در راه خدا ۱۸۷
- ۱۱۵- ارزش تحمل سختی ها ۱۸۸
- ۱۱۶- ارزش تحمل سختیهای تحصیل علم ۱۸۸
- ۱۱۷- ارزش تداوم انفاق ۱۸۸
- ۱۱۸- ارزش تداوم تسبیح خدا ۱۸۸
- ۱۱۹- ارزش تداوم حمد خدا ۱۹۰
- ۱۲۰- ارزش تداوم عبادت ۱۹۰

- ۱۲۱- ارزش تداوم عمل ۱۹۰
- ۱۲۲- ارزش تداوم عمل صالح ۱۹۰
- ۱۲۳- ارزش ترس از حسابرسی خدا ۱۹۲
- ۱۲۴- ارزش ترس از خدا ۱۹۲
- ۱۲۵- ارزش ترس از فرجام ۱۹۲
- ۱۲۶- ارزش ترس از وعیدهای خدا ۱۹۲
- ۱۲۷- ارزش ترک گناه در خلوت ۱۹۴
- ۱۲۸- ارزش تزکیه ۱۹۴
- ۱۲۹- ارزش تسبیح ۱۹۶
- ۱۳۰- ارزش تسبیح خدا ۱۹۶
- ۱۳۱- ارزش تسلیم ۱۹۸
- ۱۳۲- ارزش تسلیم به خدا ۱۹۸
- ۱۳۳- ارزش تشخیص خیر ۱۹۹
- ۱۳۴- ارزش تشویق به عمل خیر ۲۰۰
- ۱۳۵- ارزش تضرع ۲۰۰
- ۱۳۶- ارزش تعالیم دین ۲۰۰
- ۱۳۷- ارزش تعالیم قرآن ۲۰۰
- ۱۳۸- ارزش تعالیم کتب آسمانی ۲۰۲
- ۱۳۹- ارزش تعقل ۲۰۲
- ۱۴۰- ارزش تعقل در قرآن ۲۰۵
- ۱۴۱- ارزش تعلم ۲۰۶
- ۱۴۲- ارزش تعلم حکمت ۲۰۶
- ۱۴۳- ارزش تعلم دین ۲۰۶
- ۱۴۴- ارزش تعلم قرآن ۲۰۶
- ۱۴۵- ارزش تعلیم حکمت ۲۰۸
- ۱۴۶- ارزش تعلیم دین ۲۰۸

- ۱۴۷- ارزش تعلیم قرآن ۲۰۸
- ۱۴۸- ارزش تعلیم کتاب آسمانی ۲۰۸
- ۱۴۹- ارزش تفکر ۲۱۰
- ۱۵۰- ارزش تفکر زن ۲۱۰
- ۱۵۱- ارزش تقرب ۲۱۰
- ۱۵۲- ارزش تقرب به خدا ۲۱۱
- ۱۵۳- ارزش تقوا ۲۱۲
- ۱۵۴- ارزش تکلیف سخت ۲۱۹
- ۱۵۵- ارزش تلاش ۲۲۰
- ۱۵۶- ارزش تلاش برای تکامل ۲۲۰
- ۱۵۷- ارزش تلاوت قرآن ۲۲۰
- ۱۵۸- ارزش تواضع ۲۲۰
- ۱۵۹- ارزش تواضع برای والدین ۲۲۲
- ۱۶۰- ارزش توبه ۲۲۲
- ۱۶۱- ارزش توحید ۲۲۴
- ۱۶۲- ارزش توکل ۲۲۴
- ۱۶۳- ارزش توکل بر خدا ۲۲۴
- ۱۶۴- ارزش تهجد ۲۲۵
- ۱۶۵- ارزش ثروت ۲۲۶
- ۱۶۶- ارزش جان انسان ها ۲۲۸
- ۱۶۷- ارزش جان قاتل ۲۲۸
- ۱۶۸- ارزش جان مفسدان ۲۳۰
- ۱۶۹- ارزش جان مؤمنان ۲۳۰
- ۱۷۰- ارزش جاودانگی ۲۳۰
- ۱۷۱- ارزش جذابیت همسر ۲۳۰
- ۱۷۲- ارزش جنسیت ۲۳۲

- ۱۷۳- ارزش جنگ ۲۳۲
- ۱۷۴- ارزش جهاد ۲۳۲
- ۱۷۵- ارزش جهاد پس از فتح مکه ۲۴۱
- ۱۷۶- ارزش جهاد قبل از فتح مکه ۲۴۲
- ۱۷۷- ارزش جهاد مالی ۲۴۲
- ۱۷۸- ارزش حج ۲۴۲
- ۱۷۹- ارزش حدود خدا ۲۴۴
- ۱۸۰- ارزش حرکت اسب مجاهدان ۲۴۴
- ۱۸۱- ارزش حسن فرجام ۲۴۵
- ۱۸۲- ارزش حق ۲۴۶
- ۱۸۳- ارزش حق پذیری ۲۴۶
- ۱۸۴- ارزش حکمت ۲۴۶
- ۱۸۵- ارزش حکومت ۲۴۸
- ۱۸۶- ارزش حلال ها ۲۴۸
- ۱۸۷- ارزش حلم ۲۴۸
- ۱۸۸- ارزش حمایت از ارزش ها ۲۴۹
- ۱۸۹- ارزش حمایت از دین ۲۵۰
- ۱۹۰- ارزش حیات اخروی ۲۵۰
- ۱۹۱- ارزش حیات انسان ها ۲۵۲
- ۱۹۲- ارزش حیات دنیوی ۲۵۲
- ۱۹۳- ارزش حیات مؤمنان ۲۵۴
- ۱۹۴- ارزش خاک ۲۵۴
- ۱۹۵- ارزش خانواده ۲۵۴
- ۱۹۶- ارزش خبایث ۲۵۴
- ۱۹۷- ارزش خدمت به جامعه ۲۵۶
- ۱۹۸- ارزش خرما ۲۵۶

- ۱۹۹- ارزش خشیت ۲۵۷
- ۲۰۰- ارزش خشیت پنهانی ۲۵۸
- ۲۰۱- ارزش خشیت در خلوت ۲۵۸
- ۲۰۲- ارزش خضوع ۲۶۰
- ۲۰۳- ارزش خضوع بر خدا ۲۶۰
- ۲۰۴- ارزش خلاص در خشیت ۲۶۰
- ۲۰۵- ارزش خلقت انسان ۲۶۱
- ۲۰۶- ارزش خواسته های مادی ۲۶۲
- ۲۰۷- ارزش خواسته های معنوی ۲۶۲
- ۲۰۸- ارزش خوش اخلاقی ۲۶۲
- ۲۰۹- ارزش خویشاوندی ۲۶۲
- ۲۱۰- ارزش خیرخواهی ۲۶۴
- ۲۱۱- ارزش دختر ۲۶۴
- ۲۱۲- ارزش دعا ۲۶۶
- ۲۱۳- ارزش دعا برای دیگران ۲۶۶
- ۲۱۴- ارزش دعا برای فرزند ۲۶۸
- ۲۱۵- ارزش دعای محمد(صلی الله علیه و آله) ۲۶۸
- ۲۱۶- ارزش دعای والدین ۲۶۹
- ۲۱۷- ارزش دعوت به توحید ۲۷۰
- ۲۱۸- ارزش دعوت به دین ۲۷۰
- ۲۱۹- ارزش دقت عمل ۲۷۰
- ۲۲۰- ارزش دنبه در یهود ۲۷۰
- ۲۲۱- ارزش دنیا ۲۷۱
- ۲۲۲- ارزش دنیاطلبی ۲۷۲
- ۲۲۳- ارزش دوری از ظالمان ۲۷۲
- ۲۲۴- ارزش دوست ۲۷۳

- ۲۲۵- ارزش دیدگاه مردم ----- ۲۷۴
- ۲۲۶- ارزش دین ----- ۲۷۴
- ۲۲۷- ارزش دینداری ----- ۲۷۶
- ۲۲۸- ارزش ذکر آخرت ----- ۲۷۶
- ۲۲۹- ارزش ذکر خدا ----- ۲۷۷
- ۲۳۰- ارزش راستگویان ----- ۲۸۰
- ۲۳۱- ارزش راستگویی ----- ۲۸۰
- ۲۳۲- ارزش رسوم پیشینیان ----- ۲۸۱
- ۲۳۳- ارزش رضایت انسان ----- ۲۸۲
- ۲۳۴- ارزش رضایت خدا ----- ۲۸۲
- ۲۳۵- ارزش رضایت مردم ----- ۲۸۲
- ۲۳۶- ارزش رعایت پوشش ----- ۲۸۳
- ۲۳۷- ارزش رفاه ----- ۲۸۴
- ۲۳۸- ارزش رفاه مؤمنان ----- ۲۸۴
- ۲۳۹- ارزش رفع کینه ----- ۲۸۴
- ۲۴۰- ارزش روابط خویشاوندی ----- ۲۸۶
- ۲۴۱- ارزش روابط دینی ----- ۲۸۶
- ۲۴۲- ارزش روح ----- ۲۸۶
- ۲۴۳- ارزش روزه ----- ۲۸۶
- ۲۴۴- ارزش روزه کفاره ----- ۲۸۸
- ۲۴۵- ارزش روزی ----- ۲۸۸
- ۲۴۶- ارزش زبور ----- ۲۸۸
- ۲۴۷- ارزش زمان ----- ۲۹۰
- ۲۴۸- ارزش زمین ----- ۲۹۰
- ۲۴۹- ارزش زن ----- ۲۹۰
- ۲۵۰- ارزش زندگی اخروی ----- ۲۹۱

- ۲۵۱- ارزش زندگی دنیوی ۲۹۳
- ۲۵۲- ارزش زهد ۲۹۴
- ۲۵۳- ارزش زیبایی ۲۹۴
- ۲۵۴- ارزش زیبایی همسر ۲۹۴
- ۲۵۵- ارزش زیتون ۲۹۶
- ۲۵۶- ارزش سایه ها ۲۹۶
- ۲۵۷- ارزش سبقت در ایمان ۲۹۶
- ۲۵۸- ارزش سبیل السلام ۲۹۸
- ۲۵۹- ارزش سبیل الله ۲۹۸
- ۲۶۰- ارزش سجده ۳۰۲
- ۲۶۱- ارزش سحرگاه ۳۰۴
- ۲۶۲- ارزش سخن ۳۰۴
- ۲۶۳- ارزش سرزمین ها ۳۰۴
- ۲۶۴- ارزش سرور اخروی ۳۰۴
- ۲۶۵- ارزش سرور دنیوی ۳۰۶
- ۲۶۶- ارزش سعادت اخروی ۳۰۶
- ۲۶۷- ارزش سعادت خواهی ۳۰۶
- ۲۶۸- ارزش سلام ۳۰۶
- ۲۶۹- ارزش سلام بر انبیا ۳۰۸
- ۲۷۰- ارزش سلام بر بندگان خدا ۳۰۸
- ۲۷۱- ارزش سنت ۳۱۰
- ۲۷۲- ارزش شخصیت ۳۱۰
- ۲۷۳- ارزش شرح صدر ۳۱۲
- ۲۷۴- ارزش شرک ۳۱۲
- ۲۷۵- ارزش شعر ۳۱۲
- ۲۷۶- ارزش شکر ۳۱۲

- ۲۷۷- ارزش شکر خدا ----- ۳۱۴
- ۲۷۸- ارزش شنوایی ----- ۳۱۴
- ۲۷۹- ارزش شهادت در راه خدا ----- ۳۱۶
- ۲۸۰- ارزش شهر نشینی ----- ۳۱۶
- ۲۸۱- ارزش صبر ----- ۳۱۶
- ۲۸۲- ارزش صبر بر ایمان ----- ۳۲۲
- ۲۸۳- ارزش صبر بر حق ----- ۳۲۲
- ۲۸۴- ارزش صداقت ----- ۳۲۳
- ۲۸۵- ارزش صداقت در معامله ----- ۳۲۶
- ۲۸۶- ارزش صدقه ----- ۳۲۶
- ۲۸۷- ارزش صراط مستقیم ----- ۳۲۶
- ۲۸۸- ارزش طبیعت ----- ۳۲۸
- ۲۸۹- ارزش طلبی اصحاب کهف ----- ۳۲۸
- ۲۹۰- ارزش طهارت ----- ۳۲۹
- ۲۹۱- ارزش طیبات ----- ۳۳۰
- ۲۹۲- ارزش ظن ----- ۳۳۰
- ۲۹۳- ارزش عبادت ----- ۳۳۱
- ۲۹۴- ارزش عبادت خدا ----- ۳۳۳
- ۲۹۵- ارزش عبودیت ----- ۳۳۴
- ۲۹۶- ارزش عبودیت محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۳۳۶
- ۲۹۷- ارزش عتق برده ----- ۳۳۶
- ۲۹۸- ارزش عدالت ----- ۳۳۷
- ۲۹۹- ارزش عدالتخواهی ----- ۳۳۹
- ۳۰۰- ارزش عرف ----- ۳۴۰
- ۳۰۱- ارزش عصمت ----- ۳۴۰
- ۳۰۲- ارزش عطایای خدا ----- ۳۴۱

- ۳۰۳- ارزش عفت ۳۴۲
- ۳۰۴- ارزش عفت زن ۳۴۲
- ۳۰۵- ارزش عفت همسر ۳۴۳
- ۳۰۶- ارزش عفو ۳۴۴
- ۳۰۷- ارزش عقل ۳۴۶
- ۳۰۸- ارزش عقیده ۳۴۸
- ۳۰۹- ارزش علاقه به تزکیه ۳۴۹
- ۳۱۰- ارزش علاقه به جهاد ۳۵۰
- ۳۱۱- ارزش علاقه به شوهر ۳۵۰
- ۳۱۲- ارزش علم ۳۵۰
- ۳۱۳- ارزش علم به آفرینش ۳۵۸
- ۳۱۴- ارزش علم به حقایق ۳۵۸
- ۳۱۵- ارزش علما ۳۵۸
- ۳۱۶- ارزش علوم دینی ۳۵۸
- ۳۱۷- ارزش عمر انسان ها ۳۶۰
- ۳۱۸- ارزش عمل ۳۶۰
- ۳۱۹- ارزش عمل انصار ۳۶۵
- ۳۲۰- ارزش عمل پسندیده مؤمنان ۳۶۶
- ۳۲۱- ارزش عمل در جوانی ۳۶۶
- ۳۲۲- ارزش عمل زن ۳۶۶
- ۳۲۳- ارزش عمل زنان مؤمن ۳۶۶
- ۳۲۴- ارزش عمل صالح ۳۶۸
- ۳۲۵- ارزش عمل مرد ۳۷۲
- ۳۲۶- ارزش عمل مؤمنان ۳۷۲
- ۳۲۷- ارزش عمل مهاجران ۳۷۴
- ۳۲۸- ارزش عنصر خلقت انسان ۳۷۴

- ۳۲۹- ارزش عواطف خانوادگی ۳۷۴
- ۳۳۰- ارزش غبار اسب مجاهدان ۳۷۵
- ۳۳۱- ارزش غبطه ۳۷۶
- ۳۳۲- ارزش فرزند ۳۷۶
- ۳۳۳- ارزش فرزند صالح ۳۷۶
- ۳۳۴- ارزش فرزندان ۳۷۸
- ۳۳۵- ارزش فرشهای بهشت ۳۷۹
- ۳۳۶- ارزش فصاحت در تبلیغ ۳۸۰
- ۳۳۷- ارزش قدرت ۳۸۰
- ۳۳۸- ارزش قرآن ۳۸۲
- ۳۳۹- ارزش قربانی کفاره ۳۸۴
- ۳۴۰- ارزش قرض به خدا ۳۸۴
- ۳۴۱- ارزش قصاص ۳۸۴
- ۳۴۲- ارزش قصه اصحاب کهف ۳۸۵
- ۳۴۳- ارزش قلب ۳۸۶
- ۳۴۴- ارزش قوای ادراکی ۳۸۶
- ۳۴۵- ارزش قیاس ۳۸۶
- ۳۴۶- ارزش کاخ های اخروی ۳۸۷
- ۳۴۷- ارزش کاخ های دنیوی ۳۸۸
- ۳۴۸- ارزش کار ۳۸۸
- ۳۴۹- ارزش کتاب ۳۹۰
- ۳۵۰- ارزش کسب ۳۹۰
- ۳۵۱- ارزش کعبه ۳۹۰
- ۳۵۲- ارزش کفر ۳۹۲
- ۳۵۳- ارزش کوه طور ۳۹۲
- ۳۵۴- ارزش گواهی ۳۹۲

- ۳۹۲ ..... ارزش لذایذ دنیوی ۳۵۵
- ۳۹۴ ..... ارزش لیاقت ۳۵۶
- ۳۹۴ ..... ارزش مادی مانده آسمانی ۳۵۷
- ۳۹۴ ..... ارزش مادیات ۳۵۸
- ۳۹۴ ..... ارزش مال ۳۵۹
- ۳۹۸ ..... ارزش مال انسان ها ۳۶۰
- ۳۹۸ ..... ارزش مال مؤمنان ۳۶۱
- ۳۹۹ ..... ارزش مالکیت ۳۶۲
- ۴۰۰ ..... ارزش متعلمان ۳۶۳
- ۴۰۰ ..... ارزش محافظت از ایمان ۳۶۴
- ۴۰۰ ..... ارزش محبت خدا ۳۶۵
- ۴۰۰ ..... ارزش مردم داری ۳۶۶
- ۴۰۲ ..... ارزش مرگ مهاجران ۳۶۷
- ۴۰۲ ..... ارزش مسافرت ۳۶۸
- ۴۰۲ ..... ارزش مسافرت با علما ۳۶۹
- ۴۰۲ ..... ارزش مسجدالاقصی ۳۷۰
- ۴۰۴ ..... ارزش مسؤولیت ۳۷۱
- ۴۰۴ ..... ارزش مشاوره ۳۷۲
- ۴۰۴ ..... ارزش مشورت ۳۷۳
- ۴۰۴ ..... ارزش معارف دینی ۳۷۴
- ۴۰۶ ..... ارزش معاشرت با یتیم ۳۷۵
- ۴۰۶ ..... ارزش معنوی ۳۷۶
- ۴۰۶ ..... ارزش معنوی مانده آسمانی ۳۷۷
- ۴۰۶ ..... ارزش معنویات ۳۷۸
- ۴۰۸ ..... ارزش مقابله به مثل ۳۷۹
- ۴۰۸ ..... ارزش مقام آدم(ع) ۳۸۰

- ۳۸۱- ارزش مقام امامت ۴۰۸
- ۳۸۲- ارزش مقام تسلیم ۴۰۸
- ۳۸۳- ارزش مقام تقرب ۴۱۰
- ۳۸۴- ارزش مقام حوا ۴۱۰
- ۳۸۵- ارزش مقام رضا ۴۱۰
- ۳۸۶- ارزش مقام رضوان ۴۱۰
- ۳۸۷- ارزش مقام عبودیت ۴۱۲
- ۳۸۸- ارزش مقام محمود ۴۱۴
- ۳۸۹- ارزش مقام نبوت ۴۱۴
- ۳۹۰- ارزش مقامات اخروی ۴۱۴
- ۳۹۱- ارزش مقامات دنیوی ۴۱۵
- ۳۹۲- ارزش مقامات صالحان ۴۱۶
- ۳۹۳- ارزش مقامات معنوی ۴۱۶
- ۳۹۴- ارزش مکان ها ۴۱۶
- ۳۹۵- ارزش مکه ۴۱۸
- ۳۹۶- ارزش مناجات ۴۱۸
- ۳۹۷- ارزش موجودات ۴۱۸
- ۳۹۸- ارزش موقعیت اجتماعی ۴۱۸
- ۳۹۹- ارزش مؤمنان فقیر ۴۲۰
- ۴۰۰- ارزش مهربانی ۴۲۰
- ۴۰۱- ارزش مهربانی با والدین ۴۲۰
- ۴۰۲- ارزش مهمان نوازی ۴۲۱
- ۴۰۳- ارزش میوه ۴۲۲
- ۴۰۴- ارزش ناخوشایندی مردم ۴۲۲
- ۴۰۵- ارزش نبوت ۴۲۲
- ۴۰۶- ارزش نجات از زندان ۴۲۴

- ۴۰۷- ارزش نجات انسان ها - ۴۲۴
- ۴۰۸- ارزش نزول قرآن - ۴۲۴
- ۴۰۹- ارزش نژادپرستی - ۴۲۴
- ۴۱۰- ارزش نسل صالح - ۴۲۵
- ۴۱۱- ارزش نسل مؤمن - ۴۲۶
- ۴۱۲- ارزش نظم - ۴۲۶
- ۴۱۳- ارزش نعمت - ۴۲۶
- ۴۱۴- ارزش نعمت های اخروی - ۴۲۶
- ۴۱۵- ارزش نعمت های دنیوی - ۴۲۸
- ۴۱۶- ارزش نعمتهای آسمان - ۴۳۰
- ۴۱۷- ارزش نعمتهای بهشت - ۴۳۱
- ۴۱۸- ارزش نعمتهای خدا - ۴۳۲
- ۴۱۹- ارزش نعمتهای زمین - ۴۳۲
- ۴۲۰- ارزش نفس لواحه - ۴۳۳
- ۴۲۱- ارزش نماز - ۴۳۴
- ۴۲۲- ارزش نماز جمعه - ۴۳۵
- ۴۲۳- ارزش نماز شب - ۴۳۶
- ۴۲۴- ارزش نماز مسلمانان - ۴۳۶
- ۴۲۵- ارزش نویسندگان - ۴۳۶
- ۴۲۶- ارزش نهضت در راه خدا - ۴۳۶
- ۴۲۷- ارزش نهی از منکر - ۴۳۸
- ۴۲۸- ارزش نیاز های اخروی - ۴۳۸
- ۴۲۹- ارزش نیاز های دنیوی - ۴۳۹
- ۴۳۰- ارزش نیاز های مادی - ۴۴۰
- ۴۳۱- ارزش نیاز های معنوی - ۴۴۰
- ۴۳۲- ارزش نیکی - ۴۴۰

- ۴۳۳- ارزش نیکی به والدین ۴۴۱
- ۴۳۴- ارزش وارثان صالح ۴۴۲
- ۴۳۵- ارزش والدین ۴۴۲
- ۴۳۶- ارزش وجدان ۴۴۲
- ۴۳۷- ارزش وحی ۴۴۲
- ۴۳۸- ارزش وصیت مالی ۴۴۴
- ۴۳۹- ارزش وفای به عهد ۴۴۴
- ۴۴۰- ارزش ولایت امام علی(ع) ۴۴۵
- ۴۴۱- ارزش ها در قیامت ۴۴۶
- ۴۴۲- ارزش های اجتماعی ۴۴۶
- ۴۴۳- ارزش های اخروی ۴۴۶
- ۴۴۴- ارزش های اخلاقی ۴۴۸
- ۴۴۵- ارزش های برتر ۴۴۸
- ۴۴۶- ارزش های دنیوی ۴۴۸
- ۴۴۷- ارزش های شیطانی ۴۴۸
- ۴۴۸- ارزش های معنوی ۴۵۰
- ۴۴۹- ارزش هجرت ۴۵۰
- ۴۵۰- ارزش هجرت در راه خدا ۴۵۲
- ۴۵۱- ارزش هدایت ۴۵۴
- ۴۵۲- ارزش هدیه ۴۵۴
- ۴۵۳- ارزش هستی شناسی ۴۵۵
- ۴۵۴- ارزش هم‌رزمی با رهبران دینی ۴۵۶
- ۴۵۵- ارزش هم‌رزمی با محمد(صلی الله علیه و آله) ۴۵۶
- ۴۵۶- ارزش همنشینان ۴۵۶
- ۴۵۷- ارزش همتشینی با پاکان ۴۵۷
- ۴۵۸- ارزش همتشینی با صالحان ۴۵۸

- ۴۵۸ ----- ۴۵۹- استقامت در ارزش ها
- ۴۵۸ ----- ۴۶۰- استهزای ارزش ها
- ۴۵۹ ----- ۴۶۱- اقرار بی ارزش
- ۴۶۰ ----- ۴۶۲- انفاق بی ارزش
- ۴۶۰ ----- ۴۶۳- اهمیت احیای ارزش ها
- ۴۶۰ ----- ۴۶۴- اهمیت ارزش ها
- ۴۶۱ ----- ۴۶۵- اهمیت ارزش های اخروی
- ۴۶۲ ----- ۴۶۶- اهمیت تحصیل ارزش ها
- ۴۶۲ ----- ۴۶۷- اهمیت حفظ ارزش ها
- ۴۶۳ ----- ۴۶۸- اهمیت محافظت از ارزش ها
- ۴۶۴ ----- ۴۶۹- ایمان بی ارزش
- ۴۶۴ ----- ۴۷۰- برتری ارزش ها معنوی
- ۴۶۵ ----- ۴۷۱- برتری ارزش های معنوی
- ۴۶۶ ----- ۴۷۲- بزرگترین ارزش
- ۴۶۶ ----- ۴۷۳- بی ارزش زندگی دنیوی
- ۴۶۶ ----- ۴۷۴- پاسداران ارزش ها
- ۴۶۶ ----- ۴۷۵- پیدایش ارزش های قومی
- ۴۶۸ ----- ۴۷۶- پیشگامی در ارزش ها
- ۴۶۸ ----- ۴۷۷- تبلیغ ارزش ها
- ۴۶۸ ----- ۴۷۸- تبیین ارزش ها
- ۴۶۹ ----- ۴۷۹- تبیین ارزش های معنوی
- ۴۷۰ ----- ۴۸۰- تجارت بی ارزش
- ۴۷۰ ----- ۴۸۱- ترویج ارزش ها
- ۴۷۰ ----- ۴۸۲- تشویق به ارزش ها
- ۴۷۲ ----- ۴۸۳- تفاوت ارزش ها
- ۴۷۲ ----- ۴۸۴- تلاش بی ارزش

- ۴۸۵- توصیه به تحصیل ارزش ها ۴۷۲
- ۴۸۶- جاودانگی ارزش های معنوی ۴۷۴
- ۴۸۷- جنگ با ارزش ۴۷۴
- ۴۸۸- جهل به ارزش ها ۴۷۴
- ۴۸۹- حفظ ارزش ها ۴۷۴
- ۴۹۰- ذکر بی ارزش ۴۷۶
- ۴۹۱- روش مبارزه با ضد ارزش ها ۴۷۶
- ۴۹۲- زمینه ۴۷۶
- ۴۹۳- زمینه ارزش ها ۴۷۸
- ۴۹۴- زمینه ارزش های اخروی ۴۷۸
- ۴۹۵- زمینه بقای ارزش ها ۴۷۸
- ۴۹۶- زمینه بی اعتنایی به ارزش ها ۴۷۹
- ۴۹۷- زمینه پابندی به ارزش ها ۴۸۰
- ۴۹۸- زمینه تحصیل ارزش ها ۴۸۰
- ۴۹۹- زمینه حفظ ارزش ها ۴۸۰
- ۵۰۰- زمینه دشمنی با ارزش ها ۴۸۲
- ۵۰۱- زمینه دفاع از ارزش ها ۴۸۲
- ۵۰۲- زمینه شناخت ارزش وحی ۴۸۲
- ۵۰۳- زمینه محو ارزش ها ۴۸۳
- ۵۰۴- زمینه هتک ارزش ها ۴۸۴
- ۵۰۵- زندگی بی ارزش ۴۸۴
- ۵۰۶- سبقت در ارزش ها ۴۸۴
- ۵۰۷- سفر با ارزش ۴۸۶
- ۵۰۸- سوء استفاده از ارزش ها ۴۸۶
- ۵۰۹- شرایط ارزش شعر ۴۸۸
- ۵۱۰- شرایط ارزش هجرت ۴۸۸

- ۴۸۸ ----- ۵۱۱- شعر بی ارزش -
- ۴۸۹ ----- ۵۱۲- شناخت ارزش ها -----
- ۴۹۰ ----- ۵۱۳- ضد ارزش -----
- ۴۹۰ ----- ۵۱۴- ضد ارزش ها -----
- ۴۹۴ ----- ۵۱۵- ظالمان و ارزش هجرت -----
- ۴۹۴ ----- ۵۱۶- عبادت بی ارزش -----
- ۴۹۴ ----- ۵۱۷- عفو با ارزش -----
- ۴۹۵ ----- ۵۱۸- عقلانیت دفاع از ارزش ها -----
- ۴۹۶ ----- ۵۱۹- علم به پوچی ارزش های مادی -----
- ۴۹۶ ----- ۵۲۰- عمل با ارزش -----
- ۴۹۶ ----- ۵۲۱- عمل به ارزش ها -----
- ۴۹۶ ----- ۵۲۲- عمل صالح بی ارزش -----
- ۴۹۸ ----- ۵۲۳- عوامل ارزش ها -----
- ۴۹۸ ----- ۵۲۴- عوامل پیدایش ارزش ها -----
- ۴۹۸ ----- ۵۲۵- عوامل تغییر ارزش ها -----
- ۴۹۸ ----- ۵۲۶- عوامل حفظ ارزش ها -----
- ۵۰۰ ----- ۵۲۷- عوامل فهم ارزش ها -----
- ۵۰۰ ----- ۵۲۸- عوامل کاهش ارزش ایمان -----
- ۵۰۰ ----- ۵۲۹- عوامل مؤثر در ارزش ها -----
- ۵۰۰ ----- ۵۳۰- فاقدان ارزش -----
- ۵۰۲ ----- ۵۳۱- فاقدان ارزش انسانیت -----
- ۵۰۲ ----- ۵۳۲- فطرت دفاع از ارزش ها -----
- ۵۰۲ ----- ۵۳۳- قرض با ارزش -----
- ۵۰۲ ----- ۵۳۴- کسب بی ارزش -----
- ۵۰۴ ----- ۵۳۵- کم ارزش کردن مال دیگران -----
- ۵۰۴ ----- ۵۳۶- مبارزه با ضد ارزش ها -----

- ۵۰۴ ----- ۵۳۷- معبود با ارزش
- ۵۰۶ ----- ۵۳۸- ملاک ارزش
- ۵۲۰ ----- ۵۳۹- ملاک ارزش احسان
- ۵۲۲ ----- ۵۴۰- ملاک ارزش ادعا
- ۵۲۲ ----- ۵۴۱- ملاک ارزش استقامت
- ۵۲۲ ----- ۵۴۲- ملاک ارزش امکانات مادی
- ۵۲۴ ----- ۵۴۳- ملاک ارزش انسان
- ۵۲۴ ----- ۵۴۴- ملاک ارزش انسان ها
- ۵۲۵ ----- ۵۴۵- ملاک ارزش اتفاق
- ۵۲۸ ----- ۵۴۶- ملاک ارزش ایثار
- ۵۳۰ ----- ۵۴۷- ملاک ارزش ایمان
- ۵۳۲ ----- ۵۴۸- ملاک ارزش بینش
- ۵۳۲ ----- ۵۴۹- ملاک ارزش تقوا
- ۵۳۲ ----- ۵۵۰- ملاک ارزش ثروت
- ۵۳۳ ----- ۵۵۱- ملاک ارزش جهاد
- ۵۳۶ ----- ۵۵۲- ملاک ارزش حکومت
- ۵۳۶ ----- ۵۵۳- ملاک ارزش رفاه
- ۵۳۶ ----- ۵۵۴- ملاک ارزش زندگی دنیوی
- ۵۳۷ ----- ۵۵۵- ملاک ارزش شعر
- ۵۳۸ ----- ۵۵۶- ملاک ارزش صبر
- ۵۳۸ ----- ۵۵۷- ملاک ارزش عقیده
- ۵۴۰ ----- ۵۵۸- ملاک ارزش عمل
- ۵۴۵ ----- ۵۵۹- ملاک ارزش عمل صالح
- ۵۴۶ ----- ۵۶۰- ملاک ارزش مبارزه
- ۵۴۶ ----- ۵۶۱- ملاک ارزش مسجد
- ۵۴۶ ----- ۵۶۲- ملاک ارزش وحی

- ۵۴۳- ملاک ارزش ها ۵۴۶
- ۵۶۴- ملاک ارزش هجرت ۵۹۰
- ۵۶۵- ملاک ارزش همسر ۵۹۱
- ۵۶۶- ملاک تشخیص ارزش ۵۹۲
- ۵۶۷- ملاک تشخیص ارزش ها ۵۹۲
- ۵۶۸- ملاکهای ارزش ۵۹۲
- ۵۶۹- ملاکهای ارزش ها ۵۹۹
- ۵۷۰- منشأ ارزش تقوا ۶۰۰
- ۵۷۱- منشأ ارزش ها ۶۰۰
- ۵۷۲- موانع ارزش ها ۶۰۰
- ۵۷۳- موضعگیری منفی علیه ارزش ها ۶۰۱
- ۵۷۴- مهمترین ارزش ها ۶۰۲
- ۵۷۵- نجوای با ارزش ۶۰۲
- ۵۷۶- نسل با ارزش ۶۰۲
- ۵۷۷- نظام ارزش ها ۶۰۳
- ۵۷۸- نقش ارزش های معنوی ۶۰۴
- ۵۷۹- نماز بی ارزش ۶۰۴
- ۵۸۰- وعده با ارزش ۶۰۴
- ۵۸۱- ارزش ها ۶۰۶
- ۵۸۲- آثار ارزش های معنوی ۶۴۶
- ۵۸۳- آثار پابندی به ارزش ها ۶۴۶
- ۵۸۴- آثار تحصیل ارزش ها ۶۴۸
- ۵۸۵- آثار جهل به ارزش ها ۶۴۸
- ۵۸۶- آثار حفظ ارزش ها ۶۴۹
- ۵۸۷- آثار سوءاستفاده از ارزش ها ۶۵۰
- ۵۸۸- آثار شناخت ارزش ها ۶۵۰

- ۵۸۹- آثار محافظت از ارزش ها - ۶۵۱
- ۵۹۰- آداب تبیین ارزش ها - ۶۵۲
- ۵۹۱- آداب تبیین ضد ارزش ها - ۶۵۲
- ۵۹۲- ابزار تحصیل ارزش های جاودان - ۶۵۲
- ۵۹۳- ارزش حمایت از ارزش ها - ۶۵۲
- ۵۹۴- ارزش مقامات اخروی - ۶۵۴
- ۵۹۵- ارزش مقامات دنیوی - ۶۵۴
- ۵۹۶- ارزش ها در قیامت - ۶۵۴
- ۵۹۷- ارزش های اجتماعی - ۶۵۴
- ۵۹۸- ارزش های اخروی - ۶۵۶
- ۵۹۹- ارزش های اخلاقی - ۶۵۶
- ۶۰۰- ارزش های برتر - ۶۵۷
- ۶۰۱- ارزش های دنیوی - ۶۵۸
- ۶۰۲- ارزش های شیطانی - ۶۵۸
- ۶۰۳- ارزش های معنوی - ۶۵۸
- ۶۰۴- استقامت در ارزش ها - ۶۶۰
- ۶۰۵- استهزای ارزش ها - ۶۶۰
- ۶۰۶- اهمیت احیای ارزش ها - ۶۶۰
- ۶۰۷- اهمیت ارزش ها - ۶۶۰
- ۶۰۸- اهمیت ارزش های اخروی - ۶۶۲
- ۶۰۹- اهمیت تحصیل ارزش ها - ۶۶۲
- ۶۱۰- اهمیت حفظ ارزش ها - ۶۶۲
- ۶۱۱- اهمیت محافظت از ارزش ها - ۶۶۴
- ۶۱۲- برتری ارزش ها معنوی - ۶۶۴
- ۶۱۳- برتری ارزش های معنوی - ۶۶۴
- ۶۱۴- پاسداران ارزش ها - ۶۶۵

- ۶۱۵- پیدایش ارزش های قومی ۶۶۶
- ۶۱۶- پیشگامی در ارزش ها ۶۶۶
- ۶۱۷- تبلیغ ارزش ها ۶۶۶
- ۶۱۸- تبیین ارزش ها ۶۶۶
- ۶۱۹- تبیین ارزش های معنوی ۶۶۸
- ۶۲۰- ترویج ارزش ها ۶۶۸
- ۶۲۱- تشویق به ارزش ها ۶۶۸
- ۶۲۲- تشویق به محافظت از ارزش ها ۶۷۰
- ۶۲۳- تفاوت ارزش ها ۶۷۰
- ۶۲۴- توصیه به تحصیل ارزش ها ۶۷۰
- ۶۲۵- جاودانگی ارزش های معنوی ۶۷۰
- ۶۲۶- جهل به ارزش ها ۶۷۲
- ۶۲۷- حفظ ارزش ها ۶۷۲
- ۶۲۸- روش مبارزه با ضد ارزش ها ۶۷۲
- ۶۲۹- زمینه ۶۷۴
- ۶۳۰- زمینه ارزش ها ۶۷۴
- ۶۳۱- زمینه ارزش های اخروی ۶۷۴
- ۶۳۲- زمینه بقای ارزش ها ۶۷۵
- ۶۳۳- زمینه بی اعتنائی به ارزش ها ۶۷۶
- ۶۳۴- زمینه پابندی به ارزش ها ۶۷۶
- ۶۳۵- زمینه تحصیل ارزش ها ۶۷۶
- ۶۳۶- زمینه حفظ ارزش ها ۶۷۸
- ۶۳۷- زمینه دشمنی با ارزش ها ۶۷۸
- ۶۳۸- زمینه دفاع از ارزش ها ۶۷۸
- ۶۳۹- زمینه محو ارزش ها ۶۷۹
- ۶۴۰- زمینه هتک ارزش ها ۶۸۰

- ۶۴۱- سبقت در ارزش ها ۶۸۰
- ۶۴۲- سوء استفاده از ارزش ها ۶۸۰
- ۶۴۳- شناخت ارزش ها ۶۸۲
- ۶۴۴- ضد ارزش ها ۶۸۳
- ۶۴۵- عقلانیت دفاع از ارزش ها ۶۸۶
- ۶۴۶- علم به پوچی ارزش های مادی ۶۸۶
- ۶۴۷- عمل به ارزش ها ۶۸۷
- ۶۴۸- عوامل ارزش ها ۶۸۸
- ۶۴۹- عوامل پیدایش ارزش ها ۶۸۸
- ۶۵۰- عوامل تغییر ارزش ها ۶۸۸
- ۶۵۱- عوامل حفظ ارزش ها ۶۸۸
- ۶۵۲- عوامل فهم ارزش ها ۶۹۰
- ۶۵۳- عوامل مؤثر در ارزش ها ۶۹۰
- ۶۵۴- فطرت دفاع از ارزش ها ۶۹۰
- ۶۵۵- مبارزه با ضد ارزش ها ۶۹۰
- ۶۵۶- ملاک ارزش ها ۶۹۲
- ۶۵۷- ملاک تشخیص ارزش ها ۷۳۴
- ۶۵۸- ملاکهای ارزش ها ۷۳۵
- ۶۵۹- منشأ ارزش ها ۷۳۶
- ۶۶۰- موانع ارزش ها ۷۳۶
- ۶۶۱- موضعگیری منفی علیه ارزش ها ۷۳۶
- ۶۶۲- مهمترین ارزش ها ۷۳۷
- ۶۶۳- نظام ارزش ها ۷۳۸
- ۶۶۴- نقش ارزش های معنوی ۷۳۸
- ۶۶۵- ابزار ارزشگذاری ۷۳۹
- ۶۶۶- ارزشگذاری ابلیس ۷۴۰

- ۶۶۷- ارزشگذاری اشراف ۷۴۰
- ۶۶۸- ارزشگذاری اشراف قوم نوح ۷۴۰
- ۶۶۹- ارزشگذاری انبیا ۷۴۰
- ۶۷۰- ارزشگذاری اهل کتاب ۷۴۲
- ۶۷۱- ارزشگذاری بنی اسرائیل ۷۴۲
- ۶۷۲- ارزشگذاری دنیاطلبان ۷۴۲
- ۶۷۳- ارزشگذاری شیطانی ۷۴۲
- ۶۷۴- ارزشگذاری صحیح ۷۴۳
- ۶۷۵- ارزشگذاری عمل ۷۴۴
- ۶۷۶- ارزشگذاری غلط ۷۴۴
- ۶۷۷- ارزشگذاری غلط کافران ۷۴۶
- ۶۷۸- ارزشگذاری قوم عاد ۷۴۶
- ۶۷۹- ارزشگذاری کافران ۷۴۶
- ۶۸۰- ارزشگذاری مشرکان ۷۴۶
- ۶۸۱- ارزشگذاری مکذبان آخرت ۷۴۸
- ۶۸۲- ارزشگذاری منافقان ۷۴۸
- ۶۸۳- ارزشگذاری مؤمنان ۷۴۸
- ۶۸۴- خطا در ارزشگذاری ۷۴۸
- ۶۸۵- عوامل ارزشگذاری غلط ۷۵۰
- ۶۸۶- عوامل مؤثر در ارزشگذاری ۷۵۰
- ۶۸۷- مالک ارزشگذاری ۷۵۱
- ۶۸۸- ملاک ارزشگذاری ۷۵۲
- ۶۸۹- ملاکهای ارزشگذاری ۷۵۶
- ۶۹۰- ملاکهای ارزشگذاری منافقان ۷۵۸
- ۶۹۱- نقش تقوا در ارزشگذاری ۷۵۸
- ۶۹۲- نقش نیت در ارزشگذاری ۷۵۸

- ۳- ارزیابی ۷۵۹
- ۱- ارزیابی ۷۵۹
- ۲- آثار ارزیابی با فرزند ۷۵۹
- ۳- آثار ارزیابی با مال ۷۵۹
- ۴- آثار ارزیابی غلط ۷۵۹
- ۵- ارزش ارزیابی ۷۶۰
- ۶- ارزیابی اخبار امنیتی ۷۶۰
- ۷- ارزیابی اخروی عقیده ۷۶۱
- ۸- ارزیابی اخروی عمل ۷۶۲
- ۹- ارزیابی اخروی عمل صالح ۷۶۲
- ۱۰- ارزیابی اخروی عمل صالحان ۷۶۲
- ۱۱- ارزیابی اخروی عمل کافران ۷۶۲
- ۱۲- ارزیابی از مخالفان ۷۶۴
- ۱۳- ارزیابی اهل بصیرت ۷۶۴
- ۱۴- ارزیابی با اکثریت ۷۶۴
- ۱۵- ارزیابی با ثروت ۷۶۵
- ۱۶- ارزیابی با حق ۷۶۶
- ۱۷- ارزیابی با عدالت ۷۶۶
- ۱۸- ارزیابی با فرزند ۷۶۶
- ۱۹- ارزیابی با فقر ۷۶۸
- ۲۰- ارزیابی با معادلات مادی ۷۶۸
- ۲۱- ارزیابی تبلیغ ۷۶۸
- ۲۲- ارزیابی در ادیان ۷۶۸
- ۲۳- ارزیابی عمل انسان ۷۷۰
- ۲۴- ارزیابی عمل خطاکاران ۷۷۰
- ۲۵- ارزیابی غلط مشرکان ۷۷۰

۷۷۰	۲۶- ارزیابی فاقدان بصیرت
۷۷۲	۲۷- ارزیابی کافران
۷۷۲	۲۸- ارزیابی لوط(ع)
۷۷۲	۲۹- ارزیابی مرتد
۷۷۴	۳۰- ارزیابی معبودان باطل
۷۷۴	۳۱- ارزیابی ناپسند
۷۷۴	۳۲- انصاف در ارزیابی
۷۷۵	۳۳- اهمیت ارزیابی
۷۷۶	۳۴- اهمیت ارزیابی در مبارزه
۷۷۶	۳۵- خطا در ارزیابی
۷۷۶	۳۶- زمینه لغزش در ارزیابی
۷۷۷	۳۷- عدالت در ارزیابی
۷۷۸	۳۸- عوامل ارزیابی غلط
۷۷۸	۳۹- ملاک ارزیابی
۷۹۱	۴۰- ملاک ارزیابی اخروی
۷۹۲	۴۱- ملاک ارزیابی باطل
۷۹۲	۴۲- ملاک ارزیابی حق
۷۹۲	۴۳- ملاک ارزیابی در قیامت
۷۹۴	۴۴- ملاک ارزیابی دین
۷۹۴	۴۵- ملاک ارزیابی سخن
۷۹۵	۴۶- ملاک ارزیابی عقیده
۷۹۶	۴۷- ملاک ارزیابی عمل
۷۹۸	۴۸- ملاک ارزیابی گناه
۷۹۸	۴۹- ملاک ارزیابی مشرکان صدراسلام
۷۹۹	۵۰- ملاکهای ارزیابی
۸۰۳	۵۱- واقع بینی در ارزیابی

- ۴- ارم ۸۰۵
- ۱- ارم ۸۰۵
- ۲- بی نظیری سرزمین ارم ۸۰۵
- ۳- خانه های مرتفع سرزمین ارم ۸۰۵
- ۴- سرزمین ارم ۸۰۷
- ۵- سرزمین ارم در دوران مقارن بعثت ۸۰۷
- ۶- ویژگیهای سرزمین ارم ۸۰۷
- ۵- ازدواج ۸۰۸
- ۱- آثار ازدواج ۸۰۸
- ۲- آثار ازدواج با غیر مسلمان ۸۱۲
- ۳- آثار ازدواج فقرا ۸۱۲
- ۴- آداب ازدواج ۸۱۲
- ۵- احکام ازدواج ۸۱۳
- ۶- احکام ازدواج موقت ۸۴۰
- ۷- ازدواج آدم(ع) و حوا ۸۴۲
- ۸- ازدواج با اهل کتاب ۸۴۳
- ۹- ازدواج با برده ۸۴۵
- ۱۰- ازدواج با دختران شعیب ۸۴۶
- ۱۱- ازدواج با دختران لوط(ع) ۸۴۶
- ۱۲- ازدواج با دختر خاله ۸۴۸
- ۱۳- ازدواج با دختردایی ۸۴۸
- ۱۴- ازدواج با دخترعمو ۸۴۸
- ۱۵- ازدواج با دخترعمه ۸۴۸
- ۱۶- ازدواج با دو خواهر ۸۴۹
- ۱۷- ازدواج با ربیبه ۸۵۱
- ۱۸- ازدواج با زن بابا ۸۵۲

- ۱۹- ازدواج با زن زناکار ۸۵۴
- ۲۰- ازدواج با زن مشرک ۸۵۴
- ۲۱- ازدواج با زن مؤمنه ۸۵۵
- ۲۲- ازدواج با زناکار ۸۵۶
- ۲۳- ازدواج با زنان پلید ۸۵۷
- ۲۴- ازدواج با زنان عفیف ۸۵۸
- ۲۵- ازدواج با زنان مهاجر ۸۵۸
- ۲۶- ازدواج با عروس ۸۶۰
- ۲۷- ازدواج با عفیف ۸۶۰
- ۲۸- ازدواج با عفیفان ۸۶۲
- ۲۹- ازدواج با غیر مسلمان ۸۶۲
- ۳۰- ازدواج با کافر ۸۶۴
- ۳۱- ازدواج با کافران ۸۶۴
- ۳۲- ازدواج با کنیز ۸۶۵
- ۳۳- ازدواج با لفظ هبه ۸۶۹
- ۳۴- ازدواج با محارم ۸۷۰
- ۳۵- ازدواج با مردان پلید ۸۷۰
- ۳۶- ازدواج با مردان عفیف ۸۷۲
- ۳۷- ازدواج با مسلمان ۸۷۲
- ۳۸- ازدواج با مشرکان ۸۷۲
- ۳۹- ازدواج با مطلقه ۸۷۴
- ۴۰- ازدواج با مطلقه فرزندخوانده ۸۷۴
- ۴۱- ازدواج با مؤمنان ۸۷۵
- ۴۲- ازدواج با همسران بهشتی ۸۷۶
- ۴۳- ازدواج با یتیم ۸۷۶
- ۴۴- ازدواج بهشتیان ۸۷۸

- ۸۷۸ ----- ۴۵- ازدواج پسندیده -
- ۸۷۹ ----- ۴۶- ازدواج حرام -
- ۸۸۶ ----- ۴۷- ازدواج دختر شعیب(ع) -
- ۸۸۶ ----- ۴۸- ازدواج در ادیان -
- ۸۸۸ ----- ۴۹- ازدواج در اسلام -
- ۸۸۸ ----- ۵۰- ازدواج در بهشت -
- ۸۸۸ ----- ۵۱- ازدواج در جاهلیت -
- ۸۸۸ ----- ۵۲- ازدواج در دین لوط(ع) -
- ۸۹۰ ----- ۵۳- ازدواج در شریعت شعیب(ع) -
- ۸۹۰ ----- ۵۴- ازدواج در قوم لوط -
- ۸۹۱ ----- ۵۵- ازدواج زن -
- ۸۹۲ ----- ۵۶- ازدواج زن زناکار -
- ۸۹۲ ----- ۵۷- ازدواج زناکار -
- ۸۹۴ ----- ۵۸- ازدواج زینب بنت جحش -
- ۸۹۶ ----- ۵۹- ازدواج فرزندان آدم(ع) -
- ۸۹۶ ----- ۶۰- ازدواج فقرا -
- ۸۹۶ ----- ۶۱- ازدواج مجدد محمد(صلی الله علیه و آله) -
- ۸۹۸ ----- ۶۲- ازدواج محمد(صلی الله علیه و آله) -
- ۹۰۲ ----- ۶۳- ازدواج محمد(صلی الله علیه و آله) با مطلقه فرزندخوانده -
- ۹۰۲ ----- ۶۴- ازدواج مسلمانان -
- ۹۰۲ ----- ۶۵- ازدواج مطلقه -
- ۹۰۲ ----- ۶۶- ازدواج ممنوع -
- ۹۰۴ ----- ۶۷- ازدواج موسی(ع) -
- ۹۰۴ ----- ۶۸- ازدواج موقت محمد(صلی الله علیه و آله) -
- ۹۰۴ ----- ۶۹- ازدواج مؤمنان -
- ۹۰۶ ----- ۷۰- ازدواج ناپسند -

- ۷۱- ازدواج های حرام ۹۰۶
- ۷۲- انفساخ ازدواج ۹۰۸
- ۷۳- اهمیت ازدواج ۹۰۹
- ۷۴- اهمیت زمینه سازی ازدواج ۹۱۲
- ۷۵- پیشنهاد ازدواج به موسی(ع) ۹۱۳
- ۷۶- ترک ازدواج ۹۱۴
- ۷۷- تشویق به ازدواج ۹۱۴
- ۷۸- توصیه به ازدواج ۹۱۴
- ۷۹- حرمت ازدواج با همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۱۴
- ۸۰- حقیقت ازدواج ۹۱۶
- ۸۱- رد ازدواج با دختران لوط(ع) ۹۱۶
- ۸۲- زمینه ازدواج ۹۱۶
- ۸۳- زمینه ازدواج برده ۹۱۸
- ۸۴- زمینه ازدواج کنیز ۹۱۸
- ۸۵- سهولت در ازدواج ۹۲۰
- ۸۶- شرایط ازدواج ۹۲۰
- ۸۷- شرایط ازدواج با دختران شعیب ۹۲۲
- ۸۸- شرایط ازدواج با زناکار ۹۲۲
- ۸۹- شرایط ازدواج با زنان مهاجر ۹۲۴
- ۹۰- شرایط ازدواج مطلقه ۹۲۴
- ۹۱- شرایط صحت ازدواج ۹۲۴
- ۹۲- عدالت در ازدواج ۹۲۵
- ۹۳- عفت در ازدواج ۹۲۶
- ۹۴- عقیده به ازدواج خدا با جن ۹۲۶
- ۹۵- فسخ ازدواج ۹۲۶
- ۹۶- فطرت ازدواج ۹۲۷

- ۹۲۸ ..... ۹۷- فلسفه ازدواج
- ۹۳۰ ..... ۹۸- فلسفه ازدواج محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۹۳۱ ..... ۹۹- فواید ازدواج
- ۹۳۲ ..... ۱۰۰- کفو در ازدواج
- ۹۳۴ ..... ۱۰۱- متفکران و ازدواج
- ۹۳۴ ..... ۱۰۲- محدوده ازدواج محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۹۳۶ ..... ۱۰۳- مشروعیت ازدواج
- ۹۳۶ ..... ۱۰۴- معاهده در ازدواج
- ۹۳۶ ..... ۱۰۵- ممانعت از ازدواج
- ۹۳۸ ..... ۱۰۶- موانع ازدواج
- ۹۳۸ ..... ۱۰۷- مهریه در ازدواج
- ۹۴۰ ..... ۱۰۸- ناپسندی ازدواج با همسران محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۹۴۰ ..... ۱۰۹- نعمت ازدواج
- ۹۴۰ ..... ۱۱۰- نعمت ازدواج با حورالعین
- ۹۴۰ ..... ۱۱۱- نگاه در ازدواج
- ۹۴۲ ..... ۱۱۲- ولایت در ازدواج
- ۹۴۳ ..... ۱۱۳- یأس از ازدواج
- ۹۴۴ ..... ۶- اسارت
- ۹۴۴ ..... ۱- احکام اسارت
- ۹۴۵ ..... ۲- اسارت اخروی گناهکاران
- ۹۴۶ ..... ۳- اسارت بنی اسرائیل
- ۹۴۶ ..... ۴- اسارت جایز
- ۹۴۷ ..... ۵- اسارت جن
- ۹۴۸ ..... ۶- اسارت در ادیان
- ۹۴۸ ..... ۷- اسارت در جنگ
- ۹۴۹ ..... ۸- اسارت کافران در غزوه بدر

- ۹- اسارت مانعان مسجد الحرام ۹۵۰
- ۱۰- اسارت مشرکان صدر اسلام ۹۵۰
- ۱۱- اسارت مفسدان ۹۵۰
- ۱۲- اسارت یهود بنی قریظه ۹۵۰
- ۱۳- اهمیت اسارت دشمنان ۹۵۲
- ۱۴- فلسفه اسارت کافران ۹۵۲
- ۱۵- فلسفه اسارت مشرکان ۹۵۲
- ۱۶- نجات از اسارت ۹۵۲
- ۷- اسب ۹۵۵
- ۱- اسب ۹۵۵
- ۲- ارزش غبار اسب مجاهدان ۹۵۵
- ۳- استفاده از اسب ۹۵۵
- ۴- اهمیت حرکت اسب مجاهدان ۹۵۷
- ۵- اهمیت غبار اسب مجاهدان ۹۵۷
- ۶- تاختن اسب در جهاد ۹۵۷
- ۷- جرقه سم اسب مجاهدان ۹۵۷
- ۸- خالق اسب ۹۵۸
- ۹- خوردن گوشت اسب در صدر اسلام ۹۵۹
- ۱۰- دویدن اسب مجاهدان ۹۵۹
- ۱۱- زینت بودن اسب ۹۵۹
- ۱۲- سواری از اسب ۹۵۹
- ۱۳- سوگند به اسب مجاهدان ۹۶۱
- ۱۴- سوگند به حرکت اسب مجاهدان ۹۶۳
- ۱۵- سوگند به غبار اسب مجاهدان ۹۶۳
- ۱۶- سوگند به نفس اسب مجاهدان ۹۶۵
- ۱۷- صدای اسب مجاهدان ۹۶۵

- ۱۸- عظمت اسب مجاهدان - ۹۶۵
- ۱۹- عظمت تاخت و تاز اسب مجاهدان - ۹۶۷
- ۲۰- عظمت تنفس اسب مجاهدان - ۹۶۷
- ۲۱- عظمت جرقه سم اسب مجاهدان - ۹۶۷
- ۲۲- علاقه به اسب - ۹۶۷
- ۲۳- فلسفه خلقت اسب - ۹۶۹
- ۲۴- کوبیدن سم اسب مجاهدان - ۹۶۹
- ۲۵- نوازش اسب - ۹۶۹
- ۲۶- {اسب سواری} - ۹۷۱
- ۸- اسباط - ۹۷۲
- ۱- اسباط بنی اسرائیل - ۹۷۲
- ۲- اسباط یعقوب (ع) - ۹۷۲
- ۳- انبیای اسباط - ۹۷۴
- ۴- ایمان به انبیای اسباط - ۹۷۴
- ۵- ایمان به تعالیم اسباط - ۹۷۴
- ۶- تعالیم اسباط - ۹۷۴
- ۷- چشمه های اسباط بنی اسرائیل - ۹۷۶
- ۸- دین اسباط - ۹۷۶
- ۹- مسیحیان و اسباط - ۹۷۶
- ۱۰- مسیحیان و دین اسباط - ۹۷۷
- ۱۱- یهود و دین اسباط - ۹۷۸
- ۹- استبداد - ۹۷۹
- ۱- آثار استبداد - ۹۷۹
- ۲- آثار استبداد فرعون - ۹۷۹
- ۳- استبداد انسان - ۹۸۱
- ۴- استبداد در انطاکیه - ۹۸۱

- ۹۸۱ ----- ۵- استبداد فرعون
- ۹۸۷ ----- ۶- استبداد فرعونیان
- ۹۸۷ ----- ۷- زمینه استبداد
- ۹۸۸ ----- ۸- شکست استبداد
- ۹۸۹ ----- ۹- عوامل استبداد
- ۹۸۹ ----- ۱۰- عوامل استبداد فرعونیان
- ۹۸۹ ----- ۱۱- فرجام استبداد
- ۹۸۹ ----- ۱۲- موانع استبداد
- ۹۹۱ ----- ۱۳- ناپسندی استبداد
- ۹۹۲ ----- ۱۰- استثمار
- ۹۹۲ ----- ۱- اجتناب از استثمار
- ۹۹۲ ----- ۲- استثمار بندگان خدا
- ۹۹۲ ----- ۳- استثمار بنی اسرائیل
- ۹۹۴ ----- ۴- استثمار زنان بنی اسرائیل
- ۹۹۴ ----- ۵- دلایل استثمار بنی اسرائیل
- ۹۹۵ ----- ۶- رنج از استثمار بنی اسرائیل
- ۹۹۶ ----- ۷- عوامل استثمار بنی اسرائیل
- ۹۹۷ ----- ۱۱- استراحت
- ۹۹۷ ----- ۱- استراحت
- ۹۹۷ ----- ۲- استراحت بهشتیان
- ۹۹۹ ----- ۳- استراحت در سایه
- ۹۹۹ ----- ۴- استراحت در سایه درختان سدر
- ۹۹۹ ----- ۵- استراحت در شب
- ۹۹۹ ----- ۶- استراحت مجاهدان
- ۱۰۰۱ ----- ۷- استراحت موسی(ع)
- ۱۰۰۱ ----- ۸- استراحت یوشع(ع)

- ۹- تهجد پس از استراحت ۱۰۰۱
- ۱۰- زمان استراحت زنبورعسل ۱۰۰۳
- ۱۱- زمینه استراحت ۱۰۰۳
- ۱۲- وقت استراحت ۱۰۰۳
- ۱۳- وقت استراحت مصریان ۱۰۰۳
- ۱۴- وقت استراحت مولا ۱۰۰۵
- ۱۵- وقت استراحت والدین ۱۰۰۵
- ۱۶- استراحتگاه اخروی متقین ۱۰۰۵
- ۱۷- استراحتگاه بهشتیان ۱۰۰۷
- ۱۸- استراحتگاه کافران ۱۰۰۷
- ۱۹- بهترین استراحتگاه ۱۰۰۷
- ۱۲- استضعاف و مستضعفین ۱۰۰۹
- ۱- استضعاف بنی اسرائیل ۱۰۰۹
- ۲- استضعاف پیروان قوم نوح ۱۰۰۹
- ۳- استضعاف هارون(ع) ۱۰۱۱
- ۴- عوامل استضعاف ۱۰۱۱
- ۵- نجات از استضعاف ۱۰۱۱
- ۶- {مستضعفان} ۱۰۱۲
- ۷- استمداد مستضعفان ۱۰۱۳
- ۸- اشراف قوم نوح و مستضعفان ۱۰۱۳
- ۹- اعتراض مستضعفان ۱۰۱۳
- ۱۰- افشاگری اخروی مستضعفان ۱۰۱۳
- ۱۱- اقرار اخروی مستضعفان ۱۰۱۵
- ۱۲- امیدواری مستضعفان ۱۰۱۵
- ۱۳- اهمیت حمایت از مستضعفان ۱۰۱۵
- ۱۴- ایمان مستضعفان قوم ثمود ۱۰۱۵

- ۱۵- بینش مستضعفان ۱۰۱۷
- ۱۶- پشیمانی اخروی مستضعفان ۱۰۱۷
- ۱۷- جهاد مستضعفان ۱۰۱۹
- ۱۸- حاکمیت مستضعفان ۱۰۱۹
- ۱۹- حامی مستضعفان ۱۰۱۹
- ۲۰- حتمیت عذاب مستضعفان ۱۰۲۰
- ۲۱- حفظ شخصیت مستضعفان ۱۰۲۱
- ۲۲- حق پذیری مستضعفان قوم نوح ۱۰۲۱
- ۲۳- حقوق مستضعفان ۱۰۲۱
- ۲۴- حمایت از مستضعفان ۱۰۲۳
- ۲۵- دعای مستضعفان ۱۰۲۳
- ۲۶- دعای مستضعفان مکه ۱۰۲۳
- ۲۷- ذکر فرجام مستضعفان ۱۰۲۴
- ۲۸- رد اعتراض مستضعفان ۱۰۲۵
- ۲۹- سرزنش مستضعفان ۱۰۲۵
- ۳۰- شرایط پیروزی مستضعفان ۱۰۲۵
- ۳۱- صبر مستضعفان ۱۰۲۵
- ۳۲- طرد مستضعفان ۱۰۲۷
- ۳۳- ظلم مستضعفان ۱۰۲۷
- ۳۴- عدالت در حقوق مستضعفان ۱۰۲۷
- ۳۵- عذاب اخروی مستضعفان ۱۰۲۷
- ۳۶- عذاب مستضعفان ۱۰۲۹
- ۳۷- عذرخواهی مستضعفان ۱۰۲۹
- ۳۸- عزت اخروی مستضعفان ۱۰۲۹
- ۳۹- عوامل شرک مستضعفان ۱۰۲۹
- ۴۰- عوامل کفر مستضعفان ۱۰۳۰

- ۴۱- عوامل گمراهی مستضعفان ۱۰۳۱
- ۴۲- کیفر اخروی مستضعفان ۱۰۳۲
- ۴۳- کیفر مستضعفان ۱۰۳۳
- ۴۴- لجاجت مستضعفان ۱۰۳۳
- ۴۵- مراد از مستضعفان ۱۰۳۳
- ۴۶- مرگ مستضعفان ۱۰۳۳
- ۴۷- مستضعفان حقیقی ۱۰۳۵
- ۴۸- مستضعفان در جهنم ۱۰۳۵
- ۴۹- مستضعفان در حکومت فرعون ۱۰۳۶
- ۵۰- مستضعفان در قیامت ۱۰۳۷
- ۵۱- مستضعفان فکری ۱۰۳۹
- ۵۲- مستضعفان قوم ثمود ۱۰۳۹
- ۵۳- مستضعفان قوم نوح و نوح(ع) ۱۰۴۰
- ۵۴- مستضعفان کافر قوم ثمود ۱۰۴۱
- ۵۵- مستضعفان مظلوم ۱۰۴۱
- ۵۶- مستضعفان مؤمن قوم ثمود ۱۰۴۱
- ۵۷- مستضعفان و ملائکه ۱۰۴۳
- ۵۸- مستضعفان هنگام عذاب ۱۰۴۳
- ۵۹- ملائکه و مستضعفان ۱۰۴۳
- ۶۰- منشأ حاکمیت مستضعفان ۱۰۴۳
- ۶۱- موانع ایمان مستضعفان ۱۰۴۵
- ۶۲- مؤاخذه اخروی مستضعفان ۱۰۴۵
- ۶۳- نجات مستضعفان ۱۰۴۵
- ۶۴- نیکی به مستضعفان ۱۰۴۷
- ۶۵- هدایت مستضعفان ۱۰۴۷
- درباره مرکز ۱۰۴۸

علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 4

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد 4

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- ارتداد

1- ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 82 - 3

3_ خروج از محور دین و مخالفت با رسولان الهی در هر زمان و گرویدن به دیگر ادیان ، فسق است .

و اذ اخذ الله .. فممن تولی بعد ذلك فاولئك هم الفاسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 144 - 21

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 4

4_ ارتداد گروهی از مؤمنان پس از جریان جنگ احد *

انّ الذّین اشتروا الکفر بالایمان لن یضروا الله شیئاً

به مقتضای ارتباط این آیه با آیات قبل، مراد از «الذّین اشتروا ..» می تواند آن گروه از مسلمانانی باشد که پس از نبرد احد با تبلیغات سوء و شایعات در تضعیف روحیه مؤمنان می کوشیدند و آنان را از غزوه حمراءالاسد بازمی داشتند.

2- آثار ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 27,36

27_ کسانی که مرتدّ بمیرند ، اعمالشان در دنیا و آخرت تباه (حَبَط) می گردد .

و من یرتدد منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

36_ هشدار خداوند ، به عواقب سوء ارتداد

ص: 1

و من یرتدد منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم . . . و اولئک اصحاب ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 86 - 7، 1

1_ بازگشت به کفر (ارتداد) پس از ایمان آگاهانه و پس از گواهی دادن بر حَقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موجب محرومیت از هدایت الهی

کیف یهدی الله قوماً کفروا . . . و جاءهم البینات و الله لا یهدی القوم الظالمین

قید آگاهانه از «جاءهم البینات» استفاده می شود.

7_ محرومیت مرتدان از هدایت ، سنت خداوند است .

کیف یهدی الله قوماً . . . و الله لا یهدی القوم الظالمین

سنت، از استفهام انکاری نسبت به هدایت مرتدان و تأکید بر این مسأله در جمله «و الله لا یهدی . . .»، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 87 - 1

1_ بازگشت به کفر (ارتداد) با وجود دلایل روشن ، موجب گرفتاری به طرد و نفرین خدا و فرشتگان و مردم

قوماً کفروا بعد ایمانهم . . . اولئک جزاؤهم انّ علیهم لعنه الله و الملائکه و النّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 106 - 6

6_ کفر و ارتداد ، عامل روسیاهی و عذاب در قیامت

فاما الذین اسودّت وجوههم اکفرتهم بعد ایمانکم فذوقوا العذاب بما کنتم تکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 144 - 15، 14، 12، 10

10_ خطر ارتداد و واپسگرایی برای جامعه ، پس از فقدان رهبر دینی آن جامعه

و ما محمدًا إلا رسول قد خلت من قبله .. افان مات او قتل انقلبتم على اعقابكم

12 _ كفر و ارتداد و پشت کردن به خط رسالت انبیا، حرکتی ارتجاعی و واپسگرایانه است .

و ما محمدًا إلا رسول .. افان مات او قتل انقلبتم على اعقابكم

14 _ ارتداد و كفر افراد، زبانی به خداوند نمی رساند .

و من ینقلب علی عقبیه فلن یضرّ الله شیئا

15 _ پشت کردن به خط رسالت انبیا و بازگشت از اسلام به كفر، زیان رساندن به خویشتن است .

و ما محمدًا إلا رسول .. و من ینقلب علی عقبیه فلن یضرّ الله شیئا

کفر و ارتداد، قطعاً دربردارنده زیان است و به حکم «فلن یضرّ الله»، این زیان، متوجه خداوند سبحان نخواهد شد؛ بنابراین الزاماً دامنگیر فرد و جامعه مرتد و کافر خواهد شد.

17 _ واپسگرایی و ارتداد، کفران نعمت رسالت انبیا و هدایت الهی است .

و من ینقلب علی عقبیه .. و سیجزی الله الشاکرین

مفهوم جمله «و سیجزی الله الشاکرین» این است که مرتدان، ناسپاس هستند، و به مناسبت حکم و موضوع، این ناسپاسی در

ارتباط با رسالت انبیا و هدایت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 149 - 5,7

5_ کفر ، ارتداد و عصیان بر خداوند ، حرکتی واپسگرایانه

ان تطیعوا .. یردوکم علی اعقابکم

7_ ارتداد و واپسگرایی جامعه ایمانی و پیروی آنان از کفرپیشگان ، حرکتی زیانبار و خسارت آفرین

ان تطیعوا الذین کفروا یردوکم علی اعقابکم فتتقلبوا خاسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 7

7_ بازگشت ضرر ارتداد به خود مرتدان

ان الذین اشتروا الکفر بالایمان لن یضروا الله شیئاً

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «الذین ..» کسانی باشد که پس از اختیار اسلام به کفر می گرایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 137 - 5,7

5_ ارتداد های مکرر و اصرار بر کفر ، در پی دارنده شقاوت ابدی و محرومیت از هدایت الهی است .

ان الذین ءامنوا ثم کفروا .. لم یکن الله لیغفر لهم ولا لیهدیهم سبیلاً

7_ سرگردانی و تحیر ، ره آورد ارتداد های مکرر

ان الذین ءامنوا ثم کفروا .. لم یکن الله لیغفر لهم ولا لیهدیهم سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 138 - 5

5_ ارتداد و ازدیاد کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک

ءامنوا ثم كفروا .. بشر المنفقين بانّ لهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 5 - 33

33 - ارتداد، موجب حبط عمل و زيان اخروى است .

و من يكفر بالايمان فقد حبط عمله و هو فى الآخرة من الخسرين

ظاهر جمله «من يكفر بالايمان» اين است كه ايمان تحقق يابد و آنگاه به آن كفر ورزيده شود و مورد انكار قرار گيرد، چنين كفرى را ارتداد مى گویند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 71 - 13، 11

11 - گرايش به شرك پس از توحيد (ارتداد)، حرکتى ضد تكاملى و ارتجاعى است.

ص: 3

أندعوا من دون الله . . . و نرد على أعقابنا بعد إذ هدينا الله

معنای جمله «نرد علی . . .» صرفاً به معنای بازگشت به گذشته تاریخی نیست بلکه حکایت از بازگشت به جهل و عقب ماندگی فکری نیز دارد.

13_ بازگشت کننده به شرک (مرتد) مانند دیوانه ای سرگردان است که شیطانها (جنیان) عقل او را زایل کرده اند.

أندعوا من دون الله . . . و نرد ... كالذی استهوته الشیطان

«استهوته الشیاطین» یعنی شیطانها عقل و فکر او را برده اند. همچنین جمله «استهوته الشیاطین» را در موردی که شخصی جن زده شده باشد، به کار می برند. (لسان العرب).

16_ شرک و ارتداد، زمینه ساز حیرت و سرگردانی است.

و نرد علی . . . كالذی استهوته الشیطان فی الأرض حیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 25

25_ روی گردانی از حق و اصرار بر کفر و ارتداد، مستلزم کیفر شدید دنیوی و اخروی است .

وإن يتولوا يعذبهم الله عذاباً أليماً في الدنيا و الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 1

1- میل و گرایش به کفر پس از پذیرش ایمان (ارتداد)، موجب خشم شدید الهی است

من كفر بالله من بعد إيمانه . . . فعليهم غضب من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 20 - 12

12- اصحاب كهف، ارتداد و پذیرش دوباره شرک را، گناهی بزرگ و مانع سعادت جاودان خود می دانستند .

أو يعيدوكم في ملتهم ولن تغلحوا إذاً أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 16

16 - گمراهی پس از هدایت و شرک‌ورزی پس از توحید ، زمینه ساز گرفتاری به خشم سنگین و پایدار خداوند و عذابی سخت و طولانی از جانب او

أضلّهم السامريّ . . . أم أردتم أن يحلّ عليكم غضب من ربّكم

«حلول غضب» بر رسوخ و دوام آن و نکره بودن «غضب» بر عظمت آن دلالت دارد. فرود آمدن غضب الهی، کنایه از نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 9

9 - پایبندی به دین به خاطر سود مادی و رها کردن آن (ارتداد) به وقت دشواری ها و محرومیت ها ، مایه خسران و تباهی دنیا و آخرت

ص: 4

وإن أصابته فتنة انقلب على وجهه خسر الدنيا والأخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 25

25 - کفر و ارتداد ، پس از دیدن حاکمیت دین و دین داران و امنیت و آرامش زیر سایه آن ، نشان فسق و تبه کاری و خروج از راه حق و صواب است .

وعد الله الذين آمنوا منكم .. ليستخلفنهم ... ولیمکنن لهم دینهم ... یعبدون

در این که مقصود از «کفر» در آیه شریفه چیست؟ میان مفسران دو دیدگاه وجود دارد: 1_ مقصود ارتداد است؛ یعنی، چنانچه هر کس پس از دیدن حاکمیت و امنیت زیر سایه دین و نیز اتمام حجت الهی، مجدداً راه کفر را بپیماید، او حقیقتاً فاسق و تبه کار است. 2- مراد کفران نعمت است؛ یعنی، آن کس که نعمت حاکمیت و امنیت تحت لوای دین را مشاهده کند و در عین حال به جای شکرگزاری، راه ناسپاسی را بپیماید، او حقیقتاً فاسق و تبه کار است. برداشت یاد شده، بنابر دیدگاه نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 25 - 3

3- روی گردانی از دین ، پس از گرایش و تمایل به آن ، عملی ارتجاعی و مورد نکوهش

إنّ الذین ارتدّوا علی أدبهم من بعد .. الشیطن سؤل لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 3 - 5

5 - کفر و ارتداد ، زمینه ساز مُهر شدن دل است .

ذلک بأنّهم آمنوا ثمّ کفروا فطبع علی قلوبهم

3- آثار ارتداد سامری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 96 - 6

6 - ارتداد سامری ، سبب انحراف بنی اسرائیل بود .

4- آثار ارتداد مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 2

2- ارتداد مردم و گمراه شدن آنان پس از هدایت ، مقوله ای سزاوار به خشم آمدن و فرورفتن در حزن و اندوه

و أضلّهم السامريّ . فرجع موسى إلى قومه غضبـن أسفاً

ص: 5

5- آثار ارتداد منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 3 - 6

6 - دل های منافقان ، بر اثر کفر و ارتداد مُهر شد .

ذَلِكْ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ

6- آثار ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 90 - 2

2_ ارتداد و اصرار بر کفر ، موجب محرومیت از هدایت خداوند

انّ الذین کفروا .. لن تقبل توبتهم

7- آرزوی ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 9

9- آرزو و هدف نهایی کافران ، به کفر و ارتداد کشاندن مؤمنان است .

وَدَّوْا لَوْ تَكْفُرُونَ

8- آرزوی ارتداد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 3

3- آرزوی یهود و نصارا برای مرتد ساختن مسلمانان صدر اسلام آرزوی خام و تلاش آنان در این زمینه ، تلاشی ناموفق بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ

به کارگیری فعل ماضی «وَدَّ» (دوست داشتند) به جای فعل مضارع (دوست می دارند) اشاره به این نکته دارد که: تلاش آنان بی ثمر

است، به گونه ای که باید علاقه و تلاش آنان را سپری شده دانست.

ص: 6

9- آموزش ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 52 - 3

3 - گناه ارتداد ، گناهی قابل عفو و آمرزش الهی

ثم اتخذتم العجل . . . ثم عفونا عنكم

10- آموزش گناه ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 153 - 6

6_ ارتداد (مشرک شدن پس از توحید و کفرورزی پس از ایمان) گناهی قابل بخشش است .

و الذین عملوا السيئات . . . إن ربك من بعدها لغفور رحيم

11- ارتداد بلعم باعورا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 175 - 4,5

4_ بلعم باعورا معارف الهی را به دور افکند و آنها را نادیده انگاشت و مرتد شد .

ءاتينه ءايتنا فانسلخ منها

5_ شیطان در پی فاصله گرفتن بلعم باعورا از معارف الهی به تعقیب وی پرداخت .

فأتبعه الشیطن

«اتباع» (مصدر أتبع) به معنای دنبال کردن و تعقیب کردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 176 - 17

17_ بلعم باعورا پس از ایمان به آیات الهی آنها را تکذیب کرد .

فمثله كمثل الكلب . . . ذلك مثل القوم الذين كذبوا بآيتنا

12- ارتداد بني اسرائيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 52 - 4.8

4 - آمرزش گناه ارتداد و گوساله پرستی بني اسرائيل ، از نعمت های بزرگ خداوند بر آنان

ثم عفونا عنكم من بعد ذلك

ص: 7

چون آیه های این بخش از سوره، در صدد بیان نعمتهای الهی به بنی اسرائیل است، مفاد جمله «عفونا عنکم» نیز به منظور بیان نعمت ایراد شده است و از آن جا که این معنا با حرف «ثم» به دیگر نعمتها عطف گردیده، اشاره به رتبه برتر نعمت آمرزش نسبت به نعمتهای دیگر دارد.

8- ایجاد زمینه های سپاسگزاری در بنی اسرائیل ، از هدف های آمرزش گناه ارتداد ایشان

ثم عفونا عنکم من بعد ذلک لعلکم تشکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 92 - 10

10 - ارتداد قوم موسی و گرایش آنان به گوساله پرستی ، از جمله ستم های آنان

ثم اتخذتم العجل من بعده و اتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 148 - 11

11 - بنی اسرائیلِ زمان موسی بر اثر ارتداد و گرایش به گوساله پرستی از ستمکاران شدند .

اتخذوه و کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 85 - 11

11 - ارتداد بنی اسرائیل و پیدایش گوساله پرستی در میان آنان ، پس از عبورشان از دریا بود .

ی- بنی اسرائیل قد أنجینکم من عدوکم .. فتنا قومک من بعدک

13- ارتداد در صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 5

5 - ارتداد برخی مسلمانان صدر اسلام ، با پذیرش ولایت و دوستی یهود و نصارا

فتري الذين في قلوبهم مرض . . يا ايها الذين ءامنوا من يرتد منكم عن دينه

14- ارتداد در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - آل عمران - 3 - 86 - 2

2_ بازگشت عده ای از اسلام به کفر ، در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله)

كيف يهدى الله قوماً كفروا

شأن نزول و لحن آیه دلالت بر وقوع ارتداد برخی مسلمانان در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارد. (روح المعانی).

ص: 8

15- ارتداد قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 65 - 3

3- تغییر شخصیت قوم بت پرست ابراهیم ، با روی آوردن مجدد آنان به شرک و بت پرستی

فقالوا إناکم أنتم الظالمون . ثم نکسوا علی رؤسهم

برداشت یاد شده براساس این نکته است که مقصود از زیر و رو شدن در جمله «ثم نکسوا علی رؤسهم» تغییر عقیده بت پرستان باشد. براین اساس تشبیه کردن چنین تغییری به واژگون شدن انسان، می تواند کنایه از تغییر و دگرگونی اساسی شخصیت بت پرستان باشد که بر اثر این تغییر، عقاید آنان نیز تغییر یافت .

16- ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 2,6

2_ ارتداد مسلمانان و بازگشتشان از اسلام ، هیچ ضرری را متوجه دین خدا نخواهد کرد .

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم

برداشت فوق بر این مبناست که جواب شرط (من یرتد ..) جمله ای همانند «فلن یضر دین الله» در تقدیر گرفته شود و جمله «فسوف یأتی الله...» جایگزین جزای حقیقی شده باشد؛ زیرا بیانگر علت آن جزاست.

6_ دین خدا، علی رغم ارتداد و گرایش گروههایی از مسلمانان به کفر، همچنان توفنده و گسترش یابنده

یا ایها الذین ءامنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم و یحبونه

17- ارتداد منافقان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 4

4_ منافقان صدر اسلام، گروهی بودند که در آغاز به اسلام ایمان آوردند ولی بعداً به کفر گرویده و مرتد شدند .

لا تعتذروا قد کفرتم بعد ایمنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 3 - 3

3 - منافقان صدر اسلام ، عناصری مرتد بودند (ابتدا ایمان آوردند و سپس کفر ورزیدند) .

ذلك بأنهم ءامنوا ثم كفروا

ص: 9

18- ارتداد منافقان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 14 - 1

1 - در صورت ورود احزاب متّحد از نواحی و اطراف به خانه های منافقان در مدینه و درخواست اظهار شرک ، آنان ، با ایشان همسویی می کردند .

و لو دخلت عليهم من أقطارها ثم سئلوا الفتنة لآتوها وما تلبثوا بها إلا يسيراً

نایب فاعل فعل «دخلت» می تواند «بیوت» و می تواند «یثرب» باشد. برداشت یاد شده، براساس احتمال نخست است. لازم به ذکر است که «اقطار» جمع «قطر» است که به معنای جانب است (مفردات راغب). مراد از «الفتنه» به قرینه مقام، شرک است.

19- ارتداد مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 87 - 3

3_ تحذیر خداوند از مرتدّ شدن مؤمنان و هشدار نسبت به آن

قوماً كفروا بعد ايمانهم .. اولئك جزاؤهم انّ عليهم لعنة الله و الملكة و النّار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 72 - 8

8_ احتمال ارتداد و تأثیرپذیری مؤمنان ، از دیدگاه اهل کتاب

امنوا بالذی .. لعنهم یرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 1

1_ گمراهی و کفر (ارتداد) مؤمنان ، علی رغم تلاوت آیات الهی بر آنان و حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میانشان ، مایه شگفتی است .

و کیف تکفرون و انتم تتلی علیکم آیات الله و فیکم رسوله

مراد از استفهام، تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 4

4 - ارتداد گروهی از مؤمنان پس از جریان جنگ احد *

انّ الذّین اشتروا الکفر بالایمان لن یضروا الله شیئاً

به مقتضای ارتباط این آیه با آیات قبل، مراد از «الذّین اشتروا ..»، می تواند آن گروه از مسلمانانی باشد که پس از نبرد احد با تبلیغات سوء و شایعات در تضعیف روحیه مؤمنان می کوشیدند و آنان را از غزوه حمراءالاسد باز می داشتند.

ص: 10

20- ارتداد هنگام سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 9

9- پایبندی به دین به خاطر سود مادی و رها کردن آن (ارتداد) به وقت دشواری ها و محرومیت ها ، مایه خسران و تباهی دنیا و آخرت

وإن أصابته فتنة انقلب على وجهه خسر الدنيا والأخره

21- ارتداد یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 137 - 3

3_ یهود ، مرتدانی که با انکار عیسی (ع) کافر شدند و با انکار حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) ، بر کفر خویش افزودند .

لم یکن الله لیغفر لهم ولا لیهدیهم سیلا

در شأن نزول آمده که مقصود آیه، یهودیان هستند که به حضرت موسی(ع) ایمان آوردند و سپس با گوساله پرستی کافر شدند و پس از مراجعه ی آن حضرت(ع) از طور، دوباره مؤمن شدند. تا آنگاه که به حضرت عیسی(ع) کفر ورزیدند و با انکار رسول الله(صلی الله علیه و آله)، بر کفر خویش افزودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 153 - 18

18_ گوساله پرستی و ارتداد یهودیان عصر موسی (ع) و عفو خداوند از آنان

ثم اتخذوا العجل من بعد ما جاءتهم البینت فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ

22- اصحاب کهف و ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 20 - 3

3- مشرکان ، در عصر اصحاب کهف ، در صورت بازگشت کامل یکتاپرستان به شرک ، از کیفر آنان چشم پوشی می کردند .

یرجموکم أو یعیدوکم فی ملتھم

در اصل، باید برای فعل «یعیدوکم» حرف «الی» به کار رود؛ جایگزینی حرف «فی» گویای این است که چنانچه اصحاب کهف، به طور کامل، در شرک مستقر شوند و هیچ گفته و کرداری خلاف آن نداشته باشند، مشرکان، از سنگ سار آنان صرف نظر خواهند کرد.

ص: 11

23- انگیزه های ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 2

2- ارتداد ، دارای انگیزه های مادی و نه دلایل عقلی و واقعی

من كفر بالله من بعد ايمـنه . . . ذلك بأنهم استحبوا الحيوه الدنيا على الآخره

24- اهل کتاب و ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 1,2

1 - بسیاری از اهل کتاب ، مشتاق ارتداد و بازگشت مسلمانان به شرک بودند .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا

جمله «یردونکم» به وسیله حرف مصدری (لو) تبدیل به مفرد می شود و در نتیجه مفعول برای «وَدَّ» قرار می گیرد. «کفاراً» جمع کافر و مفعول دوم برای «یردونکم» می باشد. مراد از کافر، به دلیل کلمه «یردون» مشرک است نه یهودی و یا نصرانی؛ زیرا مسلمانان صدر اسلام پیش از انتخاب اسلام، مشرک بودند.

2 - تلاش پی گیر اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا

«وَدَّ» به معنای علاقه داشتن است، ولی به دلیل جمله «فاعفوا . . .» معلوم می شود: اهل کتاب برای تحقق بخشیدن به آرزوی خود (مرتد ساختن اهل ایمان) به تلاشهای توطئه گرانه نیز روی آورده بودند.

25- بی منطقی ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 3

3_ بازگشت از اسلام به کفر (ارتداد) ، امر شگفت و بدور از انتظار *

و من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم

بیان رخداد خارجی با جمله شرطیه _ خصوصاً با آگاهی کامل به تحقق آن _ می تواند اشاره به این باشد که وقوع چنین امری سزاوار نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 2

2- ارتداد ، دارای انگیزه های مادی و نه دلایل عقلی و واقعی

من كفر بالله من بعد ايمـهـ نه . . . ذلك بأنهم استحبوا الحيوه الدنيا على الأخره

ص: 12

26- پیشگویی ارتداد مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 2

2- اخبار خداوند از رفع محدود عذاب دنیوی مشرکان مکه و بازگشت دوباره آنان به کفر و شرک

إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابَ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ

برداشت یادشده بر این اساس است که عذابی که در آیات پیشین از آن یاد شده، عذاب دنیوی باشد. در این صورت معنای آیه چنین می شود: ما عذاب دنیوی را برای زمانی اندک بر خواهیم داشت؛ یعنی، در دنیا که اصولاً مجالی اندک است عذاب را از شما برمی داریم؛ اما انتقام به قیامت موکول خواهد شد.

27- تحمل گناه ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 12 - 11، 3

3 - کافران مکه ، به هنگام دعوت از مسلمانان به بازگشت از اسلام ، به آنان اعلام کردند که در صورت مرتد شدن ، گناهان شان را برعهده خواهند گرفت .

و قال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا و لنحمل خطيكم

امر «لنحمل» دلالت بر تعهد کافران در قبول گناه ارتداد مسلمانان می کند.

11 - برعهده گرفتن خطا و گناه ارتداد مسلمانان ، از سوی کافران مکه ، ادعایی دروغ و خالی از واقعیت بود .

و قال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا و لنحمل خطيكم .. إنهم لك ذبون

28- تلاش برای ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 12 - 3، 1

1 - اغواگران کافر ، برای مرتد ساختن مسلمانان ، در تلاش بودند .

و قال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا و لنحمل خطيكم

برعهده گرفتن بار خطای مسلمانان، از سوی کافران، با بیان فعل امر (لنحمل خطایکم) هنگام دعوت از آنان برای تبعیت از خط و راه کافران، حکایت از نوعی برخورد اغواگرانه دارد.

3 - کافران مکه، به هنگام دعوت از مسلمانان به بازگشت از اسلام، به آنان اعلام کردند که در صورت مرتد شدن، گناهان شان را برعهده خواهند گرفت.

وقال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا و لنحمل خطيكم

امر «لنحمل» دلالت بر تعهد کافران در قبول گناه ارتداد مسلمانان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 13 - 9، 5، 2

ص: 13

2 - تلاش کافران مکه برای مرتد ساختن مسلمانان ، گناه سنگینی است .

وقال الذين كفروا .. اتبعوا سبيلنا ... و ليحملن أثقالهم

5 - کافرانی که برای مرتد ساختن مسلمانان ، تلاش کرده اند ، حتماً ، کیفر خواهند شد .

قال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا .. و ليحملن أثقالهم

«لام قسم» و «نون تأکید» در «ليحملن» بر قطعیت، دلالت دارد. لازم به ذکر است که احتمال دارد حمل گناه، کنایه از کیفر باشد.

9 - تمسک کافران به دروغ ، برای مرتد ساختن مسلمانان ، شیوه ای متداول در بین آنان بود .

وقال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا و لنحمل خطيكم .. إنهم لکذبون

29- توبه از ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 5

5 - هارون ، با یادآوری رحمت گسترده خداوند به بنی اسرائیل ، باز بودن راه بازگشت از شرک و ارتداد را به آنان یادآوری کرد .

إنما فتنتم به و إن ربکم الرحمن

توصیف خداوند در کلام هارون(ع)، با عنوان «الرحمان» و با توجه به گوساله پرستی و عصیان بنی اسرائیل، متضمن وعده رحمت الهی به آنان، در صورت توبه و بازگشت از شرک است.

30- تهدید به ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 1

1- اقوام کافر پیشین پس از مواجهه با برهان های روشن و دلایل منطقی انبیا و پافشاری آنان بر مواضع خویش ، آنان را تهدید به تبعید و یا بازگرداندن اجباری به کفر (ارتداد) می کردند .

و ما لنا الا نتوکل .. لنصبرن علی ما اذیتموننا ... وقال الذين كفروا لرسلمهم

31- جرم ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

25_ روی گردانی از حق و اصرار بر کفر و ارتداد ، مستلزم کیفر شدید دنیوی و اخروی است .

وإن يتولوا يعذبهم الله عذاباً أليماً في الدنيا والآخرة

ص: 14

32- حقیقت ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 12

12 - کفرورزی پس از ایمان ، منحرف شدن از طریق درست و گرایش به راه ناصواب است .

و من یتبدل الکفر بالإیمن فقد ضل سواء السبیل

33- خطر ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 133 - 5

5 - امت ها ، در خطر ارتداد پس از مرگ پیامبرانشان

إذ حضر یعقوب الموت إذ قال لبنيه ما تعبدون من بعدی

34- دعوت به ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 5

5 - منافقان ، در غزوه احزاب ، برای وادار کردن مؤمنان به ترک اسلام و روی آوردن به کفر ، تلاش می کردند .

ی_أهل یثرب لا مقام لکم فارجعوا

برداشت بالا، بر این احتمال است که مراد از «لا مقام لکم» ماندن در دین رسول الله و مراد از «فارجعوا» دعوت به رجوع به کفر باشد.

35- زمینه ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 133 - 5

5 - امت ها ، در خطر ارتداد پس از مرگ پیامبرانشان

إذ حضر یعقوب الموت إذ قال لبنيه ما تعبدون من بعدی

1- ترجیح زندگی دنیا بر آخرت ، ریشه اصلی ارتداد و گرایش به کفر است .

من كفر بالله من بعد ايمانه .. ذلك بأنهم استحبوا الحياه الدنيا على الآخره

جمله «ذلک بأنهم ..» در مقام تعلیل برای آیه قبل است و نیز «ذلک» اشاره دارد به ارتداد و کفر پس از ایمان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 1

1- آنان که با مشاهده عذاب اظهار ایمان کنند ، با اندک فرجه ای به کفر و شرک خویش باز می گردند .

إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ

36- زمینه ارتداد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 1

1 - بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان ، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لَأَقْطَعَنَّ . . . قَالُوا لَنْ نُؤْتِرَكَ

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نؤثرک)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

37- زمینه ارتداد عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 183 - 5

5_ امهال خداوند به کفرپیشگان تکذیب کننده ، زمینه ساز افزایش عذاب آنان است .

و أُمِّلِي لَهُمْ إِنْ كِيدِي مَتِين

چون امهال به عنوان «کید» مطرح شده است، معلوم می شود مهلت دادن در اینجا برای افزون شدن عذاب است.

38- زمینه ارتداد مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 41 - 4

4- تلاش فرعونیان ، برای ارتداد و مشرک شدن مؤمن آل فرعون

و تدعونني إلى النار

فراخواندن به آتش، کنایه از دعوت به کفر و شرک است که در آیه بعد به صراحت از آن یاد شده است (تدعوننی لأکفر بالله و أشرك به..).

ص: 16

39- سرزنش ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 25 - 3

3- روی گردانی از دین ، پس از گرایش و تمایل به آن ، عملی ارتجاعی و مورد نکوهش

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِن بَعْدِ ... الشَّيْطَانِ سَوَّلَ لَهُمْ

40- ظلم ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 92 - 10

10 - ارتداد قوم موسی و گرایش آنان به گوساله پرستی ، از جمله ستم های آنان

ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 86 - 6

6_ بازگشت به کفر (ارتداد) پس از ایمان آگاهانه ، ظلم است .

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ... وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

41- عوامل ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 2

2 - تلاش پی گیر اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا

«وَدَّ» به معنای علاقه داشتن است، ولی به دلیل جمله «فاعفوا...» معلوم می شود: اهل کتاب برای تحقق بخشیدن به آرزوی خود (مرتد

ساختن اهل ایمان) به تلاشهای توطئه گرانه نیز روی آورده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 100 - 2

2_ پیروی از علما و رهبران اهل کتاب ، موجب بازگشت از ایمان به سوی کفر (ارتداد)

یا ایها الذین امنوا ان تطیعوا فریقاً من الذین اوتوا الكتاب یردوکم

از آیه قبل (و انتم شهداء) ، معلوم می شود که این طایفه ، عالمان و دانایان اهل کتاب بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 106 - 7

ص: 17

7_ تفرقه و اختلاف در میان جامعه ایمانی پس از اتمام حجّت ، موجب کفر و ارتداد

و لا تكونوا كالذين تفرقوا و اختلفوا .. اکفرتم بعد ایمانکم

گویا ارتداد (اکفرتم ..)، نتیجه تفرقه و اختلاف است که در آیه قبل از آن نهی شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 144 - 13

13_ پندار غلط جاودانگی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موجب ارتداد و واپسگرایی برخی از مبارزان احد ، و انکار رسالت آن حضرت پس از شایعه قتل ایشان

افین مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم

مفسران در شأن نزول آیه گفته اند: آنگاه که خبر قتل پیامبر (صلی الله علیه و آله) در بین مردم شایع شد، برخی از مسلمانان اظهار داشتند که اگر محمّد (صلی الله علیه و آله) پیامبر بود، کشته نمی شد. (مجمع البیان، ذیل آیه.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 149 - 1، 10

1_ ارتداد ، پیامدی برای اطاعت و پیروی از کافران

یا ایّها الذّین امنوا ان تطیعوا الذّین کفروا یردّوکم علی اعقابکم

10_ واپسگرایی ، پیامد پیروی مؤمنان از منافقان دعوت کننده به ارتداد ، چون عبدالله بن ابیّ

یا ایّها الذّین امنوا ان تطیعوا الذّین کفروا یردّوکم علی اعقابکم

امیرالمؤمنین علی (ع) درباره آیه فوق فرمود: نزلت فی المنافقین اذ قالوا للمؤمنین یوم احد عند الهزیمه ارجعوا الی اخوانکم و ارجعوا الی دینهم.

مجمع البیان، ج 2، ص 856 ; نورالثقلین، ج 1، ص 402، ح 393.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 71 - 10

10_ مشرکان صدر اسلام با تبلیغات خود در صدد بازگرداندن مسلمانان به آیین شرک و بت پرستی بودند.

قل أندعوا من دون الله . . . و نرد على أعقابنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 77 - 5

5- رفاه طلبی و قدرت خواهی ، از عوامل ارتداد

کفر بأی_تنا و قال لأُتینَ مالاً و ولداً

ظاهر عبارت «کفر بأیاتنا» به قرینه «لأُتینَ» _ که برای استقبال است _ حدوث کفر است نه استمرار آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 26 - 2

2- سازش با کافران و همکاری با آنان علیه دین ، مایه ارتداد است .

ص: 18

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَّوْا .. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا ... سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ

42- عوامل ارتداد مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 7

7- ارتداد برخی از مسلمانان سست ایمان صدر اسلام و بازگشت دوباره آنان به آیین شرک ، به خاطر گرفتار شدن به بعضی از ناکامی های دنیوی

و من الناس من يعبد الله على حرف .. انقلب على وجهه

43- عوامل ارتداد منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 26 - 1

1- همدلی و سازش نهانی با کافران ، دلیل ارتداد بیمار دلان منافق

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَّوْا .. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ ... سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ

برداشت بالا بنابراین نکته است که «ذلک» اشاره به ارتداد باشد _ که از آیه قبل (إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَّوْا) استفاده می شود _ و با توجه به این که مراد از «الذین کرهاوا..» کافران معاندانند.

44- کافران مکه و گناه ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 12 - 6

6 - کافران مکه ، به رغم اعلام صریح ، هرگز اندکی از گناه ارتداد مسلمانان را ، برعهده نمی گرفتند .

وقال الذین کفروا .. ولنحمل خطی کم و ما هم بحملین من خطی هم من شیء

در «و ما هم بحاملین..» دو احتمال وجود دارد: یکی، به قرینه اعلام دروغ بودن ادعای برعهده گیری گناه ارتداد، این است که آنان، حاضر به قبول گناه نیستند. دیگر این که چنین امری، شدنی نیست. برداشت بالا، بنابراین احتمال نخست است.

45- کیفر ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 33

33_ کفر و ارتداد، موجب خلود در جهنم و حبط عمل در دنیا و آخرت

و من یرتد منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم . . . و اولئک اصحاب ال

ص: 19

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 16

16 - گمراهی پس از هدایت و شرک‌ورزی پس از توحید، زمینه ساز گرفتاری به خشم سنگین و پایدار خداوند و عذابی سخت و طولانی از جانب او

أضلّهم السامريّ . . . أم أردتم أن يحلّ عليكم غضب من ربكم

«حلول غضب» بر رسوخ و دوام آن و نکره بودن «غضب» بر عظمت آن دلالت دارد. فرود آمدن غضب الهی، کنایه از نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 8

8 - ارتداد از دین، گناهی نابخشودنی و درپی دارنده عذاب جاودان اخروی است .

و من الناس من يعبد الله على حرف . . . خسر الدنيا والأخره

46- گناه ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 52 - 3

3 - گناه ارتداد، گناهی قابل عفو و آمرزش الهی

ثم اتخذتم العجل . . . ثم عفونا عنكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 153 - 7

7_ ارتداد و شرک‌ورزی و پرستش غیر خدا، گناهی همسنگ با همه گناهان

و الذین عملوا السيئات

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «السيئات»، به دلیل آیات گذشته، شرک و ارتداد باشد. بر این اساس خداوند از آن گناه به «السيئات» (همه گناهان) تعبیر کرد تا بر این معنا اشاره کند که شرک و ارتداد گناهی است همسنگ همه گناهان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 8

8 - ارتداد از دین ، گناهی نابخشودنی و درپی دارنده عذاب جاودان اخروی است .

و من الناس من يعبد الله على حرف . . . خسر الدنيا والآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 12 - 6، 2

2 - بازگشت به کفر ، پس از اسلام آوردن ، در دید مسلمانان ، دارای گناهی سنگین بود .

ص: 20

وقال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا و لنحمل خطيكم

این که کافران، در دعوت از مسلمانان، خطا و گناه بازگشت به کفر را، برعهده می گیرند و آن را به آنان اعلام می کنند، نشان می دهد که مسلمانان، بازگشت به کفر را گناه و خطایی سنگین می دانسته اند.

6 - کافران مکه، به رغم اعلام صریح، هرگز اندکی از گناه ارتداد مسلمانان را، برعهده نمی گرفتند.

وقال الذين كفروا... و لنحمل خطيكم و ما هم بحملين من خطيهم من شيء

در «و ما هم بحاملين...» دو احتمال وجود دارد: یکی، به قرینه اعلام دروغ بودن ادعای برعهده گیری گناه ارتداد، این است که آنان، حاضر به قبول گناه نیستند. دیگر این که چنین امری، شدنی نیست. برداشت بالا، بنا بر احتمال نخست است.

47- گناه تلاش برای ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 13 - 2

2 - تلاش کافران مکه برای مرتد ساختن مسلمانان، گناه سنگینی است.

وقال الذين كفروا... اتبعوا سبيلنا... و ليحملن أثقالهم

48- مجازات ارتداد در یهودیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 54 - 13

13 - کشتن مرتدان، از قوانین کیفری در آیین حضرت موسی (ع) *

فتوبوا إلى بارئكم فاقتلوا أنفسكم

49- مسیحیان و ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 3,5

3 - آرزوی یهود و نصارا برای مرتد ساختن مسلمانان صدر اسلام آرزویی خام و تلاش آنان در این زمینه، تلاشی ناموفق بود.

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ

به کارگیری فعل ماضی «وَدَّ» (دوست داشتند) به جای فعل مضارع (دوست می دارند) اشاره به این نکته دارد که: تلاش آنان بی ثمر است، به گونه ای که باید علاقه و تلاش آنان را سپری شده دانست.

5 - حسادت یهود و نصارا، منشأ علاقه و تلاش آنها بر بازگرداندن اهل ایمان از اسلام بود .

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

«حسدًا» مفعولٌ له برای «وَدَّ كَثِيرًا ..» می باشد؛ یعنی، علاقه و تلاش اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان، به علت حسادت ایشان بود.

ص: 21

50- مفهوم ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 8

8- ارتداد ، پذیرش قلبی کفر بدون هیچ اجبار و اکراهی و پس از اظهار ایمان

من کفر بالله من بعد ایم نه ... ولکن من شرح بالكفر صدراً

51- منشأ ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 25 - 4

4- ارتداد ، معلول مقهور شدن انسان در برابر وسوسه ها و دسیسه های شیطانی است .

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَوْا .. الشَّيْطَانِ سَوَّلَ لَهُمْ

52- موارد ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 106 - 8

8 _ تفرقه و اختلاف در میان جامعه ایمانی پس از اتمام حجّت ، کفر و ارتداد است . *

و لا تكونوا كالذين تفرقوا و اختلفوا .. اکفرتم بعد ایمانکم

ارتداد (اکفرتم ..)، به قرینه آیه قبل، می تواند همان تفرقه و اختلاف مسلمانان پس از اتحاد آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 4

4 _ پذیرش ولایت و دوستی یهود و نصارا ، ارتداد و بازگشت از دین است .

و من يتولهم منكم فانه منهم .. یا ایها الذین ءامنوا من یرتد منکم عن دینه

با توجه به آیات گذشته معلوم می شود از مصادیق مورد نظر برای مرتدان، مسلمانانی هستند که _ علی رغم نهی خداوند _ با یهود و نصارا

ارتباط دوستی و ولایی برقرار می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 25 - 6

6- نفاق و امتناع از تکالیف دشوار دین ، به مثابه ارتداد است .

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَّوْا عَلٰی أَدْبَارِهِمْ

با توجه به این که آیات پیشین در رابطه با بیماردلان گریزان از جهاد بود، «الذین ارتدّوا» ممکن است نظر به آنان داشته باشد.

ص: 22

53- موانع ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 5

5- توجه به آخرت و ارزش دادن به آن ، مانع روی گردانی از ایمان و گرایش به کفر و ارتداد

ذلک بأنهم استحبوا الحیوه الدنیا علی الآخره

جمله «ذلک بأنهم...» در صدد معرفی مرتد و انگیزه ارتداد اوست و او کسی است که زندگی دنیا را بر آخرت ترجیح داده، در حالی که اگر آخرت را در نظر می داشت و برای آن ارزش لازم قائل بود، دست از ایمان برنداشته و مرتد نمی شد.

54- موسی (ع) و ارتداد بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 3

3_ موسی (ع) در زمان مناجات با خدا و پیش از حضور در میان بنی اسرائیل ، از ارتداد و گوساله پرستی آنان آگاه شد .

ولما رجع موسی إلی قومہ غضبنا أسفاً

55- یهود و ارتداد مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 3,5

3 - آرزوی یهود و نصارا برای مرتد ساختن مسلمانان صدر اسلام آرزویی خام و تلاش آنان در این زمینه ، تلاشی ناموفق بود .

وَدَّ کثیر من أهل الکتب لو یردونکم

به کارگیری فعل ماضی «وَدَّ» (دوست داشتند) به جای فعل مضارع (دوست می دارند) اشاره به این نکته دارد که: تلاش آنان بی ثمر است، به گونه ای که باید علاقه و تلاش آنان را سپری شده دانست.

5 - حسادت یهود و نصارا ، منشأ علاقه و تلاش آنها بر بازگرداندن اهل ایمان از اسلام بود .

وَدَّ کثیر من أهل الکتب لو یردونکم من بعد إیمانکم کفارا حسداً

«حسداً» مفعولٌ له برای «وَدَّ کثیراً...» می باشد؛ یعنی، علاقه و تلاش اهل کتاب برای مرتد ساختن مسلمانان، به علت حسادت ایشان

بود.

ص: 23

2- ارزش

1- ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 12

12_ لزوم مقدم داشتن ارزش های الهی، در برابر جاذبه های مادی و ظواهر دنیوی (زیبایی، ثروت و...)

و لا تنكحوا المشركات حتى يؤمنَّ و لامة مؤمنة خیر من مشرکه و لو اعجبتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 6

6_ ارجمندی عفت نفس، خویشتن داری و تظاهر به بی نیازی، علی رغم نیازمندی شدید

یحسبهم الجاهل اغنیاء من التّعفف .. لا یستلون الناس الحافاً

چون آیه در مقام مدح چنین افرادی است، صفات شمردن شده به عنوان ارزش تلقی می شود. گفتنی است که «الحاف» به معنای اصرار است و جمله «لا یستلون» به قرینه «یحسبهم الجاهل اغنیاء» و نیز به قرینه «تّعفف» باید به این معنا باشد که تقاضا نمی کنند تا به اصرار منجر شود؛ نه اینکه تقاضا می کنند ولی اصرار نمیورزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 7,8

7_ آمرزش و رحمت الهی، دارای ارزش برتر از تمامی ثروت های به دست آمده و امکانات دنیوی

لمغفره من اللّٰه و رحمه خیر ممّا یجمعون

8_ مرگ و یا شهادت در راه خدا، دارای ارزشی برتر از ماندن در دنیا و ثروت اندوزی

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متّم .. خیر ممّا یجمعون

ص: 24

2- آثار ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 113 - 6

6- حیات و پویایی جوامع ، در پرتو ارزش های معنوی علاوه بر نعمت های مادی است .

يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ . . . وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ

جمله «يَأْتِيهَا رِزْقُهَا. . .» می تواند اشاره به نعمتهای مادی و «و لَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ» اشاره به ارزشهای معنوی داشته باشد.

3- آثار پایبندی به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 153 - 4

4- پایبندی عمیق به ارزش ها ، ساده لوحی و حماقت در نظر جامعه فاسد و منحرف

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلا تَتَّقُونَ . . . قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمَسْحُورِينَ

نسبت دادن جنون به صالح پیامبر می تواند صرفاً به دلیل ادعای رسالت از سوی وی نباشد بلکه بخاطر نصایح و اصرار وی بر رعایت تقوا و پایبندی به ارزش های الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 185 - 5

5- پایبندی عمیق به ارزش ها ، در نظر جامعه فاسد و منحرف ، ساده لوحی و حماقت است .

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلا تَتَّقُونَ . . . قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمَسْحُورِينَ

نسبت دادن جنون به شعیب(ع) می تواند صرفاً به دلیل ادعای رسالت نباشد؛ بلکه به خاطر اندرزها و اصرار وی بر رعایت تقوا و پایبندی به ارزش های الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 19، 6

6- اعتقاد واقعی به خداوند و پایبندی به ارزش ها ، مستلزم پذیرش قوانینی است که از سوی خداوند بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل

شده است .

و الذین ءامنوا .. و ءامنوا بما نزل علی محمد

قید «و آمنوا بما نزل..» _ به عنوان سومین حلقه در پی «آمنوا» و «عملوا الصالحات» _ می تواند بیانگر این برهان باشد که اگر کسی معتقد به خداوند است باید به قوانین و دستورات او _ که به وسیله پیامبران ابلاغ می شود _ نیز مؤمن باشد و بدون آن، در حقیقت به خدا ایمان ندارد و پایبند ارزش ها نیست.

19- بخشش لغزش ها از سوی خدا، منوط به پایبندی انسان به اصول عقیدتی و اعمال ارزشی است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات .. کفر عنهم سیئاتهم

از ترتب «کفر عنهم سیئاتهم» بر «آمنوا و عملوا الصالحات و آمنوا بما نزل»، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 25

4- آثار تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 121 - 8

8- کسب فضایل معنوی و کوشش خود انسان ، مؤثر در توفیق یافتن او بر بودن در « صراط مستقیم »

إن إبرهیم کان أمّہ قانتاً لله حنیفاً .. هده إلى صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 122 - 5

5- کسب فضایل معنوی و کوشش خود انسان ، مؤثر در برخورداری او از مواهب و نیکی ها در دنیا و مقامات عالی در آخرت

إن إبرهیم کان أمّہ قانتاً لله .. وإنه فی الآخره لمن الصلحین

5- آثار جهل به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 3

3_ جهل و عدم درک صحیح نسبت به مفاهیم دینی و ارزش های الهی ، عامل بد تفسیر کردن و ناروا شمردن آنها

و أجدر ألا یعلموا حدود ما أنزل الله .. یتخذ ما ینفق مغرماً

جمله «یتخذ ما ینفق مغرماً» می تواند نمونه ای باشد از آنچه در آیه قبل به طور کلی درباره جهل و نادانی بادیه نشینان گفته شده.

6- آثار حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 1

1 - جنگ و پیکار با جبهه کفر و با هدف حاکم ساختن ارزش های دینی و الهی ، در پی دارنده حمایت و نصرت خداوند

و لینصرنّ الله من ینصره .. الذین ... أقاموا الصلوه ... ونهوا عن المنکر

«الذین» در محل نصب بوده و بدل یا عطف بیان برای «من» در «من ینصره» که تقدیر آن چنین می شود: «و لینصرنّ الله.. الذین إن

مکناهم». «تمکین» (مصدر «مکنا») به معنای مسلط کردن و استیلا دادن است؛ یعنی، خدا بی تردید یاران خود را یاری خواهد کرد؛ آنان که اگر بر زمین مسلط شوند، نماز را به پا خواهند داشت و...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 10

10 - تقوایشگان، مورد حفاظت خداوند از گرفتاری به جهنم، در قبال تلاش آنان برای حفظ ارزش های الهی در دنیا

إِنَّ الْمُتَّقِينَ... وَوَقِيَهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

با توجه به این که ریشه «متقین» و «وقاهم» از یک ماده می باشد، ممکن است تعبیر «وقاهم» اشاره به مطلب بالا داشته باشد.

ص: 26

7- آثار سوء استفاده از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 4

4- سوء استفاده از سوگند و ارزش های دینی ، از عوامل سست شدن عقیده و ایمان دیگران است .

و لاتتخذوا ایمنکم دخلاً بینکم فترلّ قدم بعد ثبوتها

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از «قدم» ایمان و عقیده مردمی باشد که به دین گرایش یافته اند و با دیدن سوء استفاده برخی از دین، قدمهایشان سست گردد و از ایمان روی گردان شوند.

8- آثار شناخت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 4

4- معرفی حق و ارائه ارزش های واقعی ، راه مبارزه با ضد ارزش ها و جریان های باطل

و قل جاء الحقّ و زهق الباطل

از تقدم «جاء الحق» می توان استفاده کرد که باطل در پرتو ظهور حق، رنگ می بازد و در صورتی که راه صحیح و حق ارائه نگردد، باطل همچنان میدان دار خواهد بود.

9- آثار محافظت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 32 - 2

2- بهشت ، از آن همه تائبان خداجوی و پاسدار ارزش ها و وظایف دینی

هـ_ذا ما توعدون لکلّ اواب حفیظ

10- آداب تبیین ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 4

4- تفصیل و تأکید در بیان نیکی ها و ارزش ها و اشاره و خلاصه گویی در بیان بدی ها و ضد ارزش ها ، امری شایسته و روشی پسندیده است .

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها

تعبیر تفصیلی «إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم» در قبال تعبیر خلاصه تر «وإن أسأتم فلها» می تواند به مطلب فوق اشاره داشته

ص: 27

باشد.

11- آداب تبیین ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 4

4- تفصیل و تأکید در بیان نیکی ها و ارزش ها و اشاره و خلاصه گویی در بیان بدی ها و ضد ارزش ها ، امری شایسته و روشی پسندیده است .

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم وإن أسأتم فلها

تعبیر تفصیلی «إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم» در قبال تعبیر خلاصه تر «وإن أسأتم فلها» می تواند به مطلب فوق اشاره داشته باشد.

12- ابزار تحصیل ارزش های جاودان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 3

3_ جان و مال مؤمنان ، ابزاری برای آنان در دستیابی به ارزش های جاودان

إن الله اشتری من المؤمنین أنفسهم وأموالهم بأن لهم الجنة

13- ارزش آب راکد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 31 - 2

2- آب های روان ، سالم و مرغوب تر از آب های راکد

و ماء مسکوب

14- ارزش آبخوری پادشاه مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 70 - 8

8_ جام پنهان شده در محموله بنیامین ، ظرفی قیمتی و با ارزش بود .

جعل السقايه .. اذن مؤذن أيتها العير إنكم لسرقون

از این که بر فرزندان یعقوب اطلاق شده که سارقید نه سرقت کردید و اینکه مؤذن مسأله را علنی اعلام می نماید و آن را تکرار می کند، همچنین از اینکه یوسف(ع) می توانست سارق جام را برده خویش سازد، معلوم می شود که آن جام، ظرفی با ارزش و قیمتی

ص: 28

بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 72 - 6

6_ پیمانۀ مفقود شده در بارگاه یوسف ، دارای ارزشی فراوان

نفقذ صواع الملک و لمن جاء به حمل بعیر

از این که برای یابنده پیمانۀ دربار یک بار شتر غله تعیین شد که طبعاً در زمان قحطی و جیره بندی ارزش فراوانی داشت ، معلوم می شود پیمانۀ مذکور ظرفی قیمتی و ارزشمند بوده است.

15- ارزش آتش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 4

4_ آتش، عنصری برتر و شریفتر از خاک در دیدگاه ابلیس

أنا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین

16- ارزش آثار باستانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 138 - 6

6 - آثار باستانی (نشانه های برج مانده از اقوام و ملل گذشته) ، آثاری ارزشمند

ثمّ دمرنا آخرین . و انکم لتمرون علیهم ... أفلاتعقلون

17- ارزش آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 94 - 10،11

10 - سرای دنیا و نعمت های آن در قیاس با آخرت ، ناچیز و بی مقدار است .

إن كانت لكم الدار الآخرة .. فتمنوا الموت

چنانچه نعمتهای دنیا در برابر سرای آخرت ارزشی داشت، تمنای مرگ برای نیل به آن وجهی نداشت.

11 - سرای آخرت و نعمت های آن بسی ارجمند و گرانقدر است .

إن كانت لكم الدار الآخرة .. فتمنوا الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 4،6،9،11

ص: 29

4_ آخرت، سرایی خوب برای کسانی که معاد را تکذیب نکرده و در انجام تکالیف کوتاهی نمی کنند.

و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

بنابراین که «خیر» صفت مشبیه باشد. یتقون» در این آیه، به قرینه تقابلی که با آیه قبل دارد و در آن آیه بحث از تکذیب لقاء الله و تفریط در دین و تکالیف الهی بود، به معنای تکذیب نکردن معاد و انجام تکالیف الهی است.

6_ آخرت برای تقوایبشگان خیر محض و خالی از شرور و ناگواریهاست.

و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

در صورتی که «خیر» صفت مشبیه باشد، نه فعل تفضیل. در این صورت «الآخرة خیر» یعنی آخرت همه اش خیر است.

9_ نیندیشیدن درباره حقیقت زندگی دنیا و آخرت و جایگاه و ارزش هر یک، مورد توبیخ خداوند

و ما الحیوه الدنیا .. أفلا تعقلون

11_ اندیشه و تعقل درباره دنیا و آخرت و ارزش و جایگاه هر یک، زمینه مصون ماندن از زیان و حسرت در قیامت

قد خسر الذین کذبوا .. و ما الحیوه الدنیا إلا ... أفلا تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 10

10- سرای آخرت ، بسی بهتر از سرای دنیا است .

و للدار الآخرة خیر

18- ارزش آخرت طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 46 - 5

5- آخرت اندیشی و دوری از دنیا طلبی ، از ارزش های بس والا و مهم

إنا أخلصنهم بخالصة ذکری الدار

19- ارزش آرزو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 4

4_ منزلت و جایگاه اخروی انسان ها ، در گرو اعمال ایشان است ، نه ادعاها و آرزوهای خیالی آنان !

لیس بامانیکم و لا امانی أهل الکتب من یمعل سوءاً یجز به

20- ارزش آرزوی جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 10

ص: 30

10_ اشتیاق به جهاد و آرزوی شرکت در آن ، ارزشی والا برای مؤمنان

و لا علی الذین إذا ما أتوک لتحملهم قلت لا أجد ما أحملکم علیه

برداشت فوق با توجه به این است که خداوند، این گروه را به خاطر اشتیاق شدیدشان به جهاد، اختصاص به ذکر داده است.

21- ارزش آزادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 21

21_ آزادی ، همسان با حیات و زندگی

و من قتل . . فتحریر رقبه

22- ارزش آزادی برده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 19,20

19_ ارزش آزادسازی بردگان با ایمان و اهتمام اسلام به آن

فتحریر رقبه مؤمنه . . . فتحریر رقبه مؤمنه . . . و تحریر رقبه مؤمنه

20_ آزادسازی بردگان ، همسان با زنده کردن آنان *

و من قتل . . فتحریر رقبه مؤمنه

23- ارزش آسایش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 50 - 7

7- مطلوبیت برخورداری از امکانات و آسایش زندگی

و ءاؤین_هما إلی ربوه ذات قرار و معین

24- ارزش آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 33 - 2

2 - ارزش انسان ، برتر از آسمان و زمین و نعمت های موجود در آن

مت_عَالِكُم

ص: 31

25- ارزش آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 85 - 8

8- آفرینش جهان بدون برپایی قیامت، پوچ و عبث و به دور از حکمت و مقصودی صحیح است.

و ما خلقنا السموت .. إلا بالحقّ وإن الساعة لأتیه

26- ارزش آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 44 - 40

40_ گرانقدری آیات الهی و بی ارزشی هر بهایی در قبال آن

و لا تشتروا بایتی ثمناً قليلاً

وصف «قلیلاً» قید توضیحی است. یعنی هر بهایی که در قبال آیات الهی قرار گیرد بهایی، اندک و ناچیز است.

27- ارزش ابزار شناخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 72 - 6

6- ارزشمندی ابزار و امکانات معرفتی انسان، در گرو به کارگیری آن در طریق حق است.

و من كان في مـذه أعمى فهو في الأخره أعمى

از اینکه خداوند، انسانی را که بیناست ولی بینش درست نیافته «أعمى» خوانده است، استفاده می شود که چشم به عنوان وسیله معرفت آن گاه ارزشمند به حساب می آید که در مسیری بایسته و شایسته به کار گرفته شود.

28- ارزش احترام به والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 24 - 4

4- تواضع دلسوزانه و از سر مهربانی برای پدر و مادر ، دارای ارزش است نه تواضع به انگیزه های دیگر .

واخفض لهما جناح الذل من الرحمه

ص: 32

29- ارزش احسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 3

3 - تسلیم در برابر خدا و برخورداری از روحیه احسان و نیکی ، روح ادیان الهی است .

و من احسن دیناً ممن اسلم وجهه لله و هو محسن

از این که برای معرفی برترین دین، تنها دو ویژگی فوق یاد شده است، اهمیت بنیادین آن دو در ادیان الهی دانسته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 19

19- تقوا و احسان ، دو امر ارزشمند و دارای پاداش

لذین أحسنوا فی هذِهِ الدنیا حسنه .. و لنعم دار المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 22 - 4

4 - ارزش مندی عمل نیک ، به تسلیم محض بودن در برابر خدا است .

یسلم وجهه إلی الله و هو محسن فقد استمسک بالعروه الوثقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 105 - 10

10 - احسان ، از ارزش های والای الهی و محسنان ، دارای مقامی رفیع در پیشگاه خداوند

إنّا کذلک نجزی المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 5

5 - ظهور ارزش احسان ، برای کافران و گنه کاران در قیامت

لو أن لي كره فأكون من المحسنين

30- ارزش احسان به والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 23 - 5

5- احسان به پدر و مادر ، دارای اهمیت و ارزشی بس مهم ، پس از پرستش خداوند

و قضی ربک ألا تعبدوا إلا إیّاه وبالولدین إحسنًا

از اینکه خداوند احسان به پدر و مادر را پس از دعوت به عبادت خالصانه خویش قرار داده است، نکته یاد شده استفاده می شود.

ص: 33

31- ارزش احکام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 14

14 _ اجماع مؤمنان در صورت مخالفت آن با دیگر ادله شرعی ، فاقد اعتبار است .

و من یشاقق الرسول . . . و یتبع غیر سبیل المؤمنین

32- ارزش اخروی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 4

4 _ ایمان ، شرط ارزشمندی و اثر بخشی اعمال در روز رستاخیز

و قدمنا إلی ما عملوا من عمل فجعلنـه هباء منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 102 - 3

3 - ظهور ارزش واقعی ایمان و مؤمنان در صحنه قیامت

فلو أن لنا کـره فنکون من المؤمنین

33- ارزش اخروی تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 90 - 3

3 - ظهور ارزش تقوا و مقام متقین در رستاخیز

و أزلفت الجنة للمتقين

34- ارزش اخروی ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ ثروت های دنیا، هر چند دو برابر شود، و کافران آن را در قبال رهایی از دوزخ پردازند، پذیرفتنی نیست.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا... مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

4_ قیامت، صحنه بروز کارساز نبودن ثروت دنیا برای زراندوزان بی ایمان

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ... مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ

ص: 34

35- ارزش اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 16 - 4

4- اعمال انسان ها در دنیا ، اگر جنبه الهی نداشته باشد ، در سرای آخرت فاقد ارزش بوده و ثمربخش نخواهد بود .

أولئك .. بطل ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 12

12- در روز قیامت ، اعمال نیک ، با انگیزه های غیر الهی ، همانند اعمال ناشایست ، فاقد وزن و ارزش است .

و هم يحسبون أنهم يحسنون .. فلانقيم لهم يوم القيـمه وزناً

36- ارزش اخلاص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 99 - 3

3- ارزش هجرت ، به در راه خدا بودن و جهت خدایی داشتن آن است .

وقال إني ذاهب إلى ربِّي

37- ارزش اخلاص در تسبیح خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 38 - 10

10 - اخلاص در تسبیح و عبادت ، امری شایسته و ارزشمند است .

فالدین عند ربك يسبِّحون له

از آمدن عبارت «یسبِّحون له» به جای «یسبِّحونه»، اخلاص فرشتگان فهمیده می شود و از این که خداوند اخلاص فرشتگان را به رخ انسان ها می کشد، مطلب بالا قابل برداشت است.

38- ارزش اخلاص در عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 38 - 10

10 - اخلاص در تسبیح و عبادت ، امری شایسته و ارزشمند است .

فالذین عند ربّک یسبّحون له

ص: 35

از آمدن عبارت «یسبحون له» به جای «یسبحونه»، اخلاص فرشتگان فهمیده می شود و از این که خداوند اخلاص فرشتگان را به رخ انسان ها می کشد، مطلب بالا قابل برداشت است.

39- ارزش ادراک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 73 - 14

14 - فهمیدن و اندیشه کردن، از ارزش های والاست .

و یریکم ءایته لعلکم تعقلون

از اینکه ارائه آیات با هدف ایجاد زمینه فهم و اندیشه در بشر مطرح شده، ارجمندی اندیشه کردن و فهمیدن، به دست می آید.

40- ارزش ادراک باطنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 11 - 6

6 - ارزش والای قلب و ادراکات باطنی، در مقایسه با دیگر منابع شناخت

ما کذب الفؤاد مارأی

با توجه به این که در این آیه، رؤیت معارف والا به قلب نسبت داده شده است؛ ارزش بی مانند قلب در میان منابع شناخت استفاده می شود.

41- ارزش اراده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 43 - 5

5 - انسان های برخوردار از اراده قوی و خویشتن دار و اهل گذشت ارزشی والا دارند .

و لمن صبر و غفر إنّ ذلک لمن عزم الأمور

42- ارزش ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ ارزیابی صحیح و عاقبت اندیشی ، زمینه جلوگیری از انحراف

و لا يحسبنّ الذين كفروا أنّهم لن يمسسهم

ص: 36

43- ارزش استقامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 18

18 - ارزش کامل صبر و استقامت در راه خدا ، در گرو احسان و تقوا

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا

44- ارزش استقامت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 5

5 - ایمان و توحید همراه با استقامت و پایداری ، دارای ارزش والا

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

45- ارزش استقامت در توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 5

5 - ایمان و توحید همراه با استقامت و پایداری ، دارای ارزش والا

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

46- ارزش اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 7

7 - ایمان ، مرتبه ای عالی تر و عمیق تر از اسلام

قُلْ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ وَهُوَ لَغَافِلٌ أَلَمْ يَنْزِلْ فِي الْقُرْآنِ الْحَدِيثَ الَّذِي قَالَ تَزَكُّوا فَسَبِّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ فِي حَقِّهِ حِينَ قُمْتُمْ وَذَكَرُوا لَهُ حَمْدَ اللَّهِ حِينَ قَعَبْتُمْ ۖ وَسَبِّحُوا لَهُ لَمَّا قَامْتُمْ وَأَمْشَيْتُمْ وَرَبَّ السَّمَاوَاتِ الْأَعْلَىٰ ۚ ذَٰلِكَ يَتَذَكَّرُ الَّذِينَ أَسْلَمُوا ۗ وَكَانَ الْعَرَبُ نَجَسًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خیرًا منکرّ مسلمت . . . س-ئح-ت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

ص: 37

11 - دوشیزگی در مقایسه با ارزش های والای زنان (همچون اسلام ، ایمان ، فرمانبری ، توبه و روزه داری زنان) دارای نقش درجه دوم در زندگی مشترک میان زنان و مردان

تیب_ت و اَبکارًا

یادآوری دو وصف «دوشیزگی» و «بیوه بودن زنان»، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد؛ زیرا مفاد آیه شریفه این است که زنان بهتری با چنین اوصافی، جایگزین شما خواهند شد؛ چه بیوه باشند و چه دوشیزه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 35 - 4

4 - اسلام و تسلیم خدا بودن ، از ملاک های برتری و ارزشمندی و جرم و تبه کاری از معیار های پستی و ضد ارزشی برای انسان ها است

أفجعل المسلمین کالمجرمین

47- ارزش اشرافیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 31 - 3

3 - ثروت و اشرافیت ، ملاک تمامی ارزش ها _ حتی ارزش های دینی _ در نگاه مشرکان مکه

لولا نزل هـ ذا القرآن . . . عظیم

مشرکان در مقام اعتراض به پیامبر (صلی الله علیه و آله) اظهار می داشتند: اگر وحی اصالت داشت، می بایست بر اشراف نازل می شد. از این نکته استفاده می شود که ملاک ارزش برای آنان، مال و مقام بوده است.

48- ارزش اطاعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 17

17 _ اهمیّت و ارزش اطاعت از فرامین الهی به هنگام گرفتاری در شدائد

الَّذین استجابوا لله و الرسول من بعد ما اصابهم القرح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 11، 9

9 - اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خیراً منکنّ مسلمت... سـئـحـت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

11 - دوشیزگی در مقایسه با ارزش های والای زنان (همچون اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه و روزه داری زنان) دارای نقش

ص: 38

درجه دوم در زندگی مشترک میان زنان و مردان

ثیبَت و أَبْكَارًا

یادآوری دو وصف «دوشیزگی» و «بیوه بودن زنان»، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد؛ زیرا مفاد آیه شریفه این است که زنان بهتری با چنین اوصافی، جایگزین شما خواهند شد؛ چه بیوه باشند و چه دوشیزه.

49- ارزش اطاعت از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 7

7- ارزش عبادت و اطاعت خدا، در گرو پذیرفته شدن آن از سوی خداوند است.

و اذ یرفع ابرهیم . . . ربنا تقبل منا

50- ارزش اطاعت از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 3 - 47 - 4

4- ملاک اصلی ارزش اعمال، پیروی از قرآن و تعالیم الهی است.

و ءامنوا بما نزل علی محمد و هو الحق من ربهم کفر عنهم سیئاتهم و اصلح بالهم

تعبیر «الحق من ربهم» هر چند مطلق است؛ ولی با توجه به آیه قبل _ که تعبیر «الحق» در مورد قرآن و «و ما نزل علی محمد» به کار رفته _ می رساند که مصداق بارز حق «قرآن» است.

51- ارزش اطعام به مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 13

13 _ ارزش والاتر قربانی بر اطعام مساکین، و اطعام مساکین بر روزه، در کفاره صید.

فجزاء مثل ما قتل من النعم . . . او کفره طعام مسکین او عدل ذلک صیاماً

برداشت فوق از تقدیم ذکری قربانی بر اطعام و تقدیم اطعام بر روزه استفاده شده است.

52- ارزش اعاده آبرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 10

10_ ارزش اعاده حیثیت و شرف بیش از ارزش رهایی از زندان و نجات از دشواری ها و مشکلات ، در بینش یوسف (ع)

ص: 39

فلما جاءه الرسول قال ارجع إلى ربك فسنله ما بال النسوه

53- ارزش اقلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 8

8_ تنها خردمندان ، دانا به نابرابری پاک و ناپاک و واقف به ارزش برتر پاکیهائیند گرچه اندک باشد .

لايستوى الخبيث و الطيب . . فانقوا الله ياولى الالب

توجه خطاب به صاحبان خرد با اینکه همگان وظیفه دار رعایت تقوا با گرایش به پاکیها و پرهیز از ناپاکیها هستند، می تواند اشاره به این باشد که شناخت پاکی از ناپاکی و درک ارزش برتر پاکیها هر چند از نظر مقدار اندک باشد، تنها از عهده صاحبان عقل و خرد ناب ساخته است.

54- ارزش اکثریت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 24

24_ فراوانی رهروان یک راه هرگز نشانه سلامت آن راه نیست .

و كثير منهم ساء ما يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 19

19_ کثرت رهروان یک راه ، دلیل حقانیت آن نیست .

ثم عموا و صموا كثير منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 6،14

6_ اکثریت نه ملاک حقانیت چیزی است و نه نشانه ارزش و برتری آن

لايستوى الخبيث و الطيب و لو اعجبك كثره الخبيث

14_ لزوم تقوایبشگی ، چه اکثریت جامعه پذیرای آن باشند و یا نباشند .

و لو اعجبك كثرة الخبيث فاتقوا الله يا اولي الالب

کلمه خبیث و طیب می تواند علاوه بر شیء خبیث و طیب شامل شخص خبث و طیب نیز باشد. در این صورت مراد از شخص طیب و خبیث به قرینه «فاتقوا الله» _ تقوایبشگان و بی تقوایان خواهد بود.

ص: 40

55- ارزش امانتداری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 75 - 2,3

2_ ارجگذاری خداوند به دسته از اهل کتاب ، به خاطر امانتداری آنان

و من اهل الکتاب من ان تأمنه بقنطار یؤده الیک

3_ امانتداری ، ملاکی برای ارزشیابی افراد

و من اهل الکتاب من ان تأمنه بقنطار یؤده الیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 2,3

2_ اهمیّت و ارزش امانتداری و وفای به عهد

بلی من اوفی بعهده

3_ وفای به عهد و امانتداری و پرهیز از خیانت ، از نشانه های تقواست .

بلی من اوفی بعهده و اتقی فان الله یحب المتّقین

جمله «یحب المتّقین»، بیانگر این است که وفای به عهد، نشانه تقواست.

56- ارزش امداد به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 6

6_ هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان

حقیقی از غیر آن

و الذین ءامنوا .. أولئک هم المؤمنون حقاً

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین الله» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا ..» برمی

گردد ؛ یعنی: نصروا المؤمنین المهاجرین المجاهدین ... مآل هر دو معنا یکی است ؛ زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز

یاری دین خداست.

57- ارزش امداد به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 6

6_ هجرت و جهاد در راه خدا، یاری کردن دین او، پناه دادن به مهاجران مجاهد، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان حقیقی از غیر آن

و الذین ءامنوا .. أولئک هم المؤمنون حقا

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین الله» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا ..»

ص: 41

برمی‌گردد؛ یعنی: نص—روا المؤمنین المهاجرین المجاهدین... مآل هر دو معنا یکی است؛ زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

58- ارزش امداد به مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 6

6_ هجرت و جهاد در راه خدا، یاری کردن دین او، پناه دادن به مهاجران مجاهد، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان حقیقی از غیر آن

و الذین ءامنوا .. أولئک هم المؤمنون حقا

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین الله» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا ..» برمی‌گردد؛ یعنی: نص—روا المؤمنین المهاجرین المجاهدین... مآل هر دو معنا یکی است؛ زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

59- ارزش امر به معروف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 4

4_ ایمان به خدا و روز واپسین، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب ورزیدن به کار های نیک، ملاک ارزش و شایستگی (صالح بودن)

یؤمنون .. یسارعون فی الخیرات و اولئک من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 3

3 - اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر، ارزش های محوری در جامعه اسلامی

من ینصره .. الذین إن مکّنهم فی الأرض ... ونهوا عن المنکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 17 - 12

12 - نماز و امر به معروف و نهی از منکر و صبر، از زیربنایی ترین ارزش ها است .

إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

بنابراین که «ذلک» اشاره به کلّ محتوای سخن لقمان در این آیه باشد، مشارالیه «ذلک»، جملات «أقم . . . و أمر . . . و أنه . . .» است و «عزم» مصدر و به معنای مفعولی، و «عزم الأمور» اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی، «الأُمور المعزوم». امر معزوم به هدف شایسته ای گویند که لازم است بر آن دست یافت.

ص: 42

60- ارزش امکانات دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 6

6 - خداوند ، خواهان آگاهی یافتن مردم به ارزش برتر پاداش های الهی بر منافع دنیوی

لمثوبه من عندالله خیر لو کانوا یعلمون

«لو» در «لو کانوا یعلمون» به معنای تمنی است و تمنی درباره خداوند به معنای اراده تشریحی است. مفعول «یعلمون» همه حقایقی است که در جمله های قبل بیان شده است. از آنهاست برتری پاداش دنیا بر دیگر منافع؛ یعنی: لیت هم یعلمون ان مثوبه الله خیر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 5

5 - ارزش برتر پاداش های اخروی نسبت به امکانات دنیوی

ثواب الله خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 7,8,9

7_ آمرزش و رحمت الهی ، دارای ارزش برتر از تمامی ثروت های به دست آمده و امکانات دنیوی

لمغفره من الله و رحمه خیر ممّا یجمعون

8_ مرگ و یا شهادت در راه خدا ، دارای ارزشی برتر از ماندن در دنیا و ثروت اندوزی

ولئن قتلتم فی سبیل الله او متمم .. خیر ممّا یجمعون

9_ ارزش والاتر ماندگای در دنیا و ثروت اندوزی ، بر شهادت و رحمت و آمرزش الهی ، در پندار غلط کفرپیشگان

لو کانوا عندنا ما ماتوا و ما قتلوا .. لمغفره من الله و رحمه خیر ممّا یجمعون

جمله «لو کانوا ..» شیفتگی کفرپیشگان را نسبت به ماندگاری در دنیا بیان می کند، و جمله «خیر ممّا یجمعون» هدف و یا عاقبت از ماندگاری را توضیح می دهد. یعنی هدف کفرپیشگان از ماندگاری در دنیا به چنگ آوردن منافع دنیوی و ثروت اندوزی است و آنان این منافع گذرا را بالاتر از رحمت و آمرزش الهی می پندارند و لذا بر کشته های در راه خدا تأسف می خورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 6

6_ ارزشمندی داده های الهی (امکانات مادی و معنوی) به انسانها

و لا يحسبنّ الذين يبنخلون بما آتاهم الله من فضله

از اینکه خداوند امکاناتی را که در دسترس انسانها قرار داده، فضل خویش نامیده و به خود نسبت داده است، ارزشمندی آن به دست می آید؛ البته بنابر اینکه ضمیر «فضله»، به «الله» برگردانده شود؛ نه به «ما آتاهم الله».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 18

ص: 43

18_ ناچیز و بی ارزش بودن هر آنچه (دنیا و لذائد و زخارف آن و . . .) در مقابل از دست دادن دین و رهاسازی کتاب آسمانی و بیوفایی به پیمان الهی باشد .

و اشتروا به ثمناً قليلاً

آنچه عالمان اهل کتاب در مقابل دین فروشی می گرفتند، به اعتقاد خودشان اندک نبوده است ؛ چون با کتمان حقایق پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خواسته های دنیوی، ریاست بر مردم و . . . می رسیدند ؛ ولی در عین حال خداوند همه آنها را به بی ارزشی و ناچیزی توصیف کرد.

61- ارزش امکانات مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 36 - 7

7_ امکانات مادی مردم محروم از ایمان ، تقوا و جهاد ، بی تأثیر در تأمین فلاح و رستگاری ایشان

اتقوا الله .. لعلکم تفلحون. إنّ الذین کفروا لو أنّ لهم ما فی الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 8

8_ بهره مندی های دنیوی ، در مقایسه با نعمت های اخروی ، متاعی است بسیار اندک و کم ارزش .

فما متع الحیوه الدنیا فی الآخره إلا قلیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 58 - 5

5_ بهره مندی از فضل و رحمت الهی ، از تمام اندوخته های مادی بهتر است .

قل بفضل الله و برحمته .. هو خیر مما یجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 19

19 - رزق و نعمت های معنوی ، پایدارتر و دارای ارزش والاتر از تمامی نعمت های دنیوی است .

و رزق ربك خير و أبقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 50 - 7

7 - مطلوبیت برخورداری از امکانات و آسایش زندگی

و ءاؤین_هما إلی ربوه ذات قرار و معین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 16،18

ص: 44

16 - وحی و رسالت ، دارای ارزشی والا و غیر قابل قیاس با اندوخته های مادی

أهم یقسمون رحمت ربّک . . . ورحمت ربّک خیر ممّا یجمعون

18 - مال و اندوخته های مادی ، نمی تواند با موهبت ها و ارزش های معنوی برابری کند .

و رحمت ربّک خیر ممّا یجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 48 - 4

4 - برخورداری از پشتوانه اقتصادی و ذخایر پایدار ، امری مطلوب است ؛ نه ضد ارزش . *

وأنّه هو أقرنی و أقرنی

در واژه «اقرنی» سرمایه و ذخایر ماندنی لحاظ شده است. از این که خداوند تأمین چنین نیازی را به خود نسبت داده است، مطلوبیت آن استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 27 - 6

6 - تقرب به پروردگار ، ارزشی جاودان و شایان جست و جواست ؛ نه امکانات ناپایدار دنیا .

کلّ من علیها فان . و یبقی وجه ربّک

از مناسبت میان «کلّ من علیها فان» با «و یبقی . . .» و از مقابله این دو با یکدیگر، مطلب بالا قابل استفاده است.

62- ارزش امنیت در زندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 104 - 3

3- دستیابی انسان ها به زندگی آرام و امن و به دور از سلطه جباران ، امری بس مهم و ارزشمند

فأغرقنّه و من معه . . . اسکنوا الأرض

63- ارزش امنیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 10

10 - رفاه و امنیت اهل ایمان امری ارزشمند از دیدگاه ادیان الهی

رب اجعل هذا بلداً آمناً و ارزق أهله من الثمرت من آمن

64- ارزش امیدواری در سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 45

14 - صبر بر مشکلات و داشتن روحیه ای امیدوار ، به هنگام مبتلا شدن به دشواری ها ، امری ارزشمند و پسندیده است .

وإن تصبهم سيئه . . إذا هم يقنطون

از مذمت شدن کسانی که با مبتلا شدن به ناگواری ها، ناامید می شوند، استفاده می شود که حفظ روحیه امیدواری، در چنین حالتی مطلوب است.

65- ارزش انجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 1 - 2

2 - انجیر و زیتون ، دو نعمت شایسته برای انسان و دارای ارزشی در خور سوگند خداوند

والتين و الزيتون

66- ارزش انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 44

44 - رسیدن به مواهب آخرت تنها بهای ارزشمند در مقابل جان آدمی است .

ماله فی الآخره من خلق و لبس ماشروا به أنفسهم

جمله «لقد علموا . . .» به ضمیمه «لبس . . .» دلالت بر این دارد که: آدمی اگر به قیمت از دست دادن آخرت منافع دنیوی را کسب کند، خویشتن را به بهای بدی فروخته و خود را تباه ساخته است. بنابراین تنها چیزی که می تواند جلوگیری از زیانکار شدن آدمی باشد، به دست آوردن آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 4

4_ وفای به عهد و رعایت تقوا ، ملاک ارزش انسان در پیشگاه خداوند ؛ نه انتساب به نژادی خاص

ذلک بانهم قالوا لیس علینا . . . بلی من اوفی بعهده و اتقی فان الله یحب المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 19

19 _ ارزش والای انسان در پیشگاه خداوند

من قتل نفساً .. فکانما قتل الناس جميعاً و من احياها فکانما احيا الناس جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 104 - 2

ص: 46

2_ ارزش و تعالی انسان در سایه پیروی از قرآن و رسول خدا (صلی الله علیه و آله) است .

وإذا قيل لهم تعالوا

به کارگیری کلمه «تعالوا» که از ریشه «علو» به معنای بالا است می تواند اشاره به این باشد که تعالی واقعی انسان با گرایش به دستورات خدا و رسول او امکان پذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 26 - 8

8_ ارزش واقعی انسانها در گرو تقوایشگی است.

و لباس التقوی ذلک خیر

برداشت فوق بر این اساس است که «خیر» وصف باشد نه افعال تفضیل و کلمه «ذلک» همانند ضمیر فصل دلالت بر حصر کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 14 - 2

2- ماده ای کم ارزش ، مبدأ آفرینش موجودی ارزشمند چون انسان

خلق الإنس من صلصل كالفخار

نکره آمدن «صلصال» می تواند برای بیان کم ارزشی ماده ای باشد که خداوند از آن، موجودی والا و ارجمند به نام انسان را آفریده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 33 - 2

2- ارزش انسان ، برتر از آسمان و زمین و نعمت های موجود در آن

مت عا لکم

67- ارزش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 3

3- ارزش انفاق و تأمین هزینه های جهاد ، به « در راه خدا بودن » آن است .

و أنفقوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 215 - 14

14_ انفاق ، عملی پسندیده و خیر است .

ما انفقتم من خیر . . . و ما تفعلوا من خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 47

2 - بقره - 2 - 245 - 3,7

3- انفاق در راه خدا، قرض شایسته بندگان به او

من ذا الذي يقرض الله قرضاً حسناً

مراد از «قرض» در آیه شریفه، انفاق در راه خداوند است. بنابراین انفاق در راه خدا، همان قرض دادن به اوست.

7_ ارزش والای انفاق در راه خداوند

من ذا الذي يقرض الله .. فيضاعفه له اضعافاً

از اینکه انفاق به عنوان قرض شمرده شده و پاداش فراوانی در برابر آن وعده داده، ارزش والای آن استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 17 - 6

6_ صبر، صداقت، خضوع، انفاق و استغفار در سحرگاهان، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

الصابرين .. و المستغفرين بالاسحار

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 92 - 2

2_ کم ارزشی انفاق، از اموال که مورد علاقه انفاق کننده نیست.

لن تنالوا البرَّ حتى تنفقوا ممّا تحبّون

رسیدن به «برّ» منوط به انفاق از اموال مورد علاقه است؛ پس انفاق از اموالی که مورد علاقه نباشد، بی ارزش نیست؛ بلکه صرفاً کم ارزش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 181 - 8

8_ تبلیغات سوء یهود علیه احکام و دستورات اسلام (انفاق)

و لا يحسبنّ الذين .. لقد سمع الله قول الذين قالوا انّ الله فقير و نحن اغنى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 39 - 4

4_ ارزشمندی انفاق ، مشروط به ايمان به خدا و قيامت است .

ماذا عليهم لو امنوا بالله و اليوم الاخر و انفقوا

علی رغم اینکه بحث آیات گذشته درباره انفاق و مسائل مربوط به آن بود، مطرح ساختن ايمان به خدا و قيامت پیش از امر به انفاق می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 34 - 13

13_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش انفاق

و لا ينفقونها في سبيل الله

ص: 48

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 3

3_ انفاق در حال تهیدستی ، دارای ارزشی برتر نسبت به انفاق در حال غنا و توانگری

الذین یلمزون المطّوعین . . و الذین لایجدون إلا جهدهم

عنوان «مطّوع» هم شامل توانگران و هم شامل تهیدستان می شود. بنابراین ذکر دوباره تهیدستان می تواند به اهمیت برتر انفاق آنان اشاره داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 10

10- انفاق ، در مقایسه با دیگر آموزه ها و ارزش های الهی ، دارای ارزش و مرتبه ای ممتاز *

فهو ینفق منه

از اینکه خداوند در مقایسه میان انسانهای خوب و بد، تنها از انفاق یاد کرده است، می تواند گویای این برداشت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 10

10 - انفاق مخلصانه و به دور از هرگونه ریا ، خیر و دارای ارزشی والا است .

فأنت ذا القربى . . . ذلک خیر للذین یریدون وجه اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 20

20 - جهاد و انفاق در راه خداوند ، از مهم ترین و ارزشمندترین تکالیف الهی

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق_تل

تکیه بر دو تکلیف جهاد و انفاق، از میان سایر تکالیف الهی، حاکی از مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- وام دادن به خداوند (صدقه و انفاق در راه او) ، قرضی نیکو و بس با ارزش است .

وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

وصف «حسناً»، می تواند قید توضیحی و یا قید تخصیصی باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 5

5- ارزش والای انفاق و مقام عالی انفاق گران ، در پیشگاه خداوند

إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضَعْ عُقْبَةَ لَكُمْ

از این که انفاق به عنوان قرض به خدا شمرده شده و پاداشی مضاعف، در برابر آن وعده داده شده است، می توان مطلب بالا را به دست آورد.

ص: 49

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 3

3 - مصرف ثروت برای رفع نیازمندی های مردم ، در دیدگاه منکران معاد ، خسارتی سنگین و جبران ناپذیر است .

أهلکت مالاً لبدًا

انتخاب تعبیر «أهلکت» و پرهیز از گفتن «أنفقت» و نظایر آن، بیانگر این است که گوینده، مال های مصرف شده را «هلاک شده» می پندارد. این بیش ممکن است برخاسته از انکار پاداش انفاق، بر اثر انکار معاد باشد.

68- ارزش انفاق آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 6,8

6- انفاق ، چه در نهان و چه در آشکار ، پسندیده و ارزشمند است .

قل لعبادی . . . و ینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

از اینکه خداوند، انفاق در نهان و آشکار را باهم ستوده است برداشت فوق استفاده می شود.

8- انفاق در نهان ، پسندیده تر و ارزشمندتر از انفاق آشکار است . *

و ینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

تقدم انفاق سرّی بر انفاق آشکارا در آیه فوق، ممکن است بیانگر این حقیقت باشد که چون انفاق سرّی به دور از ریا و نفاق است، از شرافت بیشتری برخوردار می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 6

6- انفاق سرّی و پنهانی ، بهتر و ارزشمندتر از انفاق علنی و آشکار است .

فهو ینفق منه سرّاً و جهراً

این برداشت از تقدم «سرّاً» بر «جهراً» استفاده گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 4

4- اهمیت و برتری انفاق پنهانی نسبت به انفاق آشکار

و أنفقوا مما رزقنهم سرًا و علانیه

تقدم لفظی انفاق سرّی بر انفاق آشکار، می تواند حکایت از تقدم رتبی نماید.

69- ارزش انفاق پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 50

14 - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وقـتل . . . من الذين أنفقوا من بعد وقـتلوا

70- ارزش انفاق پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 6,8

6- انفاق ، چه در نهان و چه در آشکار ، پسندیده و ارزشمند است .

قل لعبادی . . . وینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

از اینکه خداوند، انفاق در نهان و آشکار را باهم ستوده است برداشت فوق استفاده می شود.

8- انفاق در نهان ، پسندیده تر و ارزشمندتر از انفاق آشکار است . *

وینفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیه

تقدم انفاق سرّی بر انفاق آشکارا در آیه فوق، ممکن است بیانگر این حقیقت باشد که چون انفاق سرّی به دور از ریا و نفاق است، از شرافت بیشتری برخوردار می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 6

6- انفاق سرّی و پنهانی ، بهتر و ارزشمندتر از انفاق علنی و آشکار است .

فهوینفق منه سرّاً و جهرّاً

این برداشت از تقدم «سرّاً» بر «جهرّاً» استفاده گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 4

4 - اهمیت و برتری انفاق پنهانی نسبت به انفاق آشکار

وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً

تقدم لفظی انفاق سرّی بر انفاق آشکار، می تواند حکایت از تقدم رتبی نماید.

71- ارزش انفاق قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 14

14 - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق_تل . . . من الذین أنفقوا من بعد وق_تلوا

ص: 51

72- ارزش انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 8

8 - خرما و انگور، دارای ارزش ممتاز در میان دیگر میوه ها و از نمونه های بارز فراوانی ثمر *

له جثه من نخیل و اعناب

از اختصاص به ذکر این دو میوه از میان سایر میوه ها، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 5

5- زیتون، خرما و انگور دارای ارزشی ویژه

ینبت ... و الزیتون و النخیل و الأعناب و من کل الثمرت

نامبردن از این سه میوه در بین انبوه میوه ها، می تواند به جهت ارزش ویژه این میوه ها از نظر خواص نسبت به میوه های دیگر باشد.

73- ارزش اهل بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 50 - 14

14 - نابرابری ناآگاهان و آگاهان به محدوده قدرت و وظایف پیامبران، مانند نابرابری کوران و بینایان

قل لا أقول لكم ... إني ملك ... قل هل یستوی الأعمی و البصیر أفلاتتفکرون

در اینکه مراد از «أعمی» و «بصیر» در آیه چیست، احتمالاتی وجود دارد؛ از آن جمله اینکه کسانی که پس از بیان محدوده قدرت و وظایف پیامبران این حقایق را دریافته و پذیرا می شوند، «بصیر» و آن کسانی که جاهلانه سخنها را واهی گفته و درخواستهای نابجا دارند «أعمی» (کور) هستند.

74- ارزش ایثار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 2,5

2_ جان دادن برای طلب رضایت خداوند ، دارای ارزشی والا

و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات اللّٰه

5_ جان دادن جُز برای کسب رضایت خداوند ، فاقد ارزش لازم*

و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات اللّٰه

از اینکه خداوند ستایش از کسانی می کند که برای جلب رضایت او جان می دهند ؛ نه _ مثلا _ از خوف جهنّم یا شوق بهشت.

ص: 52

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 11

11 - ایثار و چشم پوشی انسان، از اموال و امکانات مورد نیاز خویش، شایسته ارج و ستایش

و یؤثرون علی أنفسهم و لو کان بهم خصاصه

برداشت یاد شده با توجه به سیاق آیه شریفه که در مقام ستایش و تمجید می باشد.

75- ارزش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 3,4

3_ ایمان، بدون تحمل مصائب، برای ورود به بهشت کافی نیست.

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة

با توجه به اینکه خطاب به مؤمنان است؛ ورود آنان را به بهشت، مشروط به تحمل مصائب کرده است.

4_ تصور پیش نیامدن مشکلات در جامعه به صرف ایمان آوردن، پنداری باطل است.

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما یأتکم

چون وعده بهشت به مؤمنان حتمی است و لازمه ورود به بهشت، صبر در برابر مصائب و آزمایشهای الهی است، بنابراین ابتلاء به مصائب

برای جامعه ایمانی قطعی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 2,3,4,5,6,13

2_ باید ایمان معیار اصلی در انتخاب همسر باشد؛ نه زیبایی و یا حریت (برده نبودن)

و لا تنکحوا المشرکات حتی یؤمننّ و لانه مؤمنه خیر من مشرکه و لو اعجبتکم... و لعب

مصدق بارز «اعجاب» در انتخاب همسر، زیبایی و دلربایی است.

3_ کنیز مؤمن برای همسری شایسته تر است از آزاد زن مشرک؛ هر چند زیبا و دلربا باشد.

و لآمه مؤمنه خیر من مشرکه و لو اعجبتمکم

4_ ایمان ، ملاک و اساس ارجمندی و شرک ، مایه سقوط و بی ارزشی است .

و لا تنکحوا المشرکات . . . و لآمه مؤمنه خیر من مشرکه . . . و لا تنکحوا المشرکین حتی

5_ برتری ارزش ایمان ، نسبت به ظواهر دنیوی (زیبایی ، ثروت و . . .)

و لآمه مؤمنه خیر من مشرکه و لو اعجبتمکم

6_ حرمت ازدواج زنان مؤمن با مشرکان ؛ مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنکحوا المشرکین حتی یؤمنوا

13_ ارزش و شخصیت بردگان با ایمان ، از دیدگاه قرآن

و لآمه مؤمنه خیر من مشرکه . . . و لعبد مؤمن خیر من مشرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 6

ص: 53

6_ ایمان ، ملاکی مهم برای شایستگی مدیریت و سرپرستی در نظام اسلامی

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 57 - 9

9_ ایمان و کفر ، ملاک تقسیم بندی جوامع انسانی از نظر قرآن

فاما الذين كفروا .. واما الذين امنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 114 - 4

4_ ایمان به خدا و روز واپسین ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب ورزیدن به کار های نیک ، ملاک ارزش و شایستگی (صالح بودن)

يؤمنون .. يسارعون في الخيرات و اولئك من الصالحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 139 - 13

13_ آگاهی مؤمنان به ارزش ایمان ، مانع خودکم بینی

يا ايها الذين امنوا .. و انتم الاعلون ان كنتم مؤمنين

چون فرض شده که مخاطبین آیه مؤمن هستند و مؤمن برتر است و نباید در مقابل کافران احساس ضعف کند (و لا تهنوا ..) ; بنابراین ضعف و اندوه مؤمنان، ناشی از غفلت آنان به ارزش ایمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 172 - 11

11_ ارزش والای ثبات بر ایمان و پذیرش دعوت خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) ، پس از تحمّل شدائد و مشکلات

ان الله لا يضيع اجر المؤمنين. الذين استجابوا لله و الرسول من بعد ما اصابهم ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 22

22_ تشویق بردگان به ایمان از راه وضع قوانین حقوقی و امتیاز دادن به بردگان مؤمن

فتریر رقبه مؤمنه

مقید ساختن برده به ایمان برای آزادسازی در قتل خطائی، بیانگر این تشویق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 4

4_ ارزش ایمان و حیات مؤمن در پیشگاه خداوند

و من یقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها

ص: 54

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 4

4_ ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ; نه جنسیت ایشان .

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 6

6_ دستیابی به دنیا بدون داشتن ایمان و تقوا ، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

من کان یرید ثواب الدنیا فعند الله ثواب الدنیا و الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 17

17_ ایمان به خدا ، اعتقاد به وحی و رسالت و عفت و پاکدامنی ، از ارزش های والا در انتخاب همسر و تشکیل خانواده

و المحصنت . . . و المحصنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 5

5_ ایمان و عقیده اسلامی ، ملاک و معیار بایسته در ایجاد روابط و مناسبات مودت آمیز

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 83 - 12

12_ مقام علم شهودی و گواهی بر حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) جایگاهی والاتر از ایمان

ربنا ءامننا فاکتبا مع الشهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 8

8_ ایمان ، توکل بر خدا و خداترسی ، از ارزش های متعالی

وجلت قلوبهم ... و علی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 15

15_ ایمان مبتنی بر دلایل روشن ، دارای ارزش و مایه حیات

و یحیی من حی عن بینہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 3، 2

ص: 55

2_ ایمان ، هجرت و جهاد با جان و مال ، دارای برترین درجه و ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . بأموالهم أعظم درجه

3_ ایمان توأم با عمل ، دارای ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أعظم درجه عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 9

9_ مقام تسلیم ، مقامی برتر از ایمان است .

إن كنتم ءامنتم بالله فعلیه توكلوا إن كنتم مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 21

21_ ارزش ایمان و پابندی به آن در محیط شرک و کفر

ذلکما مما علمنی ربی انی ترکت مله قوم لایؤمنون بالله و هم بالأخره هم ک_فرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 7

7- زندگی مشقت بار همراه با ایمان و توحید ، بر زندگی آسوده شرک آلود ترجیح دارد .

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله فأووا إلى الكهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 80 - 6

6- ایمان ، گوهری است ارزشمند ، که هیچ چیز با آن برابری نمی کند .

فكان أبواه مؤمنین فخشینا أن یرهقهما طغی_نا و کفراً

خداوند، برای حفظ ایمان والدین، فرزند دل بند را از آنان می ستاند تا ایمان آن ها محفوظ بماند، پس ایمان، متاع پر بهایی است که

فداشدن فرزند برای آن، سهل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 14

14 - تنها ایمان ، ملاک امتیاز انسان ها در بینش الهی

إلا من سبق عليه القول منهم . . . إنهم مغرقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 3

3 - ایمان ، بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در بینش الهی فاقد ارزش است .

ءامن و عمل صـلحاً

با هم آمدن ایمان و عمل صالح، بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 56

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2 - توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصالحات فلهم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 6

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أم نجعل الذين آمنوا و عملوا الصالحات كالمفسدين في الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 16

16 - ایمان و دانش ، دو معیار برتری و امتیاز انسان ها بر یکدیگر

أمن هوقنت .. هل يستوى الذين يعلمون و الذين لا يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 7

7 - ایمان ، گوهری بس ارزشمند و مؤمنان دارای مقامی والا نزد پروردگار

و يؤمنون به

مفسران گفته اند: یادآوری ایمان فرشتگان به خدا _ با آن که این حقیقتی روشن برای همگان است _ می تواند به منظور بیان مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 4

4 - ایمان و نیکوکاری ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یستوی . . . الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و لا المسیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 6

6 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 6

6 - تقوا ، ایمان و تسلیم ، سه عنصر مرتبط باهم و ارزشمند

إلا المتّین . . . الذین ءامنوا بایتنا و كانوا مسلمین

ص: 57

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 7

7 - ایمان ، مرتبه ای عالی تر و عمیق تر از اسلام

قل لم تؤمنوا ولکن قولوا أسلمنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 9

9 - ایمان ، دارای ارزش واقعی و شایان امتنان و نه صرف تسلیم در برابر قدرت دین *

يَمْتُونُ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا... بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَانِ

از این که خداوند در مورد هدایت به ایمان، امتنان فرموده است _ و نه اسلام _ می توان به مطلب بالا ره برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 11، 9

9 - اسلام ، ایمان ، فرمانبری ، توبه ، عبادت ، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خَيْرًا مِنْكُمْ مُسْلِمَاتٍ... سَحَابَاتٍ

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

11 - دوشیزگی در مقایسه با ارزش های والای زنان (همچون اسلام ، ایمان ، فرمانبری ، توبه و روزه داری زنان) دارای نقش درجه دوم در زندگی مشترک میان زنان و مردان

ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا

یادآوری دو وصف «دوشیزگی» و «بیوه بودن زنان»، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد؛ زیرا مفاد آیه شریفه این است که زنان بهتری با چنین اوصافی، جایگزین شما خواهند شد؛ چه بیوه باشند و چه دوشیزه.

76- ارزش ایمان به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ خداوند علاوه بر تکذیب کنندگان آیات الهی از قوم عاد، غیر مؤمنان ایشان را نیز به هلاکت رساند .

قطعنا دابر الذین کذبوا بآیتنا و ما کانوا مؤمنین

77- ارزش ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 81 - 6

ص: 58

6 - عظمت و ارزش ویژه ایمان به خدا

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

از توصیف «عباد» به «مؤمنین» برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 111 - 6

6 - عظمت و ارزش ویژه ایمان به خداوند

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده از توصیف «عباد» به «مؤمنین» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 5

5 - ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ارزشی والاتر و محبوب تر از پیوند های خویشاوندی و نسبی (همچون پدری، فرزندی، برادری و ...)

لَاتَجِدُوا قَوْمًا... یوآدون... و لو كانوا اباؤهم... او عشیرتهم

78- ارزش ایمان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 11

11 - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) حتی در دیدگاه اهل کتاب ارزشمند بوده و کمال محسوب می شده است .

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

برانگیخته شدن حسد در انسان به هنگامی است که محسود را برخوردار از نعمتی مادی یا کمالات انسانی ببیند. بنابراین در نظر اهل کتاب - که بر ایمان مسلمانان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) رشک می بردند - باید ایمان، نعمت و کمالی ارجمند می بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ارزشی والاتر و محبوب تر از پیوند های خویشاوندی و نسبی (همچون پدری، فرزندی، برداری و...))

لاتجد قومًا... یوادون... و لو كانوا اباؤهم... أو عشیرتهم

79- ارزش ایمان در جوانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 3

ص: 59

3- ایمان و عمل در دوران جوانی ، بسیار ارزشمند و سزاوار تقدیر است .

إذ أوى الفتية إلى الكهف

تصریح آیه شریف به جوان بودن اصحاب کهف _ بر این مبنا که «فتیه» به معنای جوانان به لحاظ سنی باشد _ گویای ارزش ایمان و عمل بر مبنای آن در سنین جوانی است؛ زیرا، قرآن مجید، در نقل قصص خود، به اوصاف شخصی و سنی و جغرافیایی نمی پردازد مگر این که پیام و نکته ای را دربرداشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 13 - 9

9- ایمان جوانان ، دارای ارزش و اهمیتی خاص *

انهم فتية ءامنوا ربهم

تأکید آیه بر «فتیه» بودن اصحاب کهف، ممکن است به لحاظ سنی آنان باشد که در این صورت، برجسته کردن و تصریح بر این خصیصه، بیان کننده ارزش ایمان در سال های جوانی است.

80- ارزش ایمان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 3 - 11

11 - آنچه در ایمان ، مورد رضایت خداوند است ، ایمان راستین است و نه صرف ادعای آن .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا ءامنًا . . . و لقد فتنا . . . من قبلهم فليعلمنّ الل

81- ارزش ایمان قلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 10

10 _ ارزش واقعی ایمان در گرو رسوخ آن در قلب آدمی است .

قالوا ءامننا بافوههم و لم تؤمن قلوبهم

82- ارزش بادیه نشینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 19

19_ زندگانی در شهرها و آبادیها، برتر از صحرائشینی و بیابان گردی است.

قد أحسن بی إذ . . . جاء بکم من البدو

از اینکه یوسف(ع) کوچ کردن خاندان یعقوب از صحراها و بیابانها را به شهر و آبادی از احسانها و نعمتهای خداوند شمرد، برداشت فوق استفاده می شود.

ص: 60

83- ارزش باغ های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 10 - 7

7_ باغ ها و قصر های بهشتی در قیامت ، بهتر از نوع دنیایی آنها است .

إن شاء جعل لك خیرًا من ذلك جنّات . . . و يجعل لك قصورًا

84- ارزش باغ های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 10 - 7

7_ باغ ها و قصر های بهشتی در قیامت ، بهتر از نوع دنیایی آنها است .

إن شاء جعل لك خیرًا من ذلك جنّات . . . و يجعل لك قصورًا

85- ارزش باغهای بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 21 - 6

6_ برخورداری مؤمنان مهاجر و مجاهد از رحمت ویژه خدا و مقام رضوان ، نعمتی است بسیار ارجمندتر از دستیابی آنان به باغ ها و بوستان های بهشت .

هاجر و جاهد وافی سبیل اللّٰه . . . یبشرهم برحمه منه و رضون و جنت

تقدیم «رحمه» و «رضوان» بر «جنات» رساننده برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 62 - 2

2- باغ های بهشت ، دارای مراتب و ارزش متفاوت

و من دونهما جنتان

برداشت بالا بر این اساس است که «دون» _ در «من دونهما» _ بیانگر مرتبه پایین تر باشد.

86- ارزش برپایی نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 40 - 6

ص: 61

6- احیای فریضه نماز در جامعه، کاری بس مهم و ارزشمند است.

رَبِّ اجْعَلْنِي مَقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي

از آن جا که حضرت ابراهیم(ع)، که از انبیای بزرگ الهی است، خواستار توفیق احیای نماز در جامعه شد، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 3

3 - اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر، ارزش های محوری در جامعه اسلامی

من ينصره... الذين إن مكَّنَّهم في الأرض... ونهوا عن المنكر

87- ارزش برده مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 22

22 - تشویق بردگان به ایمان از راه وضع قوانین حقوقی و امتیاز دادن به بردگان مؤمن

فتح‌ریر رقبه مؤمنه

مقید ساختن برده به ایمان برای آزادسازی در قتل خطائی، بیانگر این تشویق است.

88- ارزش برهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 64 - 14

14 - ارزش عقل و برهان در بینش دین و قرآن

قل هاتوا برهـنکم إن کنتم صـدقین

برهان خواستن خداوند از انسان، نشانگر ارزش برهان و دلیل عقلی قانع کننده است.

89- ارزش برهان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ایمان آوردن به حق از روی منطق و دلیل ، دارای ارزش و اعتبار است ؛ نه اظهار ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب .

رَبَّنَا اكشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ . اَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ

لحن توبیخی آیه شریفه می رساند که ایمان انتخابی براساس دلایل روشن، سزاوار مقام انسانی است؛ نه اقرار به ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب.

ص: 62

90- ارزش بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 72 - 8

8- سرمستی و غفلت امری بس زشت و مذموم، و روشن بینی صفتی بس والا و ارزشمند برای انسانها

لعمرك إنهم لفي سكرتهم يعمهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 19 - 2

2 - علم و روشن بینی، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یتوی الأعمی و البصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 45 - 6

6 - « قدرت و توانایی » و « بصیرت و روشن بینی »، از ارزش ها و نعمت های الهی برای انسان

إبرهیم وإسحق و یعقوب أولی الأیدی و الأبصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 2

2 - علم و روشن بینی، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یتوی الأعمی و البصیر

91- ارزش بکارت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 11

11 - دوشیزگی در مقایسه با ارزش های والای زنان (همچون اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه و روزه داری زنان) دارای نقش درجه دوم در

یادآوری دو وصف «دوشیزگی» و «بیوه بودن زنان»، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد؛ زیرا مفاد آیه شریفه این است که زنان بهتری با چنین اوصافی، جایگزین شما خواهند شد؛ چه بیوه باشند و چه دوشیزه.

92- ارزش بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 63

4_ بهشت ، مظهر رحمت الهی

فسیدخلهم فی رحمه منه

بنابر اینکه پادشاهای ذکر شده، پادشاهای اخروی باشد؛ بر این مبنا «رحمت»، به قرینه واژه «دخول» و «فی» بهشت خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 119 - 12

12_ جلب رضایت خداوند و خشنودی انسان از وی ، برتر از بهره مندی از بهشت جاویدان

رضی الله عنهم و رضوا عنه ذلك الفوز العظيم

برداشت فوق بر این مبناست که ذلک تنها اشاره به جمله «رضی الله عنهم و رضوا عنه» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 17

17_ بهشت ، جایگاهی بس والا و ارجمند در پیشگاه خداوند

أن تلکم الجنة

به کارگیری کلمه «تلکم»، علی رغم نزدیک بودن مشارالیه آن (بهشت)، بیانگر عظمت و ارجمندی بهشت است.

93- ارزش بی نیازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 6

6_ ارجمندی عفت نفس ، خویشتن داری و تظاهر به بی نیازی ، علی رغم نیازمندی شدید

یحسبهم الجاهل اغنیاء من التّعفف .. لا یسئلون الناس الحافاً

چون آیه در مقام مدح چنین افرادی است، صفات شمرده شده به عنوان ارزش تلقی می شود. گفتنی است که «الحاف» به معنای اصرار است و جمله «لا یسئلون» به قرینه «یحسبهم الجاهل اغنیاء» و نیز به قرینه «تعفف» باید به این معنا باشد که تقاضا نمی کنند تا به اصرار

منجر شود؛ نه اینکه تقاضا می کنند ولی اصرار نمیورزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 75 - 17

17_ الوهیت و خدایی ، تنها از آن کسی است که ازلی ، ابدی و منزه از هر گونه نیازمندی باشد .

ما المسيح ابن مريم الا رسول قد خلت من قبله الرسل . . . كانا يأكلان الطعام

ص: 64

94- ارزش بینش الهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 28 - 2

2_ تقلید از سنتهای زشت پیشینیان، امری نکوهیده در بینش الهی

و إذا فعلوا فحشه قالوا وجدنا علیها ءاباءنا

95- ارزش پاداش اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 6

6_ ارزش والای پاداش های خداوند در آخرت نسبت به ارزش های او در دنیا

فاتیم الله ثواب الدنیا و حسن ثواب الاخره

در مورد ثواب آخرت، کلمه «حسن» اضافه شده است تا بیان کند که پاداش اخروی نسبت به پاداش دنیوی، دارای مزیت و برتری خاصی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 15

15_ ناچیزی بهرهوری ها و لذایذ زندگی دنیوی، در مقایسه با ثواب ها و ارزش های اخروی

فاستمعتوا بخلقهم... أولئک حبطت أعمالهم... و أولئک هم الخسرون

با اینکه کافران و منافقان در دنیا بهره مند بوده اند، خداوند ایشان را زیانکار واقعی معرفی می کند؛ زیرا لذایذ دنیویشان محدود بوده و از ثوابهای اخروی بی بهره اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 1,5

1_ پاداش های اخروی، برتر و بهتر از پاداش های دنیوی است.

لانضیع أجر المحسنین. و لأجر الأخره خیر

5_ دستیابی به اقتدار و سلطنت در زمین ، در قیاس با پاداش های اخروی ناچیز است .

كذلك مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ . . . وَ لِأَجْرِ الْآخِرَةِ خَيْرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 12

12- پاداش های اخروی ، بهتر از پاداش های دنیوی است .

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَ لِدَارِ الْآخِرَةِ خَيْرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 61 - 6

ص: 65

6 - متاع دنیوی ، متاعی ناچیز در قیاس با پاداش های اخروی

أفمن وعدنَه وعداً حسناً .. كمن متّعنَه متّع الحی_وه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 5

5 - ارزش برتر پاداش های اخروی نسبت به امکانات دنیوی

ثواب اللّٰه خیر

96- ارزش پاداش اخروی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 11

11- پاداش اخروی محسنان ، بسی بهتر از پاداش دنیوی آنان است .

لذین أحسنوا فی ه_ذہ الدنیا حسنه و لدار الآخره خیر

اگر چه در آیه سخنی از پاداش اخروی به میان نیامده است، اما جمله «و لدار الآخره خیر» _ که برتری سرای اخروی را می رساند _ به قرینه «فی ه_ذہ الدنیا حسنه» (برای محسنان در دنیا حسنه ای است) می تواند مشعر به این نکته باشد که: پاداش حیات اخروی برتر است.

97- ارزش پاداش دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 6

6 _ ارزش والای پاداش های خداوند در آخرت نسبت به ارزش های او در دنیا

فاتیهم اللّٰه ثواب الدنیا و حسن ثواب الاخره

در مورد ثواب آخرت، کلمه «حسن» اضافه شده است تا بیان کند که پاداش اخروی نسبت به پاداش دنیوی، دارای مزیت و برتری خاصی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 1

1_ پاداش های اخروی ، برتر و بهتر از پاداش های دنیوی است .

لانضیع أجر المحسنین. و لأجر الآخرة خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 12

12- پاداش های اخروی ، بهتر از پاداش های دنیوی است .

ص: 66

لذین أحسنوا فی هذہ الدنیا حسنه و لدار الآخره خیر

98- ارزش پاداش دنیوی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 11

11- پاداش اخروی محسنان ، بسی بهتر از پاداش دنیوی آنان است .

لذین أحسنوا فی هذہ الدنیا حسنه و لدار الآخره خیر

اگر چه در آیه سخنی از پاداش اخروی به میان نیامده است، اما جمله «ولدار الآخره خیر» _ که برتری سرای اخروی را می رساند _ به قرینه «فی هذہ الدنیا حسنه» (برای محسنان در دنیا حسنه ای است) می تواند مشعر به این نکته باشد که: پاداش حیات اخروی برتر است.

99- ارزش پاداش مضاعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 26 - 4

4_ پرداخت پاداش افزون بر استحقاق ، کاری است شایسته و ارزشمند .

لذین أحسنوا الحسنی و زیاده

100- ارزش پاداش های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 6،8،9

6 - خداوند ، خواهان آگاهی یافتن مردم به ارزش برتر پاداش های الهی بر منافع دنیوی

لمثوبه من عندالله خیر لو كانوا یعلمون

«لو» در «لو كانوا یعلمون» به معنای تمنی است و تمنی درباره خداوند به معنای اراده تشریعی است. مفعول «یعلمون» همه حقایقی است که در جمله های قبل بیان شده است. از آنهاست برتری پاداش دنیا بر دیگر منافع; یعنی: لیت هم یعلمون ان مثوبه الله خیر.

8 - تنها دانایان ، وابستگی پاداش های الهی را به ایمان و تقوا و برتری آن را بر هر منفعتی دیگر ، در می یابند .

لمثوبه من عندالله خیر لو كانوا یعلمون

فعل «یعلمون» در جمله فوق می تواند فعل لازم بوده و نیازی به مفعول نداشته باشد. بر این مبنا «لو كانوا یعلمون»؛ یعنی، ای کاش! اهل علم و دانش بودند تا حقایق مطرح شده را می فهمیدند.

9- جهل انسان ها به ارزش برتر پاداش های الهی، آنان را به منافع دنیوی دل بسته کرده و از ایمان و تقوا باز داشته است .

ولو أنهم ءامنوا و اتقوا . . لو كانوا یعلمون

برداشت فوق مثبتی بر این احتمال است که «لو» در جمله فوق شرطیه باشد. بر این اساس احتمالاتی قابل تصور است و از

ص: 67

آن‌هاست اینکه مفعول «یعلمون» برتری پاداش الهی گرفته شود و جواب شرط از جمله «و لو أنهم آمنوا» استفاده گردد؛ یعنی: «لو كانوا يعلمون ان ثواب الله خير لآمنوا و اتقوا؛ اگر می دانستند که پاداش الهی از منافع دنیوی برتر است، همانا ایمان می آوردند و تقوا پیشه می شدند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 6

6 - قدرت و ثروت (هر چند بسیار و افسانه ای باشد) در نگاه اهل معرفت و مؤمنان دین شناس ، بسی کم ارزش تر از پاداش های الهی است .

وقال الذين أوتوا العلم ويلكم ثواب الله خير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 1

1 - هیچ کس ، توان ندارد ارزش و اهمیت پاداش های الهی را برای مؤمنان راستین ، درک کند .

فلا تعلم نفس ما أخفى لهم من قره أعين

«نفس» شامل هر صاحب حیاتی از جمله انسان ها و ملائکه می شود. سیاق نفی مفید عموم است.

101- ارزش پاکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 42 - 13, 14

13 _ طهارت از هر آلودگی ، ارزشی برای برگزیدگان الهی

طهرک و اصطفیک

14 _ طهارت و پاکدامنی ، ملاکی برای ارزیابی مقام زن

طهرک و اصطفیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 11

11_ طهارت جسمی و روحی از ارزش های الهی

لیطهَرکم به و یذهب عنکم رجز الشیطن

102- ارزش پاکیزگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 15 - 15

15_ ارزش و اهمیت پاکیزگی و پاکدامنی ، در زندگی و روابط خانوادگی

ص: 68

103- ارزش پرداخت زکات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 3

3 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، امر به معروف و نهی از منکر ، ارزش های محوری در جامعه اسلامی

من ینصره ... الذین إن مکّنهم فی الأرض ... ونهوا عن المنکر

104- ارزش پیروی از انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 4

4 - پیروی از مهاجران و انصار ، تنها در طریق نیکی و درستی ستوده و ارزشمند است نه به طور مطلق .

و السبقون ... و الذین اتبعوهم یاحسن

105- ارزش پیروی از مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 4

4 - پیروی از مهاجران و انصار ، تنها در طریق نیکی و درستی ستوده و ارزشمند است نه به طور مطلق .

و السبقون ... و الذین اتبعوهم یاحسن

106- ارزش پیشگامی در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 8

8 - پیشتازی در ایمان ، دارای ارج و منزلت در بینش وحی

یقولون ربّنا اغفر لنا ولإخوتنا الذین سبقونا بالإیمان

تمجید خداوند از مؤمنان، به سبب استغفار آنان برای پیشگامان ایمان، ارجمندی پیشتازان اسلام را افاده می کند.

ص: 69

107- ارزش پیشگامی در تقرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 7

7- تلاش برای راه یابی به بالاترین مرتبه کمال و سبقت بر دیگران در تقرب به خدا، تلاش و تکاپویی ارجمند و ستودنی

أولئك الذين يدعون يبتغون إلى ربهم الوسيلة أيهم أقرب

108- ارزش پیشگامی در عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 90 - 20

20- شتاب و پیشگامی در کارهای خیر، دعای همراه با رغبت و امید و خشوع به درگاه الهی، از ارزشهای والا و صفات برجسته مردان الهی

إنهم كانوا يسرعون في الخير ويدعوننا رغبا ورهبا وكانوا لنا خاشعين

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در توصیف پیامبران الهی است و از میان ده ها صفات و ویژگی های ایشان، تنها به این سه صفت و ویژگی اشاره شده است.

109- ارزش تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 16 - 3

3 - سیر کردن گرسنگان - که در سال های قحطی، دستشان از هر آذوقه ای کوتاه است - وظیفه ای سنگین، پرارزش و نیازمند همتی والا است.

وما أدريك ما العقبة... أو مسكيناً ذا متربه

110- ارزش تاریخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 6

6_ تاریخ ، از منابع شناخت سنت های الهی

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما یأتکم مثل الذین

ص: 70

111- ارزش تبلیغ توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 14 - 2

2- قیام در راه توحید و اعلان اندیشه توحیدی، دارای ارزشی والا و گران سنگ است.

و ربطنا علی قلوبهم إذ قاموا فقالوا ربنا رب السموت و الأرض

از جمله معانی «قیام»، «عزم و تصمیم» است. لذا «قاموا» یعنی بر اندیشه توحیدی خود مصمم شدند. «فقالوا» نیز گویای اعلان آن اندیشه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 4

4- اعلان موضع حق و ترویج توحید در مجامع شرک، دارای ارزشی والا

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ

واژه «قالوا» می تواند اشاره به این داشته باشد که موحدان، به صرف اعتقاد به توحید بسنده نمی کنند؛ بلکه آن را در مجامع شرک و کفر اعلان می دارند.

112- ارزش تبلیغ حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 4

4- اعلان موضع حق و ترویج توحید در مجامع شرک، دارای ارزشی والا

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ

واژه «قالوا» می تواند اشاره به این داشته باشد که موحدان، به صرف اعتقاد به توحید بسنده نمی کنند؛ بلکه آن را در مجامع شرک و کفر اعلان می دارند.

113- ارزش تحمل اذیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

28_ تحمّل آزارها و شکنجه‌ها آنگاه ارزشمند است که در راه خدا باشد.

اوذوافی سبیلی

114- ارزش تحمل سختی در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 71

12 - ارزشمندی تحمل رنج و سختی ، منوط به در راه خدا بودن آن است .

لا یصیبهم ظمأ و لا نصب و لا مخصه فی سبیل اللّٰه

115- ارزش تحمل سختی ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 8

8 - تحمل دشواری ها در راه دین ، محفوظ در نزد خدا و مایه ارجمندی

قالوا لاضیر انا الی ربنا متقلبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که اگر رنج ها تأثیری در سرنوشت انسان و تقرب وی به خدا نداشت، خود زیانی انکارناپذیر بود.

116- ارزش تحمل سختیهای تحصیل علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 66 - 18

18- مسافرت با عالم و تحمل سختی ها در راه کسب دانش و رشد و کمال ، ارزشمند است .

لقد لقینا من سفرنا هـ ذا نصباً .. هل اتبعک علی ان تعلمن ممّا علمت رشداً

117- ارزش تداوم انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 34 - 2

2 - ارزش انفاق در استمرار و مداومت بر آن است .

أفرءیت .. و أعطی قلیلاً و أکدی

از این که قطع انفاق پس از مبادرت به آن، مورد نکوهش قرار گرفته است، مطلب بالا استفاده می شود.

118- ارزش تداوم تسبیح خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 14

14 - تداوم بخشیدن به تسبیح و حمد خداوند در تمامی اوقات شب و روز ، کاری ارزشمند و پسندیده

و سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ

ص: 72

تسبیح و حمد خداوند در شب و روز می تواند کنایه از تداوم و استمرار بخشیدن به آنها در همه اوقات باشد.

119- ارزش تداوم حمد خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 14

14 - تداوم بخشیدن به تسبیح و حمد خداوند در تمامی اوقات شب و روز، کاری ارزشمند و پسندیده

و سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ

تسبیح و حمد خداوند در شب و روز می تواند کنایه از تداوم و استمرار بخشیدن به آنها در همه اوقات باشد.

120- ارزش تداوم عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 19 - 10

10- استمرار و خستگی ناپذیری در عبادت خداوند، امری پسندیده و ارزشمند

و من عنده لا يستكبرون عن عبادته ولا يستحسرون

برداشت یاد شده به خاطر این است که آیه شریفه، در مقام توصیف و تمجید مقربان الهی و تشویق بندگان به عبادت پروردگار است.

121- ارزش تداوم عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 88 - 10

10 - ارجمندی عمل و تداوم آن، مانع فساد و تباهی آن در صورت آمیختگی با شرک نیست.

ذلك هدى الله يهدى . . . و لو أشركوا لحبط عنهم ما كانوا يعملون

فاعل «أشركوا» انبیای الهی (ع) و هدایت شدگان به صراط مستقیم هستند. عنایت به این نکته و همچنین مفاد «كانوا يعملون»، که ماضی استمراری است، بر دو نکته یاد شده در برداشت فوق، یعنی «ارجمندی» و «تداوم»، گواه است.

122- ارزش تداوم عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 6

6 - مداومت بر اعمال شایسته در دنیا، دارای ارج و پاداشی چشمگیر در پیشگاه الهی است .

قره أعین جزاء بما كانوا يعملون

ص: 73

123- ارزش ترس از حسابرسی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 14 - 7

7- ترس از حسابرسی خداوند و وعید او ، امری ارزشمند و مورد تشویق خداوند

ذلک لمن خاف مقامی و خاف وعید

124- ارزش ترس از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 2

2 - ترس و خشیت از خدا ، خصلتی ارزشمند در بینش قرآنی

الذین إذا ذکر الله وجلت قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 3

3- هراس از مقام ربوبی خداوند و عظمت آن ، احساسی شایسته و ارزشی والا است .

و أمّا من خاف مقام ربّه

«مقام» اسم مکان است و «مقام ربّه»؛ یعنی، منزلت و مقامی که خداوند _ به وصف ربوبیت _ دارا است.

125- ارزش ترس از فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 2

2- ارزش توجه انسان به خداوند و آخرت و ترس داشتن از عاقبت کار خویش

قالوا إنا كنا قبل فی أهلنا مشفقین

126- ارزش ترس از وعیدهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 14 - 7

7- ترس از حسابرسی خداوند و وعید او ، امری ارزشمند و مورد تشویق خداوند

ذلک لمن خاف مقامی و خاف وعید

ص: 74

127- ارزش ترک گناه در خلوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 18 - 11

11 - ارزشمندی خدا ترسی و دوری از گناه در نهان و به دور از انظار و اطلاع یافتن دیگران

الذین یخشون ربهم بالغیب

برداشت یاد شده از آمدن قید «بالغیب» به دست می آید؛ زیرا ترس از خدا در هر حال مطلوب است. بنابراین آمدن این قید، بیانگر اهمیت و ارزش والای خدا ترسی در خلوت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 11 - 7

7 - ارزشمندی و برتری ترس از خدا و دوری از گناه در خلوت، بر ترس و تحفظ از نافرمانی خدا در انظار دیگران

و خشی الرحمن بالغیب

برداشت یاد شده، از مقید شدن ترس از خدا به «غیب» (نهان) به دست می آید.

128- ارزش تزکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 9

9 - آموزش کتاب آسمانی؛ یادگیری حکمت، احکام و معارف الهی و زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشتن، دارای جایگاهی رفیع و ارجمند در دیدگاه پیامبران الهی

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم یتلوا .. یزکیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 151 - 10

10 - زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشتن، فراگیری قرآن و آموختن حکمت، احکام و معارف دین، دارای جایگاهی رفیع و ارزشمند

كما أرسلنا فيكم رسولا .. و يعلمكم الكتب و الحكمة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 43 - 4

4_ زدودن كينه و عداوت از سينه ها ، ارزش الهی است .

و نزعنا ما في صدورهم من غل

ص: 75

129- ارزش تسبیح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 41 - 12

12 - کثرت یاد خداوند و تسبیح او در صبح و شام (همه گاه) ، مطلوب اوست .

و اذکر ربک کثیراً و سبح بالعشی و الابکار

130- ارزش تسبیح خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 36 - 12

12 - ارزش والای ذکر نام خدا و تسبیح و تقدیس او

أن ترفع و یذکر فیها اسمه یسبح له فیها بالغدو و الأصل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 143 - 2

2 - تسبیح خداوند ، عبادتی بس ارزشمند

فلولا الله کان من المسبّحین

پرداختن به تسبیح از میان دیگر مظاهر عبادت، می تواند گویای برداشت بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 166 - 3

3 - تسبیح و تنزیه خداوند ، دارای جایگاهی والا در میان مجموعه عبادت ها و اعمال

و انا لنحن المسبّحون

توصیف فرشتگان و یا بندگان خالص خدا به «تسبیح گویان» (در آیه ای که که در مقام تمجید از آنان است) می تواند گویای برداشت بالا باشد.

10 - یاد خدا و تسبیح و تقدیس او، بایسته و ارزشمند در همه لحظات زندگی

و تسبیح بکره و أصیلاً

برداشت بالا بنابراین نکته است که «بکره» و «أصیلاً» کنایه از همه لحظه های تلاش و بیداری انسان باشد که از «بکره» شروع شده و تا «أصیلاً» ادامه دارد.

ص: 76

131- ارزش تسلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 7

7_ تسلیم شدن در برابر خداوند پس از دیدن نشانه های عذاب و گذشتن فرصت ، بی فایده است .

هل ينظرون الا ان ياتيهم . . . وقضى الامر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 3

3_ تسلیم در برابر خدا و برخورداری از روحیه احسان و نیکی ، روح ادیان الهی است .

و من احسن ديناً ممن اسلم وجهه لله و هو محسن

از این که برای معرفی برترین دین، تنها دو ویژگی فوق یاد شده است، اهمیت بنیادین آن دو در ادیان الهی دانسته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 6

6 - تقوا، ایمان و تسلیم ، سه عنصر مرتبط باهم و ارزشمند

إلا المتقين . . . الذين آمنوا بـِـایـِتنا و كانوا مسلمين

132- ارزش تسلیم به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 103 - 5

5 - تسلیم و انقیاد در برابر فرمان های خداوند ، صفتی بس ارزشمند و پیامبرگونه

فلما أسلما و تله للجبین

برداشت یادشده از آن جا است که آیه شریفه، در مقام تمجید از دو انسان والا و پیامبران الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- ارزش انسان ها ، در پرتو توحید ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند است .

و من أحسن قولاً ممّن دعا إلى الله وعمل صالحاً وقال إنني من المسلمين

133- ارزش تشخیص خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 12 - 4

4- شناختن هستی ، آن گونه که هست و تشخیص کار خیر و انجام دادن آن (حکمت) ، امری بس مهم و ارزش مند است .

ص: 77

و لقد آتينا لقمن الحكمة

حکمت در لغت، به معنای «معرفت پیدا کردن به موجودات» و نیز «انجام دادن کارهای خیر» است. (مفردات راغب)

134- ارزش تشویق به عمل خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 8 - 6

6- ترغیب به کار خیر و وعده پاداش به آن ، مقدم بر تهدید در امر تربیت

فمن يعمل مثقال ذره خیرا یره . و من يعمل مثقال ذره شرًا یره

135- ارزش تضرع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 94 - 7

7_ تضرع به درگاه خدا و خشوع در برابر او از ارزش های الهی و از اهداف رسالت انبیاست .

لعلهم یضرعون

136- ارزش تعالیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 50 - 11

11_ قوانین الهی ، بهترین و برترین قانون در دیدگاه اهل یقین

و من احسن من الله حکماً لقوم یوقنون

137- ارزش تعالیم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 50 - 14، 12

12_ احکام و قوانین آن ، بهترین قانون و نیکوترین حکم

و من احسن من الله حكماً

14 _ تنها اهل یقین، قادر بر تشخیص برتری احکام قرآن بر دیگر قوانین هستند .

و من احسن من الله حكماً لقوم يوقنون

حکم خدا، برترین حکم است، چه اهل یقینی وجود داشته باشند و یا وجود نداشته باشند؛ بنابراین قید «لقوم یوقنون» به سؤال در «و من احسن» باز می گردد؛ یعنی جواب این سؤال، تنها از اهل یقین بر می آید؛ چون تنها آنان به این حقیقت واقفند.

ص: 78

138- ارزش تعالیم کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 12

12 - حقایق و معارف کتاب های آسمانی ارزشمندتر از همه منافع دنیوی

و یسترون به ثمناً قليلاً

139- ارزش تعقل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 73 - 14

14 - فهمیدن و اندیشه کردن ، از ارزش های والاست .

و یریکم ءایته لعلکم تعقلون

از اینکه ارائه آیات با هدف ایجاد زمینه فهم و اندیشه در بشر مطرح شده، ارجمندی اندیشه کردن و فهمیدن، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 18، 19

18 - خردمندی ، مقتضی تقوایشگی است .

واتقون یا اولی الالباب

19 - اهمیّت و ارزش عقل

واتقون یا اولی الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 219 - 24

24 - ارزش و اهمیّت تفکر در فلسفه احکام و معارف دینی

کذلک یبین .. لعلکم تتفکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 12

12 _ مقام بلند متفکران و ارزش والای تفکر

يَبِينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

چون تفکر، به عنوان هدف تبیین آیات الهی بیان شده است، ارزش آن و نیز مقام بلند متفکران به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 79

2 - بقره - 2 - 269 - 6

6_ اهمیت خرد و ارزش صاحبان خرد

و ما یذکر الآ اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 7 - 34,35

34_ جز خردمندان ، کسی قدرت درک ویژگی های آیات محکم و متشابه را ندارد .

و ما یذکر الآ اولوا الالباب

ظاهراً مراد از متعلق «ما یذکر»، مطالب عنوان شده در همین آیه باشد.

35_ خردمندی ، شرط دریافت حقایق قرآن و ویژگی های آن

و ما یذکر الآ اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 65 - 10

10_ اهمیت و ارزش تعقل

افلا تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 190 - 8

8_ ارزش عقل و نقش آن در شناخت خداوند

لایات لاولی الالباب

«لَبَّ» به معنای عقل خالص و بدور از وهم و خیال است که از آن می توان به خرد ناب تعبیر کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 4,5

4_ ارزش اندیشیدن در آفرینش آسمان ها و زمین

الَّذِينَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

5_ ارزش اندیشه در آفرینش آسمان ها و زمین ، در صورت توأم بودن آن با یاد خدا *

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ... وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

جمله «یتفکرون» بدون تکرار «الَّذین»، عطف بر «یذکرون» شده تا دلالت کند به اینکه هر دو صفت (ذکر و تفکر) توأمأ، وصف «اولی الالباب» است؛ نه اینکه اولوا الالباب دو گروهند؛ عدّه ای ذاکر و عدّه ای دیگر متفکر.

140- ارزش تعقل در قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 2 - 10

ص: 80

141- ارزش تعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 1 - 7

7- « دانش و سوادآموزی » و « دانش پژوه و دانش آموز » ، برخوردار از ارزش و جایگاه ویژه در پیشگاه خداوند

و القلم و ما یسطرون

142- ارزش تعلم حکمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 151 - 10

10 - زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشتن ، فراگیری قرآن و آموختن حکمت ، احکام و معارف دین ، دارای جایگاهی رفیع و ارزشمند

كما أرسلنا فیکم رسولا . . . و یعلمکم الکتب و الحکمه

143- ارزش تعلم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 151 - 10

10 - زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشتن ، فراگیری قرآن و آموختن حکمت ، احکام و معارف دین ، دارای جایگاهی رفیع و ارزشمند

كما أرسلنا فیکم رسولا . . . و یعلمکم الکتب و الحکمه

144- ارزش تعلم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 151 - 10

10 - زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشتن ، فراگیری قرآن و آموختن حکمت ، احکام و معارف دین ، دارای جایگاهی رفیع و ارزشمند

كما أرسلنا فيكم رسولا .. . و يعلمكم الكتب والحكمه

ص: 81

145- ارزش تعلیم حکمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 9

9- آموزش کتاب آسمانی؛ یادگیری حکمت، احکام و معارف الهی و زدودن آلودگی‌ها و ناپاکی‌ها از خویشتن، دارای جایگاهی رفیع و ارجمند در دیدگاه پیامبران الهی

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم یتلوا... یتلوا... یزکیهم

146- ارزش تعلیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 9

9- آموزش کتاب آسمانی؛ یادگیری حکمت، احکام و معارف الهی و زدودن آلودگی‌ها و ناپاکی‌ها از خویشتن، دارای جایگاهی رفیع و ارجمند در دیدگاه پیامبران الهی

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم یتلوا... یتلوا... یزکیهم

147- ارزش تعلیم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 2 - 3

3- تعلیم قرآن، نعمت و ارزشی فراتر از اصل خلقت انسان و نعمت‌های دیگر

عَلَّمَ الْقُرْآنَ . خَلَقَ الْإِنْسَانَ

سوره «الرحمان»، حاوی بیان انواع نعمت‌هایی است که خداوند به انسان عطا کرده است. از این که مسأله تعلیم قرآن، سرآغاز همه نعمت‌ها و حتی آفرینش انسان قرار گرفته، مطلب بالا استفاده می‌شود.

148- ارزش تعلیم کتاب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 9

9 - آموزش کتاب آسمانی ; یادگیری حکمت ، احکام و معارف الهی و زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشتن ، دارای جایگاهی رفیع
و ارجمند در دیدگاه پیامبران الهی

ربنا وابعث فيهم رسولا منهم يتلوا .. . يزكّهم

ص: 82

149- ارزش تفکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 16

16 - تفکر و به کارگیری عقل و خرد ، دارای جایگاهی رفیع و امری بایسته است .

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

150- ارزش تفکر زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 4

4 - ارجمندی تفکر ، عقیده و شخصیت زن ، در نگرش اسلام

يَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعْنَكَ .. فَبَايِعِهِنَّ

151- ارزش تقرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 3

3 - صرف انتساب به خداوند و یا پیوند خویشاوندی با پیامبران ، موجب نجات و سعادت انسان نمی شود .

ءال لوط نجین هم .. كذلك نجزي من شكر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 27 - 6

6 - تقرب به پروردگار ، ارزشی جاودان و شایان جست و جو است ؛ نه امکانات ناپایدار دنیا .

كَلِّمَنَ عَلَيْهَا فَانَ . وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ

از مناسبت میان «كَلِّمَنَ عَلَيْهَا فَانَ» با «و ببقی ..» و از مقابله این دو با یکدیگر ، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - تقرب به خداوند ، والاترین ارزش ها و فضیلت ها برای بشر

فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ

152- ارزش تقرب به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 83

5- حضور در جوار قرب ربوبی، غیرقابل قیاس با والاترین نعمت های دنیوی

وإن كل ذلك... والأخـره عند ربك للمتقين

از «عند ربك»، حضور در جوار قرب ربوبی استفاده شده است.

153- ارزش تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 15

15 - تقوا، بهترین توشه است .

فان خیر الزاد التقوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 21

21 - ارزش والای صبر توأم با تقوا

و ان تصبروا و تتقوا فان ذلك من عزم الامور

کلمه «عزم» مصدر و به معنای مفعول است و «عزم الامور»، اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی «الامور المعزومه»، و معزوم، به هدف و مقصود ارجمندی گویند که باید به سوی آن حرکت کرد. بنابراین، معنای آیه چنین می شود که صبر و تقوا از اموری است که باید به خاطر کمال و شرف آن، به سوی حرکت کرد. و از اینکه اسم اشاره مفرد «ذلک» برای اشاره به صبر و تقوا به کار برده شده، لزوم توأم بودن آن دو استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 131 - 10

10 - تقوا، فضیلتی والا و ارزشمند و مورد تأکید خداوند

و لقد وصینا الذین اوتوا الکتب من قبلکم و ایاکم ان اتقوا الله

از اینکه رعایت تقوا بر تمامی انسانها در همه ادیان الهی واجب شده است، معلوم می شود که از تکلیفهای مهم و ارزشمند الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 6

6_ دستیابی به دنیا بدون داشتن ایمان و تقوا، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

من كان يريد ثواب الدنيا فعند الله ثواب الدنيا و الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 15

15_ تقوا، ملاک ارزشگذاری در پیشگاه خداوند

ص: 84

اعدلوا هو اقرب للتقوى

چون خداوند برای ترغیب به عدالت آن را وسیله ای برای نیل به تقوا به شمار آورده، معلوم می شود هدف اصلی از اوامر الهی رسیدن انسانها به تقواست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 15, 17, 18

15 - رعایت حلال ها و حرام های الهی ، تقوای پیشگی است .

لا یستوی الخبیث و الطیب . . . فاتقوا الله

برداشت فوق بر این مبناست که مصداق مورد نظر از خبث و طیب _ به قرینه آیات گذشته _ حلالها و حرامهای الهی باشد.

17 - پرهیز از پلید و ناپاک و گرایش به پاکی ها ، زمینه نیل به فلاح و رستگاری

لا یستوی الخبیث و الطیب . . . لعلکم تفلحون

18 - فلاح و رستگاری صاحبان خرد ، تنها در پرتو ، تقوا میسر است .

فاتقوا الله یا ولی الالب لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 2 - 14

14 - تقوا و جانب خدا را رعایت کردن ، دارای اهمیت و ارزش فوق العاده

أنه لا إله إلا أنا فاتقون

با توجه به اینکه فرستادن ملائکه و روح برای ابلاغ توحید بوده و توحید به عنوان مقدمه وصول به تقوا قرار داده شده است، مطلب فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 19

19 - تقوا و احسان ، دو امر ارزشمند و دارای پاداش

لذین أحسنوا فی هذہ الدنیا حسنه . . . ولنعم دار المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 5

5- تقوا، خصیصه ای ارزشمند و سرنوشت ساز

تلک الجنّه . . . من کان تقیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 48 - 9

9- تقوا، از ارزش های برتر است و تقوای پیشگان از فضیلت و شرافت ویژه در تمامی کتاب های آسمانی و ادیان توحیدی برخوردارند .

ضیاء و ذکرًا للمتّقین

از این که متّقین غایت و هدف نزول کتاب آسمانی موسی و هارون و دریافت نور و هدایت الهی قرار گرفته اند و قرآن نیز که مسأله

ص: 85

تقواری از محورهای آموزه های خود قرار داده است، به دست می آید که تقوا در همه ادیان توحیدی دارای جایگاه ویژه و برتر بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 32 - 8

8 - تقوا و خداترسی ، خصلتی ارزشمند در پیشگاه الهی

فإنها من تقوی القلوب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 32 - 7

7 - تقوا، از جمله ملاک های ارزشگذاری است .

لستن كآحد من النساء إن اتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 14

14 - رعایت تقوای الهی ، بس ارزش مند و با اهمیت است .

و اتقین الله

فرمان به رعایت تقوا در مسایل شخصی و خانوادگی، حکایت از اهمیت و ارزش آن می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 124 - 5

5 - تقوا، روح دیانت الهی و ارزشمندترین ارزش ها

إذ قال لقومه ألاتتقون

یاد کرد تقوا، به عنوان نخستین پیام الیاس(ع) به مردم خود، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 8

8 - تقوایشگی ، از ملاک های برتری و ارزشمندی آدمیان

أم نجعل المتّقين كالفجار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 57 - 1

1 - ظهور ارزش تقوا و نقش هدایت الهی (قرآن) ، هنگام عذاب و در قیامت برای کافران و گنه کاران

أو تقول لو أنّ الله هدینى لکنت من المتّقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 6

ص: 86

6 - تقوا، ایمان و تسلیم، سه عنصر مرتبط باهم و ارزشمند

إِلَّا الْمُتَّقِينَ .. الَّذِينَ ءَامَنُوا بـِـاِيـتِنَا وَ كَانُوا مُسْلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 17، 11، 10، 9

9 - تقوا، تنها ملاک کرامت و ارزش انسان ها، نزد خدا است.

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم

10 - فضیلت و برتری انسان ها بر یکدیگر، تنها براساس تقوا است؛ نه نژاد، قبیله و ملیت.

و جعلنـكم شعوبًا و قبائل لتعارفوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم

11 - تقوا، روح اصلی همه ارزش ها و خصلت های متعالی *

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم

با این که ضرورتاً صفات و خصلت های فراوانی از نظر بشر و به حکم عقل ارزش به شمار می آید؛ ولی خداوند با مطرح کردن (تقوا) به عنوان تنها ملاک، این حقیقت را یادآور شده که هر خصلت ارزشمند، از آن جهت ارزشمند است که روح تقوا در آن جاری باشد.

17 - ملاک ارزش انسان ها، تقوای واقعی و نه تظاهر به تقوا است.

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

ممکن است بیان علیم و خبیر بودن خداوند - پس از «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى» - نشانگر این معنا باشد که هرچند تقوا، تنها ملاک کرامت انسان ها است؛ اما ارزش براساس تقوای واقعی است و خداوند براساس علیم بودن و خبیر بودن خود، آن را تشخیص می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 54 - 2

2 - تقوا، جوهره ارزش های معنوی انسان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ

از این که مؤمنان به جای هر وصف دیگری متصف به صفت «المتقین» شده اند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 12 - 2

2 - تکالیف دشوار ، دارای ارزشی فراتر از حد تصور و بیان ، برای عموم مردم

و ما أدریک ما العقبه

استفهام در «ما أدراک» حقیقی نیست؛ بلکه عظمت «عقبه» و آسان نبودن درک حقیقت آن را بیان می کند. در این استفهام، مخاطب خاصی مورد نظر نیست و نظیر ضرب المثل های رایج، هر فردی می تواند مخاطب آن باشد.

ص: 87

155- ارزش تلاش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 8

8- تنها تلاش و کوششی دارای ارزش و شایسته ستایش است که در مسیر آخرت طلبی و کسب حیات برتر اخروی باشد .

من كان يريد العاجله .. و من أراد الآخرة ... كان سعيهم مشكورًا

از اینکه خداوند پس از ذکر دنیا طلبی و آخرت خواهی انسانها، از سعی و تلاش آخرت خواهان تشکر و ستایش کرده است، استفاده می شود که تنها سعی و تلاشی که در مسیر کسب حیات برتر اخروی باشد، مورد قدردانی و ستایش است و نه هر تلاش و کوششی.

156- ارزش تلاش برای تکامل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 7

7- تلاش برای راه یابی به بالاترین مرتبه کمال و سبقت بر دیگران در تقرب به خدا ، تلاش و تکاپویی ارجمند و ستودنی

أولئك الذين يدعون يبتغون إلى ربهم الوسيلة أيهم أقرب

157- ارزش تلاوت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 3

3- ارزش و اهمیت تلاوت قرآن کریم

إنّ الذين يتلون كتاب الله

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که تلاوت قرآن کریم، در ردیف برپایی نماز و انفاق، از اوصاف عالمان راستین و خداترسان قرار گرفته است.

158- ارزش تواضع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 16

16_ ارزشمندی تواضع و فروتنی به هنگام انفاق و دستگیری از مستمندان

و یوتون الزکوه و هم رکعون

بنابر اینکه رکوع به معنای لغوی خود (خضوع) باشد.

ص: 88

159- ارزش تواضع برای والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 24 - 4

4- تواضع دلسوزانه و از سر مهربانی برای پدر و مادر، دارای ارزش است نه تواضع به انگیزه های دیگر .

و اخفض لهما جناح الذل من الرحمه

160- ارزش توبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 3

3_ توبه و اظهار پشیمانی تبهکاران محارب پس از به چنگ افتادن ، فاقد ارزش و اعتبار برای سقوط حد و رهایی از عذاب دوزخ

انما جزؤا الذین .. الا الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 20

20_ برخورداری گروهی از بنی اسرائیل بر اثر پابندی به توبه خویش ، از بینش ها و نعمت های صحیح دینی

ثم عموا و صموا کثیر منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 36

36- نیایش به درگاه خداوند و تأکید در توبه و اظهار بندگی ، دارای ارزشی والا

قال ربّ أوزعنی .. إتی تبت إلیک و إتی من المسلمین

بیان گزارش گونه آیه شریفه، در حقیقت ترسیمی از انسان ایده آل و کامل است و تعبیر «إتی تبت إلیک» و «إتی من المسلمین» بیانگر تأکید و الحاح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خیرًا منکرّ مسلمت . . . س-ئح-ت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

11 - دوشیزگی در مقایسه با ارزش های والای زنان (همچون اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه و روزه داری زنان) دارای نقش درجه دوم در زندگی مشترک میان زنان و مردان

ثیب-ت و أبکارًا

یادآوری دو وصف «دوشیزگی» و «بیوه بودن زنان»، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد؛ زیرا مفاد آیه شریفه این است که زنان بهتری با چنین اوصافی، جایگزین شما خواهند شد؛ چه بیوه باشند و چه دوشیزه.

161- ارزش توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 16 - 7

7- زندگی مشقت بار همراه با ایمان و توحید ، بر زندگی آسوده شرک آلود ترجیح دارد .

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله فأووا إلى الكهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 6

6 - ارزش انسان ها ، در پرتو توحید ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند است .

و من أحسن قولاً ممّن دعا إلى الله وعمل صالحاً وقال إنني من المسلمین

162- ارزش توکل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 59 - 2,3

2- صبر پیشه کردن و به خداوند توکل کردن ، اموری ارزش مند و مهم است .

نعم أجر العـملین . الذین صبروا و علی ربّهم یتوکلون

3- صبر پیشگی و توکل ، دو مظهر عمل صالح اند .

و الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت . . . نعم أجر العـملین . الذین صبروا و علی ربّهم

163- ارزش توکل بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 8

8_ ایمان ، توکل بر خدا و خداترسی ، از ارزش های متعالی

و جلت قلوبهم . . . و علی ربّهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 6

6_ صبر، صداقت، خضوع، انفاق و استغفار در سحرگاهان، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

ص: 90

الصابرين . . . والمستغفرين بالاسحار

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 113 - 6،7

6_ اطاعت خداوند ، خواندن آیات الهی به هنگام شب و در حال سجده ، ملاک ارزشمندی انسانها

لیسوا سواءً من اهل الكتب ائمة قائمه . . . و هم یسجدون

7_ ارزش والای اطاعت و بندگی خدا، تلاوت آیات الهی (قرآن و . . .) به هنگام شب و در حال سجده به درگاه وی

یتلون ءایة الله ءاناء الیل و هم یسجدون

بنابر اینکه جمله «و هم یسجدون»، حال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 64 - 7

7_ نماز ، بهترین عبادت در سحرگاهان و ارزشمندترین عمل در شب زنده داری

و الذین یتیتون لربهم سجداً و قیـمًا

برداشت فوق، از اختصاص به ذکر یافتن نماز از میان دیگر اعمال عبادی به دست می آید.

165- ارزش ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 35 - 8

8- درست کاری اقتصادی ، دارای ارزشی برتر از مال داشتن و دارایی

ذلک خیر و أحسن تأویلاً

ممکن است مفضل علیه «خیر»، کم فروشی و خیانت در سنجش کالا- و سود حاصله از آن باشد؛ یعنی، رعایت عدل و انصاف و به کارگیری ترازوی کامل و سود حاصله از آن، بهتر از کم فروشی و سود به دست آمده از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 79 - 12، 13

12 - قدرت و ثروت ، ملاک ارزش و معیار اصلی بهره مندی و خوشبختی در نگاه دنیاطلبان قوم قارون

قال الذين يريدون الحيوة الدنيا يـ ليت لنا مثل ما أوتي قـرون إنّه لذو حظّ عظيم

13 - قدرت و ثروت در نگاه مؤمنان آخرت جو ، ملاک ارزش و معیار اصلی بهره مندی و خوشبختی نیست .

قال الذين يريدون الحيوة الدنيا يـ ليت لنا مثل ما أوتي قـرون إنّه لذو حظّ عظيم

تعبیر «قال الذين يريدون الحياه الدنيا» می رساند که این گفته، تنها مربوط به دنیاطلبان سست ایمان است؛ نه مؤمنان آخرت جو.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 6

ص: 91

6- قدرت و ثروت (هر چند بسیار و افسانه ای باشد) در نگاه اهل معرفت و مؤمنان دین شناس ، بسی کم ارزش تر از پاداش های الهی است .

وقال الذین أُوتوا العلم ویلکم ثواب اللّٰه خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 31 - 3

3- ثروت و اشرافیت ، ملاک تمامی ارزش ها _ حتی ارزش های دینی _ در نگاه مشرکان مکه

لولا نزل هـ ذا القرآن .. عظیم

مشرکان در مقام اعتراض به پیامبر (صلی الله علیه و آله) اظهار می داشتند: اگر وحی اصالت داشت، می بایست بر اشراف نازل می شد. از این نکته استفاده می شود که ملاک ارزش برای آنان، مال و مقام بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 52 - 6

6- قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال ی قوم ألیس لی ملک مصر .. أم أنا خیر من هـ ذا الذی

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی (ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بیش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنرانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

166- ارزش جان انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 111 - 9

9_ دین الهی و حمایت از آن ، دارای ارزش برتر از جان و مال انسانها

إن اللّٰه اشتری من المؤمنین أنفسهم وأموالهم .. یقتلون فی سبیل اللّٰه

167- ارزش جان قاتل

10 - خون و جان قاتلان نابحق و مفسدان در زمین ، فاقد ارزش و احترام

من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض

«باء» در «بغير نفس» برای مقابله است. بنابراین مفهوم جمله شرطیه «من قتل نفساً...» این است که قتل نفس آنگاه که در مقابل کشتن کسی (قصاص) و یا در مقابل فسادانگیزی باشد، کیفر ندارد.

ص: 92

168- ارزش جان مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 10

10 _ خون و جان قاتلان نابخق و مفسدان در زمین ، فاقد ارزش و احترام

من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض

«باء» در «بغير نفس» برای مقابله است. بنابراین مفهوم جمله شرطیه «من قتل نفساً...» این است که قتل نفس آنگاه که در مقابل کشتن کسی (قصاص) و یا در مقابل فسادانگیزی باشد، کیفر ندارد.

169- ارزش جان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 5

5_ ارزش والای جان و مال مؤمنان در پیشگاه خداوند

إن الله اشترى .. بأن لهم الجنة

170- ارزش جاودانگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 75 - 17

17_ الوهیت و خدایی ، تنها از آن کسی است که ازلی ، ابدی و منزه از هر گونه نیازمندی باشد .

ما المسيح ابن مريم الا رسول قد خلت من قبله الرسل .. كانا يأكلان الطعام

171- ارزش جذابیت همسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 58 - 3

3- ارزش زیبایی و جذابیت همسر ، در پرتو عفت و پاکدامنی او است . *

لم يطمثهنّ إنس قبلهم ولا جانّ .. كأنهنّ الياقوت والمرجان

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند نخستین وصف حوریان را مصونیت آنان از بیگانگان بیان داشته و پس از آن به زیبایی و جذابیت آنان اشاره کرده است.

ص: 93

172- ارزش جنسیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 4,5

4_ ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ؛ نه جنسیت ایشان .

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن

5_ بهره مندی مردم از پاداش های الهی و ورودشان به بهشت ، در گرو ایمان و عمل صالح است ، نه جنسیت و انتساب به مذهب یا فرقه ای خاص .

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

173- ارزش جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 216 - 5

5_ جنگ و جهاد ، امری خیر برای مؤمنان ، علی رغم ظاهر ناخوشایند آن

کتب علیکم القتال و هو کره لکم و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم

174- ارزش جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 3

3- پیکار با دشمنان دین از ارزش های والا ، در پیشگاه خداوند است .

و لاتقولوا لمن یقتل فی سبیل اللّٰه أموت بل أحياء

از هدفهای بیان این حقیقت - که شهیدان از حیات ویژه برخوردارند - ترغیب به جهاد و بیان ارزش والای آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 2

2- ارزش جهاد و نبرد با دشمنان ، به « در راه خدا بودن » آن است .

و قتلوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 216 - 5

5_ جنگ و جهاد ، امری خیر برای مؤمنان ، علی رغم ظاهر ناخوشایند آن

کتب علیکم القتال و هو کره لکم و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 94

3_ ایمان و هجرت و جهاد در راه خدا، از عوامل امیدواری به رحمت وی

ان الذین امنوا و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه اولئک یرجون رحمت اللّٰه

4_ ارزش هجرت و جهاد، هنگامی است که در راه خداوند باشد.

و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه

5_ اهمیت و ارزش هجرت و جهاد در راه خدا، و برتری مهاجران مجاهد بر سایر مؤمنان

ان الذین امنوا و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه

به نظر می رسد تکرار موصول، دلالت بر ارزشمندی ایمان داشته باشد؛ اگر چه همراه با جهاد و هجرت نباشد؛ اما آنگاه که توأم با هجرت و جهاد باشد، ارزش و اهمیتی برتر می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 1,2

1_ پیکار در راه خدا، قرض شایسته بندگان به او *

و قاتلوا .. من ذا الذی یرض اللّٰه قرضاً حسناً

2_ تأمین تدارکات پیکار در راه خدا، قرض شایسته مسلمانان به او

و قاتلوا .. من ذا الذی یرض اللّٰه قرضاً حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 9

9_ « فی سبیل اللّٰه » بودن، ملاک ارزش پیکار

ابعث لنا ملکاً نقاتل فی سبیل اللّٰه .. و ما لنا الا نقاتل فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 8

8_ شهادت طلبی و حضور در عرصه پیکار با دشمنان دین ، امتیازی ارزشمند در دیدگاه اسلام

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة . . . و لقد كنتم تمنون الموت

چون خداوند اعراض کنندگان از جهاد و مبارزه و فراریان از شهادت و مرگ در راه خدا را مذمت کرده و از سویی تمام سعادت (بهشت) را در گرو مبارزه دانسته، ارزش والای جهاد و شهادت به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 6

6_ اهمیت و ارزش والای شرکت مجدد مجروحین جنگی در جهاد

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ . . . اجر عظیم

اجر عظیم برای مجاهدان در گرو جراحت ناشی از جهاد سابق نیست، بلکه به خاطر شرکت در جهاد پس از تحمّل جراحت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 5

ص: 95

5_ در راه خدا بودن ، امتیاز جهاد اسلامی بر دیگر نبردها

فلیقاتل فی سبیل اللّٰه .. و من یقاتل فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 16

16_ نبرد با دشمنان دین ، از مصادیق « سبیل اللّٰه » است .

و ما تنفقوا من شیء فی سبیل اللّٰه یوفّ إلیکم

سیاق آیه حکایت از آن دارد که از مصادیق «سبیل اللّٰه» جهاد با دشمنان دین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 6

6_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش هجرت و جهاد در پیشگاه خداوند

هاجروا و جهدوا بأموالهم و أنفُسهم فی سبیل اللّٰه

برداشت فوق با توجه به کلمه «فی سبیل اللّٰه» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 4,6

4_ پناه دادن و یاری کردن مهاجران و مجاهدان راه خدا ، دارای ارزشی چون هجرت و جهاد

و الذین ءامنوا .. و الذین ءاووا و نصروا

6_ هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان

حقیقی از غیر آن

و الذین ءامنوا .. أولئک هم المؤمنون حقا

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین اللّٰه» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا .. » برمی

گردد ؛ یعنی: نص_____رو المؤمنین المهاجرین المجاهدین ... . مآل هر دو معنا یکی است ؛ زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

1 - سرزنش خداوند نسبت به مسلمانانی که شغل آب دهی به حاجیان و سرپرستی مسجدالحرام را با جهاد در راه خدا برابر انگاشته و خویشان را همطراز با مؤمنان اهل پیکار در راه خدا می پنداشتند .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجدالحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في

6 - جهاد و پیکار در راه خدا ، برترین و با ارزش ترین عمل صالح مؤمنان

أجعلتم سقايه الحاجّ . . . كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في سبيل الله

7 - ارزش جهاد ، منوط به این است که در راه خدا باشد .

و جهد في سبيل الله

7 - توبه - 9 - 20 - 4، 2

2_ ایمان ، هجرت و جهاد با جان و مال ، دارای برترین درجه و ارزش در پیش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . بأموالهم أعظم درجه

4_ ارزش والای هجرت و جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 9

9_ ارزش جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

و جهاد فی سبیله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 5

5_ ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

ما لکم إذا قیل لکم انفروا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 5

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد با مال و جان

جهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 46 - 6

6_ جهاد ، ارزشی است الهی که بی ایمان ها و سست باوران شایستگی آن را ندارند .

و لکن کره اللّٰه انبعاثهم فنبطهم و قیل اعدوا مع القعدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 7

7_ در راه خدا و برای خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد

أَن يَجْهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 7

7_ ناتوانی منافقان از درک عمیق زشتی مواضع و عملکرد خویش و نیز ارزش جهاد در راه خدا

و طبع... فهم لا یفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 97

5_ جهاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین، نشأت یافته از درک صحیح و بینش عمیق آنان نسبت به ارزش جهاد

فهم لایفقهون. لکن الرسول و الذین ءامنوا معه جهدوا

با توجه به فراز پیش (رضوا... فهم لایفقهون) مقصود این است که منافقان چون نمی فهمند، از جهاد می گریزند و لکن مؤمنان، به برکت درک عمیقی که دارند، به سوی عرصه های کارزار پیش می تازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 12, 15, 17

12_ ارزش جهاد، به در راه خدا بودن آن است.

یقتلون فی سبیل الله

15_ کشتن و کشته شدن در راه خدا، هر دو ارزش و معامله با خداست.

یقتلون فی سبیل الله فیقتلون و یقتلون

17_ جهاد با جان، رکن اصلی معامله با خدا و برتر از جهاد مالی

اشتری... أنفسهم و أموالهم... یقتلون فی سبیل الله فیقتلون و یقتلون

برداشت فوق بدین احتمال است که تقدم «أنفسهم» بر «أموالهم» بیانگر ارزش برتر جهاد با جان باشد و «یقاتلون» صرفاً دربردارنده جهاد با جان باشد؛ زیرا در جمله «فیقتلون و یقتلون» (می کشند و کشته می شوند) تنها جنبه جهاد با جان مطرح گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 2

2- ارزش جهاد، به در راه خدا بودن آن است.

وجهدوا فی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 20

20 - جهاد و انفاق در راه خداوند ، از مهم ترین و ارزشمندترین تکالیف الهی

لا یستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق_تل

تکیه بر دو تکلیف جهاد و انفاق، از میان سایر تکالیف الهی، حاکی از مطلب یاد شده است.

175- ارزش جهاد پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 14

14 - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لا یستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق_تل . . . من الذین أنفقوا من بعد وق_تلوا

ص: 98

176- ارزش جهاد قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 14

14 - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وقـتل . . . من الذین أنفقوا من بعد وقـتلوا

177- ارزش جهاد مالی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 2

2_ ایمان ، هجرت و جهاد با جان و مال ، دارای برترین درجه و ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . بأموالهم أعظم درجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 5

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد با مال و جان

جهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 17

17_ جهاد با جان ، رکن اصلی معامله با خدا و برتر از جهاد مالی

اشتری . . . أنفسهم و أموالهم . . . یقتلون فی سبیل اللّٰه فیقتلون و یقتلون

برداشت فوق بدین احتمال است که تقدم «أنفسهم» بر «أموالهم» بیانگر ارزش برتر جهاد با جان باشد و «یقاتلون» صرفاً دربردارنده جهاد با جان باشد ؛ زیرا در جمله «فیقتلون و یقتلون» (می کشند و کشته می شوند) تنها جنبه جهاد با جان مطرح گردیده است.

178- ارزش حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 6

6 - حج عبادتی بسیار ارزشمند و از ارکان عملی دین است .

قل هی موقیت للناس و الحج

شناخت زمان حج به عنوان فایده ای برای جلوه گر ساختن ماه به صورتهای مختلف، گویای عظمت این دستور الهی است.

ص: 99

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 5

5_ ارزش و اهمیّت حج نزد خداوند

الحج اشهر معلومات . . . و لا جدال فی الحج

با توجه به تکرار کلمه «حج» و نهی از «جدال» و . . . برمی آید که حج، عمل با ارزشی نزد خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 97 - 13

13_ ارزش و اهمیّت فوق العاده حج

و لله علی الناس حج البيت . . . و من كفر

زیرا ترک آن، کفر است.

179- ارزش حدود خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 50 - 16، 17

16_ خداوند، فراخوان مردم به مقایسه قوانین الهی با سایر قوانین برای باور به برتری احکام الهی

و من احسن من الله حکماً لقوم یوقنون

17_ ناباوری به منزلت برتر احکام الهی بر سایر قوانین، برخاسته از کوتاه فکری و ناتوانی اندیشه

و من احسن من الله حکماً لقوم یوقنون

ایقان، به معنای فهمیدن از روی تدبر و تحقیق است.

180- ارزش حرکت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2- حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعًا

181- ارزش حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 44 - 9

9- فرجام نیک و پایان خوش ، ملاکی مهم در ارزش گذاری امور است .

خير عقبًا

ص: 100

182- ارزش حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 6

6 - حق ، ملاک و معیار ارزشها

نتلوهها علیک بالحق

183- ارزش حق پذیری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 22 - 3

3 - حق شنوایی و بیان حقایق و معارف دین و درک آنها ، از ملاک های ارزش و کرامت آدمی در پیشگاه خداوند

إن شر الدواب عند الله الصم البکم الذین لا یعقلون

کلمه «دواب»، به معنای بهائم و یا جنبنندگان، برای اشاره به این است که توصیف شدگان به منزله حیوانات هستند و ارزش نام انسان را ندارند.

184- ارزش حکمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 18

18 - کمال و ارزش والای علم در همراهی و آمیختگی آن با حکمت است .

و کان الله علیماً حکیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 8

8- حکمت (دلایل عقلی و علمی) ، اساسی ترین و ارزشمندترین وسیله تبلیغ دین *

ادع إلى سبیل ربک بالحکمه و الموعظه الحسنه و حج دلهم

برداشت فوق، بدان احتمال است که تقدم «حکمه» بر «موعظه» و «جدل»، معلول اهمیت و ارزش برتر آن باشد. به علاوه مطلق آمدن «حکمت» و مقید شدن «موعظه» به «حسنه» و «جدل» به «أحسن»، می تواند مؤید برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 5

5 - حکمت و سنجیده کاری ، خصلتی پسندیده و ارجمند در پیشگاه خداوند

والذین هم عن اللغو معرضون

ص: 101

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 12 - 4

4- شناختن هستی ، آن گونه که هست و تشخیص کار خیر و انجام دادن آن (حکمت) ، امری بس مهم و ارزش مند است .

و لقد آتینا لقمهن الحکمه

حکمت در لغت، به معنای «معرفت پیدا کردن به موجودات» و نیز «انجام دادن کارهای خیر» است. (مفردات راغب)

185- ارزش حکومت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 5

5_ دستیابی به اقتدار و سلطنت در زمین ، در قیاس با پاداش های اخروی ناچیز است .

كذلك مكّنا ليوسف في الأرض . . . و لأجر الأخره خير

186- ارزش حلال ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 2

2_ ارزش حلال ها و حرام ها غیر قابل مقایسه با یکدیگر

قل لا یستوی الخبیث و الطیب

برخی به قرینه آیات گذشته حرامها را مصداق مورد نظر برای خبیث و حلالها را مصداق طیب دانسته اند.

187- ارزش حلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 101 - 7

7- حلم و بردباری ، از اوصاف برجسته و ارزشمند برای نوجوانان

فبشّرهنه بغلْم حلیم

188- ارزش حمایت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 3

3_ حمایت از دین و ارزش های الهی در شرایط سخت و دشوار ، دارای ارزشی برتر

ص: 102

و السبقون الأولون من المهجرين و الأنصار

189- ارزش حمایت از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 3

3_ حمایت از دین و ارزش های الهی در شرایط سخت و دشوار ، دارای ارزشی برتر

و السبقون الأولون من المهجرين و الأنصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 9

9_ دین الهی و حمایت از آن ، دارای ارزش برتر از جان و مال انسانها

إن الله اشترى من المؤمنين أنفسهم و أموالهم .. یقتلون فی سبیل الله

190- ارزش حیات اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 7

7_ برتری و اصالت حیات آخرت نسبت به دنیا

الَّذین یشرون الحیوه الدنیا بالآخره

چون برای به دست آوردن حیات اخروی _ در مواقع لزوم _ باید از حیات دنیوی چشم پوشید، معلوم می شود اصالت با حیات اخروی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 26 - 4,5

4_ حیات دنیا در قیاس با حیات اخروی جز توشه ای اندک نیست .

و ما الحیوه الدنیا فی الآخره إلا متع

حرف «فی» در «فی الآخره» به معنای مقایسه است. «متاع» به معنای کالا و هر آنچه در زندگی از آن بهره می برند است. نکره آوردن آن برای رساندن قلّت می باشد.

5_ حیات اخروی ، حیاتی ارجمند و پربهاست .

و ما الحیوه الدنیا فی الآخره إلا متع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 6

6- حیات اخروی ، حیاتی برتر از دنیاست و دستیابی به آن ، باید هدف همه مؤمنان باشد .

ص: 103

من كان يريد العاجله .. و من أراد الآخره ... كان سعيهم مشكورًا

تشکر و قدردانی خداوند از تلاش و کوشش آخرت خواهان در مقابل دنیا طلبان، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

191- ارزش حیات انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 179 - 7

7- ارزش حیات و زندگی دنیوی انسان ها، در گرو رسیدن آنان به تقوایشگی است .

و لکم فی القصاص حیوه ... لعلکم تتقون

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که «لعلکم . . .» بیان غایت برای «حیاه» باشد؛ یعنی، قانون قصاص تشریح شد تا حیات جامعه را تضمین کند و حیات و زندگی به خودی خود ارزشی ندارد مگر اینکه زمینه ای برای تحصیل تقوا باشد.

192- ارزش حیات دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 7

7_ برتری و اصالت حیات آخرت نسبت به دنیا

الَّذین یشرون الحیوه الدنیا بالآخره

چون برای به دست آوردن حیات اخروی _ در مواقع لزوم _ باید از حیات دنیوی چشم پوشید، معلوم می شود اصالت با حیات اخروی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 9

9_ نیندیشیدن درباره حقیقت زندگی دنیا و آخرت و جایگاه و ارزش هر یک، مورد توبیخ خداوند

و ما الحیوه الدنیا .. أفلا تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 10

10_ لزوم توجه به ارزش های حیات اخروی و ترجیح دادن آن بر زندگی دنیوی ، به هنگام ارزیابی اعمال و تصمیم گیری و انتخاب

أرضيتم بالحيوه الدنيا من الآخره فما متع الحيوه الدنيا في الآخره إلا قليل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 6

6- حیات اخروی ، حیاتی برتر از دنیاست و دستیابی به آن ، باید هدف همه مؤمنان باشد .

من كان يريد العاجله . . . و من أراد الآخره ... كان سعيهم مشكورًا

ص: 104

تشکر و قدردانی خداوند از تلاش و کوشش خواهان در مقابل دنیاطلبان، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

193- ارزش حیات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 4

4_ ارزش ایمان و حیات مؤمن در پیشگاه خداوند

و من یقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها

194- ارزش خاک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 4

4_ آتش، عنصری برتر و شریفتر از خاک در دیدگاه ابلیس

أنا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین

195- ارزش خانواده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 229 - 17، 25

17_ ارزش حفظ خانواده، تا آنجاست که حدود الهی به واسطه آن به مخاطره نیفتد.

الآن یخافا ألاّ یقیما حدود الله

25_ اهمیت کانون خانواده و حفظ آن

المطلقات یتربصن بانفسهن... الطلاق مرتان... فاولئک هم الظالمون

196- ارزش خبایث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 1، 3، 5، 8

1_ هرگز بد ها و ناپاک ها به ارزش مساوی با خوب ها و پاک ها نخواهند رسید .

قل لا یتوی الخبیث و الطیب

3_ پاکی و ناپاکی از جمله ملاک های حرمت و حلیت اشیاء

لا یتوی الخبیث و الطیب

5_ پاکی و ناپاکی از جمله ملاک های ارزشگذاری اشیاء

ص: 105

قل لا يستوى الخبيث والطيب ولو اعجبك كثرة الخبيث

8_ تنها خردمندان ، دانا به نابرابری پاک و ناپاک و واقف به ارزش برتر پاکیهایند گرچه اندک باشد .

لايستوى الخبيث و الطيب . . . فاتقوا الله يا اولى الالب

توجه خطاب به صاحبان خرد با اینکه همگان وظیفه دار رعایت تقوا با گرایش به پاکیها و پرهیز از ناپاکیها هستند، می تواند اشاره به این باشد که شناخت پاکی از ناپاکی و درک ارزش برتر پاکیها هر چند از نظر مقدار اندک باشد، تنها از عهده صاحبان عقل و خرد ناب ساخته است.

197- ارزش خدمت به جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 3

3_ ارزش والای خدمت به جامعه

من امر بصدقه او معروف او اصلح بين الناس

198- ارزش خرما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 8

8_ خرما و انگور ، دارای ارزش ممتاز در میان دیگر میوه ها و از نمونه های بارز فراوانی ثمر *

له جثه من نخيل و اعناب

از اختصاص به ذکر این دو میوه از میان سایر میوه ها، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 5

5- زیتون ، خرما و انگور دارای ارزشی ویژه

ينبت . . . و الزيتون و النخيل و الأعناب و من كل الثمرت

نامبردن از این سه میوه در بین انبوه میوه ها، می تواند به جهت ارزش ویژه این میوه ها از نظر خواص نسبت به میوه های دیگر باشد.

199- ارزش خشیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 39 - 7

7- ترس از خدا، همراه با تعظیم و بزرگداشت، امری ارزش مند و بایسته است.

الذین یبلغون رسالت الله و یخشونه

ص: 106

«خشیه» در لغت، به معنای «ترس آمیخته با تعظیم» است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 18 - 11

11 - ارزشمندی خداترسی و دوری از گناه در نهان و به دور از انظار و اطلاع یافتن دیگران

الذین یخشون ربهم بالغیب

برداشت یاد شده از آمدن قید «بالغیب» به دست می آید؛ زیرا ترس از خدا در هر حال مطلوب است. بنابراین آمدن این قید، بیانگر اهمیت و ارزش والای خدا ترسی در خلوت می باشد.

200- ارزش خشیت پنهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 49 - 3

3- خشیت و ترس آگاهانه و آمیخته با تعظیم در خلوت و نهان از پروردگار، از ارزش ها و اوصاف پسندیده است.

و ذکراً للمتّقین . الذین یخشون ربهم بالغیب

برخی از اهل لغت گفته اند: «خشیت» به معنای ترس آمیخته با تعظیم است و این ترس نوعاً با آگاهی به چیزی است که از آن می ترسند (مفردات راغب). گفتنی است این معنا مناسب با آیه شریفه است؛ زیرا خداوند شایسته تعظیم است و تقوایبندگان نیز با آگاهی از مقام خداوند از او می ترسند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 33 - 1

1 - بهشت، از آن بیم دارندگان از خداوند در نهان

و أزلفت الجنة للمتّقین . . . من خشی الرحمن بالغیب

بنابراین که «بالغیب» متعلق به «خشی» باشد، برداشت بالا به دست می آید.

201- ارزش خشیت در خلوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- ارزشمندی و برتری ترس از خدا و دوری از گناه در خلوت ، بر ترس و تحفظ از نافرمانی خدا در انظار دیگران

و خشی الرحمن بالغیب

برداشت یاد شده، از مقید شدن ترس از خدا به «غیب» (نهران) به دست می آید.

ص: 107

202- ارزش خضوع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 6

6_ صبر ، صداقت ، خضوع ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

الصابرين . . . والمستغفرين بالاسحار

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 16

16_ ارزشمندی تواضع و فروتنی به هنگام انفاق و دستگیری از مستمندان

و يؤتون الزكوه و هم ركعون

بنابر اینکه رکوع به معنای لغوی خود (خضوع) باشد.

203- ارزش خضوع بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 5

5- اهمیت و ارزش ویژه سجده و اظهار خضوع و تذلل در برابر خداوند ، در مقایسه با دیگر اجزا و ارکان عبادت

أمن هوقنت ءاناء الیل ساجداً وقائماً

«سجده» در اصل به معنای خضوع و تذلل است. تقدم آن در آیه شریفه، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

204- ارزش خلاص در خشیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 11 - 7

7- ارزشمندی و برتری ترس از خدا و دوری از گناه در خلوت ، بر ترس و تحفظ از نافرمانی خدا در انظار دیگران

و خشی الرحمن بالغیب

برداشت یاد شده، از مقید شدن ترس از خدا به «غیب» (نہان) به دست می آید.

205- ارزش خلقت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 2 - 3

3- تعلیم قرآن، نعمت و ارزشی فراتر از اصل خلقت انسان و نعمت های دیگر

ص: 108

عَلَّمَ الْقُرْآنَ . خَلَقَ الْإِنْسَانَ

سوره «الرحمان»، حاوی بیان انواع نعمت هایی است که خداوند به انسان عطا کرده است. از این که مسأله تعلیم قرآن، سرآغاز همه نعمت ها و حتی آفرینش انسان قرار گرفته، مطلب بالا استفاده می شود.

206- ارزش خواسته های مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 11

11 - برتری درخواست ها و نیاز های معنوی و اخروی، بر درخواست ها و نیاز های مادی و دنیایی در دعا و عرض حاجت به درگاه الهی

قال رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ هَبْ لِي مَلَكًا

207- ارزش خواسته های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 11

11 - برتری درخواست ها و نیاز های معنوی و اخروی، بر درخواست ها و نیاز های مادی و دنیایی در دعا و عرض حاجت به درگاه الهی

قال رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ هَبْ لِي مَلَكًا

208- ارزش خوش اخلاقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 35 - 6

6 - حسن خلق و سعه صدر، دارای ارزشی والا و توصیف ناپذیر در میان مکارم اخلاقی است .

وَمَا يَلْقَىٰهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ مَا يَلْقَىٰهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ

از انحصار فضیلت بالا به صابران و بهره‌وران از ارزش های انسانی و نیز تکرار «و ما یلقاها»، برداشت یاد شده استفاده می شود.

209- ارزش خویشاوندی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 4

4_ پیوند خویشاوندی ، پیوندی ارزشمند در بینش الهی

ماکان... و لوکانوا اولی قریبی

ص: 109

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 5

5- ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ارزشی والاتر و محبوب تر از پیوند های خویشاوندی و نسبی (همچون پدری، فرزندی، برادری و...)

لاتجد قومًا... یوآدون... و لو كانوا اباہم... أو عشیرتہم

210- ارزش خیرخواهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 9

9_ خیرخواهی برای مردم، از ارزش های متعالی در ادیان الهی

و أنصح لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 11

11_ خیرخواهی و امین بودن، از ارزش های متعالی در ادیان الهی

و أنا لکم ناصح أمین

211- ارزش دختر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 149 - 3

3- برتری پسر بر دختر در دیدگاه مشرکان صدر اسلام

الرَّبِّک البنات و لہم البنون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته تاریخی است که مشرکان، فرزند پسر را بر دختر ترجیح می دادند؛ ولی در عین حال معتقد بودند که خداوند دختر را برگزیده است. از این رو خداوند چنین طرز تفکری را محکوم کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 21 - 2

2- مزیت پسران بر دختران ، از عقاید عرب جاهلی

ألكم الذكور وله الأنثى

ص: 110

212- ارزش دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 8

8_ ارزش والا و اهمیت نیایش خالصانه به درگاه خداوند

و لا تطرد الذين يدعون ربهم ... يرددون وجهه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 10

10- دعا در کنار اقدام و تلاش ، کاری شایسته و ارجمند است .

إذ أوى الفتية . . فقالوا ربنا آتنا من لدنك رحمه

حرف «فاء» در «فقالوا» دلالت می کند که اصحاب كهف، پس از آن که از شهر و دیار خود گریختند و جهت حفظ ایمان به غار پناه بردند، دست به دعا برداشته و از خداوند تقاضای رحمت و راهنمایی و راهگشایی کردند، نه این که بدون آغاز هیچ حرکتی، خواهان رشد شده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 36

36- نیایش به درگاه خداوند و تأکید در توبه و اظهار بندگی ، دارای ارزشی والا

قال رب أوزعني . . إني تبت إليك وإني من المسلمين

بیان گزارش گونه آیه شریفه، در حقیقت ترسیمی از انسان ایده آل و کامل است و تعبیر «إني تبت إليك» و «إني من المسلمين» بیانگر تأکید و الحاح است.

213- ارزش دعا برای دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 41 - 4

4- دعا برای دیگران ، ارزشمند و پسندیداست .

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 86 - 4

4 - ارزش دعا برای رهایی دیگران از گمراهی و ضلالت

و اغفر لأبي إنيته كان من الضالين

با فرض این که دعای ابراهیم(ع) در زمان حیات پدرش بوده باشد، عبارت «إغفر لأبي» متضمن دعا برای رهایی از گمراهی نیز هست. جمله «إنيته كان من الضالين» _ که تعلیل برای طلب آمرزش است _ مؤید همین معنا است.

ص: 111

214- ارزش دعا برای فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 35 - 12

12- دعا برای فرزندان و توجه به سرنوشت اخروی و دیانت و سعادت آنان ، امری مهم و ارزشمند است .

و إذ قال إبراهيم ربّ .. اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام

215- ارزش دعای محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 9

9_ دعا و درود پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای تأثیر و ارزشی والا در بینش الهی

و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوات الرسول

از اینکه خداوند این قصد و نیت مؤمنان را به عنوان کاری ارزشمند یاد کرده است، می توان مطلب فوق را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 19 - 9

9- دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مؤمنان و وساطت آن حضرت ، دارای ارزش و اعتبار نزد خداوند

و استغفر لذنبک و للمؤمنین و المؤمنات

از این که خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمان داده است که برای اهل ایمان دعا کند؛ استفاده می شود که دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای امت دارای تأثیری بسزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 21

21- دعای شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مؤمنان ، دارای ارزش و تأثیری ویژه نزد خداوند

و استغفر لهّن الله

از این که پیامبر(صلی الله علیه و آله)، موظف به استغفار برای امت شده است _ نه خود آنان _ استفاده می شود که دعای پیامبر(صلی الله علیه و آله)، در پیشگاه الهی ارج و تأثیر ویژه ای دارد.

216- ارزش دعای والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 29

29- ارزش دعای پدر و مادر برای صلاح فرزند

و أصلح لی فی ذرّیتی

ص: 112

217- ارزش دعوت به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 2

2- ارزش دعوت به سوی خدا و تبلیغ آیین الهی ، در گرو نیک کرداری دعوت کنندگان و مبلغان آن است .

و من أحسن قولاً ممّن دعا إلى الله وعمل صالحاً

218- ارزش دعوت به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 2

2- ارزش دعوت به سوی خدا و تبلیغ آیین الهی ، در گرو نیک کرداری دعوت کنندگان و مبلغان آن است .

و من أحسن قولاً ممّن دعا إلى الله وعمل صالحاً

219- ارزش دقت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 5

5- حکمت و سنجیده کاری ، خصلتی پسندیده و ارجمند در پیشگاه خداوند

و الذین هم عن اللغو معرضون

220- ارزش دنبه در یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 146 - 4

4_ دنبه و پیه گاو و گوسفند از نظر غذایی برای یهودیان ارزش فراوانی داشت.

و علی الذین هادوا... حرماً علیهم شحومهما... ذلک جزینهم بیغیهم

چون تحریم پیه و دنبه بر یهودیان به عنوان مجازاتی در برابر ظلم و تجاوز آنها مطرح شده، طبیعتاً چیزهایی مرغوب و مورد پسند و نیاز آنها

بوده تا عنوان مجازات لغو و بی اثر نباشد.

221- ارزش دنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 113

6_ دستیابی به دنیا بدون داشتن ایمان و تقوا، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

من كان يريد ثواب الدنيا فعند الله ثواب الدنيا والآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 11

11_ اندیشه و تعقل درباره دنیا و آخرت و ارزش و جایگاه هر یک، زمینه مصون ماندن از زیان و حسرت در قیامت

قد خسر الذين كذبوا... و ما الحيوه الدنيا إلا... أفلا تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 10

10- سرای آخرت، بسی بهتر از سرای دنیا است.

و لدار الآخرة خير

222- ارزش دنیا طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 14

14_ پیروزی حق و شکست باطل، هدفی بس والاتراز رسیدن به ثروت دنیا در بینش الهی

تودون أن غير ذات الشوكه تكون لكم و يريد الله... و يقطع دابر الكافرين

223- ارزش دوری از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 104 - 3

3- دستیابی انسان ها به زندگی آرام و امن و به دور از سلطه جباران، امری بس مهم و ارزشمند

فأغرقنّه و من معه... اسكنوا الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 69 - 13

13 _ ارزش والای رفیق و همنشین خوب برای انسان

من یطع الله . . . و حسن اولئک رفیقاً

چون رفاقت با انبیا و . . . به عنوان پاداشی برای اطاعت کنندگان مطرح شده است، ارزش رفاقت و همنشینی با نیکان به دست می

ص: 114

آید.

225- ارزش دیدگاه مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 102 - 6

6_ ضرورت پرهیز قانونگذاران از جعل مقرراتی که جامعه بدان پایبند نخواهد بود .

لاتسئلوا عن اشیاء .. قد سألها قوم من قبلکم ثم اصبحوا بها کفرین

226- ارزش دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 17

17_ ناآگاهی عالمان اهل کتاب (دین فروشان) از ارزش والای دین و تعهد به پیمان های الهی

فبذوه ... و اشتروا به ثمناً قليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 9 - 3

3_ متاع دنیا در مقایسه با دین خدا و کتاب او (قرآن) ، متاعی اندک است .

اشتروا بأيت الله ثمناً قليلاً

خداوند سوداگری بر سر دین را ثمن قلیل و بهای ناچیز شمرد (ثمناً قليلاً) این حقیقت بیانگر این است که متاعهای دنیوی در مقایسه با ارزش دین بسیار اندک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 6

6_ راه خدا و دین الهی ، ارزشمندتر از جان و مال انسانهاست .

و جهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 9

9_ دین الهی و حمایت از آن ، دارای ارزش برتر از جان و مال انسانها

إن الله اشترى من المؤمنين أنفسهم وأموالهم .. یقتلون فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 3

ص: 115

3- ارزش عالی دین و معنویات و قابل مقایسه نبودن آنها با امور مادی

و لا تشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 10

10 - راه خدا و دین الهی ، ارزشمندتر از جان و مال انسان ها است .

و تجهدون فی سبیل اللّٰه بأموالکم و أنفسکم

227- ارزش دینداری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 3

3- تمامی ثروت ها ، امکانات و جلوه های زندگی دنیا ، در مقایسه با دین داری و شناخت حقایق نورانی قرآن ، ناچیز و بی فروغ است .

و لقد آتینک سبعاً من المثنی و القرءان العظیم . لاتمدنّ عینک إلی ما متّعنا به

نهی از چشم دوختن به متاعها و امکانات مادی دنیا، پس از یادآوری اعطای نعمت بزرگ قرآن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 8

8 - تحمل دشواری ها در راه دین ، محفوظ در نزد خدا و مایه ارجمندی

قالوا لاضیر إنا إلی ربّنا منقلبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که اگر رنج ها تأثیری در سرنوشت انسان و تقرب وی به خدا نداشت، خود زبانی انکارناپذیر بود.

228- ارزش ذکر آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 2

2- ارزش توجه انسان به خداوند و آخرت و ترس داشتن از عاقبت کار خویش

قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين

229- ارزش ذکر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 116

10 - كهف - 18 - 28 - 26

26- ارزش ذکر خدا، به ریشه دار بودن آن در قلب و روح انسان است .

أغفلنا قلبه عن ذكرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 36 - 12

12 - ارزش والای ذکر نام خدا و تسبیح و تقدیس او

أن ترفع و يذكر فيها اسمه يسبح له فيها بالغدو والأصا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 45 - 10

10 - یاد و ذکر خداوند، برترین و بزرگ ترین ارزش است .

ولذكر الله أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 10

10 - یاد خدا و تسبیح و تقدیس او، بایسته و ارزشمند در همه لحظات زندگی

و تسبّحوه بكرة وأصيلاً

برداشت بالا بنابراین نکته است که «بکره» و «أصيلاً» کنایه از همه لحظه های تلاش و بیداری انسان باشد که از «بکره» شروع شده و تا «أصيلاً» ادامه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 2

2 - ارزش توجه انسان به خداوند و آخرت و ترس داشتن از عاقبت کار خویش

قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 8

8 - شرکت در نماز جمعه و پرداختن به ذکر خدا، بسی ارزشمندتر از کسب مال و سایر منافع دنیوی

فاسعوا إلى ذکر اللّٰه و ذروا البیع ذلکم خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 9 - 2

2 - یاد خدا، برترین ارزش در بینش الهی

لا تلهمکم أموالکم و لا أولدکم عن ذکر اللّٰه

ص: 117

230- ارزش راستگویان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 29 - 14

14 - راستی و راستگویان ، حتی در دید بدکارترین ها ، امری ارزشمند و اعتمادآور است .

اَتْتَنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِن كُنْتَ مِنَ الصَّٰدِقِينَ

231- ارزش راستگویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 41 - 8

8- ارزش های معنوی و راستی و درستی در گفتار و عمل ، ملاکی مهم در بزرگداشت یاد و نام افراد

وَاذْكُرْ .. إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

یادکرد از حضرت ابراهیم(ع)، به جهت مقام نبوت و صدیق بودن او، درسی است برای همه که در تبلیغات و مطرح کردن افراد باید جنبه های معنوی و راستین شخصیت ها را مد نظر داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 50 - 8

8- راستی در گفتار ، مزیتی ارزنده و دارای ارزشی والا است .

وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 56 - 7

7- راستی و درستی در گفتار و عمل ، دارای ارزشی والا و از معیار های تجلیل و تمجید از افراد

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 29 - 14

14 - راستی و راستگوییان ، حتی در دید بدکارترین ها ، امری ارزشمند و اعتمادآور است .

اِنَّنا بعذاب اللّٰه اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ

232- ارزش رسوم پیشینیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 29 - 10

10 _ استناد به سنن پیشینیان در تعیین ارزشها، مخالف اخلاص در عبودیت خداوند است.

ص: 118

قالوا وجدنا عليها اباؤنا. .. وادعوه مخلصين له الدين

233- ارزش رضایت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 119 - 12

12 _ جلب رضایت خداوند و خشنودی انسان از وی ، برتر از بهره مندی از بهشت جاویدان

رضی الله عنهم ورضوا عنه ذلك الفوز العظيم

برداشت فوق بر این مبناست که ذلک تنها اشاره به جمله «رضی الله عنهم ورضوا عنه» باشد.

234- ارزش رضایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 119 - 12

12 _ جلب رضایت خداوند و خشنودی انسان از وی ، برتر از بهره مندی از بهشت جاویدان

رضی الله عنهم ورضوا عنه ذلك الفوز العظيم

برداشت فوق بر این مبناست که ذلک تنها اشاره به جمله «رضی الله عنهم ورضوا عنه» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 10

10- کسب رضایت خداوند ، هدفی والا و باارزش است .

وكان عند ربّه مرضياً

235- ارزش رضایت مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 7

7 _ لزوم اهتمام انسان به جلب رضایت الهی و نه صرفاً راضی ساختن مردم

فإن ترضوا عنهم فإن الله لا يرضى عن القوم الفسقين

236- ارزش رعایت پوشش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 17 - 6

ص: 119

6- پرهیز از بدن نمایی و اهتمام به مستور داشتن خویش به هنگام عبادت ، خصیلتی ارزنده برای بانوان است .

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا

حضرت مریم(س) به مکانی می رود که از انظار دور باشد و هنگام عبادت با نامحرمان برخوردی نداشته باشد.

237- ارزش رفاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 10

10 _ ارزشمندی رفاه اقتصادی جامعه از دیدگاه ادیان الهی

لاكلوا من فوقهم و من تحت ارجلهم

چنانچه رفاه اقتصادی که از جمله «لاكلوا . .» به دست می آید ارزشمند نبود، آن را به عنوان نتیجه ای برای اقامه کتب آسمانی ذکر نمی کرد.

238- ارزش رفاه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 10

10 - رفاه و امنیت اهل ایمان امری ارزشمند از دیدگاه ادیان الهی

رب اجعل هذا بلداً آمناً و ارزق أهله من الثمرت من ءامن

239- ارزش رفع کینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 4

4 _ زدودن کینه و عداوت از سینه ها ، ارزش الهی است .

و نزعنا ما فی صدورهم من غل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - تلاش در راه رفع کدورت های پیشین ، به دنبال عفو و گذشت از خطای دیگران ، دارای ارزشی والا و پاداش فراوان الهی است .

فمن عفا و أصلح فأجره على الله

ذکر «أصلح» پس از عفو، نشان می دهد که صرف عفو و اغماض در دستیابی به پاداش والای الهی کفایت نمی کند، بلکه می بایست پس از گذشت، در راه رفع اختلافات گام برداشت و طرح صمیمیت و آشتی افکند.

ص: 120

240- ارزش روابط خویشاوندی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 36 - 11

11- از دیدگاه حضرت ابراهیم (ع) پیوند دینی، بس ارزشمندتر و نیرومندتر از قرابت خویشاوندی است.

فمن تبعنی فإِنَّهُ مِنِّي و من عصانی

برداشت فوق به این سبب است که حضرت ابراهیم(ع) پس از دعا برای فرزندان خود، پیروی از دستورها و رهنمودهای خویش را ملاک ارزش و منزلت قرار داد.

241- ارزش روابط دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 36 - 11

11- از دیدگاه حضرت ابراهیم (ع) پیوند دینی، بس ارزشمندتر و نیرومندتر از قرابت خویشاوندی است.

فمن تبعنی فإِنَّهُ مِنِّي و من عصانی

برداشت فوق به این سبب است که حضرت ابراهیم(ع) پس از دعا برای فرزندان خود، پیروی از دستورها و رهنمودهای خویش را ملاک ارزش و منزلت قرار داد.

242- ارزش روح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 85 - 9

9- روح، دارای حقیقتی نفیس و جایگاهی رفیع

قل الروح من أمر ربِّي

برداشت فوق، مبتنی بر این است که اضافه «أمر» به «ربِّي»، اضافه تشریفیه باشد.

243- ارزش روزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22 - آگاهی به ارزش والای روزه ، زمینه ساز انجام آن است .

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 121

9- اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خیراً منکرّ مسلمت... س-ئح-ت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

11 - دوشیزگی در مقایسه با ارزش های والای زنان (همچون اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه و روزه داری زنان) دارای نقش درجه دوم در زندگی مشترک میان زنان و مردان

تیب-ت و أبکاراً

یادآوری دو وصف «دوشیزگی» و «بیوه بودن زنان»، می تواند اشاره به نکته یاد شده باشد؛ زیرا مفاد آیه شریفه این است که زنان بهتری با چنین اوصافی، جایگزین شما خواهند شد؛ چه بیوه باشند و چه دوشیزه.

244- ارزش روزه کفاره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 95 - 13

13_ ارزش والاتر قربانی بر اطعام مساکین، و اطعام مساکین بر روزه، در کفاره صید.

فجزاء مثل ما قتل من النعم... او کفره طعام مسکین او عدل ذلک صیاماً

برداشت فوق از تقدیم ذکری قربانی بر اطعام و تقدیم اطعام بر روزه استفاده شده است.

245- ارزش روزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 19

19 - رزق و نعمت های معنوی، پایدارتر و دارای ارزش والاتر از تمامی نعمت های دنیوی است.

ورزق ربک خیر و أبقی

246- ارزش زبور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 163 - 15

15 - زبور، کتابی ارزشمند و دارای اهمیتی خاص

و ءاتینا داود زبوراً

ص: 122

247- ارزش زمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 3 - 5

5- تفاوت زمان ها ، از جهت ارزش و برکت

لیله مبرکه

248- ارزش زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 33 - 2

2 - ارزش انسان ، برتر از آسمان و زمین و نعمت های موجود در آن

مت عا لکم

249- ارزش زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 1

1 - زن ، کشتزار بذر انسان است .

نساؤکم حرث لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 33 - 7

7 - جایگاه ارجمند و والای زن در جامعه سبا ، علی رغم حقارت وی در طول تاریخ

و الأمر إلیک فانظری ماذا تأمرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 4

4- ارجمندی تفکر، عقیده و شخصیت زن، در نگرش اسلام

یَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعْنَكَ .. فَبَايِعِهِنَّ

250- ارزش زندگی اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 60 - 4

ص: 123

4 - حیات اخروی ، بهتر و پایدارتر از حیات دنیوی

و ما عند الله خیر و ابقى

«ما» در «ما عند الله» _ به قرینه «الحیاه الدنیا» _ کنایه از حیات اخروی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 64 - 8، 7

7 - مشرکان ، از بازیچه بودن حیات دنیوی و حیات راستین بودن عالم آخرت ، بی خبرند .

و لئن سألتهم من .. و ما هـ ذه الحیوه الدنیا ... لو كانوا یعلمون

بنابراین که ضمیر فاعلی «یعلمون» _ به قرینه سیاق _ مشرکانی باشد که در آیات پیشین ، از آنها سخن گفته شده است ، نکته بالا ، قابل استفاده است.

8 - انسان ها ، در صورت آگاهی و اطلاع از سرگرمی و بازی بودن دنیا و حیات واقعی بودن عالم آخرت ، از دنیا دست می کشیدند و به آخرت روی می آوردند .

و ما هـ ذه الحیوه الدنیا إلا لهو . .. و إن الدار الآخرة لهی الحیوان لو كانوا یع

برداشت بالا بنابر محذوف بودن جواب «لو» است و آن ، چیزی مانند این فراز است: «لرغبوا فی الآخرة و زهدوا فی الدنیا».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 39 - 1

1 - زندگی دنیایی و بهره های آن ، در مقایسه با زندگی اخروی ، اندک و زودگذر است .

ی قوم إنما هـ ذه الحیوه الدنیا مت ع و إن الآخرة هی دار القرار

«متاع» به چیزی گویند که از آن بهره کم برده می شود. گفتنی است چون دنیا در برابر آخرت قرار گرفته که دار قرار و پایدار است؛ زودگذر بودن آن فهمیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 3

3 - حیات اخروی ، در پیشگاه خداوند ، امری بس ارزشمند و مخصوص تقوایندگان است .

251- ارزش زندگی دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 179 - 7

7- ارزش حیات و زندگی دنیوی انسان ها ، در گرو رسیدن آنان به تقوایبشگی است .

و لکم فی القصاص حیوه . . . لعلکم تتقون

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که «لعلکم . . .» بیان غایت برای «حیاه» باشد؛ یعنی، قانون قصاص تشریح شد تا حیات جامعه را تضمین کند و حیات و زندگی به خودی خود ارزشی ندارد مگر اینکه زمینه ای برای تحصیل تقوا باشد.

ص: 124

252- ارزش زهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 46 - 5

5- آخرت اندیشی و دوری از دنیاطلبی ، از ارزش های بس والا و مهم

إِنَّا أَخْلَصْنَا لَهُمْ بِخَالَصِهِ ذِكْرِي الدَّارِ

253- ارزش زیبایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 221 - 12، 5

5- برتری ارزش ایمان ، نسبت به ظواهر دنیوی (زیبایی ، ثروت و ...)

و لآ مة مؤمنة خیر من مشرکه و لو اعجبتمکم

12- لزوم مقدم داشتن ارزش های الهی ، در برابر جاذبه های مادی و ظواهر دنیوی (زیبایی ، ثروت و ...)

و لا تتکحوا المشرکات حتی یؤمننَّ و لآ مة مؤمنة خیر من مشرکه و لو اعجبتمکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 16 - 4

4- زیبایی و آراستگی ، امری مطلوب و پسندیده

وزینَها للئنَظرینَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 5 - 6

6- زینت و زیبایی ، امری مطلوب و پسندیده در نگاه دین

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْرِحٍ

254- ارزش زیبایی همسر

3 - ارزش زیبایی و جذابیت همسر ، در پرتو عفت و پاکدامنی او است . *

لم یطمئننّ إنس قبلهم ولا جانّ .. کائنات الیاقوت والمرجان

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند نخستین وصف حوریان را مصونیت آنان از بیگانگان بیان داشته و پس از آن به زیبایی و جذابیت آنان اشاره کرده است.

255- ارزش زیتون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 5

5- زیتون ، خرما و انگور دارای ارزشی ویژه

ینبت . . . و الزیتون و النخیل و الأعنـب و من کل الثمرت

نامبردن از این سه میوه در بین انبوه میوه ها، می تواند به جهت ارزش ویژه این میوه ها از نظر خواص نسبت به میوه های دیگر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 1 - 2

2- انجیر و زیتون ، دو نعمت شایسته برای انسان و دارای ارزشی درخور سوگند خداوند

و التین و الزیتون

256- ارزش سایه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 48 - 12

12- انقیاد و خضوع کامل سایه ها در برابر خداوند ، ارزشی والا به آنها بخشیده است .

من شیء یتقیوا ظلـله . . . سجداً لله و هم دخرون

ضمیر «هم» برای ذوی العقول به کار می رود و استعمال آن درباره «ظلال» می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

257- ارزش سبقت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 2

2_ پیشگامی و تقدم از طریق ایمان و عمل ، دارای ارزش و اهمیتی والا در بینش الهی

و السبقون الأولون من المهجرین و الأنصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 5

5 - پیشگامی در طریق ایمان و سبقت گرفتن در راه ارزش ها ، خود ارزشی الهی است .

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ . . . أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

نقل گفته ساحران از سوی خدا بدون رد کردن آن، دلیل بر این است که خدا نیز استدلال ساحران را قبول دارد.

ص: 126

258- ارزش سبیل السلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 16 - 18

18 - صراط مستقیم ، راهی والاتر از سبیل السلام و نیازمند هدایتی ویژه

یهدی به الله من اتبع رضونه سبیل السلم . . . و یهدیهم إلى صراط مستقیم

مقدم داشتن هدایت به «سبیل السلام» بر هدایت به «صراط مستقیم»، گویای این است که برای رسیدن به صراط مستقیم باید از «سبیل السلام» گذشت.

259- ارزش سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 4

4 - در راه خدا بودن ، معیار ارزش اعمال است .

و لا تقولوا لمن یقتل فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 5

5 - در راه خدا بودن ، امتیاز جهاد اسلامی بر دیگر نبردها

فلیقاتل فی سبیل الله . . . و من یقاتل فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 6

6 - در راه خدا بودن ، ملاک ارزش هجرت و جهاد در پیشگاه خداوند

هاجروا و جهدوا بأموالهم و أنفسهم فی سبیل الله

برداشت فوق با توجه به کلمه «فی سبیل الله» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 5

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش اعمال انسان ها در پیشگاه اوست .

جهدوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 7

7_ ارزش جهاد ، منوط به این است که در راه خدا باشد .

ص: 127

و جهاد فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 4

4_ ارزش والای هجرت و جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 9

9_ ارزش جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

و جهاد فی سبیله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 13

13_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش انفاق

و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 5

5_ ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

ما لکم إذا قیل لکم انفروا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 5,6

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد با مال و جان

جهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه

6_ راه خدا و دین الهی ، ارزشمندتر از جان و مال انسانهاست .

و جهدوا بأمولکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 7

7_ در راه خدا و برای خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد

أن یجهدوا بأمولهم و أنفسهم فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 12

12_ ارزشمندی تحمل رنج و سختی ، منوط به در راه خدا بودن آن است .

ص: 128

لا يصيبهم ظمأ ولا نصب ولا مخمصة في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - نور - 24 - 22 - 11

11 - در راه خدا بودن ، شرط ارزشمندی هجرت

و المَهْ جرين في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 10 - 2

2 - در راه خدا بودن ، شرط باروری و ارزشمندی انفاق است .

و ما لكم الا تتفقوا في سبيل الله

مطلب یاد شده، از قید «فی سبیل الله» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - صف - 61 - 11 - 10

10 - راه خدا و دین الهی ، ارزشمندتر از جان و مال انسان ها است .

و تحهدون في سبيل الله بأمولكم وأنفسكم

260- ارزش سجده

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 113 - 6،7

6_ اطاعت خداوند ، خواندن آیات الهی به هنگام شب و در حال سجده ، ملاک ارزشمندی انسانها

ليسوا سوا من اهل الكتب امة قائمه . . . و هم يسجدون

7_ ارزش والای اطاعت و بندگی خدا ، تلاوت آیات الهی (قرآن و . . .) به هنگام شب و در حال سجده به درگاه وی

یتلون آیت الله انا الیل و هم یسجدون

بنابر اینکه جمله «و هم یسجدون»، حال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 5

5- اهمیت و ارزش ویژه سجده و اظهار خضوع و تذلل در برابر خداوند، در مقایسه با دیگر اجزا و ارکان عبادت

أَمَّنْ هُوَ قَوْلُ جَنَّةِ الْمَأْكُولِينَ سَاجِدًا وَقَانِمًا

«سجده» در اصل به معنای خضوع و تذلل است. تقدم آن در آیه شریفه، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

ص: 129

261- ارزش سحرگاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 5

5 - سحرگاهان ، لحظاتی مبارک ، برای صالحان *

نجین_هم بسحر

تصریح به «سحر» و تعیین زمان نجات خاندان لوط، ممکن است بیانگر مطلب یاد شده باشد.

262- ارزش سخن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 5

5_ ارزشمندی سخن نیک با مردم و پرده پوشی اسرار آنان در برخورد های اجتماعی

قول معروف و مغفره خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 5 - 7

7- ارزش سخن ، به ریشه داشتن آن در علم و آگاهی است .

ما لهم به من علم ... کبریت کلمه تخرج من أفوههم

263- ارزش سرزمین ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 81 - 6

6- تفاوت سرزمین ها از جهت ارزش ، برکت و توجهات خداوند به آن

إلى الأرض التى بـرکنا فیها

264- ارزش سرور اخروی

4- شادمانی از حضور بین خانواده و دودمان خویش در آخرت ، غیر قابل قیاس با دل خوشی به حضور بین آنان در دنیا است .

و ینقلب إلی أهله مسرورًا .. إنه کان فی أهله مسرورًا

آیه شریفه حضور فرح بخش بین خویشاوندان در آخرت را به عنوان پاداش یاد کرده و شادکامی بین خاندان در دنیا را ناپایدار و بی اثر در رفع مشکلات قیامت معرفی کرده است؛ تا تفاوت دو حالت نمودار گردد.

ص: 130

265- ارزش سرور دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 13 - 4

4- شادمانی از حضور بین خانواده و دودمان خویش در آخرت ، غیر قابل قیاس با دل خوشی به حضور بین آنان در دنیا است .

وینقلب إلی أهله مسرورًا .. إته کان فی أهله مسرورًا

آیه شریفه حضور فرح بخش بین خویشاوندان در آخرت را به عنوان پاداش یاد کرده و شادکامی بین خاندان در دنیا را ناپایدار و بی اثر در رفع مشکلات قیامت معرفی کرده است؛ تا تفاوت دو حالت نمودار گردد.

266- ارزش سعادت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 60 - 7

7- برگزیدن زندگی دنیوی به بهای از دست دادن سعادت اخروی ، عملی نابخردانه است .

و ما أوتیتم من شیء فمتع الحیوه الدنیا .. أفلاتعقلون

267- ارزش سعادت خواهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 128 - 7

7_ هم دردی با انسان ها و اشتیاق به سعادت‌مند شدن آنان و داشتن رأفت و محبت ، از خصلت های والا و ارزشمند

عزیز علیه ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رءوف رحیم

268- ارزش سلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 61 - 29

29 - مؤمنان ، دارای جایگاهی ویژه نزد پروردگارانند و سلام آنان به یکدیگر ، از ارزش خاصی برخوردار است .

فإذا دخلتم بيوتاً فصلّموا على أنفسكم تحية من عند الله مبركة طيبة

از این که خداوند درود مسلمانان به یکدیگر را، سلام خود دانسته است، می توان به برداشت فوق دست یافت.

ص: 131

269- ارزش سلام بر انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 109 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

سَلَّمَ عَلٰی اِبْرٰهٖم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 120 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

سَلَّمَ عَلٰی مَوْسٰی وَ هٰرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 130 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

سَلَّمَ عَلٰی اِلٰی یٰسٖن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 181 - 2

2 - سلام و تحیت بر پیامبران الهی ، امری پسندیده و ارزشمند و سنتی الهی است .

و سَلَّمَ عَلٰی الْمُرْسَلِیْنَ

270- ارزش سلام بر بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 120 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

سَلَمِ عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 130 - 4

4 - سلام و تحیت بر بندگان خدا (چون پیامبران) ، امری پسندیده و ارزشمند

سَلَمِ عَلٰى اِلٰی یٰسین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 181 - 3

3 - سلام و تحیت بر بندگان خدا ، امری ارزشمند و پسندیده

ص: 132

271- ارزش سنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 13

13 - حجیت سیره عملی مؤمنان، در صورتی که مخالفت سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباشد.

و من یشاقق الرسول... و یتبع غیر سبیل المؤمنین

جمله «یتبع غیر سبیل المؤمنین»، بیانگر حجیت سیره مؤمنان است و جمله «من یشاقق الرسول»، حجیت سیره را مقید می کند به اینکه با سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا دلیل شرعی دیگر مخالفت نداشته باشد.

272- ارزش شخصیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 6,7

6 - برتری حفظ شخصیت انسان ها در مقایسه با تأمین اقتصادی آنان

قول معروف و مغفره خیر من صدقه

7 - حفظ و پاسداری شخصیت انسان ها، از ارزش های اساسی اسلام

قول معروف و مغفره خیر من صدقه یتبعها اذی

با توجه به ضرورت برخورد نیکو و پرده پوشی اسرار نیازمندان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 264 - 3

3 - توجه اسلام به حفظ شخصیت انسانها

لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ ارزش حفظ شخصیت انسانها

وان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم

به نظر می رسد از جمله حکمت‌های برتری صدقه پنهانی، تأمین حفظ شخصیت و آبروی مستمندان باشد؛ چون هدف از صدقه، رفع نیاز مردم است و مردم به حفظ آبروی خویش نیازمندترند.

ص: 133

273- ارزش شرح صدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 35 - 6

6 - حسن خلق و سعه صدر ، دارای ارزشی والا و توصیف ناپذیر در میان مکارم اخلاقی است .

و ما یلقىٰها إلاّ الذین صبروا و ما یلقىٰها إلاّ ذو حظّ عظیم

از انحصار فضیلت بالا به صابران و بهرهوران از ارزش های انسانی و نیز تکرار «و مایلقاها»، برداشت یاد شده استفاده می شود.

274- ارزش شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 4

4 - ایمان ، ملاک و اساس ارجمندی و شرک ، مایه سقوط و بی ارزشی است .

و لا تنکحوا المشرکات . . . و لامة مؤمنه خیر من مشرکه ... و لا تنکحوا المشرکین حتی

275- ارزش شعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 5

5 - شعر در پرتو ایمان ، به دور از گمراهی و گمراه گری است .

و الشعراء یتبعهم الغاون . . . إلاّ الذین ءامنوا

276- ارزش شکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 11

11 - شکر ، معیار ارزشمندی انسان نزد خداوند است.

لیقولوا أهؤلاء منّ الله علیهم من بیننا ألیس الله بأعلم بالشکرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 14

14 - شکرگزاری انسان به درگاه خدا، ارزشی والا در بینش الهی

و اذکروا إذ أنتم قليل . . . فاویکم . . . لعلکم تشکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 134

9 - ابراهیم - 14 - 5 - 16

16- صبرپیشگی و شکرگزاری ، دارای ارزشی والا و صبرپیشگان و شکرگزاران ، مردمانی برجسته و نخبه

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 10

10- عبودیت و شکرگزاری به درگاه خداوند ، از اهمیت و ارزش والایی برخوردار است .

إِنَّهٗ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا

آیه فوق _ که در مقام توصیف حضرت نوح(ع) است _ تنها به دو صفت یاد شده اکتفا کرده است؛ این بیانگر اهمیت و ارزش والای آن دو صفت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 31 - 11

11 - روحیه بردباری و سپاسگزاری دائم از خدا ، روحیه ای ارزش مند و ستودنی است .

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

277- ارزش شکر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 12

12 - شکرگزاری زیاد به درگاه خداوند ، امری پسندیده و ارزشمند است .

وَقَلِيلٍ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورِ

278- ارزش شنوایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 76 - 12،13

12_ شنوایی و دانایی مطلق، ویژگی معبود شایسته و بایسته پرستش

قل اتعبدون من دون الله... والله هو السميع العليم

13_ شنوایی و دانایی مطلق، شرط توانایی بر سود و زیان رسانی به مردم

ما لا یملک لکم ضراً ولا نفعاً والله هو السميع العليم

به نظر می‌رسد جمله «والله...» برهانی است بر دو حقیقتی که در فراز قبل بیان شد، یکی توان خداوند به ضرر و نفع رسانی و دیگر، ناتوانی غیر خدا بر آن.

ص: 135

279- ارزش شهادت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 8

8_ شهادت طلبی و حضور در عرصه پیکار با دشمنان دین ، امتیازی ارزشمند در دیدگاه اسلام

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة . . . و لقد كنتم تمتون الموت

چون خداوند اعراض کنندگان از جهاد و مبارزه و فراریان از شهادت و مرگ در راه خدا را مذمت کرده و از سویی تمام سعادت (بهشت) را در گرو مبارزه دانسته، ارزش والای جهاد و شهادت به دست می آید.

280- ارزش شهر نشینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 19

19_ زندگانی در شهر ها و آبادیها ، برتر از صحرائنشینی و بیابان گردی است .

قد أحسن بی إذ . . . جاء بکم من البدو

از اینکه یوسف (ع) کوچ کردن خاندان یعقوب از صحراها و بیابانها را به شهر و آبادی از احسانها و نعمتهای خداوند شمرد ، برداشت فوق استفاده می شود.

281- ارزش صبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 6

6_ صبر ، صداقت ، خضوع ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

الصابرين . . . و المستغفرين بالاسحار

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 18

18_ ارزش کامل صبر و استقامت در راه خدا، در گرو احسان و تقوا

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 21, 23

21_ ارزش والای صبر توأم با تقوا

و ان تصبروا و تتقوا فانّ ذلك من عزم الامور

کلمه «عزم» مصدر و به معنای مفعول است و «عزم الامور»، اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی «الامور المعزومه»، و معزوم، به

ص: 136

هدف و مقصود ارجمندی گویند که باید به سوی آن حرکت کرد. بنابراین، معنای آیه چنین می شود که صبر و تقوا از اموری است که باید به خاطر کمال و شرف آن، به سوی آن حرکت کرد. و از اینکه اسم اشاره مفرد «ذلک» برای اشاره به صبر و تقوا به کار برده شده، لزوم توأم بودن آن دو استفاده می شود.

23_ پرداخت زکات ، مصداق آزمایش در اموال و واداشتن خویش به صبر ، آزمایش در انفس است .

لتبلون فی اموالکم و انفسکم

امام رضا (ع) پس از تلاوت آیه فوق فرمود: «لتبلون فی اموالکم» باخراج الزکاه و «فی انفسکم» بتوطین الانفس علی الصبر.

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 2، ص 89، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 421، ح 474.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 18 - 13

13_ صبر و شکیبایی در برابر دشواری ها و حوادث تلخ ، خصلتی نیکو ، زیبا و ارجمند

فصیر جمیل

برداشت فوق ، مبتنی بر این است که «صبر» مبتدا و «جمیل» خبر آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 5 - 16

16- صبرپیشگی و شکرگزاری ، دارای ارزشی والا و صبرپیشگان و شکرگزاران ، مردمانی برجسته و نخبه

إن فی ذلک لآیاتٍ لکّل صبّار شکور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 8

8- عمل همراه با سختی ، مرارت ، صبر و مقاومت ، دارای ارزش برتر

ولنجزینّ الذین صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 126 - 5

5- صبر و شکیبایی ، مفیدتر و ارزشمندتر از قصاص و مقابله به مثل است .

وإن عاقبتهم فعاقبوا... و لئن صبرتم لهو خیر للصلبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 111 - 6

6 - ارزش والای صبر و مؤمنان شکیبا ، در نزد خداوند

إتی جزیتهم الیوم بما صبروا

از آن جایی که خداوند، خود پاداش مؤمنان صابر را متکفل شده است، ارجمندی صبر و مؤمنان شکیبا در نزد خدا، به دست می آید.

ص: 137

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 75 - 6

6_ صبر و شکیبایی ، رمز سعادت و دارای جایگاهی ویژه در میان مجموعه ارزش های الهی

الذین یمشون علی الأرض هوناً .. و الذین لایشهدون الزور ... أولئك یجزون الغرفه

برداشت فوق از آن جا است که خداوند پس از برشمردن بیش از ده صفت ارزشمند برای عبادالرحمان، هیچ کدام آنها را سبب برخوردار شدن ایشان از نعمت های بهشت جاودان نمی داند و بلکه صبر و شکیبایی را علت آن می داند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 59 - 2,3

2 - صبر پیشه کردن و به خداوند توکل کردن ، اموری ارزش مند و مهم است .

نعم أجر العـملین . الذین صبروا و علی ربهم یتوکلون

3 - صبر پیشگی و توکل ، دو مظهر عمل صالح اند .

و الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت ... نعم أجر العـملین . الذین صبروا و علی ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 17 - 12

12 - نماز و امر به معروف و نهی از منکر و صبر ، از زیربنایی ترین ارزش ها است .

إنّ ذلک من عزم الأُمور

بنابراین که «ذلک» اشاره به کلّ محتوای سخن لقمان در این آیه باشد، مشارالیه «ذلک»، جملات «أقم .. و أمر ... و أنه...» است و «عزم» مصدر و به معنای مفعولی، و «عزم الأمور» اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی، «الأُمور المعزوم». امر معزوم به هدف شایسته ای گویند که لازم است بر آن دست یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 31 - 11

11 - روحیه بردباری و سپاسگزاری دائم از خدا ، روحیه ای ارزش مند و ستودنی است .

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 102 - 26، 25

25 - صبر و شکیبایی در دوران نوجوانی ، امری بس ارزشمند و سرنوشت ساز برای نوجوانان

فَبَشِّرْهُ بِبَغْلِمْ حَلِيمٍ .. سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ الصَّابِرِينَ

26 - صبر ، صفتی بس ارزشمند و صابران ، دارای جایگاهی رفیع در پیشگاه خداوند

سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ الصَّابِرِينَ

این سخن اسماعیل (ع) که: «مرا از زمره صابران خواهی یافت» گویای ارزش والای صبر و رفعت مقام صابران است؛ زیرا او - که از بزرگان و پیامبر زادگان است - خود را در زمره صابران یافته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 138

4- « صبر و شکیبایی » ، از برجسته ترین ارزش ها و کمالات وجودی انسان است .

و ما یلْقَىٰهَا إِلَّا الذِّینَ صَبَرُوا و ما یلْقَىٰهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِیمٍ

در قسمت اول آیه گفته شده که تنها صابران توانایی برخورد شایسته با بدرفتاران را دارند و در قسمت نهایی آیه مطرح شده که تنها بهرهوران از ارزش های انسانی قادر بدان رفتار هستند. از این مطلب به دست می آید که صابران همان بهره مندان از کمالات والای انسانی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 43 - 5، 1

1 - شکیبایی و بخشش خطاکار ، امری ارزشمند و نیازمند اراده قوی است .

و لمن صبر و غفر إنَّ ذلک لمن عزم الأُمور

اضافه «عزم» به «أمور»، از باب اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی، «من الأمور المعزومه» معنای این ترکیب در آیه _ چنان که مفسران گفته اند _ این است که صبر و گذشت، از اموری است که نیازمند به تصمیم و اراده استوار، می باشد.

5 - انسان های برخوردار از اراده قوی و خویشتن دار و اهل گذشت ارزشی والا دارند .

و لمن صبر و غفر إنَّ ذلک لمن عزم الأُمور

282- ارزش صبر بر ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 3

3_ استوار ماندن بر حق و پایداری بر ایمان ، در تنگنا ها و شرایط دشوار ، دارای ارزشی والا و پاداشی ویژه

لقد تاب الله على النبي و... الذين اتبعوه في ساعة العسرة

283- ارزش صبر بر حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 3

3_ استوار ماندن بر حق و پایداری بر ایمان ، در تنگنا ها و شرایط دشوار ، دارای ارزشی والا و پاداشی ویژه

لقد تاب الله على النبي و... الذين اتبعوه في ساعه العسره

284- ارزش صداقت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2- آل عمران - 3 - 17 - 6

6_ صبر، صداقت، خضوع، انفاق و استغفار در سحرگاهان، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

ص: 139

الصابرين .. و المستغفرين بالاسحار

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 87 - 9

9_ راستگویی، از ارزش ها و ملاک های فضیلت و کمال است.

و من اصدق من الله حديثا

توصیف خداوند به راستگوترین راستگویان، دلالت بر ارزش والای راستگویی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 75 - 13

13_ صداقت و راستگویی از ارزش های والا

و امه صدیقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 115 - 11

11_ راستی و عدل از ملاکها و مفاهیم اساسی و ارزشی اسلام است.

و تمت کلمت ربک صدقا و عدلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 11

11_ خیرخواهی و امین بودن، از ارزش های متعالی در ادیان الهی

و أنا لکم ناصح أمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 5

5_ صدق و راستی ، از ارزش های والای انسانی و مهمترین صفت مؤمنان راستین

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. وَكُونُوا مَعَ الصّٰدِقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 41 - 8

8- ارزش های معنوی و راستی و درستی در گفتار و عمل ، ملاکی مهم در بزرگداشت یاد و نام افراد

وَاذْكُرْ .. إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

یادکرد از حضرت ابراهیم(ع)، به جهت مقام نبوت و صدیق بودن او، درسی است برای همه که در تبلیغات و مطرح کردن افراد باید جنبه های معنوی و راستین شخصیت ها را مد نظر داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 140

10 - مریم - 19 - 50 - 8

8- راستی در گفتار ، مزیتی ارزنده و دارای ارزشی والا است .

و جعلنا لهم لسان صدق علیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 56 - 7

7- راستی و درستی در گفتار و عمل ، دارای ارزشی والا و از معیار های تجلیل و تمجید از افراد

و اذکر فی الکتبِ ادریسَ اِنَّه کان صدیقاً

285- ارزش صداقت در معامله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 35 - 8

8- درست کاری اقتصادی ، دارای ارزشی برتر از مال داشتن و دارایی

ذلک خیر و أحسن تأویلاً

ممکن است مفضل علیه «خیر»، کم فروشی و خیانت در سنجش کالا- و سود حاصله از آن باشد؛ یعنی، رعایت عدل و انصاف و به کارگیری ترازوی کامل و سود حاصله از آن، بهتر از کم فروشی و سود به دست آمده از آن است.

286- ارزش صدقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 5

5 - وام دادن به خداوند (صدقه و انفاق در راه او) ، قرضی نیکو و بس با ارزش است .

و اقرضوا الله قرضاً حسناً

وصف «حسناً»، می تواند قید توضیحی و یا قید تخصیصی باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

287- ارزش صراط مستقیم

18_ صراط مستقیم ، راهی والاتر از سبیل السلام و نیازمند هدایتی ویژه

یهدی به الله من اتبع رضونه سبیل السلم . . . و یهدیهم إلى صراط مستقیم

مقدم داشتن هدایت به «سبیل السلام» بر هدایت به «صراط مستقیم»، گویای این است که برای رسیدن به صراط مستقیم باید از «سبیل السلام» گذشت.

ص: 141

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 88 - 2

2_ صراط مستقیم، ارجمند و با عظمت است.

و هدینهم إلى صراط مستقیم. ذلک هدی الله

288- ارزش طبیعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 1 - 3

3 - مظاهر طبیعت، ارزشمند، درس آموز و شایان مطالعه و تأمل

و الذریٰت ذرّوا

قسم، معمولاً به شیء ارزشمند تعلق می گیرد و از آن جا که همه اشیا در برابر ذات حق یکسان اند، این ارجمندی در مقایسه با نیازها و زندگی آدمی خواهد بود. گفتنی است که سوگند، انسان را به تأمل درباره متعلقات قسم فرا می خواند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 32 - 5

5 - رتبه و مقام انسان در پیشگاه خداوند والاتر از نظام طبیعت است .

متَّعَا لکم

289- ارزش طلبی اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 10 - 2

2- حرکت اصحاب کهف به سوی غار، حرکتی جوانمردانه و در جهت کسب ارزش ها بود .

إذ أوی الفتیٰه إلى الکهف فقالوا ربّنا

«فتیه» جمع «فتی» به معنای جوانان است. کاربرد این کلمه درباره اصحاب کهف، ممکن است به جهت جوانی اصحاب کهف از نظر سنی باشد. و محتمل است که عنایت به اوصاف جوانمردانه آنان، اشاره باشد. برداشت بالا، ناظر به احتمال دوم است.

290- ارزش طهارت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 30

30_ اهمیت و ارزش والای نماز و طهارت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا... وَلَكِنْ يَرِيدُ لِيَطَهَّرَكُمْ

ساقط نشدن نماز در صورت نیافتن آب، دلیل اهمیت نماز و تکرار و تأکید بر طهارت، نشانه اهمیت طهارت است.

ص: 142

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 11

11 - طهارت جسمی و روحی از ارزش های الهی

لیطهرکم به و یذهب عنکم رجز الشیطن

291- ارزش طبیات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 100 - 1,3,5,8,9

1 - هرگز بد ها و ناپاک ها به ارزش مساوی با خوب ها و پاک ها نخواهند رسید .

قل لایستوی الخبیث و الطیب

3 - پاکی و ناپاکی از جمله ملاک های حرمت و حلیت اشیاء

لایستوی الخبیث و الطیب

5 - پاکی و ناپاکی از جمله ملاک های ارزشگذاری اشیاء

قل لایستوی الخبیث و الطیب و لو اعجبک کثره الخبیث

8 - تنها خردمندان ، دانا به نابرابری پاک و ناپاک و واقف به ارزش برتر پاکیهایند گرچه اندک باشد .

لایستوی الخبیث و الطیب . . . فاتقوا الله یاولی الالب

توجه خطاب به صاحبان خرد با اینکه همگان وظیفه دار رعایت تقوا با گرایش به پاکیها و پرهیز از ناپاکیها هستند، می تواند اشاره به این باشد که شناخت پاکی از ناپاکی و درک ارزش برتر پاکیها هر چند از نظر مقدار اندک باشد، تنها از عهده صاحبان عقل و خرد ناب ساخته است.

9 - عقل و خرد ابزار شناخت پاکی ها و ناپاکی ها و دست یابی به ارزش برتر پاکیها

لایستوی الخبیث و الطیب . . . فاتقوا الله یاولی الالب

292- ارزش ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ تکذیب هود از سوی کافران قومش ، مبتنی بر حدس و گمان ، و نه علم و یقین *

إنا لنظنک من الکذیبین

293- ارزش عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 125 - 25

ص: 143

25 - نقش مکان عبادت در ارزش آن

اتخذوا من مقام إبراهيم مصلًى . . . طهرا بيتى للطائفين و العكفين و الركع السجود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 7

7 - ارزش عبادت و اطاعت خدا، در گرو پذیرفته شدن آن از سوی خداوند است .

و اذ يرفع إبراهيم . . . ربنا تقبل منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 51 - 5

5 - عبادت، پذیرش عملی ربوبیت خداوند است .

ان الله ربى وربكم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 6

6 - عبادت و بندگی خداوند، مقامی والا و مورد ترغیب او

لن يستكف المسيح ان يكون عبداً لله و لا الملائكة المقربون

بیان این حقیقت که پیامبر عظیم الشان چون مسیح(ع) و فرشتگانی بلند مرتبه، همواره بندگی خدا را می کنند و از آن ابایی ندارند، می تواند به منظور ترغیب انسانها به بندگی خدا و اشاره به بلندی این مقام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 9

9 - اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خیراً منكن مسلمت . . . س-ح-ت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای

مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

294- ارزش عبادت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 23 - 5

5- احسان به پدر و مادر ، دارای اهمیت و ارزشی بس مهم ، پس از پرستش خداوند

و قضی ربّک ألاّ تعبدوا إلاّ إیّاه وبالوالدین إحسنًا

از اینکه خداوند احسان به پدر و مادر را پس از دعوت به عبادت خالصانه خویش قرار داده است، نکته یاد شده استفاده می شود.

ص: 144

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 23 - 3

3 - عبد و بنده خدا بودن از ارزش های والای انسانی است .

مما نزلنا علی عبدنا

از اینکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به بندگی خدا توصیف شده، معلوم می شود: عبد و بنده خدا بودن از ارزشهای والای انسانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 6

6_ عبادت و بندگی خداوند ، مقامی والا و مورد ترغیب او

لن يستنكف المسيح ان يكون عبداً لله و لا الملكة المقربون

بیان این حقیقت که پیامبر عظیم الشان چون مسیح(ع) و فرشتگانی بلند مرتبه، همواره بندگی خدا را می کنند و از آن ابایی ندارند، می تواند به منظور ترغیب انسانها به بندگی خدا و اشاره به بلندی این مقام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 10

10- عبودیت و شکرگزاری به درگاه خداوند ، از اهمیت و ارزش والایی برخوردار است .

إنه كان عبداً شكوراً

آیه فوق _ که در مقام توصیف حضرت نوح(ع) است _ تنها به دو صفت یاد شده اکتفا کرده است؛ این بیانگر اهمیت و ارزش والای آن دو صفت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 4

4- عبودیت انسان برای خدا ، شایسته ترین مشخصه وی ، در بینش الهی است .

خداوند، از میان همه صفات حضرت خضر(ع) عبودیت وی را به عنوان نخستین و بارزترین صفت وی یادآور شده است. این گزینش، گویای برتری این صفت بر دیگر ویژگی ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 30 - 8

8 - بندگی شایسته خدا، مقامی بس والا برای بشر

نعم العبد إله أواب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 36

36- نیایش به درگاه خداوند و تأکید در توبه و اظهار بندگی، دارای ارزشی والا

قال ربّ أوزعنی . . . إتی تبت إلیک و إتی من المسلمین

ص: 145

بیان گزارش گونه آیه شریفه، در حقیقت ترسیمی از انسان ایده آل و کامل است و تعبیر «إِنِّي تَبْتُ إِلَيْكَ» و «إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ» بیانگر تأکید و الحاح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 10 - 6

6 - عبودیت و بنده صالح خدا بودن ، مقامی بس والا برای آدمیان

عبدین من عبادنا ص - لحن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 19 - 3

3 - بندگی خدا ، از مهم ترین ارزش ها و برجسته ترین اوصاف انسان ها در نگاه وحی

قام عبد الله يدعو

یاد کردن از پیامبر (صلی الله علیه و آله) _ که برترین و مقرب ترین انسان ها است _ با وصف «عبدالله»، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

296- ارزش عبودیت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 1 - 10

10- عبودیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نزد خداوند ، صفتی بس مهم و ارزشمند برای او

أسرى بعبدہ لیلاً من المسجد الحرام

آوردن صفت «عبد» از میان سایر اوصاف پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند بدان جهت باشد که این صفت بسیار ارزشمند و بالاست.

297- ارزش عتق برده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 13 - 2

2- آزادسازی بردگان و سهیم شدن در آزادی آنان ، وظیفه ای سنگین ، پرارزش و نیازمند همتی والا است .

و ما أدريك ما العقبه . فكّ رقبه

فعل «فكّ»؛ یعنی، آزاد و رها کرد. گفته شده است: مراد از «فكّ رقبه»، کمک به پرداخت قیمت بردگان است (مصباح). بنابراین «فكّ»، شامل «عتق عبد»، «کتابه»، «تدبیر» و پرداخت بخشی از قیمت عبد نیز می شود.

298- ارزش عدالت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 12، 13، 14

ص: 146

12_ عدالت ، بنیان نظام اقتصادی اسلام

فلکم رؤس اموالکم لا تظلمون و لا تُظلمون

جمله «لا- تظلمون . . .» به منزله علت برای مالکیت شخصی بر سرمایه و نفی آن نسبت به بهره های ربوی است. و چون علت همواره عهده دار بیان یک قاعده کلی است، بنابراین ظلم نکردن و مظلوم نشدن (عدالت مطلق)، پایه و اساس نظام اقتصادی مورد پذیرش اسلام است.

13_ نفی نظام اقتصاد ربوی و ایجاد و بسط نظام اقتصاد عادلانه ، از جمله اهداف والای انبیا

فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من الله ورسوله . . . لا تظلمون و لا تُظلمون

اعلام جنگ از سوی خدا و رسول به هدف «لا تظلمون و لا تُظلمون» صورت می گیرد؛ بنابراین عدالت اقتصادی در جامعه از اهداف خدا و رسول اوست.

14_ عدالت ، بنیان وضع قوانین در اسلام

لا تظلمون و لا تُظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 115 - 11

11_ راستی و عدل از ملاکها و مفاهیم اساسی و ارزشی اسلام است.

و تمت کلمت ربک صدقا و عدلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 5 - 4

4- باید قسط و عدالت ، ملاک اظهار نظر و سخن گفتن باشد .

ادعوههم لأبأهم هو أقسط عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 9

9- جزای عادلانه به بدکرداران و پاداش برتر و افزون بر استحقاق به نیکوکاران ، عملی ارزشمند و خداپسندانه

299- ارزش عدالتخواهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 17، 15

15_ عدالتخواهان جانباخته در طریق عدل ، رتبه ای پس از پیامبران را دارا هستند .

و يقتلون النّبیین بغير حق و يقتلون الذين يأمرون بالقسط من الناس فبشرهم بعذاب ال

بیان یک گونه عذاب برای قاتلین انبیا و عدالتخواهان، دلالت بر نزدیکی رتبه عدالتخواهان با انبیا دارد. و تقدیم انبیا بر عدالتخواهان حاکی از فضیلت افزونتر آنان است.

17_ ارجمندی عدالتخواهی و عدالتخواهان ، نزد خداوند

ص: 147

و يقتلون التَّيِّبِينَ .. و يقتلون الذين يأمرون بالقسط

مستفاد از ذکر عدالتخواهان در پی ذکر انبیای الهی و تهدید قاتلان آنان به عذاب دردناک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 76 - 13

13- انسان فاقد روحیه عدالت خواهی ، انسانی گنگ و بی ارزش در بینش الهی *

أحدهما أبکم .. و من یأمر بالعدل

از تقابل «یأمر بالعدل» با «أبکم» مطلب فوق استفاده می شود.

300- ارزش عرف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 6 - 13

13 _ اعتبار عرف ، در تعیین مقدار ارزش کار

فلیاکل بالمعروف

کلمه «بالمعروف»، یعنی متعارف و مورد پسند مردم.

301- ارزش عصمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 9

9 _ معصوم ، پرهیزکننده از تمامی گناهان با استعانت از خداوند

و من یعتصم باللّٰه فقد هدی الی صراط مستقیم

امام صادق (ع): .. المعصوم هو الممتنع باللّٰه من جمیع محارم اللّٰه و قال اللّٰه تبارک و تعالی: «و من یعتصم باللّٰه فقد هدی الی صراط مستقیم».

معانی الاخبار، ص 132، ح 2؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 304، ح 1.

302- ارزش عطایای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 36 - 2،8

2- امکانات اعطا شده از جانب خداوند، بسی بهتر و ارزشمندتر از امکانات داده شده از سوی بشر

فما آتین الله خیر ممّا آتیکم

8- ارجمندی عطایای الهی و بی ارزشی هر عطای غیر الهی در نظر سلیمان (ع)

ص: 148

303- ارزش عفت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 15 - 15

15_ ارزش و اهمیت پاکیزگی و پاکدامنی ، در زندگی و روابط خانوادگی

و ازواج مطهره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 7

7_ حلیت غذای مسلمانان برای اهل کتاب در قوانین آنان *

و طعامکم حل لهم

بنابر اینکه جمله «طعامکم حل لهم» اخبار از حکمی در شریعت آنان باشد. یعنی آنان در کتاب خود، دلیلی بر حرمت غذای شما مسلمانان ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 56 - 2

2- دلپستگی زن ، تنها به همسر خویش و چشم ندوختن به اجنبی ، از جمله برترین ارزش های او است .

فیهنّ قـصرت الطرف

برداشت یاد شده با توجه به دو مطلب زیر به دست می آید: الف) «قاصرات الطرف» به معنای چشم نداشتن به اجنبی باشد. ب) آیه شریفه در مقام بیان بهترین ارزش های زنان بهشت است.

304- ارزش عفت زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 30

30 - عفت و پاکدامنی برای زنان ، صفتی بس ارزشمند و پسندیده

ولا تکرهوا فتی تکم علی البغاء إن أردن تحصنًا

305- ارزش عفت همسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 58 - 3

3- ارزش زیبایی و جذابیت همسر، در پرتو عفت و پاکدامنی او است.*

ص: 149

لم يطمثهنّ إيس قبلهم ولا جانّ .. كآنهنّ الياقوت والمرجان

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند نخستین وصف حوریان را مصونیت آنان از بیگانگان بیان داشته و پس از آن به زیبایی و جذابیت آنان اشاره کرده است.

306- ارزش عفو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 11، 12

11 - ولیّ مقتول ، بهتر است قاتل را عفو کرده و از حق خویش (قصاص) درگذرد .

فمن عفی له من أخیه شیء

ترغیب ولیّ مقتول به گذشت از حق قصاص، از جمله اهدافی است که می توان از کاربرد کلمه «أخیه» به جای ولیّ مقتول استفاده کرد.

12 - ارزش عفو در حال قدرت بر انتقام

فمن عفی له من أخیه شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 8، 14، 15

8 _ ارزشمندی و استحباب گذشت انسان از حقّ خویش

و ان تعفوا اقرب للتقوی

14 _ طلاق و مشکلات خانوادگی ، نباید موجب فراموشی ارزش ها و فضیلت ها (همانند عفو و احسان) گردد .

و ان طلّتموهنّ .. و ان تعفوا اقرب للتقوی و لا تنسوا الفضل بینکم

15 _ لزوم توجّه دائمی به گذشت در روابط اجتماعی

و لا تنسوا الفضل بینکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 11

و لقد عفا الله عنهم ان الله غفور حلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 126 - 9

9- « عن علی بن الحسین (ع) : . . . و أما حق من ساءك القضاء علی یدیه بقول أو فعل فإن كان تعمدھا كان العفو أولى بك لما فيه له من القمع و حسن الأدب . . . قال عزوجلّ : « . . . و لئن صبرتم لهو خیر للصابرین » . . . فإن لم یکن عمداً لم تظلمه . . . » ;

از امام سجاده (ع) روایت شده است که: .. اما حق کسی که از جانب او سخن یا عمل به تو بدی رسیده این است که: اگر بدی او عمدی باشد، گذشت از او برای تو بهتر است؛ زیرا این گذشت موجب منصرف شدن آن شخص از بدی کردن و ادب نیکو برای او می شود ... خدای عزوجلّ فرمود: «... و لئن صبرتم لهو خیر للصابرین» ... و اگر بدی او عمدی نبوده (با این گذشت) به او ظلم

ص: 150

نکرده ای».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 16

16 - گذشت از خطاها در عین توانمندی بر انتقام و کیفر، کاری است شایسته و خداپسندانه.

أنا أدعوكم إلى العزيز الغفّر

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند در عین این که عزیز و شکست ناپذیر است، با گذشت و آمرزنده نیز می باشد و همه بندگان گناه کارش را به توبه فرامی خواند؛ در حالی که توانایی هرگونه انتقام گرفتن از آنان را دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 8

8 - تلاش در راه رفع کدورت های پیشین، به دنبال عفو و گذشت از خطای دیگران، دارای ارزشی والا و پاداش فراوان الهی است.

فمن عفا وأصلح فأجره على الله

ذکر «أصلح» پس از عفو، نشان می دهد که صرف عفو و اغماض در دستیابی به پاداش والای الهی کفایت نمی کند، بلکه می بایست پس از گذشت، در راه رفع اختلافات گام برداشت و طرح صمیمیت و آشتی افکند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 43 - 5، 1

1 - شکیبایی و بخشش خطاکار، امری ارزشمند و نیازمند اراده قوی است.

ولمن صبر و غفر إن ذلك لمن عزم الأمور

اضافه «عزم» به «أمور»، از باب اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی، «من الأمور المعزومه» معنای این ترکیب در آیه - چنان که مفسران گفته اند - این است که صبر و گذشت، از اموری است که نیازمند به تصمیم و اراده استوار، می باشد.

5 - انسان های برخوردار از اراده قوی و خویشتن دار و اهل گذشت ارزشی والا دارند.

ولمن صبر و غفر إن ذلك لمن عزم الأمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 170 - 14

14 - ارزش عقل و تبعیت از آن

أولو کان ءاباؤهم لایعقلون شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 197 - 19

19 - اهمّیت و ارزش عقل

ص: 151

واتقون یا اولی الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 54 - 8

8 - عقل ، ارزشمند بوده و در شناخت حقایق و پیشگیری از نابکاری ها نقشی مهم و اساسی دارد .

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَأَيُّتٍ لِّأُولِي النُّهْيِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 128 - 11

11 - عقل و خرد ، گوهری ارزشمند و بازدارنده انسان از کار های ناروا

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَأَيُّتٍ لِّأُولِي النُّهْيِ

«نهی» یا جمع «نهییه» (عقل) است و یا لفظی است مفرد و به معنای عقل (قاموس). از آن جهت این نام بر عقل نهاده شده است که بازدارنده و نهی کننده آدمی از زشتی ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 64 - 14

14 - ارزش عقل و برهان در بینش دین و قرآن

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ

برهان خواستن خداوند از انسان، نشانگر ارزش برهان و دلیل عقلی قانع کننده است.

308- ارزش عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 3

3 - معیار تعیین ارزش و بهای آدمیان ، به مرام و آیینی است که بر می گزینند .

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ

309- ارزش علاقه به تزکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 12

12_ اشتیاق به خودسازی و تمایل به پاک سازی روح و اندیشه ، ارزشی والا در بینش الهی

فيه رجال يحبون أن يتطهروا و اللّٰه يحب المطهرين

ص: 152

310- ارزش علاقه به جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 10

10 _ اشتیاق به جهاد و آرزوی شرکت در آن ، ارزشی والا برای مؤمنان

و لا علی الذین إذا ما أتوک لتحملهم قلت لا أجد ما أحملکم علیه

برداشت فوق با توجه به این است که خداوند، این گروه را به خاطر اشتیاق شدیدشان به جهاد، اختصاص به ذکر داده است.

311- ارزش علاقه به شوهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 56 - 2

2 - دل بستگی زن ، تنها به همسر خویش و چشم ندوختن به اجنبی ، از جمله برترین ارزش های او است .

فیهنَّ قـصرت الطرف

برداشت یاد شده با توجه به دو مطلب زیر به دست می آید: الف) «قاصرات الطرف» به معنای چشم نداشتن به اجنبی باشد. ب) آیه شریفه در مقام بیان بهترین ارزش های زنان بهشت است.

312- ارزش علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 7 - 26

26 _ ارزش و اهمیت رسوخ در علم (ژرفنگری)

و الراسخون فی العلم یقولون امنا به کل من عند ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 18

18 _ کمال و ارزش والای علم در همراهی و آمیختگی آن با حکمت است .

و كان الله عليماً حكيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 76 - 12، 13

12 - شنوایی و دانایی مطلق، ویژگی معبود شایسته و بایسته پرستش

قل اتعبدون من دون الله... والله هو السميع العليم

13 - شنوایی و دانایی مطلق، شرط توانایی بر سود و زیان رسانی به مردم

ما لا يملك لكم ضرراً ولا نفعاً والله هو السميع العليم

به نظر می رسد جمله «و الله...» برهانی است بر دو حقیقتی که در فراز قبل بیان شد، یکی توان خداوند به ضرر و نفع رسانی و

ص: 153

دیگر، ناتوانی غیر خدا بر آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 104 - 17

17_ دانش و هدایت ملاک لیاقت رهبران برای رهبری

اولو کان ءاباؤهم لایعلمون شیئاً و لایهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 97 - 7

7_ آگاهان و دانشمندان در نزد خداوند ارزشمندند.

قد فصلنا الأیت لقوم یعلمون

خداوند هدف تفصیل آیات را استفاده دانشمندان اعلام کرده است. این مسأله بیانگر ارزشمندی این گروه در نزد خداوند است؛ زیرا خداوند آنان را مخاطب سخن خویش قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 13

13_ علم و آگاهی، دارای ارزش در بینش الهی و ملاک ارزشمندی انسان

فهم لا یعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 53 - 6

6- علم و دانش، دارای جایگاهی والا و از مهم ترین ارزشهاست.

إنا نبشرك بغلْمِ عَلِيمٍ

توصیف «غلام» به «علیم» به جای هر صفت خوب دیگر، نشان دهنده نکته فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- زندگی بدون علم و آگاهی ، پست و بی ارزش است .

من یردّ إلى أرذل العمر لكي لا يعلم بعد علم شيئاً

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که خداوند مرحله ای را که انسان چیزی نمی داند و فاقد آگاهی است، پست ترین مرحله دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 12

12- علم و آگاهی برتر ، ملاک شایستگی مربیان و معیار گزینش آنان

فریکم أعلم

ص: 154

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 7,9

7- علم و آگاهی ، دارای نقشی مؤثر در پیدایش ایمان و جهل از موانع آن

إن الذين أوتوا العلم من قبله يخرون للأذقان سجداً

9- علم ، وسیله ای بس ارزشمند برای راه یافتن به حقیقت و قبول تعالیم دین

إن الذين أوتوا العلم من قبله يخرون للأذقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 11

11- دانش ، ارزشی برجسته برای انسان است .

عَلَّمَنهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 43 - 10

10- ارجمندی و ارزش والای علم و عالم

إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 23

23 - ارزش انسان و زندگی او ، در پرتو علم و آگاهی

أرذل العمر لكيلا يعلم من بعد علم شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 2

2- نور دانش و معرفت ، نعمت الهی و ارزش خدا دادی است .

و ليعلم الذين أوتوا العلم

عبارت «الذين أوتوا العلم» اشاره دارد به این که علم و معرفت نعمتی است که از سوی خدا به عالمان داده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 6،9

6 - علم ، فضیلتی راستین در پیش مردان الهی

و لقد آتينا داود و سليمان علماً و قالوا الحمد لله الذي فضّلنا

9 - علم و آگاهی فزون تر ، از ملاک های برتری مؤمنان بر یکدیگر

و قالوا الحمد لله الذي فضّلنا على كثير من عباده المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 49 - 6

ص: 155

6- برخورداری از علم و آگاهی ، ارزشی والا است .

فی صدور الذین أوتوا العلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 56 - 3

3- ارزش مندی و کارایی علم ، به همراه بودن آن با ایمان است .

وقال الذین أوتوا العلم و الإیمان

ذکر «الإیمان» پس از «العلم» احتمال دارد به خاطر اشاره به این نکته باشد که علم، به تنهایی، دستاورد راهیابی به غیب را ندارد، بلکه وقتی همراه با ایمان شد، به حقایق غیب راه می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 19 - 2

2- علم و روشن بینی ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یستوی الأعمی و البصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 16، 11

11 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور بیدار کردن مردمان و توجه دادن آنان به ارزش علم و معرفت و برتری عالمان بر جاهلان

قل هل یستوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون

مأموریت پیامبر(صلی الله علیه و آله) به اعلام این حقیقت روشن که عالمان با جاهلان برابر نیستند، صرفاً برای بیدار کردن مردم و توجه دادن آنان به ارزش والای علم و معرفت است.

16 - ایمان و دانش ، دو معیار برتری و امتیاز انسان ها بر یکدیگر

أمن هوق_نت .. هل یستوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 2

2- علم و روشن بینی ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یتوی الأعمی و البصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 28 - 9

9- دانش ، از ارزش های مهم انسان

و بشروه بغل-م علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 1 - 7

7- « دانش و سوادآموزی » و « دانش پژوه و دانش آموز » ، برخوردار از ارزش و جایگاه ویژه در پیشگاه خداوند

ص: 156

و القلم و ما یسطرون

313- ارزش علم به آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 12 - 4

4- شناختن هستی، آن گونه که هست و تشخیص کار خیر و انجام دادن آن (حکمت)، امری بس مهم و ارزش مند است.

و لقد آتینا لقمین الحکمہ

حکمت در لغت، به معنای «معرفت پیدا کردن به موجودات» و نیز «انجام دادن کارهای خیر» است. (مفردات راغب)

314- ارزش علم به حقایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 31 - 8

8_ علم به حقایق هستی از ارزش های والا است.

إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ. وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

315- ارزش علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 43 - 10

10- ارجمندی و ارزش والای علم و عالم

إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ

316- ارزش علوم دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 8

8- علم به حقایق دینی ارزشمند بوده و عالمان به آن دارای جایگاه و مقام والا در پیشگاه خداوندند.

إن الذين أوتوا العلم من قبله يخزّون للأذقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 14

14 - دانش و معرفت دینی ، از ملاک های فضیلت و برتری

ص: 157

يرفع الله الذين .. و الذين أوتوا العلم درجات

317- ارزش عمر انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 7

7 - سرمایه های وجودی انسان ، ارزشمندترین سرمایه ها است .

الذین خسروا أنفسهم وأهلیهم

خداوند سرمایه هایی از قبیل مال، علم و .. را ذکر نفرموده و سرمایه عمر را بر سرمایه خانواده مقدم داشته است. از این نکته می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 45 - 3

3 - سرمایه عمر آدمی ، گران قدر و پرازش است .

و کتّا نخوض مع الخائضین

از این که به بطالت گذراندن عمر، از عوامل دوزخی شدن برشمرده شده است، می توان استفاده کرد که عمر آدمی بسیار گران قدر و پرازش است.

318- ارزش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 4

4 - در راه خدا بودن ، معیار ارزش اعمال است .

و لا تقولوا لمن یقتل فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 29

29 - پایداری و ثبات در ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نزد خداوند

و من یرتددکم منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

اعمال آنان که در ایمانشان راسخ نبودند و سرانجام مرتدّ شوند، حبط می شود و فاقد ارزش می گردد. بنابراین از ملاکهای ارزش اعمال، ثبات در ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 4

4_ اعمال کافران، قاتلان انبیا و قاتلان عدالتخواهان، فاقد اعتبار و ارزش اجتماعی *

ص: 158

انّ الذين يكفرون . . . حبطت اعمالهم

به نظر می رسد حبط عمل در دنیا، به معنای عدم اعتبار آن اعمال و نتایجش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 2,3

2_ الهی بودن هدف و مسیر حرکت ، ملاک ارزش اعمال آدمی

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متّم لمغفره من اللّٰه ورحمه

مسلماً انسانها یا می میرند و یا کشته می شوند، بنابراین آنچه دارای ارزش است و سعادت آدمی را در پی دارد، معنایی است که از «فی سبیل اللّٰه» به دست می آید که از آن تعبیر به الهی بودن هدف و مسیر حرکت شده است.

3_ نفس هدف در تعیین رفتار و کردار انسانها

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متّم لمغفره من اللّٰه ورحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 20

20_ دشواری عمل ، موجب ازدیاد ارزش و پاداش آن در پیشگاه خداوند

الَّذین استجابوا للّٰه و الرسول من بعد ما اصابهم القرّح

چنانچه «الَّذین استجابوا» مبتدا باشد، جمله «من بعد ما اصابهم القرّح»، _ که مستلزم دشواری حرکت برای جهاد است _ ، از شرایط وعده به اجر عظیم خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 4

4_ منزلت و جایگاه اخروی انسان ها ، در گرو اعمال ایشان است ، نه ادّعاها و آرزوهای خیالی آنان!

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب من یعمل سوءاً یجز به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش اعمال انسان ها در پیشگاه اوست .

جهدوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 3

3_ ایمان توأم با عمل ، دارای ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أعظم درجه عند اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 4

4_ ارزش اعمال در پیشگاه خدا ، مشروط به ایمان به او و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ص: 159

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله و برسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 8

8- عمل همراه با سختی ، مرارت ، صبر و مقاومت ، دارای ارزش برتر

و لنجزینّ الذین صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 7

7- عقیده و بینش انسان ، در ارجمندی یا پوچی اعمال وی تأثیر مستقیم دارد .

كفروا... فحبطت أعمَلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 84 - 11

11 - ارزش اعمال انسان ، در گرو عقاید و باور های وی

أَكذَّبْتُمْ بِآيَاتِي... أَمَاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

در این آیه، نخست سطحی نگری کافران مورد مذمت قرار گرفته و سپس با لحنی تحقیرآمیز، کردار آنان بی ارزش و حقیر شمرده شده است. این تقدم، نشانگر آن است که وقتی اندیشه غلط باشد، برای عمل ارجی نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 12

12 - ارزش اعمال ، در گرو اخلاص است .

ذلك خير للذين يريدون وجه الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 6

6- ارزش اعمال، در گرو اخلاص است.

و ما ءاتیتم من زکوة تریدون وجه اللّٰه

319- ارزش عمل انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 100 - 5

5- ارجمندی مهاجران و انصار، مستلزم نفی صدور عمل غیر نیک از آنان نیست.

و الذین اتبعوهم یاحسن

خداوند، ارجمندی تابعان را بدان مشروط کرده که تنها بر اساس نیکی و در زمینه نیکیها از مهاجران و انصار تبعیت کنند نه در هر

ص: 160

گونه عمل و به هر انگیزه ای و این معنا نشان می دهد که مهاجران و انصار مبرا از عمل غیر نیک نبودند.

320- ارزش عمل پسندیده مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 2

2_ ارزشمندی اعمال نیک مؤمنان هر چند که اندک و ناچیز باشد .

و لا ینفقون نفقه صغیره و کبیره . . . لیجزیهم الله أحسن ما کانوا یعملون

321- ارزش عمل در جوانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 10 - 3

3- ایمان و عمل در دوران جوانی ، بسیار ارزشمند و سزاوار تقدیر است .

إذ أوی الفتیة إلی الکهف

تصریح آیه شریف به جوان بودن اصحاب کهف _ بر این مبنا که «فتیه» به معنای جوانان به لحاظ سنی باشد _ گویای ارزش ایمان و عمل بر مبنای آن در سنین جوانی است؛ زیرا، قرآن مجید، در نقل قصص خود، به اوصاف شخصی و سنی و جغرافیایی نمی پردازد مگر این که پیام و نکته ای را دربرداشته باشد.

322- ارزش عمل زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 9

9 - برابری ارزش کارها و رفتار زنان و مردان

و من عمل صـلحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئک یدخلون الجنة یرزقون فیها بغی

323- ارزش عمل زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 22

22_ ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

و المؤمنون و المؤمنات .. أولئك سيرحمهم الله

ص: 161

324- ارزش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 265 - 10

10 _ نقش نیت (حُسن فاعلی) ، در ارزشمندی اعمال نیک (حُسن فعلی)

و مثل الذین ینفقون اموالهم ابتغاء مرضات اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 3

3 _ ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نیک ، و شرط پاداش خداوند بر انجام آن

انّ الذین یکفرون . . . اولئک الذین حبّطت اعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 4

4 _ اعمال و رفتار نیک آدمی باید همواره برای خدا و جلب رضایت او انجام گیرد .

و من یفعل ذلک ابتغاء مرضات اللّٰه فسوف نؤتیه أجراً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 4,6

4 _ ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ؛ نه جنسیت ایشان .

و من یعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن

6 _ ایمان ، شرط باروری اعمال صالح آدمی و ورود وی به بهشت

و من یعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئک یدخلون الجنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 5

5_ اعمال صالح انسان ها ، تنها در سایه ایمان به خدا و روز بازپسین ، ارزش می یابد .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 46 - 4,5

4- كار های ماندگار شایسته ، نزد خدا ، دارای ارزشی برترند .

والبقيت الصلح ت خير عند ربك

5- ارزش مال و فرزند و زندگی ناپایدار دنیا ، در قبال عمل صالح جاودان ارزشی فرومایه و محدود است .

المال و البنون زينه الحيوه الدنيا و البقيت الصلح ت خير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 76 - 5

ص: 162

5- کار های شایسته ، نزد خداوند دارای ارزش برتر است .

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

قید «عند ربک» رساننده یکی از دو معانی زیر است: 1_ ثواب اعمال صالح نزد خداوند است و اعطای آن تضمین شده است. 2_ در پیشگاه خداوند و در تعالیم او، بهتر بودن ثواب اعمال صالح قطعی و پذیرفته شده است؛ گرچه نزد دیگران و در دیدگاه آنان چنین نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 6

6- ایمان آمیخته به عمل صالح ، دارای ارزش در بینش الهی

إلا الذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 3

3- ایمان ، بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در بینش الهی فاقد ارزش است .

ءامن و عمل صالحاً

با هم آمدن ایمان و عمل صالح، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2- توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصالحات فلهم جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 6

6- ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أم نجعل الذین ءامنوا و عملوا الصالحات کالمفسدین فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 4

4 - ایمان و نیکوکاری ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یستوی .. الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و لا المسیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 6

6 - ارزش انسان ها ، در پرتو توحید ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند است .

و من أحسن قولاً ممّن دعا إلى الله و عمل صالحةً و قال إني من المسلمین

ص: 163

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 6

6 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 3

3- صلاح پیشگی و حضور در همه میدان های ارزشی ، دارای ارج و ثمربخشی

و الذین ... عملوا الصالحات ... کفر عنهم سیئاتهم

تعبیر «الصالحات» با واژه جمع دارای الف و لام که می تواند فراگیری و استغراق را افاده کند _ می رساند که آنچه مایه تکفیر سیئات و ثمربخشی است، حضور در همه میدان های صلاح و ارزشی است و نه روی آوری مقطعی و کوتاه مدت به بعضی از اعمال نیک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 5

5 - نقش نیت (حسن فاعلی) ، در ارزش مندی اعمال نیک (حسن فعلی)

إلا ابتغاء وجه ربّه

325- ارزش عمل مرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 9

9 - برابری ارزش کار ها و رفتار زنان و مردان

و من عمل صالحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك یدخلون الجنة یرزقون فیها بغی

326- ارزش عمل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22_ ارزش و پاداش اعمال زنان و مردان مؤمن در پیشگاه خداوند ، همسان است .

والمؤمنون و المؤمنات .. أولئك سيرحمهم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 18 - 10

10 - منافات نداشتن کمال و ارزش عمل مؤمنان ، با داشتن نگرانی از مشکلات آن

ص: 164

رضی الله عن المؤمنین . . . فأنزل السکینه علیهم

رضایت الهی، نشانگر ارزش بیعت مؤمنان است. «أنزل السکینه» نیز بیانگر وجود نوعی اضطراب و نگرانی در دل آنان است.

327- ارزش عمل مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 5

5_ ارجمندی مهاجران و انصار، مستلزم نفی صدور عمل غیر نیک از آنان نیست.

و الذین اتبعوهم یاحسن

خداوند، ارجمندی تابعان را بدان مشروط کرده که تنها بر اساس نیکی و در زمینه نیکیها از مهاجران و انصار تبعیت کنند نه در هر گونه عمل و به هر انگیزه ای و این معنا نشان می دهد که مهاجران و انصار مبرا از عمل غیر نیک نبودند.

328- ارزش عنصر خلقت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 14 - 2

2 - ماده ای کم ارزش، مبدأ آفرینش موجودی ارزشمند چون انسان

خلق الإنسان من صلصل کالفخار

نکره آمدن «صلصال» می تواند برای بیان کم ارزشی ماده ای باشد که خداوند از آن، موجودی والا و ارجمند به نام انسان را آفریده است.

329- ارزش عواطف خانوادگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 32

32- روابط و عواطف خانوادگی، امری اصیل و ارزشمند و مورد توجه دین

و أصلح لی فی ذرّیتی

تعبیر «أصلح لی..» گرچه در متن آیه به صورت گزارش از دعاهاى انسان کامل نقل شده است؛ اما در حقیقت دستوری است که خداوند، با بیانی ویژه انسان را به سوی آنها رهنمون ساخته است و این نشان می دهد که دعا برای والدین و فرزندان و نسل و دلسوزی برای آنها،

امری اصیل و پذیرفته شده در بینش الهی است.

330- ارزش غبار اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 165

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی درخور سوگند خداوند است .

فأثرن به تقعا

331- ارزش غبطه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 38 - 13

13 - جواز و مطلوبیت غبطه (مشاهده خوبی دیگران و آرزوی همانند آن برای خویش)

هنا لك دعا زكريا ربّه

چون زکریا پس از پی بردن به مقام مریم، برای خویش فرزندی پاک - همچون مریم - درخواست کرد.

332- ارزش فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 11 - 30

30 - منفعت فرزندان نسبت به میت ، در مقایسه با والدین ، نزدیکتر و بیشتر است . *

اباءؤکم و ابناؤکم لاتدرون ایهم اقرب لکم نفعاً

چنانچه ملاک ارث بیشتر، نفع رسانی افزونتر وارث باشد، فزونی سهم فرزند بر سهم والدین نشانه سودمندتر بودن آنان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 11

11 - مال و فرزند در صورتی می توانند نقش معنوی داشته باشند ، که با ایمان و عمل صالح همراه باشند .

و ما أموالکم و لا أولدکم بالتی تقرّبکم عندنا زلفی إلا من ءامن و عمل صـلحاً

333- ارزش فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 5

5_ فرزند صالح، موهبتی الهی و امتیازی برای انسان است.

ووهبنا له إسحق و یعقوب

لحن آیه در مقام امتنان به ابراهیم(ع) است و مقتضای این گونه بیان آن است که این نوع نعمت امتیازی ویژه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 100 - 8

ص: 166

8 - اهمیت و ارزش فرزند ، به صالح بودن آن است .

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 112 - 7

7 - اهمیت و ارزش فرزند ، به صالح بودن او است .

وَيُسِّرْنَهُ يَسْرِحُ قَنِيئًا مِنَ الصَّالِحِينَ

334- ارزش فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 10 - 5

5_ اموال و اولاد ، هرگز انسان را از خدا بی نیاز نمی سازد .

لَنْ تَغْنِي عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 116 - 4,7,8,9

4_ مال و اولاد (امکانات مادی و انسانی) نمی تواند خلأ ناشی از بی ایمانی به خدا را در جبهه کفر ، جبران کند .

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ تَغْنِيْ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا

7_ اموال و فرزندان (پشتوانه مالی و نیروی انسانی) ، مهمترین سرمایه مادی بشر

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ تَغْنِيْ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَا اَوْلَادُهُمْ

با وجود اینکه هیچ چیز توان کفایت از خدا را ندارد، نام بردن از مال و اولاد، دلالت بر ویژگی و اهمیت خاص آن دارد.

8_ مال و اولاد (امکانات مادی و انسانی) ، ملاک ارزش نیستند .

لَيْسَ سِوَاهُ... امه قائمه... لَنْ تَغْنِيْ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا

9_ بی اثر بودن مال و اولاد ، در برابر اراده و خواست خداوند

لن تغني عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شيئاً

335- ارزش فرشهای بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 16 - 1

1 - بهشت برین ، تزئین یافته با فرش های مخمل باف و گران قدر که همواره گسترده است .

و زرابیّ مبثوثة

«زرابیّ» جمع «زُرب» (بر وزن قُفْل) یا «زربیه» (به فتح، ضم یا کسر حرف اول) است و به فرش هایی گفته می شود که دارای، پرزهای لطیف باشد (نهایه ابن اثیر). اصل معنای آن، لباس هایی با خطوط زیبا است که به یکی از مناطق انتساب دارد (مفردات

ص: 167

راغب) برخی از مفسران، «زربیه» را تحفیف یافته «آذریه» می دانند که در انتساب به آذربایجان گفته می شود. (التحریر والتنویر)

336- ارزش فصاحت در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 29 - 10

10 - به کارگیری بیان روشن و رسا ، امری ارزشمند در تبلیغ معارف دینی

و رسول مبین

337- ارزش قدرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 5

5_ دستیابی به اقتدار و سلطنت در زمین ، در قیاس با پاداش های اخروی ناچیز است .

كذلك مكثنا لِيوسف في الأرض . . . و لأجر الأخره خير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 79 - 12،13

12 - قدرت و ثروت ، ملاک ارزش و معیار اصلی بهره مندی و خوشبختی در نگاه دنیاطلبان قوم قارون

قال الذين يريدون الحيوه الدنيا يـ ليت لنا مثل ما أوتي قـرون إنه لذو حظ عظيم

13 - قدرت و ثروت در نگاه مؤمنان آخرت جو ، ملاک ارزش و معیار اصلی بهره مندی و خوشبختی نیست .

قال الذين يريدون الحيوه الدنيا يـ ليت لنا مثل ما أوتي قـرون إنه لذو حظ عظيم

تعبیر «قال الذين يريدون الحياه الدنيا» می رساند که این گفته، تنها مربوط به دنیاطلبان سست ایمان است؛ نه مؤمنان آخرت جو.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 6

6 - قدرت و ثروت (هر چند بسیار و افسانه ای باشد) در نگاه اهل معرفت و مؤمنان دین شناس ، بسی کم ارزش تر از پاداش های الهی

است .

وقال الذين أُوتوا العلم ويلكم ثواب الله خير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 45 - 6

6- « قدرت و توانایی » و « بصیرت و روشن بینی » ، از ارزش ها و نعمت های الهی برای انسان

إبرهیم وإسحق و یعقوب أُولی الأیدی والأبصِر

ص: 168

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 52 - 6

6 - قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال یقوم ألیس لی ملک مصر . . أم أنا خیر من هـ الذی

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بیش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 53 - 5

5 - مال و قدرت ، تنها ملاک ارزش انسان ، از نگاه مخالفان پیامبران در طول تاریخ

وقالوا لولا نزل هـ ذا القرآن علی رجل من القریتین عظیم . . فلولا ألقى علیه أس

338- ارزش قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 89 - 1

1 - قرآن ، کتابی است ارجمند و با عظمت و نازل شده از پیشگاه خداوند

و لما جاءهم کتب من عند الله

نکره آوردن «کتاب» و تصریح به اینکه از نزد خدا آمده است، دلالت بر عظمت و ارجمندی قرآن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 9 - 3

3_ متاع دنیا در مقایسه با دین خدا و کتاب او (قرآن) ، متاعی اندک است .

اشتروا بأیت الله ثمناً قليلاً

خداوند سوداگری بر سر دین را ثمن قلیل و بهای ناچیز شمرد (ثمناً قلیلاً) این حقیقت بیانگر این است که متاعهای دنیوی در مقایسه با ارزش دین بسیار اندک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 3

3- تمامی ثروت ها ، امکانات و جلوه های زندگی دنیا ، در مقایسه با دین داری و شناخت حقایق نورانی قرآن ، ناچیز و بی فروغ است .

و لقد آتینک سبعاً من المثانی و القرءان العظیم . لا تمدنّ عینیک إلی ما متّعنا به

نهی از چشم دوختن به متاعها و امکانات مادی دنیا، پس از یادآوری اعطای نعمت بزرگ قرآن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

ص: 169

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 2 - 3

3_ قرآن ، کتابی ارجمند و والا ، نزد خداوند

و الکتب المبین

«واو» در «والکتاب» واو قسم است. سوگند خوردن خداوند به قرآن، نشان از ارجمندی و قداست آن در پیشگاه او دارد.

339- ارزش قربانی کفاره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 13

13_ ارزش والاتر قربانی بر اطعام مساکین ، و اطعام مساکین بر روزه ، در کفاره صید .

فجزاء مثل ما قتل من النعم . . . او کفره طعام مسکین او عدل ذلک صیماً

برداشت فوق از تقدیم ذکری قربانی بر اطعام و تقدیم اطعام بر روزه استفاده شده است.

340- ارزش قرض به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 3

3- قرض دادن به خداوند ، قرضی نیکو و با ارزش است .

من ذا الذی یقرض الله قرضاً حسناً

وصف «حسناً» می تواند قید تخصیصی و یا قید توضیحی باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال دوم است.

341- ارزش قصاص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 126 - 5

5- صبر و شکیبایی ، مفیدتر و ارزشمندتر از قصاص و مقابله به مثل است .

وإن عاقبتهم فعاقبوا... ولئن صبرتم لهو خیر للصلبرین

342- ارزش قصه اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 13 - 3

3- نقل سرگذشت اصحاب کهف ، دارای هدفی با ارزش و سودمند

ص: 170

نحن نقص عليك نبأهم بالحق

«حق» به چیزی گفته می شود که به جا و حکیمانه باشد (مجمع البیان). و به حق بیان کردن داستان اصحاب کهف _ که مفاد «نقص علیک نبأهم بالحق» است _ اشاره به این معنا دارد که نقل آن داستان، مقصدی منطقی را تعقیب و غرض صحیح و ارزشمندی را دنبال می کند.

343- ارزش قلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 11 - 6

6- ارزش والای قلب و ادراکات باطنی، در مقایسه با دیگر منابع شناخت

ما کذب الفؤاد ما رأی

با توجه به این که در این آیه، رؤیت معارف والا به قلب نسبت داده شده است؛ ارزش بی مانند قلب در میان منابع شناخت استفاده می شود.

344- ارزش قوای ادراکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 171 - 8

8- درک حقایق و معارف دین و پذیرش آنها، تعیین کننده میزان ارزش قوای ادراکی است .

صم بکم عمی فهم لایعقلون

کر، لال و کور خواندن کفرپیشگان علی رغم اینکه آنان از ابزار شنوایی و .. برخوردار هستند، می تواند اشاره به این حقیقت باشد که: اگر ابزار و قوای ادراکی وسیله فهم معارف دین قرار نگیرند، در حقیقت با نبودشان یکسانند و ارزشی ندارند.

345- ارزش قیاس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 2

2_ ارزش حلال ها و حرام ها غیر قابل مقایسه با یکدیگر

قل لا یشئوی الخبیث و الطیب

برخی به قرینه آیات گذشته حرامها را مصداق مورد نظر برای خبیث و حلالها را مصداق طیب دانسته اند.

346- ارزش کاخ های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 171

7_ باغ ها و قصر های بهشتی در قیامت ، بهتر از نوع دنیایی آنها است .

إن شاء جعل لك خیرًا من ذلك جنّات .. و يجعل لك قصورًا

347- ارزش کاخ های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ باغ ها و قصر های بهشتی در قیامت ، بهتر از نوع دنیایی آنها است .

إن شاء جعل لك خیرًا من ذلك جنّات .. و يجعل لك قصورًا

348- ارزش کار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ ارزش و اهمیت کسب و کار

ان تبغوا فضلًا من ربکم

به کار بردن کلمه «فضلًا من ربکم» برای سود کسب و کار، حاکی از اهمیت و ارزش آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ ارزش اقدام به فعالیت های روزانه از آغاز صبح *

و اذ غدوت من اهلک تبویء المؤمنین مقاعد للقتال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13_ اعتبار عرف ، در تعیین مقدار ارزش کار

فلیاکل بالمعروف

کلمه «بالمعروف»، یعنی متعارف و مورد پسند مردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 60 - 11

11_ کار ، دارای بها و ارزش است و کارکنان مستحق مزد در برابر کار خویشند .

و العملین علیها

با توجه به اینکه برای کارگزاران امور صدقات، سهمی از آن قرار داده شده و این سهم در برابر کار آنان است _ چه نیازمند باشند

ص: 172

چه بی نیاز _ برداشت فوق استفاده می شود.

349- ارزش کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 1 - 6

6 - کتاب و اهل قلم ، دارای ارزش و جایگاه ویژه در پیشگاه خداوند

و القلم و ما یسطرون

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که سوگند به هر چیزی، نشانگر عظمت و ارزشمندی آن در نگاه سوگند یادکننده است؛ به ویژه آن که در این جا، سوگند یادکننده، خداوند بزرگ است.

350- ارزش کسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 8

8 - شرکت در نماز جمعه و پرداختن به ذکر خدا، بسی ارزشمندتر از کسب مال و سایر منافع دنیوی

فاسعوا إلى ذکر اللّٰه و ذروا البیع ذلکم خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 8

8 - ثواب نماز جمعه، بسی برتر و بالاتر از درآمد های مادی و لذت های دنیوی است .

قل ما عند اللّٰه خیر من اللّٰه و من التجره

351- ارزش کعبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 96 - 6، 5، 2

2 _ مردمی بودن ، ارزشی برای بنای کعبه *

انّ اوّل بيت وضع للناس

5_ شرافت كعبه بر بيت المقدس ، على رغم پندار يهوديان

انّ اوّل بيت وضع للناس

با توجه به شأن نزول كه يهوديان مى گفتند بيت المقدس، برتر و باارزستر از كعبه است.

6_ قدمت كعبه ، ملاك شرافت آن بر بيت المقدس

انّ اوّل بيت وضع للناس

با توجه به شأن نزول ذكر شده در مجمع البيان.

ص: 173

11_ کعبه ، وسیله هدایت جهانیان

انّ اولّ بیت . . . و هدیّ للعالمین

352- ارزش کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 57 - 9

9_ ایمان و کفر ، ملاک تقسیم بندی جوامع انسانی از نظر قرآن

فاما الذین کفروا . . . و اما الذین امنوا

353- ارزش کوه طور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 2 - 2

2- « طور » ، کوهی با عظمت و دارای ارزشی درخور سوگند خداوند

و طور سینین

354- ارزش گواهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 83 - 12

12_ مقام علم شهودی و گواهی بر حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) جایگاهی والاتر از ایمان

ربناء امننا فاکتبتنا مع الشهدین

355- ارزش لذایذ دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 11 - 8

8- ثواب نماز جمعه ، بسی برتر و بالاتر از درآمد های مادی و لذت های دنیوی است .

قل ما عند الله خير من اللهو و من التجـره

ص: 174

356- ارزش لیاقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 70 - 7

7_ تفضلات خداوند به افراد ، بر اساس علم او به شایستگی و لیاقت آنان

ذلک الفضل من اللّٰه و کفی باللّٰه علیماً

357- ارزش مادی مائده آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 114 - 11

11_ منزلت والاتر جنبه های معنوی نزول مائده آسمانی بر جنبه های مادی آن ، در نگرش عیسی (ع)

تکون لنا عیداً لاؤلنا وءاخرناءایه منک و ارزقنا

358- ارزش مادیات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 3

3_ کفر ، زمینه اصیل پنداشتن زندگی دنیا و ارزش های مادی

زین للذین کفروا الحیوه الدنیا

359- ارزش مال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 12، 5

5_ برتری ارزش ایمان ، نسبت به ظواهر دنیوی (زیبایی ، ثروت و ...)

و لآمه مؤمنه خیر من مشرکه و لو اعجبتکم

12_ لزوم مقدم داشتن ارزش های الهی ، در برابر جاذبه های مادی و ظواهر دنیوی (زیبایی ، ثروت و ...)

و لا تنكحوا المشركات حتى يؤمنَّ و لامه مؤمنه خير من مشركه و لو اعجبتمكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 247 - 12

12 _ سرشناسی و ثروت ، ملاک گزینش زمامداران نیست .

و لم يؤت سعه من المال . . . و زاده بسطه فی العلم و الجسم

ص: 175

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 7

7_ مال ، خیر است .

و ما تنفقوا من خیر

بنابراینکه «من» برای بیان «ما» در «ما تنفقوا» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 12

12_ مال و دارایی ، خیر است .

و ما تنفقوا من خیر

از مال، تعبیر به «خیر» شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 10 - 5

5_ اموال و اولاد ، هرگز انسان را از خدا بی نیاز نمی سازد .

لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من الله شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 116 - 4,7,8,9

4_ مال و اولاد (امکانات مادی و انسانی) نمی تواند خلأ ناشی از بی ایمانی به خدا را در جبهه کفر ، جبران کند .

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من الله شیئاً

7_ اموال و فرزندان (پشتوانه مالی و نیروی انسانی) ، مهمترین سرمایه مادی بشر

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم

با وجود اینکه هیچ چیز توان کفایت از خدا را ندارد، نام بردن از مال و اولاد، دلالت بر ویژگی و اهمیت خاص آن دارد.

8_ مال و اولاد (امکانات مادی و انسانی) ، ملاک ارزش نیستند .

ليسوا سواءً .. امه قائمه ... لن تغني عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شيئاً

9_ بی اثر بودن مال و اولاد ، در برابر اراده و خواست خداوند

لن تغني عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 4

4 - اموال و دارایی ها در بینش قرآنی ، خیر و ارزشمند است .

فإن أصابه خير اطمأن به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 11

11 - مال و فرزند در صورتی می توانند نقش معنوی داشته باشند ، که با ایمان و عمل صالح همراه باشند .

ص: 176

و ما أموالکم و لا أولَ دکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی إلاّ من ءامن و عمل صِلحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 18

18 - مال و اندوخته های مادی ، نمی تواند با موهبت ها و ارزش های معنوی برابری کند .

و رحمت ربّک خیر ممّا یجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 53 - 5

5 - مال و قدرت ، تنها ملاک ارزش انسان ، از نگاه مخالفان پیامبران در طول تاریخ

و قالوا لولا نزلَ هذّا القرءان علی رجل من القریتین عظیم .. فلولا ألقى علیه أس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 10

10 - راه خدا و دین الهی ، ارزشمندتر از جان و مال انسان ها است .

و تحجّ هدون فی سبیل اللّٰه بأموالکم و أنفسکم

360- ارزش مال انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 9

9 - دین الهی و حمایت از آن ، دارای ارزش برتر از جان و مال انسانها

إن اللّٰه اشترى من المؤمنین أنفسهم و أموالهم .. یقتلون فی سبیل اللّٰه

361- ارزش مال مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 5

5_ ارزش والای جان و مال مؤمنان در پیشگاه خداوند

إن الله اشترى... بأن لهم الجنة

362- ارزش مالکیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 19

ص: 177

19_ ارزشمندی مالکیت و ثمردهی آن در گرو علم و حکمت

فان لله ما فی السموت و الارض و کان الله علیماً حکیماً

یادآوری علم و حکمت خداوند پس از بیان مالکیت مطلق خداوند، می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

363- ارزش متعلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 1 - 7

7- « دانش و سوادآموزی » و « دانش پژوه و دانش آموز » ، برخوردار از ارزش و جایگاه ویژه در پیشگاه خداوند

و القلم و ما یسطرون

364- ارزش محافظت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 10 - 4

4- گذشت از خانه و کاشانه ، به خاطر حفظ ایمان ، جوانمردی و ارزشی والا است .

إذ أوی الفتیة إلی الکهف فقالوا ربنا

یاد کردن از کسانی که به جهت حفظ ایمان، خانه و کاشانه خویش را ترک کرده اند، با عنوان «الفتیه» (جوانمردان) در جایی که استفاده از ضمیر نیز ممکن بود، بیان کننده این حقیقت است که گذشت از خانه و کاشانه، جوانمردی و ارزش است.

365- ارزش محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 4

4 - محبت خداوند (دوست داشتن او ، انسان را) برترین ارزش ها است .

إنّ الله یحبّ الذین یقـتلون فی سبیله

366- ارزش مردم داری

10 _ حضور در متن جامعه و داشتن روابط نزدیک و همسان با مردم ، امری از شمنند و ستوده برای رهبران الهی و سازگار با مقام پیامبری

وقالوا مالِ هـذا الرسول يأكل .. لولا أنزل إليه ملك فيكون معه نذيراً

367- ارزش مرگ مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 58 - 3

3- مرگ مهاجران در دیار هجرت ، هم سنگ شهادت آنان در آن دیار

والذین هاجروا... ثم قتلوا أو ماتوا... رزقاً حسناً

368- ارزش مسافرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 3

3- سفر به نقاط مختلف زمین و محدود نساختن تلاش خویش به منطقه ای خاص ، در دیدگاه قرآن ، امری پسندیده و ستوده است .

ثم أتبع سبباً

369- ارزش مسافرت با علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 66 - 18

18- مسافرت با عالم و تحمّل سختی ها در راه کسب دانش و رشد و کمال ، ارزشمند است .

لقد لقینا من سفرنا هـ ذا نصیباً .. هل أتبعک علی أن تعلمن ممّا علمت رشداً

370- ارزش مسجد الاقصی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 12

12- مسجد الاقصی دارای اهمیت و ارزشی بسیار در نزد مخالفان پیروزمند بنی اسرائیل

و لیدخلوا المسجد کما دخلوه أول مره

از اینکه جنگاوران در جنگ با بنی اسرائیل دو بار وارد مسجد الاقصی شدند، استفاده می شود که مسجد الاقصی برای آنان اهمیت فوق

العاده ای داشته و بسیار ارزشمند بوده است.

ص: 179

371- ارزش مسؤولیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 17

17_ ناآگاهی عالمان اهل کتاب (دین فروشان) از ارزش والای دین و تعهد به پیمان های الهی

فنبذوه... و اشتروا به ثمناً قليلاً

372- ارزش مشاوره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 102 - 7

7 - مشورت و نظرخواهی - حتی در امر روشن و مسلم برای مشورت کننده - شیوه ای ارزشمند و بس والا در عرصه فکر و اندیشه

أنتی أذبحک فانظر ماذا تری

برداشت یاد شده از آن جا است که برای ابراهیم(ع) تردیدی وجود نداشت که ذبح فرزندش یک مأموریت الهی و عملی خدا پسندانه است؛ ولی در عین حال این مسأله را با فرزندش در میان گذاشت تا شاید به صورت سنتی حسنه در میان مردم باقی بماند.

373- ارزش مشورت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 24

24_ ارزش و اهمیت والای مشورت در اسلام

و شاورهم فی الامر

موظف بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله)، یعنی برجسته ترین افراد بشر، به مشورت با مردم، دلیل ارزش و اهمیت والای مشورت است.

374- ارزش معارف دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 14

14 - دانش و معرفت دینی ، از ملاک های فضیلت و برتری

يرفع الله الذين .. والذين أُوتوا العلم درجات

ص: 180

375- ارزش معاشرت با یتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 17 - 6

6 - ارزشمندترین رابطه مردم با یتیمان ، بها دادن به شخصیت آنان و اکرام و احترام به ایشان است .

کَلَّا بِلْ لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ

آیه شریفه، عنایتی ویژه به احترام یتیمان دارد؛ به گونه ای که گویا اولین انتظار آنان از جامعه، درک شخصیت آنها و بها دادن به آن است.

376- ارزش معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 6

6 _ ارزشمندی داده های الهی (امکانات مادی و معنوی) به انسانها

و لَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

از اینکه خداوند امکاناتی را که در دسترس انسانها قرار داده، فضل خویش نامیده و به خود نسبت داده است، ارزشمندی آن به دست می آید ؛ البته بنابر اینکه ضمیر «فضل» به «اللّه» برگردانده شود ؛ نه به «ما آتاهم اللّه».

377- ارزش معنوی مائده آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 114 - 11

11 _ منزلت والاتر جنبه های معنوی نزول مائده آسمانی بر جنبه های مادی آن ، در نگرش عیسی (ع)

تكون لنا عيداً لأولنا وءاخرنا آيه منك و ارزقنا

378- ارزش معنویات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 3

3- ارزش عالی دین و معنویات و قابل مقایسه نبودن آنها با امور مادی

و لا تشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم

ص: 181

379- ارزش مقابله به مثل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 126 - 5

5- صبر و شکیبایی ، مفیدتر و ارزشمندتر از قصاص و مقابله به مثل است .

وإن عاقبتهم فعاقبوا... و لئن صبرتم لهو خیر للصلبرین

380- ارزش مقام آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 19 - 7

7_ حضرت آدم دارای مقامی برتر در پیشگاه خداوند، نسبت به همسرش حوا

و یأدم أسکن أنت و زوجک الجنة

محور قرار گرفتن آدم در خطاب الهی، می تواند نشان برتری وی نسبت به همسرش باشد.

381- ارزش مقام امامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 4

4- امامت ، مقام و منصبی برتر و سنگین تر از نبوت و پیامبری است .

و کلاً جعلنا صـلحین . و جعلنا هم أئمة یهدون بأمرنا

صالح قرار دادن و اعطای منصب امامت به ابراهیم(ع) از جانب خداوند، پس از نبوت و پیامبری ایشان بود. این می تواند بیانگر برتری و

سنگینی مقام امامت در مقایسه با منصب نبوت باشد.

382- ارزش مقام تسلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 9

9_ مقام تسلیم ، مقامی برتر از ایمان است .

إن كنتم ءامنتم بالله فعليه توكلوا إن كنتم مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 81 - 18

18- تسلیم بودن در برابر خداوند ، مقامی بس بلند و ارزشمند

والله جعل لكم .. لعلكم تسلمون

ص: 182

برداشت فوق، با توجه به این است که هدف و فلسفه آفرینش انسان و اعطای نعمتهای گوناگون به او، «تسلیم بودن» دانسته شده است.

383- ارزش مقام تقرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 9

9_ هدایت و رسیدن به خداوند، پاداشی برتر از بهشت و نعمت های آن

فاما الذین ءامنوا باللّٰه .. و یهدیهم إلیه صراطاً مستقیماً

غالباً در مقام بیان پاداش، اول ادنی و آنگاه اعلی را ذکر می کنند؛ بنابراین رسیدن به خدا و قرب به او «یهدیهم الیه» می تواند بهترین پاداش مؤمنان باشد.

384- ارزش مقام حوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 19 - 7

7_ حضرت آدم دارای مقامی برتر در پیشگاه خداوند، نسبت به همسرش حوا

و یأدم أسکن أنت و زوجک الجنه

محور قرار گرفتن آدم در خطاب الهی، می تواند نشان برتری وی نسبت به همسرش باشد.

385- ارزش مقام رضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 21

21- مقام رضا، موقعیتی رفیع و ارزش مند و وصول به آن دشوار است .

فاصبر .. و سیح بحمد ربک ... لعلک ترضی

مسبوق شدن «ترضی» به حرف ترجی «لعل» و نیز برنامه ذکر شده در آیه برای هر شبانه روز، از موقعیت والای مقام رضا و دشواری رسیدن به آن حکایت دارد.

386- ارزش مقام رضوان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 21 - 6

6_ برخوردارى مؤمنان مهاجر و مجاهد از رحمت ویژه خدا و مقام رضوان ، نعمتى است بسیار ارجمندتر از دستیابى آنان به باغ ها و

ص: 183

بوستان های بهشت .

هاجروا و جهدوا فی سبیل اللّٰه .. یبشرهم ربهم برحمة منه و رضون و جنت

تقدیم «رحمه» و «رضوان» بر «جنات» رساننده برداشت فوق است.

387- ارزش مقام عبودیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 1 - 8

8- عبودیت و بندگی انسان ، مقام و منزلتی والا است .

أسرى بعده لیلاً

آوردن صفت «عبد» از میان سایر صفات پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند بدان جهت باشد که این صفت بسیار ارزشمند و والا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 4

4- عبودیت و بندگی خدا ، مقامی بس والا و جایگاهی مستحکم

إن عبادی لیس لک علیهم سلطن

به کار رفتن واژه «عبادی» به جای هر وصف دیگری و نیز تذکر سلطه نیافتن شیطان بر انسانهای واجد این صفت، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 26 - 10

10- عبودیت ، مقامی ارجمند و جایگاهی رفیع

بل عباد مکرمون

خداوند متعال در توصیف، تمجید و تکریم فرشتگان، عبودیت آنان را یادآور شده است و این مطلب می رساند که عبودیت، مقامی رفیع و ارجمند است.

10 - عبودیت و بندگی ، مقامی بس ستوده و ارزشمند و زمینه ساز برخورداری از فیوضات الهی

علی عبده

اختصاص به ذکر یافتن صفت «عبد» برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)، می تواند گویای دو نکته باشد: 1_ صفت «عبودیت» از جایگاه و ارزش ویژه ای برخوردار است. 2_ همین صفت، موجب شایستگی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) برای دریافت وحی گردیده است.

ص: 184

388- ارزش مقام محمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 79 - 16

16- «مقام محمود» جایگاهی بس ارجمند و والا در میان مقامات معنوی

عسی أن یبعثک ربک مقامًا محمودًا

با اینکه پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مقام و منزلت بس رفیع برخوردار بود، خداوند به او می فرماید: «نماز شب بخوان تا به مقام محمود برسی» و این حکایت از مطلب فوق دارد.

389- ارزش مقام نبوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 94 - 7

7- مشرکان معتقد به برتر بودن مقام رسالت از شأن بشر

قالوا أبعث الله بشرًا رسولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 73 - 4

4- امامت، مقام و منصبی برتر و سنگین تر از نبوت و پیامبری است.

و کلاً جعلنا صـلحین . و جعلنـهم أئمه یهدون بأمرنا

صالح قرار دادن و اعطای منصب امامت به ابراهیم(ع) از جانب خداوند، پس از نبوت و پیامبری ایشان بود. این می تواند بیانگر برتری و سنگینی مقام امامت در مقایسه با منصب نبوت باشد.

390- ارزش مقامات اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 21 - 4

4- مراتب و فضایل اخروی، بسی برتر و بزرگتر از درجات دنیوی است.

وللاخره أكبر درجات و أكبر تفضيلاً

391- ارزش مقامات دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 21 - 4

4- مراتب و فضایل اخروی ، بسی برتر و بزرگتر از درجات دنیوی است .

ص: 185

و للأخره أكبر درجـت و أكبر تفضيلاً

392- ارزش مقامات صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 19 - 23

23 - شکوه و اقتدار مادی ، رنگ باخته و غیرقابل اتکا در مقایسه با مقام صالحان ، در نزد مردان الهی

و أدخلنی برحمتک فی عبادک الصـلحین

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که سلیمان(ع) با داشتن همه امکانات، باز آرزوی مقام صالحان را داشت.

393- ارزش مقامات معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 79 - 16، 13

13- مقام ارجمند حاصل آمده از نماز شب ، جایگاهی مورد ستایش و تمجید همگان

عسی أن یبعثک ربک مقامًا محمودًا

به صورت مطلق آورده شدن «مقاماً محموداً» می تواند مشعر به این باشد که: مقام محمود، جایگاهی است مورد تمجید همه خلائق.

16- «مقام محمود» جایگاهی بس ارجمند و والا در میان مقامات معنوی

عسی أن یبعثک ربک مقامًا محمودًا

با اینکه پیامبر(صلی الله علیه و آله) از مقام و منزلت بس رفیع برخوردار بود، خداوند به او می فرماید: «نماز شب بخوان تا به مقام محمود برسی» و این حکایت از مطلب فوق دارد.

394- ارزش مکان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 37 - 9

9- عبادت و نماز در کنار خانه خدا ، برخوردار از فضیلت و ارزش بیشتری در مقایسه با سایر سرزمینها

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي . . . عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که اقامه نماز در غیر مکه برای فرزندان حضرت ابراهیم(ع) ممکن بود؛ ولی حضرت ابراهیم(ع) برای فضیلت عبادت در جوار خانه خدا آن مکان را برای فرزندانش برگزید.

ص: 186

395- ارزش مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 3 - 2

2- « مکه » ، شهری با عظمت و دارای ارزشی درخور سوگند خداوند

و هـ ذالبلد الامین

عظمت مکه، از سوگند خداوند به آن و از اشاره با کلمه «هـ ذال» دانسته می شود؛ زیرا آوردن اشاره به جای ذکر نام یا برای تحقیر است و یا تعظیم. سیاق آیه شریفه، حاکی از تعظیم است.

396- ارزش مناجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 52 - 12

12_ نیایش کنندگان به درگاه خداوند، نزد او ارزشمندند؛ هر چند تهیدست باشند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم بالغدوه و العشی یریدون وجهه

397- ارزش موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 100 - 3,5

3_ پاکی و ناپاکی از جمله ملاک های حرمت و حلیت اشیاء

لا یستوی الخبیث و الطیب

5_ پاکی و ناپاکی از جمله ملاک های ارزشگذاری اشیاء

قل لا یستوی الخبیث و الطیب و لو اعجبک کثره الخبیث

398- ارزش موقعیت اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - مکانت و شوکت اجتماعی ، از بالاترین ملاک های ارزشی در نظر قوم ثمود

فَقَالُوا أَبَشْرًا مِّمَّا وَحَدًا نَتَّبِعُهُ

در صورتی که تعبیر «واحداً» بیانگر عدم برخورداری صالح(ع) از قدرت، شوکت و اشرافیت باشد؛ می توان استفاده کرد که قوم ثمود، انتظار داشتند که پیامبر از میان اشراف جامعه، انتخاب شود.

ص: 187

399- ارزش مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 4

4_ کرامت و ارزشمندی مؤمنان مستمند و ضعیف در پیشگاه خداوند، مورد انکار و استهزای اشراف و قدرتمندان

ليقولوا أهؤلاء من الله عليهم من بيننا

400- ارزش مهربانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 25

25_ الفت و مهربانی بین افراد یک جامعه، کمال و ارزشی والا برای آنان

و القينا بينهم العداوة و البغضاء إلى يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 128 - 7

7_ هم دردی با انسان ها و اشتیاق به سعادت مند شدن آنان و داشتن رأفت و محبت، از خصلت های والا و ارزشمند

عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم بالمؤمنين رءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 3

3- ارزش والای برخورداری انسان از روحیه عطوفت و دل سوزی

و حنائاً من لدناً

401- ارزش مهربانی با والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 24 - 4

4- تواضع دلسوزانه و از سر مهربانی برای پدر و مادر ، دارای ارزش است نه تواضع به انگیزه های دیگر .

و اخفض لهما جناح الذلّ من الرحمه

402- ارزش مهمان نوازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 59 - 11

ص: 188

11_ مهمان نوازی ، خصلتی نیک و ارزشمند است .

ألا ترون .. أنا خير المنزلين

403- ارزش میوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 8

8_ خرما و انگور ، دارای ارزش ممتاز در میان دیگر میوه ها و از نمونه های بارز فراوانی ثمر *

له جنّه من نخيل و اعناب

از اختصاص به ذکر این دو میوه از میان سایر میوه ها، استفاده شده است.

404- ارزش ناخوشایندی مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 101 - 7

7_ خداوند پاسخ گوی پرسش های مردم ، به هنگام نزول قرآن ، گرچه موجب ناخشنودی آنان گردد .

لاتسئلوا عن اشیاء .. و إن تسئلوا عنها حین ينزل القرآن تبدلکم

به مقتضای اینکه ضمیر در «عنها» به اشیاء توصیف شده به «ان تبدلکم تسؤکم» بر می گردد می توان گفت آن اشیاء و احکام هر چند به خاطر دشواری آنها بر مکلفان بیان نشده است لکن اگر به هنگام نزول قرآن مورد سؤال قرار گیرد، بیان خواهد شد.

405- ارزش نبوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 7

7 - پیامبری ، فضل و بخششی است از جانب خدا برای گزینش شدگان به نبوت

أن ينزل الله من فضله علی من یشاء من عباده

مراد از «فضله» وحی و در نتیجه پیامبر شدن کسی است که به وی وحی می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 16

16 - وحی و رسالت ، دارای ارزشی والا و غیر قابل قیاس با اندوخته های مادی

أهم یقسمون رحمت ربّک . . . ورحمت ربّک خیر ممّا یجمعون

ص: 189

406- ارزش نجات از زندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 10

10_ ارزش اعاده حیثیت و شرف بیش از ارزش رهایی از زندان و نجات از دشواری ها و مشکلات ، در بیش یوسف (ع)

فلما جاءه الرسول قال ارجع إلى ربك فسنله ما بال النسوة

407- ارزش نجات انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 13

13_ رهاسازی انسان ها از اسارت نظام های فسادگر و غیر توحیدی ، ارزشی الهی

فأرسل معی بنی اسرائیل

408- ارزش نزول قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 17 - 2

2- نزول قرآن ، دارای هدفی ارجمند و هماهنگ با واقعیت هستی و نیاز های انسان

أنزل الکتب بالحقّ

حق، گاهی به معنای شیء مطابق با حکمت می آید و گاهی به معنای امر ضروری و مورد نیاز. برداشت یاد شده براساس هر دو احتمال است. هم چنین بر این پایه استوار است که «بالحقّ» متعلق به «أنزل» باشد.

409- ارزش نژادپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 9

9_ نژادپرستی، از ارزشهای شیطانی است.

أنا خير منه خلقتني من نار

410- ارزش نسل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

ص: 190

5- ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی‌ها پیراسته باشند، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند.

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم... ویزکیهم

411- ارزش نسل مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

5- ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی‌ها پیراسته باشند، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند.

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم... ویزکیهم

412- ارزش نظم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 165 - 5

5- ارزشمندی نظم و انضباط و شکل و صف آرای در زندگی

وإنا لنحن الصافون

توصیف فرشتگان و یا بندگان خالص خدا به در صف بودن (در آیه ای که در مقام تمجید از آنان است) برداشت بالا را افاده می کند.

413- ارزش نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 14 - 11

11_ ارزش محدود و مقطعی بهره های دنیوی

ذلک متاع الحیوه الدنیا

414- ارزش نعمت های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 94 - 11

11 - سرای آخرت و نعمت های آن بسی ارجمند و گرانقدر است .

إن كانت لكم الدار الآخرة .. فتمنوا الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 191

10 - بی ارزش بودن مواهب دنیوی در برابر نعمت های اخروی

ان الذین یشترون بعهد اللّٰه .. ثمناً قليلاً اولئک لا خلاق لهم فی الآخره

جمله «لا خلاق لهم ..» می تواند دلیل اندک بودن بهره های دنیوی باشد، یعنی چون از مواهب آخرت محروم می شوند، آنچه در دنیا کسب کنند، اندک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 27

27 - کم ارزشی و ناچیز بودن بهره های دنیوی در برابر آخرت و نعمت های آن

قل متاع الدنيا قليل و الآخره خير لمن اتقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 8

8 - بهره مندی های دنیوی ، در مقایسه با نعمت های اخروی ، متاعی است بسیار اندک و کم ارزش .

فما متع الحيوه الدنيا فی الآخره إلا قليل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 7

7 - مجموعه بهره های دنیوی ، پست و حقیر در مقایسه با موهبت های زندگی اخروی

فما أوتیتم من شیء فمتع الحيوه الدنيا و ما عند اللّٰه خير و أبقى

پستی و حقارت از دو نکته استفاده می شود: الف) واژه دنیا که به شکلی حامل معنای حقارت است. ب) خداوند نعمت های اخروی را به خاطر ارجمندی و اهمیت آنها به خود نسبت داده است؛ ولی در مورد نعمت های دنیوی فعل را مجهول آورده، گویی که ارزش انتساب نداشته است.

415- ارزش نعمت های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - بی ارزش بودن مواهب دنیوی در برابر نعمت های اخروی

ان الذین یشترون بعهد اللّٰه .. ثمناً قليلاً اولئک لا خلاق لهم فی الاخره

جمله «لا خلاق لهم ..» می تواند دلیل اندک بودن بهره های دنیوی باشد، یعنی چون از مواهب آخرت محروم می شوند، آنچه در دنیا کسب کنند، اندک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 27،28

27 - کم ارزشی و ناچیز بودن بهره های دنیوی در برابر آخرت و نعمت های آن

ص: 192

قل متاع الدنيا قليل و الاخره خير لمن اتقى

28_ ارزشمندی بهره های دنیوی در دیدگاه انسان ، زمینه تخلف و سرپیچی از جهاد و فرامین الهی

وقالوا ربنا لم کتبت علينا القتال . . . قل متاع الدنيا قليل

جمله «قل متاع الدنيا» ، چون جواب از اعتراض آنهاست، بیانگر این است که علت اصلی تخلف از حکم جهاد، وابستگی به دنیاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 78 - 2

2_ آخرت اندیشی و توجه به قطعی بودن مرگ و اندک بودن متاع دنیا ، زمینه حضور در صحنه جهاد

فلما کتب عليهم القتال . . . قل متاع الدنيا قليل و الاخره خير . . . این ما تکونوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 16

16_ برتری و فزونی غنائم و اجر و پاداش الهی ، بر بهره های دنیوی و غنائم جنگی

تبتغون عرض الحیوه الدنیا فعند الله مغانم کثیره

کلمه «عند الله» اشاره به برتری پاداشهای الهی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 5

5 - حضور در جوار قرب ربوبی ، غیرقابل قیاس با والاترین نعمت های دنیوی

وإن کلّ ذلك . . . و الاخره عند ربک للمتّقین

از «عند ربک» ، حضور در جوار قرب ربوبی استفاده شده است.

416- ارزش نعمتهای آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 33 - 2

2- ارزش انسان ، برتر از آسمان و زمین و نعمت های موجود در آن

مت_عَا لکم

417- ارزش نعمتهای بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 46 - 4

4- حقارت و ناچیزی زخارف دنیا ، در مقایسه با موهبت های بهشتی

کلوا و تمتعوا قليلاً

ص: 193

ناچیز شمرده شدن بهره های دنیوی کافران در این آیه، با مواهب بی پایان و گسترده بهشت سنجیده شده است.

418- ارزش نعمتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 31 - 8

8_ نعمت های الهی در جهان هستی ، گرانب ها و ارجمند است .

خزائن الله

خزائن (جمع خزانه) به معنای گنجینه هاست. استفاده از کلمه گنجینه برای جایگاه نعمتها و موهبتهای هستی ، برای رساندن این معناست که: نعمتها و موهبتهای هستی پر ارج و گرانبهاست؛ زیرا معمولاً اشیای ذی قیمت را در گنجینه نگهداری می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 19

19 - رزق و نعمت های معنوی ، پایدارتر و دارای ارزش والاتر از تمامی نعمت های دنیوی است .

ورزق ربّك خیر و أبقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 3 - 3

3 - نعمت های نازل شده از سوی خداوند در شب های قدر ، ارجمندتر از نعمت های عطا شده در ماه هایی بی شمار است .

لیلہ القدر خیر من ألف شهر

فضیلت زمان ها، به ارزشمندی مظروف آن بستگی دارد که در آغاز سوره نمونه ای از آن (نزول قرآن) مطرح شد و جمله «سلام هی» (در آیات بعد) بیانگر ارزشمندی سایر اموری است که در شب قدر تحقق می یابد. عدد «ألف» (هزار)، در برخی آیات دیگر؛ نظیر «لویعمر ألف سنه» (بقره، آیه 96) در معنای کثرت به کار رفته است و احتمال اراده آن معنا، در این آیه نیز وجود دارد.

419- ارزش نعمتهای زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 33 - 2

2- ارزش انسان ، برتر از آسمان و زمین و نعمت های موجود در آن

مت_عَا لکم

420- ارزش نفس لوامه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 2 - 4

ص: 194

4- انسان های دارای نفس لَوَّامه ، بسی ارجمند در پیشگاه خداوند

و لا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ

421- ارزش نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 6 - 30

30_ اهمیت و ارزش والای نماز و طهارت

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا... و لكن يريد ليطهرکم

ساقط نشدن نماز در صورت نیافتن آب، دلیل اهمیت نماز و تکرار و تأکید بر طهارت، نشانه اهمیت طهارت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- فرقان - 25 - 64 - 7,8

7_ نماز ، بهترین عبادت در سحرگاهان و ارزشمندترین عمل در شب زنده داری

و الَّذِينَ يَبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سَجْدًا وَ قِيَامًا

برداشت فوق، از اختصاص به ذکر یافتن نماز از میان دیگر اعمال عبادی به دست می آید.

8_ نماز ، بهترین و ارزشمندترین عبادت ها و عمل های صالح

و الَّذِينَ يَبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سَجْدًا وَ قِيَامًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- لقمان - 31 - 17 - 12

12- نماز و امر به معروف و نهی از منکر و صبر ، از زیربنایی ترین ارزش ها است .

إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

بنابراین که «ذلک» اشاره به کلّ محتوای سخن لقمان در این آیه باشد، مشارالیه «ذلک»، جملات «أقم... و أمر... و أنه...» است و «عزم» مصدر و به معنای مفعولی، و «عزم الأمور» اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی، «الأُمور المعزوم». امر معزوم به هدف شایسته ای

گویند که لازم است بر آن دست یافت.

422- ارزش نماز جمعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 8

8 - شرکت در نماز جمعه و پرداختن به ذکر خدا، بسی ارزشمندتر از کسب مال و سایر منافع دنیوی

فاسعوا إلى ذکر اللّٰه و ذروا البیع ذلکم خیر لکم

ص: 195

423- ارزش نماز شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 64 - 7

7_ نماز ، بهترین عبادت در سحرگاهان و ارزشمندترین عمل در شب زنده داری

و الذین یبیتون لربهم سجّداً و قیّماً

برداشت فوق، از اختصاص به ذکر یافتن نماز از میان دیگر اعمال عبادی به دست می آید.

424- ارزش نماز مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 9

9- وجود نماز در خانواده مسلمان ، بهترین جایگزین برای مال و رفاه در خانواده کافران

متّعنا به أزواجاً منهم . . . وأمر أهلک بالصلوة

کلمات «أزواج» و «أهل» در این آیات، خانواده ها را مدّ نظر قرار داده است و بدین صورت لزوم تمایز خانواده مسلمان از خانواده کافر را بیان می کند.

425- ارزش نویسندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 1 - 6

6- کتاب و اهل قلم ، دارای ارزش و جایگاه ویژه در پیشگاه خداوند

و القلم و ما یسطرون

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که سوگند به هر چیزی، نشانگر عظمت و ارزشمندی آن در نگاه سوگند یادکننده است؛ به ویژه آن که در این جا، سوگند یادکننده، خداوند بزرگ است.

426- ارزش نهضت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- قیام در راه توحید و اعلان اندیشه توحیدی، دارای ارزشی والا و گران سنگ است.

وربطنا علی قلوبهم إذ قاموا فقالوا ربنا رب السموت و الأرض

از جمله معانی «قیام»، «عزم و تصمیم» است. لذا «قاموا» یعنی بر اندیشه توحیدی خود مصمم شدند. «فقالوا» نیز گویای اعلان آن اندیشه است.

ص: 196

427- ارزش نهی از منکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 4

4_ ایمان به خدا و روز واپسین ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب ورزیدن به کار های نیک ، ملاک ارزش و شایستگی (صالح بودن)
(

يؤمنون .. يسارعون في الخيرات واولئك من الصالحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 3

3 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، امر به معروف و نهی از منکر ، ارزش های محوری در جامعه اسلامی

من ينصره .. الذين إن مكَّنهم في الأرض ... ونهوا عن المنكر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 17 - 12

12 - نماز و امر به معروف و نهی از منکر و صبر ، از زیربنایی ترین ارزش ها است .

إنّ ذلك من عزم الأمور

بنابراین که «ذلک» اشاره به کلّ محتوای سخن لقمان در این آیه باشد، مشارالیه «ذلک»، جملات «أقم .. و أمر .. و أنه...» است و «عزم» مصدر و به معنای مفعولی، و «عزم الأمور» اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی، «الأمر المعزوم». امر معزوم به هدف شایسته ای گویند که لازم است بر آن دست یافت.

428- ارزش نیاز های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 11

11 - برتری درخواست ها و نیاز های معنوی و اخروی ، بر درخواست ها و نیاز های مادی و دنیایی در دعا و عرض حاجت به درگاه الهی

قال رب اغفر لی و هب لی ملکاً

429- ارزش نیاز های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 11

11 - برتری درخواست ها و نیاز های معنوی و اخروی ، بر درخواست ها و نیاز های مادی و دنیایی در دعا و عرض حاجت به درگاه الهی

ص: 197

قال رب اغفر لي و هب لي ملگًا

430- ارزش نیاز های مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 11

11 - برتری درخواست ها و نیاز های معنوی و اخروی ، بر درخواست ها و نیاز های مادی و دنیایی در دعا و عرض حاجت به درگاه الهی

قال رب اغفر لي و هب لي ملگًا

431- ارزش نیاز های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 11

11 - برتری درخواست ها و نیاز های معنوی و اخروی ، بر درخواست ها و نیاز های مادی و دنیایی در دعا و عرض حاجت به درگاه الهی

قال رب اغفر لي و هب لي ملگًا

432- ارزش نیکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 18

18 _ ارزشمندی تقوا و نیکوکاری و مقام والای پرهیزکاران و نیکوکاران

لكن الذين اتقوا ربهم . . . و ما عند الله خير للابرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 3

3 _ تسلیم در برابر خدا و برخورداری از روحیه احسان و نیکی ، روح ادیان الهی است .

و من احسن ديناً ممن اسلم وجهه لله و هو محسن

از این که برای معرفی برترین دین، تنها دو ویژگی فوق یاد شده است، اهمیت بنیادین آن دو در ادیان الهی دانسته می شود.

433- ارزش نیکی به والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 198

10 - مریم - 19 - 14 - 2

2- نیکی و احسان به پدر و مادر، دارای ارزش والا، نزد خداوند

و بَرّاً بولدیه

434- ارزش وارثان صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 6 - 14

14- وارث صالح و شایسته، نعمتی بزرگ و گوهری ارزشمند است.

یرثنی ... واجعله ربّ رضیاً

435- ارزش والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 11 - 30

30_ منفعت فرزندان نسبت به میت، در مقایسه با والدین، نزدیکتر و بیشتر است.*

اباءؤکم و ابناؤکم لاتدرون ایهم اقرب لکم نفعاً

چنانچه ملاک ارث بیشتر، نفع رسانی افزونتر وارث باشد، فزونی سهم فرزند بر سهم والدین نشانه سودمندتر بودن آنان خواهد بود.

436- ارزش وجدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 9

9_ عدم پذیرش و کراهت وجدان آدمی از گرفتن پاره ای اموال، نشانه ای برای تشخیص نامرغوب از مرغوب

و لا تیمّموا الخبیث منه تنفقون و لستم باخذیه

437- ارزش وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - وحی و رسالت ، دارای ارزشی والا و غیر قابل قیاس با اندوخته های مادی

أهم یقسمون رحمت ربّك . . . ورحمت ربّك خیر ممّا یجمعون

ص: 199

438- ارزش وصیت مالی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 180 - 7

7 - وصیت های مالی میت نافذ و دارای ارزش حقوقی است .

کتب علیکم إذا حضر أحدکم الموت إن ترک خیراً الوصیه

تأکید بر امر وصیت و نیز حرمت تغییر و تبدیل مفاد آن - که آیه بعد دلالت بر آن دارد - مستلزم این معناست که: وصیتهای میت دارای اعتبار قانونی و حقوقی است و عمل به آنها واجب است.

439- ارزش وفای به عهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 1 - 4

4_ ارزش و اهمیت تعهد ها و پیمان ها ، و وفای به آن

یا ایها الذین ءامنوا اوفوا بالعقود

خطاب مستقیم خداوند به مؤمنان و سپس فرمان به پایبندی به تعهدها و قراردادهای، حاکی از اهمیت و ارزش آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 54 - 6

6- صداقت در وعده ، خصلتی نیکو و بسیار ارزشمند است .

واذکر فی الکتب ب .. إنه کان صادق الوعد

ستودن اسماعیل به «صادق الوعد» بودن علاوه بر تمجید از موصوف، تمجید از وصف نیز به شمار می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 37 - 6

6 - وفای به عهد الهی ، ملاک ارزش و تعالی بخش انسان

440- ارزش ولایت امام علی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 67 - 6

6_ پیام مهم و ویژه خداوند در آیه تبلیغ (ولایت علی (ع))، دارای ارزشی هم طراز با تمامی رسالت

بلغ ما أنزل... و إن لم تفعل فما بلغت رسالته

ص: 200

441- ارزش ها در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 5

5 - ظهور ارزش احسان ، برای کافران و گنه کاران در قیامت

لو أنّ لی کرّه فأکون من المحسنین

442- ارزش های اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 4

4_ اعمال کافران ، قاتلان انبیا و قاتلان عدالتخواهان ، فاقد اعتبار و ارزش اجتماعی *

انّ الذین یکفرون . . . حبطت اعمالهم

به نظر می رسد حبط عمل در دنیا، به معنای عدم اعتبار آن اعمال و نتایجش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 3

3 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، امر به معروف و نهی از منکر ، ارزش های محوری در جامعه اسلامی

من ینصره . . . الذین إن مکّنهم فی الأرض . . . ونهوا عن المنکر

443- ارزش های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 3

3 - تفاوت ارزش ها در دنیا و آخرت

یوم لا ینفع مال ولا بنون . إلا من أتى الله بقلب سلیم

دو نیروی کارآمد دنیوی (مال و فرزند) در آخرت بی تأثیر خواهند بود؛ ولی قلب سلیم _ که ظاهراً در معادلات امور دنیا چندان مورد توجه

قرار نمی گیرد _ اصلی ترین کارایی را خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 6

6 - ارزش ها و ملاک های اخروی ، از مبنا ها و معیار های ارزش گذاری دینی

أفمن یلقى فی النار خیر أم من یأتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 8

ص: 201

8 - شرکت در نماز جمعه و پرداختن به ذکر خدا، بسی ارزشمندتر از کسب مال و سایر منافع دنیوی

فاسعوا إلى ذکر الله و ذروا البیع ذلکم خیر لکم

444- ارزش های اخلاقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 6

6_ صبر، صداقت، خضوع، انفاق و استغفار در سحرگاهان، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

الصابرين... و المستغفرين بالاسحار

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

445- ارزش های برتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 9

9_ دین الهی و حمایت از آن، دارای ارزش برتر از جان و مال انسانها

إن الله اشترى من المؤمنین أنفسهم و أموالهم... یقتلون فی سبیل الله

446- ارزش های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 3

3 - تفاوت ارزش ها در دنیا و آخرت

یوم لا ینفع مال و لابنون . إلا من أتى الله بقلب سلیم

دو نیروی کارآمد دنیوی (مال و فرزند) در آخرت بی تأثیر خواهند بود؛ ولی قلب سلیم _ که ظاهراً در معادلات امور دنیا چندان مورد توجه قرار نمی گیرد _ اصلی ترین کارایی را خواهد داشت.

447- ارزش های شیطانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 9

9_ نژادپرستی، از ارزشهای شیطانی است.

أنا خير منه خلقتني من نار

ص: 202

448- ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 41 - 8

8- ارزش های معنوی و راستی و درستی در گفتار و عمل ، ملاکی مهم در بزرگداشت یاد و نام افراد

واذکر .. . إته کان صدیقاً نبیاً

یادکرد از حضرت ابراهیم(ع)، به جهت مقام نبوت و صدیق بودن او، درسی است برای همه که در تبلیغات و مطرح کردن افراد باید جنبه های معنوی و راستین شخصیت ها را مد نظر داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 51 - 8

8- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت یاد و نام افراد در قرآن است .

واذکر .. . إته کان مخلصاً و کان رسولاً نبیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 56 - 10

10- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت افراد در قرآن است .

واذکر فی الکتب إدیس إته کان صدیقاً نبیاً

449- ارزش هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 3,4,5

3_ ایمان و هجرت و جهاد در راه خدا ، از عوامل امیدواری به رحمت وی

ان الذین امنوا و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه اولئک یرجون رحمت اللّٰه

4_ ارزش هجرت و جهاد ، هنگامی است که در راه خداوند باشد .

و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه

5_ اهمیت و ارزش هجرت و جهاد در راه خدا، و برتری مهاجران مجاهد بر سایر مؤمنان

ان الذین امنوا و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه

به نظر می رسد تکرار موصول، دلالت بر ارزشمندی ایمان داشته باشد؛ اگر چه همراه با جهاد و هجرت نباشد؛ اما آنگاه که توأم با هجرت و جهاد باشد، ارزش و اهمیتی برتر می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 6

6_ در راه خدا بودن، ملاک ارزش هجرت و جهاد در پیشگاه خداوند

ص: 203

هاجروا و جهدوا بأموالهم و أنفسهم فى سبيل الله

برداشت فوق با توجه به کلمه «فى سبيل الله» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 6, 4

4_ پناه دادن و یاری کردن مهاجران و مجاهدان راه خدا ، دارای ارزشی چون هجرت و جهاد

و الذين ءامنوا .. و الذين ءاووا و نصروا

6_ هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان حقیقی از غیر آن

و الذين ءامنوا .. أولئك هم المؤمنون حقا

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین الله» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذين ءامنوا .. » برمی گردد ; یعنی: نصروا المؤمنین المهاجرین المجاهدین ... . مآل هر دو معنا یکی است ; زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 4, 2

2_ ایمان ، هجرت و جهاد با جان و مال ، دارای برترین درجه و ارزش در بینش الهی

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. بأموالهم أعظم درجه

4_ ارزش والای هجرت و جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا فى سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 5

5- هجرت و گریز از محیط فاسد ، به منظور حفظ ایمان و ارزش ها ، کاری جوانمردانه و مورد تمجید خداوند است .

إذ أوى الفتيه إلى الكهف

450- ارزش هجرت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 8.9

8 - هجرت در راه خداوند ، از اوصاف زنان شایسته و از ارزش های والا و ملاک های برتری *

خیراً منکنّ . . . سـئحـت

مقصود از «سائحات» می تواند هجرت کنندگان باشد؛ زیرا مهاجران، همان کسانی اند که برای حفظ دین خود و انجام تکالیف الهی، به سرزمینی دیگر سفر می کنند و بیشتر زنان مسلمان و همه همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مهاجران بودند و این خود از افتخارات هر مسلمانی به شمار می آمد.

9- اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

ص: 204

خیراً منکّر مسلمت . . . سـئـحـت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

451- ارزش هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 20 - 17

17 _ هدایت یافتن انسان با انتخاب خود، ارزشمند است .

ءاسلمتم فان اسلموا فقد اهتدوا و ان تولوا فانما علیک البلاغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 9

9 _ هدایت و رسیدن به خداوند، پاداشی برتر از بهشت و نعمت های آن

فاما الذین ءامنوا باللّٰه . . . و یهدیهم الیه صراطاً مستقیماً

غالباً در مقام بیان پاداش، اول ادنی و آنگاه اعلی را ذکر می کنند؛ بنابراین رسیدن به خدا و قرب به او «یهدیهم الیه» می تواند بهترین پاداش مؤمنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 104 - 17

17 _ دانش و هدایت ملاک لیاقت رهبران برای رهبری

اولو کان ءاباؤهم لایعلمون شیئاً و لایهتدون

452- ارزش هدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 36 - 2

2 - امکانات اعطا شده از جانب خداوند، بسی بهتر و ارزشمندتر از امکانات داده شده از سوی بشر

فما آتین اللّٰه خیر ممّا آتیکم

453- ارزش هستی شناسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 12 - 4

4 - شناختن هستی ، آن گونه که هست و تشخیص کار خیر و انجام دادن آن (حکمت) ، امری بس مهم و ارزش مند است .

ص: 205

حکمت در لغت، به معنای «معرفت پیدا کردن به موجودات» و نیز «انجام دادن کارهای خیر» است. (مفردات راغب)

454- ارزش همزمی با رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 9

9_ همزمی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر الهی ، دارای ارزشی والا

لن تخرجوا معی ابدأً ولن تقتلوا معی عدواً

با توجه به اینکه آیه در مقام نکوهش و طرد منافقان است و این نکوهش و طرد را با محروم شمردن آنان از جهاد در رکاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیان داشته است، برداشت فوق به دست می آید.

455- ارزش همزمی با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 9

9_ همزمی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر الهی ، دارای ارزشی والا

لن تخرجوا معی ابدأً ولن تقتلوا معی عدواً

با توجه به اینکه آیه در مقام نکوهش و طرد منافقان است و این نکوهش و طرد را با محروم شمردن آنان از جهاد در رکاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیان داشته است، برداشت فوق به دست می آید.

456- ارزش همنشینان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 69 - 13

13_ ارزش والای رفیق و همنشین خوب برای انسان

من يطع الله . . . و حسن اولئک رفیقاً

چون رفاقت با انبیا و . . . به عنوان پاداشی برای اطاعت کنندگان مطرح شده است، ارزش رفاقت و همنشینی با نیکان به دست می آید.

457- ارزش همشینی با پاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 16

ص: 206

16_ ارزش همنشین شدن با صالحان و جویندگان طهارت ، و تأثیر آن در رشد و کمال معنوی انسان

فیه رجال یحبون أن یتطهروا

«فیه رجال . . .» به منزله دلیلی است برای سزاواری اقامه نماز در مسجد قبا؛ یعنی، چون در این مسجد مردم صالح و جویندگان پاکی وجود دارند، شایسته است که دیگران با اینان همنشین شوند، زیرا همنشینی با صالحان و پاکان دارای تأثیر مثبت است.

458- ارزش همنشینی با صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 16

16_ ارزش همنشین شدن با صالحان و جویندگان طهارت ، و تأثیر آن در رشد و کمال معنوی انسان

فیه رجال یحبون أن یتطهروا

«فیه رجال . . .» به منزله دلیلی است برای سزاواری اقامه نماز در مسجد قبا؛ یعنی، چون در این مسجد مردم صالح و جویندگان پاکی وجود دارند، شایسته است که دیگران با اینان همنشین شوند، زیرا همنشینی با صالحان و پاکان دارای تأثیر مثبت است.

459- استقامت در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 74 - 3

3 - ایمان به آخرت ، اهرم پایبندی انسان به ارزش های الهی و صراط مستقیم

و إنك لتدعوهم إلى صراط مستقیم . وإنّ الذین لایؤمنون بالأخره عن الصراط لنـکبون

460- استهزای ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 10

10_ بذله گویی منافقان و کافران و استهزای آنان به ارزش های الهی ، کار مستمرشان در طول تاریخ

کالذین من قبلکم . . . و خضتم کالذی خاضوا

در «آیه 56» از قول منافقان نقل شده است: «إنما کنا نخوض و نلعب»؛ خداوند در این آیه می فرماید «خضتم کالذی خاضوا»؛ یعنی،

روش شما در پیشینیان شما نیز وجود داشته است.

461- اقرار بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 9

ص: 207

9- ایمان و اعتراف به حق، در شرایط اضطراب و ناگزیری، فاقد ارزش و اصالت است.

قال ربّ ارجعون .. کلاً إنّها کلمه هو قائلها

462- انفاق بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 2,3

2- انفاق منافقان - چه با میل و رغبت باشد و چه با بی میلی و کراهت - در پیشگاه خدا بی ارزش و غیر قابل قبول است.

قل أنفقوا طوعاً أو کرهاً لن یتقبل منکم

3- انفاق مال به جای شرکت در جنگ، در پیشگاه خداوند بی ارزش و غیر قابل قبول است.

و منهم من یقول ائذن لی و لا تفتنی .. قل أنفقوا طوعاً أو کرهاً لن یتقبل منکم

463- اهمیت احیای ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 5

5- اسلام، احیاکننده ارزش ها و عواطف انسانی و استحکام بخش بنیاد های خانواده و جامعه بشری

و وصّینا الإنسَـن بولدیه إحسَـناً

سفارش خداوند نسبت به ارج و مقام والدین، بیانگر این حقیقت است که اسلام دینی محدود به ابعاد عبادی و فردی نیست؛ بلکه به تمامی ابعاد حیات انسان توجه دارد؛ از جمله تقویت عواطف انسانی که نهایتاً به تحکیم بنیاد خانواده و جامعه منتهی می شود.

464- اهمیت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 3

3- وسیله قرار دادن ارزش ها در راه دستیابی به اهداف ناشایست، ممنوع است.

و لا تتخذوا ایمَـنکم دخلاً بینکم

برداشت فوق، با الغای خصوصیت از «ایمان» و تعمیم آن به همه ارزشها و مقدسات است.

465- اهمیت ارزش های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 6

6 - لزوم انتخاب و ترجیح ارزش های اخروی به هنگام تعارض با مزایا و بهرهوری های زندگی دنیوی

ص: 208

فما أوتيتم من شيء فمتع الحيوه الدنيا و ما عند الله خير و أبقى

رابطه دو قسمت آیه شریفه نشان می دهد که خداوند با طرح جاودانگی موهبت های اخروی، درصدد بیان این مطلب است که نباید اعمال و ارزش های اخروی را فدای تمتعات محدود دنیوی کرد.

466- اهمیت تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 15

15 _ لزوم استفاده از امکانات مادی در جهت تقرب به خدا و کسب ارزش های معنوی

من يؤمن بالله . . . و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوات الرسول

467- اهمیت حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 25

25 - ارزش ها ، نباید فدای رفاه و متاع دنیوی شود .

و لا تکرهوا فتی تکم علی البغاء إن اردن تحصنًا لتبتغوا عرض الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 3

3 - ثمربخشی ایمان ، تنها در پرتو تقوا و پایبند بودن به ارزش های الهی در مقام عمل

و أنجینا الذین ءامنوا و کانوا یتقون

جدا آمدن «کانوا یتقون» در کنار «آمنوا» این نکته را می رساند که ایمان درونی و قلبی، بدون داشتن بازتاب عملی و جوارحی مایه نجات حتمی نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 4

4 - تعصب مبتنی بر جهالت ، امری نکوهیده است ؛ و نه پافشاری بر ارزش های عالمانه ، منطقی و راستین .

إذ جعل الذين كفروا في قلوبهم الحمية حمية الجاهلية

برداشت بالا بر این اساس است که «حمية الجاهلية» قید احترازی باشد؛ یعنی، تعصب و غیرت بر دو گونه است: 1_ پافشاری بر مسائل علمی و منطقی، 2_ تعصب جاهلانه که مشرکان نوع اخیر را داشته اند.

468- اهمیت محافظت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 209

14- حفظ ارزش های الهی (تعالیم وحی شده بر پیامبر _ صلی الله علیه و آله _) در هر شرایط و هر کجا ، از همه چیز مهمتر و ارزشمندتر است .

وإن كادوا ليفتنونك عن الذي أوحينا إليك . . . وإذا لاتخذوك خليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 16 - 9

9- تلاش گران در راه ایمان و توحید و حفظ ارزش ها ، مشمول رحمت خاص خداوند ، خواهند شد .

و إذ اعتزلتموهم . . . فأووا . . . ينشر لكم ربكم من رحمته

469- ایمان بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 8

8 - بی فایده بودن اظهار ایمان در روز وقوع عذاب استیصال و نیز در روز رستاخیز

حتی تأتیهم الساعه بغته أو یأتیهم عذاب یوم عقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 9

9 - ایمان و اعتراف به حق ، در شرایط اضطرار و ناگزیری ، فاقد ارزش و اصالت است .

قال رب ارجعون . . . کلاً إنَّها کلمه هو قائلها

470- برتری ارزش ها معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 2

2- جاودانگی ارزش های معنوی و پاداش های الهی ، راز برتری مطلق آنها بر دستاورد های مادی انسان

إنما عند الله هو خير لكم . . . ما عندكم ينفد و ما عند الله باق

471- برتری ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 18

18 - مال و اندوخته های مادی ، نمی تواند با موهبت ها و ارزش های معنوی برابری کند .

و رحمت ربك خير مما يجمعون

ص: 210

472- بزرگترین ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 45 - 10

10 - یاد و ذکر خداوند ، برترین و بزرگ ترین ارزش است .

و لذكر الله أكبر

473- بی ارزش زندگی دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 60 - 3,4,7

3 - لزوم برگزیدن ایمان و هدایت الهی ؛ ولو به بهای از دست دادن زندگی دنیوی و متاع آن

وقالوا إن تتبع الهدی معك نتخطف من أرضنا .. و ما أوتیتم من شیء فمتع الحیوه

4 - حیات اخروی ، بهتر و پایدارتر از حیات دنیوی

و ما عند الله خیر و أبقی

«ما» در «ما عند الله» _ به قرینه «الحیاه الدنیا» _ کنایه از حیات اخروی است.

7 - برگزیدن زندگی دنیوی به بهای از دست دادن سعادت اخروی ، عملی نابخردانه است .

و ما أوتیتم من شیء فمتع الحیوه الدنیا .. أفلاتعقلون

474- پاسداران ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 15

15 _ مؤمنان راستین ، پاسداران همیشگی قوانین ، حدود و ارزش های الهی

و الحفظون لحدود الله

475- پیدایش ارزش های قومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 15

15 - توافق گروهی از مردم بر عقیده و رفتاری، زمینه پذیرش آن عقیده و رفتار به عنوان ارزش است.

كذلك زينا لكل أمه عملهم

ص: 211

476- پیشگامی در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 4 - 3

3 - پیشگامی در ارزش ها ، خود ارزشی والا است .

فالسابق ت سبقاً

477- تبلیغ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 9

9 - تبلیغ یاد خدا ، ارزش های عقیدتی و عملی و عدالت خواهی ، اصیل ترین محتوای شعر ارزشی

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذين آمنوا... و انتصروا من بعد ما ظلموا

478- تبیین ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 90 - 13

13- قرآن ، عهده دار بیان همه ارزش ها و ضد ارزشهاست .

تبی ناً لكل شیء .. إن الله يأمر بالعدل ... و ينهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

فرمان به رعایت عدالت و ... تحذیر از فحشا و ... پس از توصیف قرآن به «تبیاناً لكل شیء» می تواند بیانگر مطلب فوق باشد; یعنی، قرآن بیانگر تمامی حقایق مربوط به ارزشها و ضد ارزشهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 14

14- اسلام ، تعیین کننده ملاک ارزش گذاری ها و معرف ارزش های برتر برای انسان است .

و لا تشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم إن كنتم تعلمون

479- تبیین ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 26 - 10

10 _ تأمین نیازهای مادی انسان و تبیین ارزشهای معنوی وی، از نشانه های الوهیت خداوند

بینی ءادم قد أنزلنا . . . ذلک من ءایت الله

ص: 212

مشارالیه «ذلک»، آفرینش لباس (أنزلنا علیکم لباسا) و تبیین ارزش تقوا (ولباس التقوی ذلک خیر) است. گفتنی است که لباس و بیان ارزش تقوا از جهت آیت بودن خصوصیتی ندارد و لذا به کلیه نیازهای مادی و تبیین ارزشهای معنوی تعمیم داده شده است.

480- تجارت بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 9

9- تلاش اقتصادی و داد و ستدِ بازدارنده آدمی از یاد خدا، پوچ و بی ارزش است.

رجال لاتلهیهم تجره ولا یبع عن ذکر الله

«تهلیهم» از ماده «لهو» به معنای کار بیهوده و پوچ است. آمدن این واژه به جای واژه «منع» و «غفلت»، گویای این حقیقت است که: تجارت و داد و ستدی که انسان را از یاد خدا باز دارد، کاری بیهوده و بی ارزش است.

481- ترویج ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 112 - 11

11_ ترویج ارزش ها و مبارزه با ضد ارزش ها ، دو عنصر متلازم با هم

الأمر بالمعروف و الناهون عن المنکر

با توجه به اینکه در بیشتر موارد قرآنی این دو عنصر در کنار یکدیگر آمده است، برداشت فوق استفاده می شود.

482- تشویق به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 3 - 4

4- بهره گیری قرآن از گرایش های انسان (گرایش به ابدیت) در ترغیب به ارزش های معنوی ، بهره می گیرد .

بیشر المؤمنین الذین یعملون الصالحات أن لهم أجرًا حسنًا . مکثین فیه أبدًا

روشن است که تمایل به جاودانگی، در نهاد انسان ها وجود دارد و قرآن مجید، از همین علاقه ها، برای سوق دادن آدمی به سوی ارزش ها، بهره برداری کرده است.

12- ترغیب و تشویق همواره بندگان از سوی خداوند ، برای گرایش به ارزش ها

وعد الصدق الذی کانوا یوعدون

عبارت «کانوا یوعدون»، استمرار وعده های الهی را می رساند. که این وعده ها در نهایت برای انگیزش و ترغیب بندگان، به کسب ارزش ها است.

ص: 213

تشویق به محافظت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 5

5- هجرت و گریز از محیط فاسد ، به منظور حفظ ایمان و ارزش ها ، کاری جوانمردانه و مورد تمجید خداوند است .

إذ أوى الفتيه إلى الكهف

483- تفاوت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 3

3 - تفاوت ارزش ها در دنیا و آخرت

يوم لا ينفع مال ولا بنون . إلا من أتى الله بقلب سليم

دو نیروی کارآمد دنیوی (مال و فرزند) در آخرت بی تأثیر خواهند بود؛ ولی قلب سلیم _ که ظاهراً در معادلات امور دنیا چندان مورد توجه قرار نمی گیرد _ اصلی ترین کارایی را خواهد داشت.

484- تلاش بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 7

7 - کار و تلاش ، به خاطر غیر خدا ، فاقد ارزش است .

و ما آتیتم من رباً لیربوا فی أموال الناس فلا یربوا عند الله

485- توصیه به تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 62 - 2

2- خداوند ، خواهان تلاش انسان ها برای کسب ارزش ها به قدر توان خود و نه بیشتر از آن

أولئك يسرعون في الخيرت .. و لا تكلف نفساً إلاّ وسعها

ذکر جمله «و لا تكلف نفساً إلاّ وسعها» پس از تمجید و ستایش از کسانی که در انجام کارهای خیر شتاب میورزند و در میدان کسب ارزش ها از دیگران سبقت می گیرند، می تواند تذکری از جانب خداوند باشد تا آنان خود را در این راستا به مشقت نیندازند.

ص: 214

486- جاودانگی ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 1,2

1- دستاورد های مادی انسان ، فناپذیر و ارزش های معنوی و پاداش های الهی ، باقی و جاودانه است .

ما عندکم ینفد و ما عند الله باق

2- جاودانگی ارزش های معنوی و پاداش های الهی ، راز برتری مطلق آنها بر دستاورد های مادی انسان

إنما عند الله هو خیر لكم . . . ما عندکم ینفد و ما عند الله باق

487- جنگ با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 6

6 _ انگیزه های الهی ، ملاک ارزش جنگ ها و نبردها

قاتلوا فی سبیل الله

488- جهل به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 9

9 - جهل انسان ها به ارزش برتر پاداش های الهی ، آنان را به منافع دنیوی دل بسته کرده و از ایمان و تقوا باز داشته است .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا . . . لو كانوا یعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «لو» در جمله فوق شرطیه باشد. بر این اساس احتمالاتی قابل تصور است و از آنهاست اینکه

مفعول «یعلمون» برتری پاداش الهی گرفته شود و جواب شرط از جمله «و لو أنهم ءامنوا» استفاده گردد؛ یعنی: «لو كانوا یعلمون ان ثواب

الله خیر لأمنا و اتقوا؛ اگر می دانستند که پاداش الهی از منافع دنیوی برتر است، همانا ایمان می آوردند و تقوا پیشه می شدند.

489- حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ باور به پاداش های عظیم الهی ، زمینه پابندی به ارزش ها و گذشت از منافع مادی برای دین و دینداری

لاتخونوا الله . . . و اعلموا ... و أن الله عنده أجر عظیم

هدف از بیان پاداش دهی خداوند پس از تکالیف یاد شده، ایجاد زمینه پابندی به آن تکالیف است.

ص: 215

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 214 - 3

3 - بستگان و نزدیکان پیامبران و رهبران دینی ، سزاوارترین افراد به رعایت اصول و ارزش ها

و أنذر عشیرتک الأقربین

490- ذکر بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 142 - 18

18_ یاد خدا در حضور دیگران و ترک آن در نهان ، یادی اندک و بی ارزش و نشانه نفاق

و لا یذکرون الله إلاّ قلیلاً

امیرالمؤمنین(ع): .. ان المنافقین کانوا یذکرون الله علانیه و لا یذکرونه فی السر، فقال الله عزوجل، «یراءون الناس و لا یذکرون الله الا قلیلاً».

کافی، ج 2، ص 501، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 566، ح 637.

491- روش مبارزه با ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 4

4- معرفی حق و ارائه ارزش های واقعی ، راه مبارزه با ضد ارزش ها و جریان های باطل

و قل جاء الحقّ و زهق الباطل

از تقدم «جاء الحق» می توان استفاده کرد که باطل در پرتو ظهور حق، رنگ می بازد و در صورتی که راه صحیح و حق ارائه نگردد، باطل همچنان میدان دار خواهد بود.

492- زمینه

ارزش های اجتماعی

10- پایبندی به ارزش های اخلاقی - اجتماعی ، تنها در پرتو توحید و پرهیز از شرک ، امکان پذیر است . *

ذَلِك مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبِّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ

آورده شدن تعالیم اخلاقی و اجتماعی اسلام در این آیات بین دو نهی از شرک، می تواند بیانگر این معنا باشد.

493- زمینه ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 8

8 - عمل نیک ، دارای ماهیتی بالنده و زاینده ارزش ها

من جاء بالحسنة فله خير منها

در صورتی که «من» در «فله خیر منها» نشویه و «منها» صفت «خیر» باشد، استفاده می شود که خود عمل نیک، چون چشمه ای جوشان است که زلال ارزش ها از آن می جوشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 11

11 - کسب ارزش های واقعی ، در پرتو دانش و آگاهی میسر است .

ذلکم خیر لکم إن کنتم تعلمون

494- زمینه ارزش های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 4

4 - اهمیت نقش تقوا ، در دستیابی انسان به ارزش های اخروی

و الآخره عند ربک للمتّقین

495- زمینه بقای ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 2 - 8

8- انسان ها ، نیازمند انذار و تبشیر ، برای پایداری بر ارزش ها و پرهیز از انحرافات اند .

لم یجعل له عوجًا قیّمًا لینذر بأسًا شدیدًا. .. و یشّر

خداوند قرآن را به عنوان تضمین کننده قوام جامعه بشری با دو ویژگی «انذار و تبشیر» معرفی کرده است و این می رساند که قوام بخشی، در پرتو این دو عامل میسر است.

496- زمینه بی‌اعتنایی به ارزش‌ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 54 - 6

6- تردید جدی نسبت به قیامت و حیات اخروی، زمینه‌ساز بی‌اعتنایی انسان به اصول عقلی و ملاک‌های عقلایی و فطری

ص: 217

قل أرءبتم إن كان من عند اللّٰه . . . فی شقاق بعید... ألا إنهم فی مریه

ارتباط این آیه با آیات پیشین _ که در یک سیاق قرار دارند _ نشان می دهد که اگر آیات علمی و داورى های عقلی و فطری نتواند کسی را در برابر حقانیت خدا و وحی متقاعد کند، ریشه آن را باید در ناباورى او به استمرار حیات و مسؤولیت انسان جستوجو کرد.

497- زمینه پایبندی به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 184 - 3

3 - التزام به مبانی ارزشی و اخلاقی ، نیازمند اعتقاد و جهان بینی صحیح است .

و اتقوا الذی خلقکم و الجبله الاولین

طرح مسأله آفرینش و تذکر به وجود آفریدگار یگانه برای سوق دادن مردم به تقوا، می تواند نشانگر این واقعیت باشد که داشتن جهان بینی صحیح، زمینه ساز پایبندی به ارزش ها است.

498- زمینه تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 11

11 _ کسب ارزش های واقعی ، در پرتو علم و شناخت میسر است .

ذلکم خیر لکم إن کنتم تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 15

15 - کسب ارزش های واقعی ، در پرتو علم و شناخت میسر است .

ذلکم خیر لکم إن کنتم تعلمون

499- زمینه حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 33 - 5

5 - مراقبت شدید بر ارزش ها و حدود الهی ، در گرو خشیت از خداوند ، حتی در نهان

أَوَاب حَفِیْظ . من خشی الرحمن بالغیب

برداشت یاد شده بنا بر این نکته است که تعبیر «من خشی..» در مقام توصیف «أَوَاب» و «حَفِیْظ» باشد و علیت را برساند؛ یعنی، این خشیت عامل «أَوَاب» و «حَفِیْظ» بودن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 218

5- پایبندی به ارزش ها و پرهیز از زشتی ها و پلیدی ها ، تنها در گرو اعتقاد به قیامت

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

از تقابل میان «متقین» و «منکران معاد» _ که در آیات پیشین مطرح شده است _ به دست می آید که تقوا در صورتی حاصل می شود که فرد، منکر قیامت نباشد؛ زیرا با انکار قیامت پایبندی به ارزش ها میسر نخواهد شد.

500- زمینه دشمنی با ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 24 - 5

5_ سرپوش گذاشتن بر حق و مداومت بر آن ، پدید آورنده روحیه عناد و دشمنی عمیق با ارزش ها *

كُلِّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ

برداشت بالا بدان احتمال است که تقدم «كفّار» بر «عنید»، اشاره به تقدم رتبی و علّی داشته باشد.

501- زمینه دفاع از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 14 - 3

3- قیام برای خدا و دفاع از ارزش ها ، نیازمند قدرت روحی و قلبی نیرومند است .

و ربطنا علی قلوبهم إذ قاموا

502- زمینه شناخت ارزش وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 2

2- تقوا ، زمینه ساز شناخت ارزش وحی الهی

وقیل للذین اتقوا ماذا أنزل ربکم قالوا خیرًا

503- زمينه محور ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 22 - 1

1- ترك جهاد ، زمينه محور ارزش ها و به فساد كشيده شدن جامعه

فهل عسيتم إن توليتم أن تفسدوا في الأرض

ص: 219

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته به دست می آید: 1_ «تولّیتم» به معنای روی گرداندن از جهاد باشد که در آیه قبل مطرح شده است.
2_ تعبیر «عسیتم... أن تقسدوا فی الأرض» در معنا، جواب «إن تولّیتم» به شمار آید.

504- زمینه هتک ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 22

22 - کفر ، زمینه ساز ابتلای انسان به شکستن حریم ارزش ها و ارتکاب گناهان *

و کزّه إلیکم الکفر و الفسوق و العصیان

برداشت بالا بدان احتمال است که تقدم لفظی کفر بر فسوق و عصیان، دال بر تقدم معنوی نیز باشد.

505- زندگی بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 70 - 9

9- زندگی بدون علم و آگاهی ، پست و بی ارزش است .

من یردّ إلی أرذل العمر لکی لا یعلم بعد علم شیئاً

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که خداوند مرحله ای را که انسان چیزی نمی داند و فاقد آگاهی است، پست ترین مرحله دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 7

7- زندگی مشقّت بار همراه با ایمان و توحید ، بر زندگی آسوده شرک آلود ترجیح دارد .

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله فأووا إلی الکهف

506- سبقت در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 10

10_ پيشتازی در ارزش ها ، خود ارزشی والاست .

و السبقون الأولون

ص: 220

507- سفر با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 19

19 _ سفر برای شناخت رهبر، هجرت در راه خدا و مرگ در آن سفر، در پی دارنده پاداش الهی است.

و من ینخرج من بیته مهاجراً الی اللّٰه و رسوله ثم یدرکه الموت فقد وقع اجره علی اللّٰه

امام صادق (ع) درباره کسی که در سفر برای شناخت رهبر از دنیا برود فرمود: انّ اللّٰه عزّ و جلّ یقول: و من ینخرج من بیته مهاجراً الی اللّٰه و رسوله ثم یدرکه الموت فقد وقع اجره علی اللّٰه. ...

اصول کافی، ج 1، ص 378، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 540، ح 522.

508- سوء استفاده از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 3

3 _ سوء استفاده منافقان از باور ها و اعتقادات مؤمنان و ارزش های مکتب اسلام

یحلفون باللّٰه لکم لیرضوکم

سوگند منافقان به خدا (یحلفون باللّٰه) _ که در نزد مؤمنان دارای ارزش ویژه ای است _ مفید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 2

2 _ سوء استفاده منافقان از ارزش های مکتبی و باور های جامعه اسلامی

یحلفون باللّٰه ما قالوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 3

3_ سوء استفاده منافقان از ارزش های معنوی ، به منظور پنهان کردن کردار زشت خویش

سِيحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ اِذَا اِنْقَلَبْتُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 107 - 12

12_ سوء استفاده منافقان از ارزش ها و مقدسات مؤمنان در جهت اهداف خائنانه خویش

اتخذوا مسجداً .. و ليحلفن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 94 - 3

3- وسیله قرار دادن ارزش ها در راه دستیابی به اهداف ناشایست ، ممنوع است .

ص: 221

و لاتتخذوا أيمَنكم دخلاً بينكم

برداشت فوق، با الغای خصوصیت از «ایمان» و تعمیم آن به همه ارزشها و مقدسات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 5

5- انسان، در معرض خطر دستاویز قرار دادن ارزش های معنوی برای دستیابی به مادیات

و لاتشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً

509- شرایط ارزش شعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 1

1 - ارزش شعر، در پرتو ایمان، عمل صالح و یاد خداوند

و الشعراء يتبعهم الغاوان... إلا الذين ءامنوا... وذكروا الله كثيراً

510- شرایط ارزش هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 8

8- در راه خدا بودن هجرت، شرط ارزشمندی آن

هاجروا في الله

«فی» احتمال دارد به همان معنای خودش باشد و بنابراین مراد از آن می تواند «فی سبیل الله» باشد.

511- شعر بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 225 - 3

3 - شعر بی ملاک و بی هدف، شعری پست و بی ارزش است.

و الشعراء يتبعهم الغاون . ألم تر أنّهم فى كلّ واد يهيمون

512- شناخت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 112 - 10

ص: 222

10_ لزوم شناساندن ارزش ها به فرد و جامعه قبل از مبارزه با حرکت ها و اندیشه های ضد ارزشی آنان *

الأمرون بالمعروف و الناهون عن المنکر

برداشت فوق، بدین احتمال است که تقدم لفظی امر به معروف و نهی از منکر، اشاره به تقدم حقیقی و عملی آن داشته باشد.

513- ضد ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 216 - 2

2_ جنگ و خونریزی ، امری ناخوشایند برای انسان

کتب علیکم القتال و هو کفر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 221 - 4

4_ ایمان ، ملاک و اساس ارجمندی و شرک ، مایه سقوط و بی ارزشی است .

و لا تنکحوا المشرکات ... و لامة مؤمنة خیر من مشرکه ... و لا تنکحوا المشرکین حتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 164 - 13

13_ هواپرستی و رواج ضد ارزش ها ، جهل و محرومیت از تعالیم دین ، از جلوه های گمراهی مردم ، پیش از ظهور پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یزگیهم و یعلمهم الکتب و الحکمه و ان كانوا من قبل لفی ضلال مبین

514- ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 56 - 5

5_ پیمان شکنی ، کرداری بس ناروا و زشت

إن شر الدواب . . . ثم ينقضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 18

18_ ناچیز و بی ارزش بودن هر آنچه (دنیا و لذائذ و زخارف آن و . . .) در مقابل از دادن دین و رهاسازی کتاب آسمانی و بیوفایی به پیمان الهی باشد .

و اشتروا به ثمناً قليلاً

آنچه عالمان اهل کتاب در مقابل دین فروشی می گرفتند، به اعتقاد خودشان اندک نبوده است ؛ چون با کتمان حقایق پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خواسته های دنیوی، ریاست بر مردم و . . . می رسیدند ؛ ولی در عین حال خداوند همه آنها را به بی ارزشی و ناچیزی

ص: 223

توصیف کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 1

1 - بی ارزشی بهره ها و قدرت محدود کافران در دنیا ، نسبت به نعمت جاودانه بهشت

متاع قليل ثم ماويهم جهنم .. لكن الذين اتقوا ربهم لهم جنات ... خالدین فیہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 25 - 8

8 - زندگی با فاسقان ، دشوار و ناخوشایند بر بندگان شایسته خداوند

فأفرق بیننا و بین القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 2

2 - ظلم موجب کاهش مرتبه و ارزش ایمان می شود.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 35 - 5

5 - آمیختن عبادت و نیایش به اموری لغو و بیهوده ، امری ناروا و بس نکوهیده

و ما کان صلاتهم عند البیت إلا مکاء و تصدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 18 - 6

6 - ادا نکردن حق نعمت های فراوان خداوند ، نوعی نقصان و کاستی و سزاوار توبیخ و سرزنش است .

و إن تعدّوا نعمه الله لاتحصوها إن الله لغفور رحیم

ذکر «إن الله لغفور» پس از بیان نعمتهای فراوان خداوند، احتمال دارد از این جهت باشد که ادا نشدن شایسته حق نعمتهای خداوند، نوعی نقصان تلقی می شود و از این جهت، مایه توبیخ است. عبارت «إن الله لغفور» بیان کننده ضمنی آن نقصان و کاستی است که خداوند آن را مورد بخشایش خویش قرار می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 37

37- پندار مزیت های بی جا برای خود و ناهنجار دیدن سیمای بی نوایان ، از ویژگی های رهبران نالایق و مایه بی ارزشی رهنمود های آنان است .

و لاتطع من .. . کان أمره فرطاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 224

7- تمایلات و هوس های نفسانی ، در ضدیت با حق

و لو اتبع الحق أهواءهم لفسدت السموت و الأرض

515- ظالمان و ارزش هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 41 - 13

13- ظالمان ، از ارزش و اجرت هجرت در راه خدا بی خبرند .

من بعد ما ظلموا .. لو كانوا يعلمون

برداشت فوق بنابراین احتمال است که مرجع ضمیر «یعلمون» فاعل محذوف فعل «ظلموا» باشد.

516- عبادت بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 26 - 8

8- عبادت های آلوده به شرک ، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

أن لاشرک بی شیئاً

517- عفو با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- نساء - 4 - 149 - 9

9_ عفو ، در عین قدرت بر انتقام ، تخلق به اخلاق الهی است .

أو تعفوا عن سوء فإنّ الله كان عفواً قديراً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «فان الله ..»، جانشین جواب شرط بوده و تقدیر کلام را این گونه بدانیم «ان تعفوا عن سوء فقد تخلقتم باخلاق الله ان الله كان عفواً قديراً» یعنی اگر خطای دیگران را نادیده انگارید، به صفتی از صفات خداوند متخلق شده اید که آن، عفو در عین قدرت است.

518- عقلانیت دفاع از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 5

5- دفاع از ارزش ها و جهاد در راه خداوند ، مورد تأیید عقل و فطرت سلیم

ص: 225

برداشت یاد شده بنابر این نکته است که «قول معروف» خبر برای مبتدای محذوف باشد؛ یعنی، دستور قتال که در آیات پیشین بیان شده، دستوری شناخته شده از نظر عقل و فطرت است که بشر را به دفاع از ارزش ها و طرد دشمنان مهاجم فرامی خواند.

519- علم به پوچی ارزش های مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 4 - 2

2- آگاهی تمام مردم، از بی پایه بودن امتیازات مادی، هنگام حسابرسی نعمت ها در قیامت

ثمّ کلاً سوف تعلمون

آخرین آیه سوره، بیانگر زمانی است که مفاد «سوف تعلمون» تحقق می یابد.

520- عمل با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 6

6_ جلب رضای الهی، ملاک ارزشمندی اعمال در پیشگاه خداوند

و من یفعل ذلک ابتغاء مرضات اللّٰه

521- عمل به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 15

15 - ارزش مفاهیم نیکو، به تحقق یافتن آنها در انسانهاست .

ولکن البر من اتقى

توصیف «برّ» (نیکی) به کسی که تقواییشه باشد - با اینکه برحسب ظاهر باید گفته شود نیکی به تقواییشگی است - اشاره به این معنا دارد که: تقوا آن گاه سزاوار است به نیک بودن توصیف شود که در افراد محقق شود. (اقتباس از المیزان)

522- عمل صالح بی ارزش

8 - اعمال نیکی که جهت خدایی (حسن فاعلی) ندارد، بی ثمر و فاقد ارزش است.

والذین کفروا أعم لهم کسراب بقیعه یحسبه الظمأن ماء حتی إذا جاءه لم یجدہ شیئاً

مقصود از اعمال کافران در آیه شریفه کردار خوب آنان است؛ چرا که اعمال بد نتیجه خوبی ندارد تا گفته شود که مثل سراب بی فایده است. اما جهت خدایی و حسن فاعلی اعمال، از وصف «الذین کفروا» استفاده شده است؛ یعنی، چون خدا را انکار می کنند و برای او کار نمی کنند اعمالشان بی ثمر است.

523- عوامل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 8

8 - تحمل دشواری ها در راه دین ، محفوظ در نزد خدا و مایه ارجمندی

قالوا لاضير لنا إلى ربنا منقلبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که اگر رنج ها تأثیری در سرنوشت انسان و تقرب وی به خدا نداشت، خود زبانی انکارناپذیر بود.

524- عوامل پیدایش ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 15

15 - توافق گروهی از مردم بر عقیده و رفتاری، زمینه پذیرش آن عقیده و رفتار به عنوان ارزش است.

كذلك زيننا لكل أمة عملهم

525- عوامل تغییر ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 56 - 10

10 - دگرگونی ارزش ها ، در جامعه فساد زده و منحرف

قالوا أخرجوا آل لوط .. . إنهم أناس يتطهرون

در جامعه فسادزده قوم لوط، پاکی و پارسایی مورد ریشخند واقع شده و پاکدامنان آن جامعه (لوط و خاندانش) به جرم طهارت، محاکمه و محکوم شدند.

526- عوامل حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 7

7 - عقیده به معاد ، عاملی نیرومند در پابندی انسان به ارزش ها و تحمل دشواری های ناشی از تعهد به آنها

ص: 227

قالوا لاضير ائنا إلى ربنا متقلبون

527- عوامل فهم ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 12

12- بالا بردن سطح آگاهی ها و دانش ها ، وسیله فهم بهتر ارزش های برتر الهی و سود و زیان حقیقی

و لا تشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم إن كنتم تعلمون

528- عوامل کاهش ارزش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 2

2_ ظلم موجب کاهش مرتبه و ارزش ایمان می شود.

الذين ءامنوا و لم يلبسوا إيمانهم بظلم

529- عوامل مؤثر در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 4

4_ تأثیر نیت و انگیزه انسان در ارزش اعمال و انفاقهایش نزد خداوند

ما ينفق مغرمًا .. و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوات الرسول ألا إنها قربه

530- فاقدان ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 91 - 25

25_ کسانی که آگاهانه و از سر عناد و لجاجت حقایق را منکر شوند، فاقد ارزش هستند.

ما أنزل الله علی بشر .. قل الله ثم ذرهم فی خوضهم يلعبون

کاربرد واژه «ذر» در مواردی است که چیزی را به جهت حقارت و بی ارزشی آن رها کرده و از آن بگذرند. آیه شریفه نیز در مقام فرمان به ترک مخاصمه با یهودیانی که به جهت عناد با پیامبر (صلی الله علیه و آله) اصل نزول وحی بر بشر را منکر شده اند، این واژه را به کار برده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 228

6_ برخی از انسان ها ، فاقد حرمت و ارزش انسانی و مستحق نابودی اند .

و لا يقتلون النفس التي حرم الله إلا بالحقّ

531- فقدان ارزش انسانیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 22 - 5

5_ انسانهایی که حقایق دینی را نپذیرند ، فاقد ارزش انسانی هستند .

إن شر الدواب عند الله الصم البكم الذين لا يعقلون

532- فطرت دفاع از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 5

5- دفاع از ارزش ها و جهاد در راه خداوند ، مورد تأیید عقل و فطرت سلیم

طاعه و قول معروف

برداشت یاد شده بنابر این نکته است که «قول معروف» خبر برای مبتدای محذوف باشد؛ یعنی، دستور قتال که در آیات پیشین بیان شده، دستوری شناخته شده از نظر عقل و فطرت است که بشر را به دفاع از ارزش ها و طرد دشمنان مهاجم فرامی خواند.

533- قرض با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 2

2 - قرض دادن به خدا ، قرضی نیکو و با ارزش در نزد او

إن تقرضوا الله قرضاً حسناً

وصف «حسناً» می تواند توضیحی و یا تخصیصی باشد. برداشت یاد شده، برپایه احتمال اول است.

534- کسب بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 79 - 12

12 - هر درآمدی که از طریق بدعتگذاری و دین سازی به دست آید - هر چند فراوان باشد - ناچیز و بی ارزش است .

لیستروا به ثمناً قليلا

ص: 229

ظاهر این است که «قلیلاً» صفت توضیحی برای «ثمناً» باشد. بنابراین «ثمناً قلیلاً» به این معناست که: هر ثمنی در قبال دین سازی گرفته شود، ناچیز است هر چند به ظاهر فراوان باشد.

535- کم ارزشی کردن مال دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 20، 25

20_ شعیب از قوم خویش خواست تا به هنگام خرید، اجناس مردم را کم تعدادتر و کم ارزشتر از آنچه هست جلوه ندهند.

و لا تبخسوا الناس اشیاءهم

«بخس» به این معناست که چیزی را کمتر از واقع و حقیقتش نشان دهند. در مفردات آمده است: «بخس» یعنی چیزی را ظالمانه ناقص شمردن.

25_ کمفروشی و کم مقدار و کم ارزش جلوه دادن اجناس مردم، حرام و از مصادیق فسادانگیزی در زمین است.

فأوفوا الكيل و الميزان و لا تبخسوا الناس اشیاءهم و لا تقسدوا فی الأرض

536- مبارزه با ضد ارزشی ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 10، 11

10_ لزوم شناساندن ارزش ها به فرد و جامعه قبل از مبارزه با حرکت ها و اندیشه های ضد ارزشی آنان *

الأمر بالمعروف و الناهون عن المنکر

برداشت فوق، بدین احتمال است که تقدم لفظی امر به معروف و نهی از منکر، اشاره به تقدم حقیقی و عملی آن داشته باشد.

11_ ترویج ارزش ها و مبارزه با ضد ارزش ها، دو عنصر متلازم با هم

الأمر بالمعروف و الناهون عن المنکر

با توجه به اینکه در بیشتر موارد قرآنی این دو عنصر در کنار یکدیگر آمده است، برداشت فوق استفاده می شود.

537- معبود با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ خداوند ، تنها معبود شایسته پرستش

اللّٰه لا اله الا هو

ص: 230

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 8,14

8 - برخورداری از امکانات دنیا ، ملاک سنجش شخصیت افراد از دیدگاه کافران

زین للذین . . . و یسخرن من الذین امنوا

چون کافران فریفته دنیا هستند، لذا هر کسی که برخوردار از آن نباشد - که مؤمنان صدر اسلام غالباً تهدست بودند - به نظرشان حقیر می آید.

14 - تقوا ، ملاک ارزش واقعی افراد

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 29

29 - پایداری و ثبات در ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نزد خداوند

و من یرتدکم منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

اعمال آنان که در ایمانشان راسخ نبودند و سرانجام مرتد شوند، حبط می شود و فاقد ارزش می گردد. بنابراین از ملاکهای ارزش اعمال، ثبات در ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 4,5

4 - ارزش هجرت و جهاد ، هنگامی است که در راه خداوند باشد .

و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه

5 - اهمیت و ارزش هجرت و جهاد در راه خدا ، و برتری مهاجران مجاهد بر سایر مؤمنان

ان الذین امنوا و الذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه

به نظر می رسد تکرار موصول، دلالت بر ارزشمندی ایمان داشته باشد؛ اگر چه همراه با جهاد و هجرت نباشد؛ اما آنگاه که توأم با هجرت و جهاد باشد، ارزش و اهمیتی برتر می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 20، 18، 13، 8، 7، 4

4_ ایمان، ملاک و اساس ارجمندی و شرک، مایه سقوط و بی ارزشی است.

و لا تنکحوا المشرکات... و لامة مؤمنه خیر من مشرکه... و لا تنکحوا المشرکین حتی

7_ برتری بردگان مؤمن بر آزادگان مشرک

و لامة مؤمنه خیر من مشرکه... و لعبد مؤمن خیر من مشرک

8_ برده مؤمن برای همسری زن مسلمان شایسته تر است از آزاد مرد مشرک؛ هر چند ظاهری فریبنده داشته باشد.

و لعبد مؤمن خیر من مشرک و لو اعجبیکم

13_ ارزش و شخصیت بردگان با ایمان، از دیدگاه قرآن

و لامة مؤمنه خیر من مشرکه... و لعبد مؤمن خیر من مشرک

18_ ثمره و نتیجه عمل، از ملاک های ارزشگذاری

ص: 231

و لامة مؤمنه خير من مشرکه . . . اولئک يدعون الی النار

20_ اولویّت دفع مفسده بر جلب منفعت *

اولئک يدعون الی النار و اللّٰه يدعوا الی الجنّٰه و المغفره

در ازدواج مؤمن با مشرک اگر چه احتمال ایمان آوردن مشرک و به دست آوردن ثواب عظیم ارشاد و هدایت کافر هست (منفعت); اما خطر ارتداد مؤمن نیز هست (مفسده). و خداوند با نهي از ازدواج با مشرک، دفع مفسده را بر جلب منفعت اولویّت داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 238 - 10

10_ طاعت و خضوع در برابر خداوند ، ملاکی برای ارزشگذاری رفتار آدمی

و قوموا لله قانتین

از اینکه خداوند امر می کند که قیام، همراه «قنوت» باشد، معلوم می شود که حرکت و عمل برای خدا آنگاه که خالی از خضوع در برابر او باشد، فاقد ارزش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 243 - 16

16_ گرایش اکثریت مردم ، ملاک ارزش نیست .

و لکنّ اکثر النّاس لا یشکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 4

4_ در راه خدا بودنِ عمل ، ملاک ارزش آن

و قاتلوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 9

9_ « فی سبیل اللّٰه » بودن ، ملاک ارزش پیکار

ابعث لنا ملکاً نقاتل فی سبیل اللّٰه .. و ما لنا الا نقاتل فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 16

16_ برتری نیروهای کیفی ، در عملیات نظامی بر نیروهای کمی

فشربوا منه الا قليلا منهم فلما جاوزه هوو الذین امنوا معه

با توجه به اینکه طالبوت پس از امتحان نیروهایش، بیشتر آنان را طرد نمود و با همان عدّه قلیل (نیروهای کیفی) به پیروزی رسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 2

2_ ارزش انفاق ، در گرو در راه خدا بودن آن

ص: 232

ينفقون اموالهم في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 262 - 1,2,7

1 - ارزش انفاق در گرو در راه خدا بودن آن است .

الَّذِينَ ينفقون اموالهم في سبيل الله

2 - عاری بودن انفاق از هر گونه منت و آزار - چه هنگام پرداخت و چه پس از آن - ، از شرایط ارزشمندی ، قبولی و پاداش در مقابل آن

الَّذِينَ ينفقون .. ثم لا يتبعون ما انفقوا متاً ولا اذی

7 - منت و آزار - چه در هنگام عمل و چه پس از آن - ، از بین برنده ارزش اعمال نیک

ثم لا يتبعون ما انفقوا متاً ولا اذی

از فعل مضارع «لا يتبعون» به دست می آید که نباید انفاق (و یا هر عمل خیری) در هیچ زمانی منت و یا آزاری را در پی داشته باشد؛ چون فعل مضارع دلالت بر استمرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 263 - 6

6 - برتری حفظ شخصیت انسان ها در مقایسه با تأمین اقتصادی آنان

قول معروف و مغفره خیر من صدقه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 265 - 10

10 - نقش نیت (حُسن فاعلی) ، در ارزشمندی اعمال نیک (حُسن فعلی)

و مثل الَّذِينَ ينفقون اموالهم ابتغاء مرضات الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 2,3,9

2_ الهی بودن هدف و مسیر حرکت ، ملاک ارزش اعمال آدمی

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متمّ لمغفره من اللّٰه ورحمه

مسلماً انسانها یا می میرند و یا کشته می شوند، بنابراین آنچه دارای ارزش است و سعادت آدمی را در پی دارد، معنایی است که از «فی سبیل اللّٰه» به دست می آید که از آن تعبیر به الهی بودن هدف و مسیر حرکت شده است.

3_ نفس هدف در تعیین رفتار و کردار انسانها

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متمّ لمغفره من اللّٰه ورحمه

9_ ارزش والاتر ماندگای در دنیا و ثروت اندوزی ، بر شهادت و رحمت و آمرزش الهی ، در پندار غلط کفرپیشگان

لو كانوا عندنا ما ماتوا و ما قتلوا .. لمغفره من اللّٰه ورحمه خیر ممّا یجمعون

جمله «لو كانوا ..» شیفتگی کفرپیشگان را نسبت به ماندگاری در دنیا بیان می کند، و جمله «خیر ممّا یجمعون» هدف و یا عاقبت از ماندگاری را توضیح می دهد. یعنی هدف کفرپیشگان از ماندگاری در دنیا به چنگ آوردن منافع دنیوی و ثروت اندوزی است و آنان این منافع گذرا را بالاتر از رحمت و آمرزش الهی می پندارند و لذا بر کشته های در راه خدا تأسف می خورند.

ص: 233

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 6

6_ انگیزه های الهی ، ملاک ارزش جنگ ها و نبردها

قاتلوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 6 - 13

13_ اعتبار عرف ، در تعیین مقدار ارزش کار

فلیاکل بالمعروف

کلمه «بالمعروف»، یعنی متعارف و مورد پسند مردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 19 - 12

12_ عُرف (نظر عموم مردم) تعیین کننده معاشرت های پسندیده

و عاشروهنّ بالمعروف

مراد از «معروف»، امری است که مردم در اجتماع خویش به نیکی می شناسند و مورد انکار قرار نمی دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 4

4_ خلوص ، شرط ارزشمندی انفاق

و الذین ینفقون اموالهم رءاء الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 4

4_ ارزشمندی انفاق ، مشروط به ایمان به خدا و قیامت است .

ماذا عليهم لو امنوا بالله و اليوم الاخر و انفقوا

علی رغم اینکه بحث آیات گذشته درباره انفاق و مسائل مربوط به آن بود، مطرح ساختن ایمان به خدا و قیامت پیش از امر به انفاق می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 5

5_ در راه خدا بودن ، امتیاز جهاد اسلامی بر دیگر نبردها

فلیقاتل فی سبیل اللّٰه .. و من یقاتل فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 3

ص: 234

3_ ارزشمندی تشویق مردم به جهاد در راه خدا

و حَرَّضَ الْمُؤْمِنِينَ .. من يشفع شفاعه حسنه يكن له نصيب منها

چون تحریک مردم به جهاد، «شفاعه حسنه» نامیده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 87 - 9

9_ راستگویی ، از ارزش ها و ملاک های فضیلت و کمال است .

و من اصدق من الله حديثا

توصیف خداوند به راستگوترین راستگویان، دلالت بر ارزش والای راستگویی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 95 - 5, 6, 12

5_ خداوند ، برتری دهنده مقام جهادگران با مال و جان بر بازنشستگان از جنگ

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ فِي رَجَعٍ

6_ جهاد با مال و جان ، باید معیاری در واگذاری مقام ها و منصب ها به افراد باشد .

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ فِي رَجَعٍ

با توجه به اینکه هر کس را خدا برتری دهد، جامعه اسلامی نیز باید برای او برتری قائل بشود.

12_ جهاد با مال و جان ، از برترین ارزش ها در نظام ارزشی اسلام

لايستوى القاعدون .. و المجاهدون ... بأموالهم و انفسهم فضل الله المجاهدين بام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 10

10_ هجرت ، مایه احیای ارزش های الهی

انّ الدّین ... ظالمی انفسهم ... قالوا لم تكن ارض الله واسعه فتهاجروا فيها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 6

6_ ارزش هجرت ، در گرو خدایی بودن آن

و من يهاجر في سبيل الله ... و من يخرج من بيته مهاجراً الى الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 4،6

4_ اعمال و رفتار نیک آدمی باید همواره برای خدا و جلب رضایت او انجام گیرد .

و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه أجراً عظيماً

6_ جلب رضای الهی ، ملاک ارزشمندی اعمال در پیشگاه خداوند

و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله

ص: 235

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 4

4_ منزلت و جایگاه اخروی انسان ها ، در گرو اعمال ایشان است ، نه ادعا ها و آرزو های خیالی آنان !

لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتب من يعمل سوءاً یجز به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 4

4_ ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ؛ نه جنسیت ایشان .

و من یعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 9

9_ کسانی را که خداوند به دوستی خویش برگزید ، بهترین الگو برای پیروی مردم هستند .

و اتبع مله ابرهیم حنیفاً و اتخذ الله ابرهیم خلیلاً

جمله «اتخذ الله ..» به منزله علت برای «اتبع مله ابرهیم»، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 19

19_ مصالحه زن و شوهر در حقوق همسری در صورتی ارزشمند است که بر پایه احسان و تقوا باشد .

و الصلح خیر .. و إن تحسنوا و تقوا فإن الله کان بما تعملون خبیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 19

19_ ارزشمندی مالکیت و ثمردهی آن در گرو علم و حکمت

فان لله ما فی السموت و الارض و کان الله علیماً حکیماً

یادآوری علم و حکمت خداوند پس از بیان مالکیت مطلق خداوند، می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ماده - 5 - 8 - 15

15 _ تقوا ، ملاک ارزشگذاری در پیشگاه خداوند

اعدلوا هو اقرب للتقوی

چون خداوند برای ترغیب به عدالت آن را وسیله ای برای نیل به تقوا به شمار آورده، معلوم می شود هدف اصلی از اوامر الهی رسیدن انسانها به تقواست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ماده - 5 - 12 - 16

16 _ انفاق ، باید در راه خدا باشد .

ص: 236

لئن . . . و اقرضتم الله قرضاً حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 45 - 24

24_ احكام قضايی و قوانين الهی ، عادلانه و به دور از هرگونه ستم

و من لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 50 - 13

13_ نظام برخاسته از وحی الهی ، بهترین نظام حکومتی و قضایی

و من احسن من الله حكماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 14

14_ ايمان ، ناسازگار با فروتنی در برابر کافران

يأبها الذين ءامنوا من يرتد .. اعزه على الكفرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 39

39_ محبوب خدا بودن ، معیاری برای ارزشیابی انسان ها و عملکردشان

والله لا يحب المفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 4

4_ پایبندی به کتاب های آسمانی و ادیان الهی _ نه مجرد انتساب به آن _ ، تعیین کننده ارزشمندی جوامع

ياهل الكتب لستم على شيء حتى تقيموا التوریه و الانجیل

مخاطب قرار دادن یهود و نصارا با عنوان اهل کتاب و سپس تعیین ملاک ارجمندی یعنی پابندی به کتب آسمانی، اشاره به این است که صرف انتساب به دین و آیین الهی کارساز نیست، بلکه پابندی به آن موجب ارجمندی خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 104 - 2

2_ ارزش و تعالی انسان در سایه پیروی از قرآن و رسول خدا (صلی الله علیه و آله) است .

وإذا قیل لهم تعالوا

به کارگیری کلمه «تعالوا» که از ریشه «علو» به معنای بالا است می تواند اشاره به این باشد که تعالی واقعی انسان با گرایش به دستورات خدا و رسول او امکان پذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 237

3_ حق شنوایی و بیان حقایق و معارف دین و درک آنها، از ملاک های ارزش و کرامت آدمی در پیشگاه خداوند

إن شر الدواب عند الله الصم البکم الذین لا یعقلون

کلمه «دواب»، به معنای بهائم و یا جنبندگان، برای اشاره به این است که توصیف شدگان به منزله حیوانات هستند و ارزش نام انسان را ندارند.

539- ملاک ارزش احسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 81 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است.

إنا کذلک نجزی المحسنین . إنه من عبادنا المؤمنین

توصیف نوح(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت به پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان نیز بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 111 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است.

کذلک نجزی المحسنین . إنه من عبادنا المؤمنین

توصیف ابراهیم(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن در پیشگاه خداوند نیست؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 122 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است.

إنا کذلک نجزی المحسنین . إتهما من عبادنا المؤمنین

توصیف موسی و هارون (علیهما السلام) به عابد و مؤمن بودن _ افزون بر محسن بودن _ می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت در پیشگاه خدا نمی شود؛ بلکه افزون بر آن، باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 132 - 5

5- ارزش احسان و نیکوکاری، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است.

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

توصیف الیاس پیامبر، به عابد و مؤمن بودن _ افزون بر محسن بودن _ می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن، در پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن، باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

ص: 238

540- ملاک ارزش ادعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 111 - 9

9- ادعا های بدون برهان ، فاقد ارزش و اعتبار است .

قل هاتوا برهنکم إن کنتم صدقین

مفهوم جمله شرطیه «إن کنتم صادقین» (اگر در ادعای خویش صادق هستید) این است که: نبود برهان، حاکی از بی ارزشی ادعاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 20 - 9

9- هرگونه ادعا ، باید مستند به علم و آگاهی باشد .

وقالوا لو شاء الرحمن .. ما لهم بذلك من علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 38 - 5

5- ارزش و اعتبار هر عقیده و ادعا ، مبتنی بر ارائه دلیل و اقامه برهان

فلیأت .. بسطن مبین

541- ملاک ارزش استقامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 7 - 4

4- ارزشمندی صبر و پایداری در انجام دادن رسالت الهی و تبلیغ دین ، بسته به خلوص و جهت خدایی آن است .

و لربک فاصبر

542- ملاک ارزش امکانات مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- برخورداری از امکانات زندگی و وسایل معیشت ، بدون بهره مندی از ایمان و دین داری ، بی ارزش در نظام ارزشی قرآن

و مهّدت له تمهیداً

ص: 239

543- ملاک ارزش انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 76 - 5

5- ارزش واقعی انسان ، به سودمند بودن و اثر آفرینی مثبت اوست .

اینما یوجّه لایات بخیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 3

3 - ارزش و مرتبت انسان در پیشگاه خداوند ، در گرو ایمان و عمل صالح است .

أم حسب الذین . . . أن نجعلهم كالذین ءامنوا و عملوا الصالحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 19 - 12

12- ایمان ، ملاک ارزش و ارجمندی انسان ، بی هیچ تفاوت میان مردان و زنان

و استغفر . . . و للمؤمنین و المؤمنات

قرار گرفتن «مؤمنات» در کنار «مؤمنین» و یاد کردن از آن دو با وصف ایمان، می رساند که تمام ارزش و ارجمندی آنان، بر محور ایمان است و در این راستا هر دو مشمول دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 2 - 4

4 - انسان های دارای نفس لؤّامه ، بسی ارجمند در پیشگاه خداوند

و لاأقسم بالنفس اللؤّامه

544- ملاک ارزش انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 2 - 6

6 - نقص عضو، از شخصیت و ارزش انسان نمی‌کاهد.

عبس و تولی. أن جاءه الأعمی

545- ملاک ارزش انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 14

14 - ارزشمندی انفاق، در گرو مقدار آن نیست.

ص: 240

و الذين لا يجدون إلا جهدهم . . . و لهم عذاب أليم

از اینکه انفاق اندک تهیدستان، اختصاص به ذکر یافته و مورد عنایت خاص خدا قرار گرفته است، استفاده می شود که: ارزش انفاق به کمی و زیادی آن نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 4

4_ تأثیر نیت و انگیزه انسان در ارزش اعمال و انفاقهایش نزد خداوند

ما ينفق مغرمًا . . . و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوات الرسول ألا إنها قربة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 4

4- ارزش انفاق و پرداخت مال ، در گرو در راه خدا بودن آن است .

تدعون لتتفقوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 14

14 - انفاق ، در صورتی پیش خداوند ارزش دارد که از شخص مؤمن به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) انجام بگیرد .

فالذين ءامنوا منكم و أنفقوا لهم أجر كبير

قید «منکم» بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 18، 17، 2

2 - در راه خدا بودن ، شرط باروری و ارزشمندی انفاق است .

و ما لكم ألا تتفقوا في سبيل الله

مطلب یاد شده، از قید «فی سبیل الله» استفاده می شود.

17 - نقش خلوص و نداشتن چشمداشت مادی، در ارزشمندی و باروری جهاد و انفاق

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق_تل

تفاوت جهاد و انفاق پیش از فتح مکه و پس از آن، می تواند به این خاطر باشد که مسلمانان پیش از فتح، بدون چشمداشت مادی (به دست آوردن غنایم جنگی و ..) و با خلوص به جهاد و انفاق روی آوردند؛ ولی کسانی که پس از فتح مکه چنین اقدامی کردند، شاید به غنایم و دیگر منافع مادی آن امید داشتند.

18 - ارزش جهاد و انفاق در پیشگاه خداوند، در گرو همراه بودن آن با ایمان است.

لايستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق_تل

قید «منکم» بیانگر مطلب فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 11 - 4

4 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در انفاق

ص: 241

من ذا الذي يقرض الله قرضًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» قید تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت) انفاق کننده و حسن فعلی (پرداخت کالای مرغوب) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 3

3 - مرغوب بودن کالای مورد انفاق و خلوص نیت انفاق کننده، دو عنصر لازم در انفاق

إن تقرضوا الله قرضًا حسنًا

در صورتی که وصف «حسنًا» تخصیصی باشد، ناظر به حسن فاعلی (خلوص نیت انفاق کننده) و حسن فعلی (مرغوب بودن کالای مورد انفاق) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 9 - 3

3 - خلوص و جهت خدایی داشتن، شرط ارزشمندی ایثار و انفاق به محرومان جامعه است.

إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَانْرِيْدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكُورًا

قید «لوجه الله..» حکایت از این حقیقت دارد که ستایش خداوند از ابرار (و يطعمون الطعام على حبه...)، صرفاً به جهت اطعام و انفاق آنان نیست؛ بلکه به دلیل توأم بودن آن، با اخلاص و جهت خدایی داشتن آن است.

546- ملاک ارزش ایثار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 31

31- ارزش هر ایثار و مبارزه ای، به این است که در راه خدا و برای خدا باشد.

و الذين قتلوا في سبيل الله

قید «فی سبیل الله»، بیانگر معنای بالا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - خلوص و جهت‌خدایی داشتن، شرط ارزشمندی ایثار و انفاق به محرومان جامعه است.

إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَانزِيدَ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا

قید «لوجه الله..» حکایت از این حقیقت دارد که ستایش خداوند از ابرار (و يطعمون الطعام على حبه...)، صرفاً به جهت اطعام و انفاق آنان نیست؛ بلکه به دلیل توأم بودن آن، با اخلاص و جهت‌خدایی داشتن آن است.

ص: 242

547- ملاک ارزش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 6

6 - ایمان آمیخته به عمل صالح ، دارای ارزش در بینش الهی

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 10

10 - عمل صالح ، موجب ارزشمندی ایمان ، عقاید و اندیشه های درست و سبب باروری آنها است .

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر فاعلی (در «یرفع») به «عمل صالح» و ضمیر مفعولی (یرفعه) به «الکلم الطیب» بازگردد. گفتنی است «رفع» (مانند «صعود») در این آیه، کنایه از ارزشمندی و باروری می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 5

5 - ارزش ایمان ، به همراهی آن با عمل است .

الَّذِينَ ءَامَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 86 - 7

7 - ایمان متکی بر علم و آگاهی ، دارای ارزش و اهمیت

مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

تعبیر «و هم يعلمون» بیانگر متکی بودن شهادت بر علم و آگاهی و مصداق مورد نظر از «الحق»، ایمان به خدا و دیگر حقایق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ارزش و ثمربخشی اقرار به توحید ، در گرو پایداری در برابر عوامل شرک و گناه

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«فلا» بیانگر نتیجه حقیقتی است که از دو عنصر به هم پیوسته تشکیل شده است: 1_ اقرار به توحید؛ 2_ استقامت در طریق آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 3

3 - ایمان های متزلزل و مقطعی ، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

يٰۤأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

ص: 243

548- ملاک ارزش بیش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 104 - 8

8 - فاصله دیدگاه ها با واقع ، معیاری در ارزش یابی و ارزش گذاری آنها است .

إذ يقول أمثلهم طريقة إن لبثتم إلا يومًا

549- ملاک ارزش تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 3

3 - تقواییبشگی ، در صورتی ارزشمند است که با پیروی کامل از دستورات ، سیره و سلوک پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) همراه باشد .

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وءَامَنُوا بِرَسُولِهِ

برخی از مفسران، مقصود از «آمنوا برسوله» را، تبعیت تام و اطاعت کامل از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) دانسته اند؛ به دلیل آن که خطاب در آن متوجه کسانی است که به خدا و رسول او ایمان دارند. بر این اساس، عطف «آمنوا برسوله» بر «اتَّقُوا اللَّهَ» بیانگر برداشت یاد شده است.

550- ملاک ارزش ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 15 - 10

10 - غنا و ثروت همراه با جود و بخشش ، شایسته ستایش و مدح است .

وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 12 - 3

3 - برخورداری از اموال و ثروت بدون ایمان و دین داری ، بی ارزش در نظام ارزشی قرآن

و جعلت له مالا ممدودًا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه، درصدد محکوم کردن کسی است که از ثروت و اموال برخوردار بوده؛ ولی از ایمان بی بهره است و در مقابل دین، موضع مخالف گرفته است.

551- ملاک ارزش جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 8

ص: 244

8 - در راه خدا بودن ، ملاک ارزش هر جهاد و ایثار

وَجْهًا هَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 15, 17, 18

15 - جهاد در راه خدا و شرکت در جنگ ، در شرایط سخت و پیش از نمایان شدن آثار پیروزی ، بسی ارزشمندتر از جهاد و جنگ ، پس از پیروزی و شرایط آسان دوران قدرتمندی است .

لَا يَسْتَوِي مَنْكُم مَّنْ أَنْفَقَ... وَقَوْلُ تِلْكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَوْلِ تِلْ

17 - نقش خلوص و نداشتن چشمداشت مادی ، در ارزشمندی و باروری جهاد و انفاق

لَا يَسْتَوِي مَنْكُم مَّنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَوْلِ تِلْ

تفاوت جهاد و انفاق پیش از فتح مکه و پس از آن، می تواند به این خاطر باشد که مسلمانان پیش از فتح، بدون چشمداشت مادی (به دست آوردن غنائم جنگی و ..) و با خلوص به جهاد و انفاق روی آوردند؛ ولی کسانی که پس از فتح مکه چنین اقدامی کردند، شاید به غنائم و دیگر منافع مادی آن امید داشتند.

18 - ارزش جهاد و انفاق در پیشگاه خداوند ، در گرو همراه بودن آن با ایمان است .

لَا يَسْتَوِي مَنْكُم مَّنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَوْلِ تِلْ

قید «منکم» بیانگر مطلب فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 16

16 - ارزش هجرت و جهاد ، به انجام گرفتن آن در راه خدا و برای خشنودی او است .

إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهًا فَآ فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي

تعبیر «خرجتم»، چنانچه بیانگر هجرت مسلمانان از مکه به مدینه باشد، عنوان «جهاد» نیز بر آن انطباق می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 6

6- ارزش جهاد به این است که در راه خدا و جلب رضای او باشد و نه دستیابی به منافع مادی .

الذین یقـتلون فی سبیلہ

قید «فی سبیلہ» می رساند که انگیزه کسی که در جهاد شرکت می کند، تنها باید برای اعتلا بخشیدن به دین خدا بوده و از انگیزه های مادی (مانند غنیمت و ..) مبرا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 8

8- ارزش جهاد ، به این است که در راه خدا و برای جلب رضای او باشد .

تجـهدون فی سبیل اللّٰه

قید «فی سبیل اللّٰه» بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 245

552- ملاک ارزش حکومت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 12

12_ ارجمندی حکومت مداران تنها در گرو تقوایبشگی آنان است .

و العقبه للمتقين

چنانچه مراد از «العقبه» عاقبت نیک باشد، هدف از آوردن جمله «العقبه للمتقين» پس از اشاره به اینکه مؤمنان بنی اسرائیل به حکومت خواهند رسید، بیان این حقیقت است که حاکمیت یافتن مؤمنان برای آنان سعادت آفرین نیست، مگر اینکه اهل تقوا باشند و در حاکمیت خویش تقوا را رعایت کنند.

553- ملاک ارزش رفاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 24 - 4

4- توجه به فرجام اخروی ، دارای نقشی اساسی ، در ارزش گذاری رفاه و آسایش دنیوی است .

نمَتَّعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ

قلیل بودن بهره‌وری کافران از دنیا، چه بسا به خاطر گرفتاری آنان به عذاب سخت باشد. گرفتار شدن به چنان عذابی، بهره مند بودن زیاد از امکانات دنیا را ناچیز خواهد کرد. بنابراین، توجه به فرجام اخروی میزان رفاه و آسایش دنیوی را رقم می زند.

554- ملاک ارزش زندگی دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 1

1- زندگی دنیایی ، بدون ایمان و تقوا ، چیزی جز بازی و سرگرمی نیست .

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَإِن تَوَمَّنُوا وَتَتَّقُوا

از این که خداوند، پس از توصیف زندگی دنیوی، سخن از ارزش ایمان و تقوا به میان آورده؛ استفاده می شود که اوصاف یاد شده برای حیات دنیا، در صورتی است که ایمان و تقوا در آن مطرح نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 7

7 - شعر ارزشمند ، پیامدار یاد خدا و دفاع از مظلوم

و ذکرُوا اللّٰهَ کثیرًا و انتصروا من بعد ما ظلموا

ص: 246

556- ملاک ارزش صبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 7 - 4

4- ارزشمندی صبر و پایداری در انجام دادن رسالت الهی و تبلیغ دین، بسته به خلوص و جهت خدایی آن است.

و لربك فاصبر

557- ملاک ارزش عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 10

10- عمل صالح، موجب ارزشمندی ایمان، عقاید و اندیشه های درست و سبب باروری آنها است.

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر فاعلی (در «یرفع») به «عمل صالح» و ضمیر مفعولی (یرفعه) به «الكلم الطيب» بازگردد. گفتنی است «رفع» (مانند «صعود») در این آیه، کنایه از ارزشمندی و باروری می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 38 - 5

5- ارزش و اعتبار هر عقیده و ادعا، مبتنی بر ارائه دلیل و اقامه برهان

فلیأت... بساطن مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 41 - 3

3- هر برنامه و عقیده ای، بدون اتکا به برهانی عقلی یا منبعی غیبی، فاقد اعتبار است.

أم عندهم الغیب فهم یکتبون

در آیات پیشین، اثبات شد که کافران در انکار رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، هیچ برهان عقلی و علمی ندارند. در این آیه مطرح شده است که آنان در گفتار خود، به منبع غیبی هم متکی نیستند؛ پس چنین اندیشه ای قابل پذیرش نیست.

6 - ارزشمندی باور ها و عقاید انسانی ، در گرو ریشه داشتن آن در وحی و معارف الهی است .

ما أنزل الله بها من سلطان

خداوند، در مقام تخطئه مشرکان، این نکته را گوشزد می کند که باورهای آنان از سر چشمه علم و حکمت الهی نشأت نگرفته است. در نتیجه از مفهوم آیه شریفه می توان نتیجه گرفت که ارزشمندی عقاید انسانی، وابسته به سرچشمه گرفتن آن از علوم الهی است.

ص: 247

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 4

4_ تأثیر نیت و انگیزه انسان در ارزش اعمال و انفاقهایش نزد خداوند

ما ینفق مغرمًا . . . و یتخذ ما ینفق قربت عند الله و صلوت الرسول ألا إنها قربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 4

4_ انگیزه و هدف انسان ها ، تعیین کننده ارزش اعمال و دستاورد های آنان

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً . . . و لیحلفن إن أردنا إلا الحسنى

برداشت فوق بر این اساس است که منافقان گر چه مسجد ساختند ؛ ولی چون انگیزه غلطی داشتند ، هم عملشان و هم نتیجه عملشان (مسجدشان) فاقد ارزش و تقدس بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 2

2_ اعمال مبتنی بر تقوا و رضایت الهی ، دارای اساسی محکم و استوار و ارزشی خدشه ناپذیر

أفمن أسس . . . أم من أسس بنینه علی شفا جرف

از قرار گرفتن این بخش از آیه (أفمن أسس بنیانه علی تقوی . . .) در برابر «أم من أسس بنیانه علی شفا جرف هار» برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 8

8- ارزش اعمال ، در پرتو صداقت و خلوص و عدم آمیختگی آن به ریا است .

أدخلنی مدخل صدق و أخرجنی مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 12

12- در روز قیامت ، اعمال نیک ، با انگیزه های غیر الهی ، همانند اعمال ناشایست ، فاقد وزن و ارزش است .

و هم یحسبون أنهم یحسنون .. فلانقیم لهم یوم القیـمه وزناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 3,2,1

1 - نیت و انگیزه افراد ، معیار ارزش اعمال آنان در نزد خداوند

لن ینال الله لحومها .. ولکن یناله التقوی منکم

ص: 248

ضمیر «لحومها» و «دماؤها» به «بَدَن» باز می گردد. «بَدَن» نیز به معنای شتران درشت و فربه است. بنابراین معنای «لن ینال الله لحومها...التقوی منکم» چنین می شود: «هرگز گوشت ها و خون های شتران قربانی شده، به خدا نخواهد رسید؛ بلکه آن تقوا و خدا ترسی شما است که به خدا می رسد». به نظر می رسد آیه یاد شده هشدار می دهد که همه مؤمنان که باید توجه داشته باشند تنها چیزی که مایه قرب آنها به خدا می شود و سبب می گردد که خداوند از آنها بپذیرد و راضی شود، تقوا و خدا ترسی است؛ نه ظاهر اعمال، هر چند بزرگ و زیاد باشد؛ زیرا فرشتگان گزارشگر هیچ گاه ظواهر اعمال را به خدا گزارش نمی کنند؛ بلکه آنچه آنان گزارش می دهند مربوط به باطن عمل است.

2 - پیکر ظاهری اعمال انسان _ هر چند بسیار خوب و شایسته هم باشد _ بدون در نظر گرفتن انگیزه و نیت صاحب آن ، فاقد کمترین ارزش

لن ینال الله لحومها .. ولکن یناله التقوی منکم

3 - تقوا و خدا ترسی ، مایه ارزش اعمال در پیشگاه خداوند

لن ینال الله .. ولکن یناله التقوی منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 4

4 _ ایمان ، شرط ارزشمندی و اثر بخشی اعمال در روز رستاخیز

وقدمنا إلی ما عملوا من عمل فجعلنہ هباء منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 66 - 7

7 - تنها تلاش و عمل در سایه توحید و یکتا پرستی ، ثمر بخش و سود آور است .

لئن أشرکت لیحبطنّ عملک .. بل الله فاعبد و کن من الشکرین

از مقابله میان شرک و توحید و تأثیر آن دو در رفتار آدمی و نتایج آن، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 9

9 - برابری ارزش کارها و رفتار زنان و مردان

و من عمل صـلحاً من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - شوری - 42 - 20 - 9

9- نقش اساسی نیت و انگیزه ، در ارزش اعمال آدمی و اثربخشی آنها

من کان یرید . . . و من کان یرید

تعبیر به «یرید» اشاره به تأثیر نیت های مردم در اعمال و ارزش آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 3 - 4

4- ملاک اصلی ارزش اعمال ، پیروی از قرآن و تعالیم الهی است .

ص: 249

وَأَمَّنُوا بِمَا نَزَّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالِهِمْ

تعبیر «الحق من ربهم» هر چند مطلق است؛ ولی با توجه به آیه قبل _ که تعبیر «الحق» در مورد قرآن و «و ما نزل علی محمد» به کار رفته _ می رساند که مصداق بارز حق «قرآن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 5

5- انگیزه ها و محرک های درونی انسان ، تعیین کننده ارزش عمل وی در نزد خداوند *

ذلک بأنهم کرهوا ما أنزل الله فأحبط أعم لهم

از ارتباط میان «کرهوا» و «أحبط»، استفاده می شود که هرگاه اعمال نه برای خشنودی خدا و اطاعت از او؛ بلکه به انگیزه های دیگر صورت گیرد، حبط شده و بی پاداش خواهد بود. این نکته نقش اساسی انگیزه و نیت را در ارزش اعمال نزد خداوند می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 6

6- عمل به انگیزه ای جز جلب رضای الهی ، فاقد ارزش و اعتبار

و کرهوا رضونه فأحبط أعم لهم

«فاء» برای تفریع و نتیجه است. از تفریع «أحبط أعمالهم» بر «کرهوا رضوانه» مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 13

13 - امکان تفاوت یافتن ارج و ارزش یک عمل ، در دو زمان مختلف

لا یستوی منکم من أنفق من قبل الفتح وق تل . . . من الذین أنفقوا من بعد وق تلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 3

3 - انجام دادن اعمال و تکالیف دینی (خواندن نماز ، گرفتن روزه و . . .) ، بدون ایمان و اعتقاد ، فاقد ارزش در جهان آخرت

فضرب بینهم بسور . . . ینادونهم ألم نکن معکم

559- ملاک ارزش عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 7

7- ارزش و ثمربخشی اعمال نیک ، در پرتو انگیزه صحیح و جلب رضای الهی

اتَّبِعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهُ وَ كَرِهُوا رِضْوَنَهُ فَأَحْبِبُوا أَعْمَلَهُمْ

از مفهوم آیه شریفه، استفاده می شود که اعمال نیک در صورتی حبط نخواهد شد که در جهت جلب رضایت خداوند باشد.

ص: 250

560- ملاک ارزش مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 31

31- ارزش هر ایثار و مبارزه ای ، به این است که در راه خدا و برای خدا باشد .

و الذین قتلوا فی سبیل اللّٰه

قید «فی سبیل اللّٰه»، بیانگر معنای بالا است.

561- ملاک ارزش مسجد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 5

5_ مسجدی که از نخستین لحظه بر اساس تقوا بنا شده ، دارای ارزش بوده و سزاوار است که در آن نماز اقامه شود .

لمسجد أُنس علی التقوی من أول یوم أحق أن تقوم فیہ

562- ملاک ارزش وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 27 - 12

12- ثبات و جاودانی و مصونیت از تحریف ، ملاک ارزشمندی پیام وحی و مقتضی تلاوت و ابلاغ آن است .

واتل ما أوحی إلیک . . . لا مبدل لکلمته

563- ملاک ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 23 - 3

3 - عبد و بنده خدا بودن از ارزش های والای انسانی است .

مما نزلنا علی عبدنا

از اینکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به بندگی خدا توصیف شده، معلوم می شود: عبد و بنده خدا بودن از ارزشهای والای انسانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 3

3 - معیار تعیین ارزش و بهای آدمیان ، به مرام و آیینی است که بر می گزینند .

بئسما اشتروا به أنفسهم أن يكفروا بما أنزل الله

ص: 251

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 11

11 - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) حتی در دیدگاه اهل کتاب ارزشمند بوده و کمال محسوب می شده است .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

برانگیخته شدن حسد در انسان به هنگامی است که محسود را برخوردار از نعمتی مادی یا کمالات انسانی ببیند. بنابراین در نظر اهل کتاب - که بر ایمان مسلمانان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) رشک می بردند - باید ایمان، نعمت و کمالی ارجمند می بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 7

7 - ارزش عبادت و اطاعت خدا، در گرو پذیرفته شدن آن از سوی خداوند است .

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ... رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

5 - ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی ها پیراسته باشند، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند .

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ... وَيَرْكَبِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 6

6 - ملاک برتری امت ها، پیشی گرفتن در انجام کار های نیک است نه داشتن قبله ای خاص

وَ لِكُلِّ وُجْهٍ هُوَ مَوْلًىهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ

جمله «فاستبقوا الخیرات» پس از «هو مولیها» حقیقتی دیگر را درباره نابجایی بحث و مشاجره درباره تغییر و تعیین قبله گوشزد می کند و آن این است که: مجرد رو به سوی قبله داشتن کارساز نیست؛ آنچه تعیین کننده می باشد انجام کارهای نیک است. پس در آنها پیشی بگیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشان ، فراگیری قرآن و آموختن حکمت ، احکام و معارف دین ، دارای جایگاهی رفیع و ارزشمند

كما أرسلنا فيكم رسولا . . . و يعلمكم الكتب و الحكمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - در راه خدا بودن ، معیار ارزش اعمال است .

و لاتقولوا لمن يقتل في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - درک حقایق و معارف دین و پذیرش آنها، تعیین کننده میزان ارزش قوای ادراکی است .

صم بکم عمی فهم لایعقلون

کر، لال و کور خواندن کفرپیشگان علی رغم اینکه آنان از ابزار شنوایی و ... برخوردار هستند، می تواند اشاره به این حقیقت باشد که: اگر ابزار و قوای ادراکی وسیله فهم معارف دین قرار نگیرند، در حقیقت با نبودشان یکسانند و ارزشی ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - تعیین ارزش مفاهیم به تحقق یافتن آنها در انسانهاست .

ولکن البر من ءامن

به حسب ظاهر باید گفته می شد «البر، الایمان بالله؛ نیکی، ایمان آوردن به خداست» نه «البر من ءامن؛ نیکی، کسی است که ایمان به خدا دارد». این جایگزینی؛ یعنی، توصیف مفهوم «البر» با بیان مصداق (من ءامن) اشاره به این حقیقت دارد که: ایمان و ... آن گاه کمال است و به نیک بودن توصیف می شود که در افراد تحقق یابد و الا مجرد مفهوم ایمان و ... نیکی محسوب نمی شود. (اقتباس از المیزان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - ارزش حیات و زندگی دنیوی انسان ها، در گرو رسیدن آنان به تقوای پیشگی است .

ولکم فی القصاص حیوه ... لعلکم تتقون

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که «لعلکم ...» بیان غایت برای «حیاه» باشد؛ یعنی، قانون قصاص تشریح شد تا حیات جامعه را تضمین کند و حیات و زندگی به خودی خود ارزشی ندارد مگر اینکه زمینه ای برای تحصیل تقوا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ارزش مفاهیم نیکو، به تحقق یافتن آنها در انسانهاست .

ولکن البر من اتقی

توصیف «برّ» (نیکی) به کسی که تقوایشه باشد - با اینکه برحسب ظاهر باید گفته شود نیکی به تقوایستگی است - اشاره به این معنا دارد که: تقوا آن گاه سزاوار است به نیک بودن توصیف شود که در افراد محقق شود. (اقتباس از المیزان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 4

4- ضرورت رعایت حقوق دشمنان حتی در جنگ با آنان

و قتلوا فی سبیل اللّٰه الذین یقتلونکم و لاتعتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 3

3 - ارزش انفاق و تأمین هزینه های جهاد ، به « در راه خدا بودن » آن است .

ص: 253

و أنفقوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 21

21_ ایمان به خدا، قرآن، تورات، انجیل، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

اضافه تشریفیه در «ربهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 17، 12

12_ نیایش کنندگان به درگاه خداوند، نزد او ارزشمندند؛ هر چند تهیدست باشند.

و لا تطرد الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي يريدون وجهه

17_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباید در برخورد با مردم، فقر و غنا و گرسنگی و سیری را ملاک قرار دهد.

ما عليك من حسابهم من شيء و ما من حسابك عليهم من شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 6، 7، 11

6_ دولتمندان و اشراف تنها خود را شایسته کرامت و ارزشمندی در نزد خدا می دانند.

ليقولوا أهؤلاء من الله عليهم من بيننا

7_ مؤمنان در پیشگاه خداوند ارزشمندند؛ هر چند که فقیر و فاقد موقعیت اجتماعی باشند.

أهؤلاء من الله عليهم من بيننا

11_ شکر، معیار ارزشمندی انسان نزد خداوند است.

ليقولوا أهؤلاء من الله عليهم من بيننا أليس الله بأعلم بالشكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 3

3_ ایمان به آیات خداوند موجب ارزشمندی آدمی در پیشگاه خداوند است.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

موظف شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سلام به مؤمنان، گویای مقام رفیع مؤمنان در پیشگاه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 86 - 7

7_ نیکوکار و صالح بودن، از معیارهای فضیلت یافتن پیامبران بر همه جهانیان است.

نجزی المحسنين... كل من الصالحين... فضلنا على العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 98 - 8

ص: 254

8_ دانایان و بهروران از نعمت درک در نزد خداوند ارزشمندند.

قد فصلنا الأیت لقوم یفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 105 - 9

9_ عالمان در نظام ارزشی اسلام والا و ارزشمندند.

لنبینه لقوم یعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 115 - 11

11_ راستی و عدل از ملاکها و مفاهیم اساسی و ارزشی اسلام است.

و تمت کلمت ربک صدقا و عدلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 126 - 6

6_ کسانی که آیات الهی و معارف آن را فراگرفته و آن را به فراموشی نسپرده و غفلت نمی کنند، نزد خداوند ارجمندند.

قد فصلنا الأیت لقوم یدکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 26 - 8

8_ ارزش واقعی انسانها در گرو تقوایشگی است.

و لباس التقوی ذلک خیر

برداشت فوق بر این اساس است که «خیر» وصف باشد نه افعال تفضیل و کلمه «ذلک» همانند ضمیر فصل دلالت بر حصر کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 29 - 10

10 _ استناد به سنن پیشینیان در تعیین ارزشها، مخالف اخلاص در عبودیت خداوند است.

قالوا وجدنا عليها اباؤنا. .. و ادعوه مخلصين له الدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 4,5,7

4 _ نیکوترین عملکرد کافر و مشرک، فاقد کمترین ارزش در بینش الهی است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله . . . و الله لا يهدى الق

برداشت فوق به خاطر دو نکته مهم در آیه شریفه است: 1_ سیراب ساختن حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام، بهترین عمل مشرکان بود؛

2_ خداوند، همین دسته از مشرکان به ظاهر نیکوکار را ستمکار معرفی کرد.

5 _ اعمال صالح انسان ها، تنها در سایه ایمان به خدا و روز بازپسین، ارزش می یابد .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر

ص: 255

7_ ارزش جهاد ، منوط به این است که در راه خدا باشد .

و جهاد فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 3,4

3_ ایمان توأم با عمل ، دارای ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. أعظم درجه عند الله

4_ ارزش والای هجرت و جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 9

9_ ارزش جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

و جهاد فی سبيله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 13

13_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش انفاق

و لا ینفقونها فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 5

5_ ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

ما لکم إذا قیل لکم انقروا فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 5

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد با مال و جان

جهدوا بأموالكم و أنفسكم في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 2

2_ ارزش ها و ملاک های ارزش گذاری در بینش مؤمنان و منافقان ، متفاوت است .

إن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمراً من قبل . . . قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 7

ص: 256

7_ اعمال نیکی که دارای ریشه ها و انگیزه های غیر الهی باشد ، در محضر خدا پذیرفته نیست .

أَنْفَقُوا .. لَنْ يَتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِنْكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَسِقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 4

4_ ارزش اعمال در پیشگاه خدا ، مشروط به ایمان به او و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله وبرسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 14

14_ ارزشمندی انفاق ، در گرو مقدار آن نیست .

و الذين لا يجدون إلا جهدهم .. و لهم عذاب أليم

از اینکه انفاق اندک تهیدستان، اختصاص به ذکر یافته و مورد عنایت خاص خدا قرار گرفته است، استفاده می شود که: ارزش انفاق به کمی و زیادی آن نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 7

7_ در راه خدا و برای خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد

أن يجهدوا بأموالهم وأنفسهم في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 13

13_ علم و آگاهی ، دارای ارزش در بینش الهی و ملاک ارجمندی انسان

فهم لا يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ پیروی از مهاجران و انصار، تنها در طریق نیکی و درستی ستوده و ارزشمند است نه به طور مطلق .

و السبقون . . . و الذین اتبعوهم یاحسن

5_ ارجمندی مهاجران و انصار، مستلزم نفی صدور عمل غیر نیک از آنان نیست .

و الذین اتبعوهم یاحسن

خداوند، ارجمندی تابعان را بدان مشروط کرده که تنها بر اساس نیکی و در زمینه نیکیها از مهاجران و انصار تبعیت کنند نه در هر گونه عمل و به هر انگیزه ای و این معنا نشان می دهد که مهاجران و انصار مبرا از عمل غیر نیک نبودند.

10_ پیشتازی در ارزش ها، خود ارزشی والاست .

و السبقون الأولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 257

7 - توبه - 9 - 107 - 10، 4

4_ انگیزه و هدف انسان ها ، تعیین کننده ارزش اعمال و دستاورد های آنان

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً .. و لیحلفن إن أردنا إلا الحسنى

برداشت فوق بر این اساس است که منافقان گر چه مسجد ساختند ؛ ولی چون انگیزه غلطی داشتند، هم عملشان و هم نتیجه عملشان (مسجدشان) فاقد ارزش و تقدس بود.

10_ ارزشمندی ساختن مسجد ، در گرو حسن نیت و انگیزه الهی داشتن آن است .

و الذین اتخذوا مسجداً .. و لیحلفن إن أردنا إلا الحسنى و الله یشهد إنهم لکذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 8، 9

8_ نقش اساسی تقوا و نیت پاک در ارزش عمل

لمسجد أسس علی التقوی من أول یوم أحق

9_ نداشتن کمترین پیشینه زشتی و نادرستی ، ملاک برتری و فضیلت افراد در بینش الهی

أسس علی التقوی من أول یوم

برداشت فوق به خاطر این است که خداوند دو ملاک را در ارزشمندی مسجد قبا ذکر فرموده است: 1_ «أسس علی التقوی» ؛ 2_ «من أول یوم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 3

3_ رعایت تقوای الهی و تحصیل رضای خدا در پی ریزی مؤسسات ، ملاک ارزشمندی آنهاست .

أفمن أسس بنینه علی تقوی من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 12

12_ ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

يقتلون في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7- توبه - 9 - 120 - 12

12_ ارزشمندی تحمل رنج و سختی ، منوط به در راه خدا بودن آن است .

لا يصيبهم ظمأ ولا نصب ولا مخمصة في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8- هود - 11 - 16 - 4

4_ اعمال انسان ها در دنیا ، اگر جنبه الهی نداشته باشد ، در سرای آخرت فاقد ارزش بوده و ثمربخش نخواهد بود .

أولئك... بطل ما كانوا يعملون

ص: 258

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 22، 20

20_ یکتاپرستی و ایمان به پیامبران ، ملاک ارزش و نشانه علم و آگاهی است .

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا . . . ولکنی أریکم قومًا تجهلون

برداشت فوق ، مبتنی بر این احتمال است که «تجهلون» به منزله فعل لازم باشد و مفعولی برای آن در نظر گرفته نشود. براین اساس «أراکم ...»؛ یعنی ، می دانم که شما کفرپیشگان ، مردمی نادان و ناآگاه هستید.

22_ نه از طبقه اشراف بودن ملاک دانایی و ارزش است و نه از محرومان بودن نشانه جهل و بی مقداری

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا . . . ولکنی أریکم قومًا تجهلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 31 - 12، 11

11_ محروم بودن انسان از مال و منال (مادیات) ، نشانه ناشایستگی او برای دستیابی به خیر های معنوی و الهی نیست .

لأقول للذین تزدری أعینکم لن یؤتیهم الله خیراً

12_ محور ارزیابی انسان ها در مکتب انبیا ، جنبه باطنی و نفسانی آنهاست نه ویژگی های ظاهری و مادی .

و لأقول للذین تزدری أعینکم . . . الله أعلم بما فی أنفسهم

نوح(ع) در بیان نگرش کافران درباره انسانها، کلمه «أعینکم» رابه کار برد و در بیان بینش خود «أنفسهم» را محور قرارداد تا به این نکته اشاره کند که: انسانهای غیر الهی در ارزش گذاری، نظر به جنبه های مادی و ظاهری انسان دارند و پیامبران نظر به جان و روان انسانها دوخته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 120 - 13

13_ بیانگر حق و پندآموز بودن و یادآور شدن حقایق و معارف الهی ، معیار ارزشمندی داستان ها و سرگذشت پیشینیان

جاءک فی هذہ الحق و موعظه و ذکری للمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

29_ علم و آگاهی مایه برتری است .

نرفع درجَت من نشاء و فوق کل ذی علم علیم

برداشت فوق، از ارتباط در دو جمله «نرفع ..» و «فوق کل ذی علم علیم» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 10، 2

2_ ارجمندی صبر و شکیبایی در گرو جهت خدایی داشتن آن است .

والذین صبروا ابتغاء وجه ربهم

10_ انفاق کردن خصلتی نیکوست چه پنهانی انجام گیرد و چه آشکارا .

أنفقوا مما رزقنهم سراً و علانیه

ص: 259

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 13

13- ایمان ، از معیار های ارزشمندی انسان ها و از ملاک های شایستگی برای فروتنی در برابر آنان است .

واخفض جناحك للمؤمنين

برداشت فوق از وصف «مؤمنین» _ که مشعر به علیت است _ استفاده شده است؛ یعنی، چون آنان دارای ایمان هستند، پس تو ای رسول! نسبت به آنان فروتن باش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 8

8- در راه خدا بودن هجرت ، شرط ارزشمندی آن

هاجر وافی الله

«فی» احتمال دارد به همان معنای خودش باشد و بنابراین مراد از آن می تواند «فی سبیل الله» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 48 - 12

12- انقیاد و خضوع کامل سایه ها در برابر خداوند ، ارزشی والا به آنها بخشیده است .

من شیء یتقیؤا ظلله .. سجدا لله و هم دخرون

ضمیر «هم» برای ذوی العقول به کار می رود و استعمال آن درباره «ظلال» می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 70 - 9

9- زندگی بدون علم و آگاهی ، پست و بی ارزش است .

من یردّ الی أرذل العمر لکی لایعلم بعد علم شیئا

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که خداوند مرحله ای را که انسان چیزی نمی داند و فاقد آگاهی است، پست ترین مرحله دانسته

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 76 - 135

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 14

14- اسلام ، تعیین کننده ملاک ارزش گذاری ها و معرف ارزش های برتر برای انسان است .

و لا تشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم إن كنتم تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 8

8- عمل همراه با سختی ، مروت ، صبر و مقاومت ، دارای ارزش برتر

ص: 260

و لنجزينّ الذين صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

9- نحل - 16 - 97 - 1,6

1- ارزش عمل صالح در پیشگاه خداوند ، مشروط به ایمان است .

من عمل صـلِحًا ... و هو مؤمن

6- زندگی واقعی و ارزشمند ، حیات همراه با ایمان و عمل صالح است .

من عمل صـلِحًا ... و هو مؤمن فلنحييَنّه حيوة طَيِّبه

برداشت فوق مبتنی بر دو نکته است: الف) بنابر اینکه «حیاه طیبّه» زندگی دنیوی باشد. ب) زنده شدن انسان مؤمن و نیک کردار در زندگی دنیا، اشاره به این معنا دارد که زندگی بدون ایمان، در حقیقت زندگی شایسته و درخور شأن انسان نیست و حیات واقعی به ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

9- نحل - 16 - 120 - 5

5- اطاعت و تسلیم هر چه بیشتر در برابر خدا و بر راه مستقیم و معتدل بودن ، عامل ارجمندی فزون تر انسان نزد او

إن إبرهیم کان أمّه قانتًا لله حنیفًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

9- نحل - 16 - 123 - 9

9- اندیشه و مرام درست و بی انحراف ، ملاک ارزشمندی انسانهاست .

اتَّبِعْ مِلَّةَ إبرهیم حنیفًا و ما کان من المشرکین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 8

8- تنها تلاش و کوششی دارای ارزش و شایسته ستایش است که در مسیر آخرت طلبی و کسب حیات برتر اخروی باشد .

من كان يريد العاجله . . . و من أراد الآخره . . . كان سعيهم مشكوراً

از اینکه خداوند پس از ذکر دنیا طلبی و آخرت خواهی انسانها، از سعی و تلاش آخرت خواهان تشکر و ستایش کرده است، استفاده می شود که تنها سعی و تلاشی که در مسیر کسب حیات برتر اخروی باشد، مورد قدردانی و ستایش است و نه هر تلاش و کوششی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 61 - 12

12- ابلیس ، ملاک ارزش را در نژاد و عنصر مادی می داند .

ءأسجد لمن خلقت طيناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 72 - 6

ص: 261

6- ارزشمندی ابزار و امکانات معرفتی انسان ، در گرو به کارگیری آن در طریق حق است .

و من كان في هذه أعمى فهو في الآخرة أعمى

از اینکه خداوند، انسانی را که بیناست ولی بینش درست نیافته («أعمى») خوانده است، استفاده می شود که چشم به عنوان وسیله معرفت آن گاه ارزشمند به حساب می آید که در مسیری بایسته و شایسته به کار گرفته شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 8

8- ارزش اعمال ، در پرتو صداقت و خلوص و عدم آمیختگی آن به ریا است .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 12

12- علم و آگاهی برتر ، ملاک شایستگی مریبان و معیار گزینش آنان

فرّبکم أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 5 - 7

7- ارزش سخن ، به ریشه داشتن آن در علم و آگاهی است .

ما لهم به من علم... كبرت كلمة تخرج من أفوههم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 26، 11

11- خو گرفتن به دعا و نیایش در صبح و پسین ، مایه ارجمندی نزد خداوند و شایستگی برای همنشینی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

و اصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي

فعل «یدعون» مضارع و برای استمرار است.

26- ارزش ذکر خدا، به ریشه دار بودن آن در قلب و روح انسان است .

أغفلنا قلبه عن ذكرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 11، 4

4- عبودیت انسان برای خدا، شایسته ترین مشخصه وی، در بینش الهی است .

عبدًا من عبادنا

خداوند، از میان همه صفات حضرت خضر(ع) عبودیت وی را به عنوان نخستین و بارزترین صفت وی یادآور شده است. این گزینش، گویای برتری این صفت بر دیگر ویژگی ها است.

11- دانش، ارزشی برجسته برای انسان است .

عَلَّمَنهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

ص: 262

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 66 - 16

16- علم ارزشمند ، علمی است که تضمین کننده رشد و تکامل معنوی انسان باشد .

تعلمن ممّا علّمت رشدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 13

13- ارزش هر انسان ، به اعمال او است .

فحبطت أعمـ لهم فلانقیم لهم یوم القیـمه وزناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 3

3- ارزش والای برخورداری انسان از روحیه عطوفت و دل سوزی

وحنانًا من لدنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 41 - 8

8- ارزش های معنوی و راستی و درستی در گفتار و عمل ، ملاکی مهم در بزرگداشت یاد و نام افراد

واذکر .. . إنّه کان صدیقًا نبیًا

یادکرد از حضرت ابراهیم(ع)، به جهت مقام نبوت و صدیق بودن او، درسی است برای همه که در تبلیغات و مطرح کردن افراد باید جنبه های معنوی و راستین شخصیت ها را مد نظر داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 51 - 8

8- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت یاد و نام افراد در قرآن است .

واذکر .. إته کان مخلصًا و کان رسولاً نبیًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 56 - 10

10- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت افراد در قرآن است .

واذکر فی الکتبِ ادریس إته کان صدیقًا نبیًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 5

5- تقوا ، خصیصه ای ارزشمند و سرنوشت ساز

تلک الجنة .. من کان تقیًا

ص: 263

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 115 - 6

6 - عزم و تصمیم جدی برای عمل به توصیه های خداوند ، موجب ارزش مندی انسان در پیشگاه خداوند است .

و لم نجد له عزماً

ضمیر فاعلی در «لم نجد»، دلالت دارد که وجود عزم در آدم(ع) مطلوب خداوند بود و نبود آن، امری خلاف انتظار بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 2

2 - ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

وجهدوا فی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 14

14 - تنها ایمان ، ملاک امتیاز انسان ها در بینش الهی

إلا من سبق علیه القول منهم . . . إنهم مغرقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 11

11 - در راه خدا بودن ، شرط ارزشمندی هجرت

والمهجرین فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 8

8 - اعمال نیکی که جهت خدایی (حسن فاعلی) ندارد ، بی ثمر و فاقد ارزش است .

و الذین کفروا أعم لهم کسر اب بقیعه یحسبه الظمأن ماء حتی إذا جاءه لم یجده شیئاً

مقصود از اعمال کافران در آیه شریفه کردار خوب آنان است؛ چرا که اعمال بد نتیجه خوبی ندارد تا گفته شود که مثل سراب بی فایده است. اما جهت خدایی و حسن فاعلی اعمال، از وصف «الذین کفروا» استفاده شده است؛ یعنی، چون خدا را انکار می کنند و برای او کار نمی کنند اعمالشان بی ثمر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 4

4_ ایمان ، شرط ارزشمندی و اثر بخشی اعمال در روز رستاخیز

وقدمنا إلی ما عملوا من عمل فجعلنـه هباء منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 77 - 6، 3، 1

1_ ارزش و منزلت انسان در پیشگاه خداوند ، منوط به دعا و عبادت کردن او است .

ص: 264

قل مايعبؤا بكم ربّي لولا دعاؤکم

2_ «دعاؤکم» اضافه مصدر به مفعولش باشد؛ که در این صورت «دعا» به معنای دعوت است؛ یعنی، «لولا دعاؤه إياکم إلی الإسلام؛ اگر نبود دعوت کردن خدا یا پیامبر شما را به سوی اسلام». گفتنی است برداشت فوق مبتنی بر دیدگاه نخست است.

3_ انسان، من های دعا و عبادت، فاقد ارزش و منزلت در پیشگاه خداوند است.

قل مايعبؤا بكم ربّي لولا دعاؤکم

6_ ارزش و منزلت انسان در پیشگاه خداوند، منوط به پذیرش دین اسلام از سوی آنان است.

قل مايعبؤا بكم ربّي لولا دعاؤکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 76 - 2

2 - سابقه دار بودن یک باور، در صورت متکی نبودن به عقل و برهان، فاقد ارزش و اعتبار است.

أفرءیتم .. أنتم وءاباؤکم الأقدمون

برداشت یاد شده از آن جا است که قوم ابراهیم، بت پرستی را میراث نیاکان خود می دانستند، ولی آن حضرت ایشان را به تعقل و اندیشه دعوت نمود و تقلید صرف از نیاکان را مردود اعلام کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 6

6 - تبلور تمامی ارزش های وجودی انسان، در پاکی و سلامت قلب و روح او از شرک

إلا من أتى الله بقلب سليم

از این که تنها راه نجات و سعادت اخروی، مسأله تقدیم قلب سلیم (قلب مبرا از شرک) به پیشگاه خداوند مطرح شده است، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 114 - 4

4 - ملاک ارزش نزد پیامبران، ایمان است؛ نه جایگاه اجتماعی افراد.

و ما علمى بما كانوا يعملون . . . و ما أنا بطارد المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 215 - 5

5 - ملاک ارزش در بینش الهی ایمان است ; نه پیوند های قبیله ای و خویشاوندی .

و أنذر عشیرتک الأقریین . و اخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 5

5 - شعر در پرتو ایمان ، به دور از گمراهی و گمراه گری است .

و الشعراء یتبعهم الغاون . . . إلا الذین ءامنوا

ص: 265

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 9

9 - علم و آگاهی فزون تر ، از ملاک های برتری مؤمنان بر یکدیگر

وقالا الحمد لله الذي فضلنا على كثير من عباده المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 36 - 8,9

8 - ارجمندی عطایای الهی و بی ارزشی هر عطای غیر الهی در نظر سلیمان (ع)

أتمدّونن بمال فما آتین الله خیر ممّا آتیکم

9 - افتخار سلیمان (ع) به مقام نبوت و رسالت الهی خود و نه مال و قدرت مادی

فما آتین الله خیر ممّا آتیکم

مراد از «ما آتان الله» حقیقتی متفاوت با امکانات مادی است؛ چرا که اولاً دربار سبباً نیز از آن امکانات مادی برخوردار بود ثانیاً بجای «خیر» باید می فرمود «ما آتانی الله أكثر ممّا آتاکم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 43 - 4

4 - علم به ارزش ها در نظام کفر ، مقهور عادات و رسوم اجتماعی

وصدّها ما كانت تعبد من دون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 84 - 11

11 - ارزش اعمال انسان ، در گرو عقاید و باور های وی

أكذبتهم بـایـتی . . . أمّاذا كنتم تعملون

در این آیه، نخست سطحی نگری کافران مورد مذمت قرار گرفته و سپس با لحنی تحقیرآمیز، کردار آنان بی ارزش و حقیر شمرده شده

است. این تقدم، نشانگر آن است که وقتی اندیشه غلط باشد، برای عمل ارجی نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 3

3 - ایمان، بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان، در بینش الهی فاقد ارزش است.

ءامن و عمل صـلِحًا

با هم آمدن ایمان و عمل صالح، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 69 - 2

2 - اخلاص، جان مایه ارزش هر تلاشی است.

و الذین جـهدوا فینا

«فینا» به معنای «لوجهنا» و «لأجلنا» است و از آن، اخلاص فهمیده می شود.

ص: 266

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 12

12 - ارزش اعمال ، در گرو اخلاص است .

ذلک خیر للذین یریدون وجه اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 6

6 - ارزش اعمال ، در گرو اخلاص است .

و ما ءاتیتم من زکوة یریدون وجه اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 24 - 4,9

4 - توجه به فرجام اخروی ، دارای نقشی اساسی ، در ارزش گذاری رفاه و آسایش دنیوی است .

نمّتعهم قليلاً ثمّ نضطرّهم إلی عذاب غلیظ

قلیل بودن بهره‌وری کافران از دنیا، چه بسا به خاطر گرفتاری آنان به عذاب سخت باشد. گرفتار شدن به چنان‌غذایی، بهره‌مند بودن زیاد از امکانات دنیا را ناچیز خواهد کرد. بنابراین، توجه به فرجام اخروی میزان رفاه و آسایش دنیوی را رقم می‌زند.

9 - ملاک سعادت مندی و ارزش شخص ، در نزد خداوند ، بهره‌مند بودن از امکانات دنیوی نیست .

نمّتعهم قليلاً ثمّ نضطرّهم إلی عذاب غلیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 11

11 - مال و فرزند در صورتی می‌توانند نقش معنوی داشته باشند ، که با ایمان و عمل صالح همراه باشند .

و ما أمولکم و لا أول_دکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی إلاّ من ءامن و عمل ص_لحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - عمل صالح ، موجب ارزشمندی ایمان ، عقاید و اندیشه های درست و سبب باروری آنها است .

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر فاعلی (در «یرفع») به «عمل صالح» و ضمیر مفعولی (یرفعه) به «الكلم الطيب» بازگردد. گفتنی است «رفع» (مانند «صعود») در این آیه، کنایه از ارزشمندی و باروری می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - نزدیکی و دوری از قرآن ، معیاری برای تعیین ارزش انسان ها و سعادت مندی آنان

ثم أورثنا الكتـب .. فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخيرت

ص: 267

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 81 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری ، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

توصیف نوح(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت به پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان نیز بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 99 - 3,4

3 - ارزش هجرت ، به در راه خدا بودن و جهت خدایی داشتن آن است .

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي

4 - تأثیر نیت ها و نوع جهت گیری ها ، در ارزش مندی رفتارها و کردارها

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 100 - 8

8 - اهمیت و ارزش فرزند ، به صالح بودن آن است .

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 111 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری ، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

توصیف ابراهیم(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن در

پیشگاه خداوند نیست؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 112 - 7

7 - اهمیت و ارزش فرزند ، به صالح بودن او است .

و بشرنَه بِاسْحَقِ نَبِيًّا مِنَ الصِّلْحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 132 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری ، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

توصیف الیاس پیامبر، به عابد و مؤمن بودن _ افزون بر محسن بودن _ می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن، در پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن، باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

ص: 268

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 6.8

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أم نجعل الذین ءامنوا و عملوا الصالحات کالمفسدین فی الأرض

8 - تقوایشگی ، از ملاک های برتری و ارزشمندی آدمیان

أم نجعل المتّقین کالفجار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 76 - 6,7

6 - تفاوت مبدأ و عنصر اولیه پیدایش موجودات و نوع آنها ، ملاک برتری و مهتری آنان نیست .

قال أنا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین

از محکوم شدن ابلیس در داوری و استدلال، درباره برتری خود بر آدم، برداشت یاد شده استفاده می شود.

7 - شرافت و برتری انسان و دیگر موجودات ، به خاطر عنصر و ماده اولیه آفرینش آنان نیست ؛ بلکه به کمالات و اوصاف ناشی از آن عنصر و ماده اولیه بستگی دارد .

قال أنا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند از یک سوی فرمان داد که ابلیس بر آدم(ع) سجده کند؛ که این کار نشانه فضیلت و برتری انسان است. از سوی دیگر برتری ابلیس بر آدم را به خاطر تفاوت عنصر و ماده اولیه آنان مردود شمرد. این حقیقت می رساند که فضیلت آدم(ع) بر ابلیس، به خاطر عنصر اولیه آفرینش او نبود؛ بلکه ناشی از کمالات و اوصاف ناشی از ماده گل و روح الهی او بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 16

16 - ایمان و دانش ، دو معیار برتری و امتیاز انسان ها بر یکدیگر

أمن هو قنّت .. هل یتوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 12 - 6

6 - پیش گامی در ایمان و آرمان های الهی ، از ملاک های ارزشمندی و برتری معنوی

وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 6

6 - ارزش انسان ها ، در پرتو توحید ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند است .

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 269

4- توانمندی مادی انسان ها ، دلیل شرافت و لیاقت معنوی آنان نزد خداوند نیست .

وقالوا لولا نزل هـذا القرآن .. نحن قسمنا بينهم معيشتهم ... ليتخذ بعضهم بعضاً

قرآن در مقام نفی تفکر خرافی عرب (لزوم اعطای نبوت به ثروتمندان و اشراف)، این نکته را متذکر می شود که تفاوت آدمیان در بهره های مادی، نشانگر تفاوت آنها در مقامات معنوی نیست؛ بلکه اختلافات معیشتی در راستای سامان بخشی به نظام اجتماع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال ی قوم أليس لی ملک مصر .. أم أنا خیر من هـذا الذی

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بینش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنرانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- مال و قدرت ، تنها ملاک ارزش انسان ، از نگاه مخالفان پیامبران در طول تاریخ

وقالوا لولا نزل هـذا القرآن علی رجل من القریتین عظیم .. فلولا ألقى علیه أس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- جهاد و صبر در مسیر فرمان های وحی ، ملاک امتیاز و از مهم ترین ارزش ها است .

ولنبلوکم حتی نعلم المجـهدین منکم و الصـبرین

اهمیت، از تخصیص به ذکر یافتن جهاد و صبر استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- تقوا، تنها ملاک کرامت و ارزش انسان ها، نزد خدا است.

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم

10 - فضیلت و برتری انسان ها بر یکدیگر، تنها براساس تقوا است؛ نه نژاد، قبیله و ملیت.

و جعلنكم شعوباً وقبائل لتعارفوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم

17 - ملاک ارزش انسان ها، تقوای واقعی و نه تظاهر به تقوا است.

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

ممکن است بیان علیم و خبیر بودن خداوند - پس از «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى-كم» - نشانگر این معنا باشد که هرچند تقوا، تنها ملاک کرامت انسان ها است؛ اما ارزش براساس تقوای واقعی است و خداوند براساس علیم بودن و خبیر بودن خود، آن را تشخیص می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 54 - 2

2 - تقوا، جوهره ارزش های معنوی انسان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ

از این که مؤمنان به جای هر وصف دیگری متصف به صفت «المتقین» شده اند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 58 - 3

3 - ارزش زیبایی و جذابیت همسر، در پرتو عفت و پاکدامنی او است.*

لَمْ يَطْمَئِنِّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ... كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند نخستین وصف حوریان را مصونیت آنان از بیگانگان بیان داشته و پس از آن به زیبایی و جذابیت آنان اشاره کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 3

3 - تقوای پیشگی، در صورتی ارزشمند است که با پیروی کامل از دستورات، سیره و سلوک پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) همراه باشد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وءَامِنُوا بِرَسُولِهِ

برخی از مفسران، مقصود از «آمنوا برسوله» را، تبعیت تام و اطاعت کامل از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) دانسته اند؛ به دلیل آن که خطاب در آن متوجه کسانی است که به خدا و رسول او ایمان دارند. بر این اساس، عطف «آمنوا برسوله» بر «اتَّقُوا اللَّهَ» بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 14

14 - دانش و معرفت دینی، از ملاک های فضیلت و برتری

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ... وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 10

10 - ایمان ، ملاک ارزش گذاری ، در نگاه وحی

يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان

برداشت یاد شده از آن جا است که در طلب غفران، بر سبقت در ایمان تکیه شده است؛ نه سبقت در امر دیگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 8

8 - هجرت در راه خداوند ، از اوصاف زنان شایسته و از ارزش های والا و ملاک های برتری *

خيرًا منكنّ . . . سـئـحـت

ص: 271

مقصود از «سائحات» می تواند هجرت کنندگان باشد؛ زیرا مهاجران، همان کسانی اند که برای حفظ دین خود و انجام تکالیف الهی، به سرزمینی دیگر سفر می کنند و بیشتر زنان مسلمان و همه همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مهاجران بودند و این خود از افتخارات هر مسلمانی به شمار می آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 35 - 4

4- اسلام و تسلیم خدا بودن، از ملاک های برتری و ارزشمندی و جرم و تبه کاری از معیار های پستی و ضدا ارزشی برای انسان ها است .

أفجعل المسلمین کالمجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 50 - 6

6- صالح بودن، محور فضیلت ها و اساس ارزش های الهی و انسانی

فجعل من الصّـلحین

توصیف یونس (ع) به صالح بودن - پس از برگزیدگی او - می تواند حاکی از مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 3 - 1

1 - تلاش برای تزکیه نفس و درست کاری، مایه ارجمندی انسان و شایستگی او برای احترام افزون تر

و ما یدریک لعلّه یرزّکی

«رکاه» در معانی «صلاح»، «پاکیزگی»، «نمو»، «برکت» و «مدح» استعمال شده است (لسان العرب). در این آیه - به قرینه مقام - مراد صلاح (درست کاری) و پاکسازی درون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 17 - 1

1 - رفاه و فقر، نشان ارجمندی یا سقوط نزد خداوند نیست .

أكرمن ... أهنن ... كلاً

حرف «كلاً»، برای بازداشتن مخاطب از اندیشه یا گفتاری است که در جمله های قبل مطرح بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 3

3- توأم بودن انفاق و تقوا با هم ، شرط ارزش مندی آنها است .

من أعطی و اتقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 5

5- نقش نیت (حسن فاعلی) ، در ارزش مندی اعمال نیک (حسن فعلی)

ص: 272

إلا ابتغاء وجه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 1

1 - ثروت و منزلت ، نشانه برتری نیست و برتر پنداشتن خویش بر دیگران به جهت آن ، پنداری ناروا است .

کلاً

حرف «کلاً»، مطالب قبل خود را منتفی می داند و مخاطب را از باور داشتن آن باز می دارد.

564- ملاک ارزش هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 11

11 - در راه خدا بودن ، شرط ارزشمندی هجرت

والمهـ جـرین فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 13

13 - ارزش هجرت و گذشت از مال و زندگی ، منوط به داشتن انگیزه الهی و دینی است .

المهـ جـرین الذین . . . یتتغون فضلاً من اللّٰه و رضواناً و ینصرون اللّٰه و رسوله أُولـ

از توصیف مهاجران به صداقت و راستی _ در پی بیان انگیزه های هجرت _ استفاده می شود که ارزش هجرت، در گرو انگیزه های یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 16

16 - ارزش هجرت و جهاد ، به انجام گرفتن آن در راه خدا و برای خشنودی او است .

إن کنتم خرجتم جهـداً فی سبیلی و ابتغاء مرضاتی

تعبیر «خرجتم»، چنانچه بیانگر هجرت مسلمانان از مکه به مدینه باشد، عنوان «جهاد» نیز بر آن انطباق می یابد.

565- ملاک ارزش همسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 56 - 2

2- دل بستگی زن ، تنها به همسر خویش و چشم ندوختن به اجنبی ، از جمله برترین ارزش های او است .

فیهنّ ق_صرت الطرف

برداشت یاد شده با توجه به دو مطلب زیر به دست می آید: الف) «قاصرات الطرف» به معنای چشم نداشتن به اجنبی باشد. ب)

ص: 273

آیه شریفه در مقام بیان بهترین ارزش های زنان بهشت است.

566- ملاک تشخیص ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 50 - 14

14_ تنها اهل یقین ، قادر بر تشخیص برتری احکام قرآن بر دیگر قوانین هستند .

و من احسن من الله حکماً لقوم یوقنون

حکم خدا، برترین حکم است، چه اهل یقینی وجود داشته باشند و یا وجود نداشته باشند؛ بنابراین قید «لقوم یوقنون» به سؤال در «و من احسن» باز می گردد؛ یعنی جواب این سؤال، تنها از اهل یقین بر می آید؛ چون تنها آنان به این حقیقت واقفند.

567- ملاک تشخیص ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 16

16- علم و آگاهی ، وسیله تشخیص ارزش های برتر است .

و لأجر الأخره أكبر لو كانوا یعلمون

568- ملاکهای ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 14 - 3

3_ ارزشگذاری و ارزیابی های نادرست و غیر واقعی مردم ، نسبت به امور مادی

زین للناس حب الشهوات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 20 - 17

17_ هدایت یافتن انسان با انتخاب خود ، ارزشمند است .

ءاسلمتم فان اسلموا فقد اهتدوا وان تولّوا فانما عليك البلاغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 22 - 3

3_ ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نیک ، و شرط پاداش خداوند بر انجام آن

انّ الذین یکفرون . . . اولئک الذین حبّطت اعمالهم

ص: 274

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 6،11

6_ ایمان ، ملاکی مهم برای شایستگی مدیریت و سرپرستی در نظام اسلامی

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

11_ حاکمیت و سرپرستی کافران بر امور مؤمنان ، زمینه انحطاط و بی ارزشی مؤمنان در پیشگاه خدا

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ .. و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

خروج از ولایت خدا، مستلزم انحطاط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 36 - 6

6_ پسر بودن ، ملاک ارزش در پیشگاه خداوند نیست .

و الله اعلم بما وضعت

چون جمله «و الله ..» ، در مقام جواب از اظهار حسرت مادر مریم برای دختر بودن فرزندش می باشد، می توان به دست آورد که دختر و یا پسر بودن در نزد خداوند، ارزشی تلقی نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 75 - 2،3

2_ ارجگذاری خداوند به دسته از اهل کتاب ، به خاطر امانتداری آنان

و من اهل الكتاب من ان تأمنه بقنطار يؤده اليك

3_ امانتداری ، ملاکی برای ارزشیابی افراد

و من اهل الكتاب من ان تأمنه بقنطار يؤده اليك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 4

4_ وفای به عهد و رعایت تقوا ، ملاک ارزش انسان در پیشگاه خداوند ؛ نه انتساب به نژادی خاص

ذَٰلِكَ بَأْتِهِمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا... بَلِي مِنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 96 - 3، 6، 2

2_ مردمی بودن ، ارزشی برای بنای کعبه *

انَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ

3_ مردمی بودن ، ارزشی برای همه حرکت ها و نهادها *

انَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ

6_ قدمت کعبه ، ملاک شرافت آن بر بیت المقدس

انَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ

با توجه به شأن نزول ذکر شده در مجمع البیان.

ص: 275

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 108 - 6

6 - حق ، ملاک و معیار ارزشها

نتلوهها علیک بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 113 - 6

6 - اطاعت خداوند ، خواندن آیات الهی به هنگام شب و در حال سجده ، ملاک ارزشمندی انسانها

لیسوا سواءاً من اهل الکتب ائمه قائمه . . . و هم یسجدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 9

9 - لزوم رعایت عدالت در برآورد شخصیت انسان ها و احترام به ارزش های متعالی انسانی آنان

لیسوا سواء من اهل الکتب امه . . . یؤمنون بالله

با اینکه افراد مذکور در آیه اهل کتاب هستند، در بررسی کارهای آنان، رعایت عدالت شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 116 - 8

8 - مال و اولاد (امکانات مادی و انسانی) ، ملاک ارزش نیستند .

لیسوا سواءاً . . . امه قائمه ... لن تغنی عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 103 - 17

17 - فرجام امور ، تعیین کننده ارزش و یا بی ارزشی آنهاست .

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 55 - 4

4_ ایمان به آیات الهی ، نشان انسانیت انسان و ملاک ارجمندی او در پیشگاه خداوند

إن شر الدواب عند الله الذين كفروا فهم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 56 - 6

6_ پایبندی به پیمان از ملاک های انسانیت انسان

إن شر الدواب . . . ثم ينقضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 276

6_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش هجرت و جهاد در پیشگاه خداوند

هاجروا و جهدوا بأموالهم و أنفسهم فی سبیل اللّٰه

برداشت فوق با توجه به کلمه «فی سبیل اللّٰه» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 5,6

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش اعمال انسان ها در پیشگاه اوست .

جهدوا فی سبیل اللّٰه

6_ هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان

حقیقی از غیر آن

و الذین ءامنوا .. أولئک هم المؤمنون حقا

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین اللّٰه» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا ..» برمی گردد ; یعنی: نصروا المؤمنین المهاجرین المجاهدین .... مآل هر دو معنا یکی است ; زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 36 - 9

9- پایبندی به دین و عمل به دستورهای آن ، معیار ارزشمندی و ملاک دینداری است ، نه صرف ادعا و سخنوری .

فمن تبعنی فإینه منّی

«تبع» و «اتبع» به معنای گام نهادن در جای پای کسی و پیروی کردن همراه با دستورگیری است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 23

23 - ارزش انسان و زندگی او ، در پرتو علم و آگاهی

أرذل العمر لكيلا يعلم من بعد علم شيئاً

569- ملاكهای ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 42 - 14، 13

13_ طهارت از هر آلودگی ، ارزشی برای برگزیدگان الهی

طهرک و اصطفیک

14_ طهارت و پاکدامنی ، ملاکی برای ارزیابی مقام زن

طهرک و اصطفیک

ص: 277

570- منشأ ارزش تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 18

18 - ملاک قرار گرفتن تقوا، به عنوان یگانه عامل کرامت انسان ها، متکی بر علم و کاردانی خداوند است.

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى - كُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

571- منشأ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 15

15- هر ارزش و زیبایی در نظام هستی، نشأت یافته از جانب خداوند است.

الحمد لله

انحصار ستایش به خداوند از آن جهت است که زیبایی و منشأ هر ستایش در انحصار اوست و مؤید این مطلب جمله «ضرب الله مثلاً عبداً..» است که در صدد مقایسه میان خدا و مخلوقات می باشد؛ یعنی، تمامی آنچه که مخلوقات دارند از خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 1 - 4

4- وحی و ادیان الهی، پیام آور نیکی ها و ارزش ها برای انسان ها

و المرسلات عرفاً

572- موانع ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 10 - 3

3- انکار آخرت، منشأ ترک بسیاری از نیکوکاری ها و ارزش های عملی است.

و يبشر المؤمنين الذين يعملون الصالحات... و أن الذين لا يؤمنون بالأخرة

خداوند در مقابل مؤمنان نیک کردار، تنها به منکران قیامت پرداخته است و این می رساند که میان انکار قیامت و ایمان و عمل صالح، تنافی کلی وجود دارد.

573- موضعگیری منفی علیه ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 124 - 2

ص: 278

2_ موضع گیری منفی و تمسخرآمیز در برابر آیات الهی قرآن و ارزش های دینی ، نشانه نفاق است .

و إذا ما أنزلت سورة فمنهم من يقول أئکم زادته هذه إيماناً

574- مهمترین ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 19 - 3

3- بندگی خدا ، از مهم ترین ارزش ها و برجسته ترین اوصاف انسان ها در نگاه وحی

قام عبد الله يدعو

یاد کردن از پیامبر (صلی الله علیه و آله) _ که برترین و مقرب ترین انسان ها است _ با وصف «عبدالله»، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

575- نجوای با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 114 - 12، 2

2_ ارزش والای نجوا ها و مذاکرات محرمانه ، به انگیزه وادار نمودن دیگران به صدقه و دعوت به کار نیک و اصلاح میان مردمان

لا خیر فی کثیر من نجویهم الا من امر بصدقه او معروف او اصلح بین الناس

12_ گفتگوی محرمانه در مورد توصیه به قرض الحسنه ، کاری پسندیده و شایسته

لا خیر فی کثیر من نجویهم الا من امر بصدقه او معروف

امام صادق(ع) در مورد «معروف» در آیه فوق فرمود: یعنی بالمعروف القرض.

کافی، ج 4، ص 34، ح 3؛ نورالثقلین، ج 1، ص 549، ح 558.

576- نسل با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی‌ها پیراسته باشند، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند.

ربنا وابعث فیهم رسولا منهم... ویزکیهم

577- نظام ارزش‌ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 17 - 3

ص: 279

3_ تقوا، مستلزم داشتن اخلاق و منش نیک اجتماعی

لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا... الصَّابِرِينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الْقَانِتِينَ وَ الْمُنْفِقِينَ

از صفات مذکور در آیه، انتزاع اخلاق و منش نیک اجتماعی شده است.

578- نقش ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 54 - 9

9- ارزش های معنوی، معیاری در بزرگداشت و تجلیل از افراد در قرآن است.

وَاذْكُرْ... إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 67 - 7

7- لزوم رعایت معیار های ارزشی و معنوی در انتخاب دوست

الْأَخْلَاءَ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

579- نماز بی ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 7

7- بی ارزش بودن نماز بی خشوع، در پیشگاه خداوند.

أَلَمْ يَأْنِ... أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ

در صورتی که مراد از «ذکر الله» نماز باشد؛ نکوهش کسانی که نماز را بدون خشوع می خوانند، مفید برداشت یاد شده است.

580- وعده با ارزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 22

اتنا ما وعدتنا .. فلا تخزنا ... انک لا تخلف الميعاد

جمله «انک . . .» پس از جمله «ولا تخزنا»، دلالت می کند که عدم خواری، از وعده های الهی به خردمندان مؤمن است. بنابراین عطف «لا تخزنا» بر «اتنا ما وعدتنا»، عطف خاص بر عام است و دلالت بر اهمیت برتر معطوف (لا تخزنا) دارد.

ص: 280

{ ارزش ها }

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 31 - 8

8_ علم به حقایق هستی از ارزش های والاست .

إني أعلم ما لا تعلمون. و علم آدم الأسماء كلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 51 - 5

5- عبادت و مناجات شبانه ، دارای اهمیتی خاص

و إذ وعدنا موسى أربعين ليلة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 73 - 14

14 - فهمیدن و اندیشه کردن ، از ارزش های والاست .

و یریکم آیته لعلکم تعقلون

از اینکه ارائه آیات با هدف ایجاد زمینه فهم و اندیشه در بشر مطرح شده، ارجمندی اندیشه کردن و فهمیدن، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 3،7

3 - معیار تعیین ارزش و بهای آدمیان ، به مرام و آیینی است که بر می گزینند .

بئسما اشتروا به أنفسهم أن يكفروا بما أنزل الله

7 - پیامبری ، فضل و بخششی است از جانب خدا برای گزینش شدگان به نبوت

أن ينزل الله من فضله على من يشاء من عباده

مراد از «فضله» وحی و در نتیجه پیامبر شدن کسی است که به وی وحی می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 94 - 10،11

10 - سرای دنیا و نعمت های آن در قیاس با آخرت ، ناچیز و بی مقدار است .

إن كانت لكم الدار الآخرة .. فتمنوا الموت

چنانچه نعمتهای دنیا در برابر سرای آخرت ارزشی داشت، تمنای مرگ برای نیل به آن وجهی نداشت.

11 - سرای آخرت و نعمت های آن بسی ارجمند و گرانبه است .

إن كانت لكم الدار الآخرة .. فتمنوا الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 6،8

6 - خداوند ، خواهان آگاهی یافتن مردم به ارزش برتر پاداش های الهی بر منافع دنیوی

ص: 281

لمثوبه من عندالله خير لو كانوا يعلمون

«لو» در «لو كانوا يعلمون» به معنای تمنی است و تمنی درباره خداوند به معنای اراده تشریحی است. مفعول «یعلمون» همه حقایقی است که در جمله های قبل بیان شده است. از آنهاست برتری پاداش دنیا بر دیگر منافع؛ یعنی: لیت هم يعلمون ان مثوبه الله خير.

8 - تنها دانایان ، وابستگی پاداش های الهی را به ایمان و تقوا و برتری آن را بر هر منفعتی دیگر ، در می یابند .

لمثوبه من عندالله خير لو كانوا يعلمون

فعل «یعلمون» در جمله فوق می تواند فعل لازم بوده و نیازی به مفعول نداشته باشد. بر این مبنا «لو كانوا يعلمون»؛ یعنی، ای کاش! اهل علم و دانش بودند تا حقایق مطرح شده را می فهمیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 125 - 25

25 - نقش مکان عبادت در ارزش آن

اتخذوا من مقام إبرهیم مصلى . . . طهرا بيتی للطائفین و العکفین و الركع السجود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 10

10 - رفاه و امنیت اهل ایمان امری ارزشمند از دیدگاه ادیان الهی

رب اجعل هذا بلداً آمناً و ارزق أهله من الثمرت من ءامن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5,9

5 - ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی ها پیراسته باشند ، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند .

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم . . . و یزکیهم

9 - آموزش کتاب آسمانی ؛ یادگیری حکمت ، احکام و معارف الهی و زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشان ، دارای جایگاهی رفیع و ارجمند در دیدگاه پیامبران الهی

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم یتلوا . . . یزکیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 3

3 - پیکار با دشمنان دین از ارزش های والا ، در پیشگاه خداوند است .

و لا تقولوا لمن یقتل فی سبیل اللّٰه أموت بل أحياء

از هدفهای بیان این حقیقت - که شهیدان از حیات ویژه برخوردارند - ترغیب به جهاد و بیان ارزش والای آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 11، 12

11 - ولیّ مقتول ، بهتر است قاتل را عفو کرده و از حق خویش (قصاص) درگذرد .

فمن عفی له من أخیه شیء

ص: 282

ترغیب ولیّ مقتول به گذشت از حق قصاص، از جمله اهدافی است که می توان از کاربرد کلمه «أخیه» به جای ولیّ مقتول استفاده کرد.

12 - ارزش عفو در حال قدرت بر انتقام

فمن عفی له من أخیه شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 184 - 22

22 - آگاهی به ارزش والای روزه، زمینه ساز انجام آن است.

و أن تصوموا خیر لکم إن کنتم تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 6

6 - حج عبادتی بسیار ارزشمند و از ارکان عملی دین است.

قل هی موقیت للناس و الحج

شناخت زمان حج به عنوان فایده ای برای جلوه گر ساختن ماه به صورتهای مختلف، گویای عظمت این دستور الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 253 - 4

4 - سخن گفتن خداوند با برخی از پیامبران، دلیل برخورداری آن پیامبر از فضیلت و منزلتی برتر.

منهم من کلم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 271 - 1,3,5

1 - صدقه آشکار، عملی نیک و ارزشمند

ان تبدوا الصدقات فنعما هی

3 - ارزش برتر صدقه پنهانی، نسبت به صدقه آشکار

ان تبدوا... و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم

بنابراینکه کلمه «لکم» قرینه برای ارزشمندتر بودن صدقه پنهانی برای شخص صدقه دهنده نباشد و به اطلاق آیه نظر شود.

5_ ارزش حفظ شخصیت انسانها

و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم

به نظر می رسد از جمله حکمتهای برتری صدقه پنهانی، تأمین حفظ شخصیت و آبروی مستمندان باشد؛ چون هدف از صدقه، رفع نیاز مردم است و مردم به حفظ آبروی خویش نیازمندترند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 2

2_ ارجمندی و برتری انفاق های پنهانی و شبانه، بر انفاق های آشکار و در روز *

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ... سِرًّا وَعَلَانِيَةً

ص: 283

چنانچه تقدم در ذکر دلالت بر تقدم در رتبه و فضیلت کند، انفاق از نظر وقت و حالت چهار قسم می شود. چون از یک سو وقت (شب و روز) مقدم بر حالت (پنهان و آشکار) شده و از سوی دیگر شب مقدم بر روز و در حالت پنهانی مقدم بر آشکار شده است، لذا این چهار قسم به ترتیب فضیلت عبارتند از: 1- شب و به صورت پنهانی 2- روز و به صورت پنهانی 3- شب و به صورت آشکار 4- روز و به صورت آشکار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 15 - 3

3- لذت های اخروی (باغ های بهشتی و رضایت خدا و زنان پاکیزه)، برتر از خوشی ها و امکانات دنیا

بخیر من ذلکم .. جنات ... و ازواج مطهره و رضوان من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 22 - 5

5- اعمال نیک انسان، دارای ارزش و نتایجی دنیوی و اخروی است.

حبطت اعمالهم فی الدنيا و الاخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 38 - 11، 13

11- داشتن نسلی پاکیزه و صالح، آرمانی والا و متعالی

قال رب هب لی من لدنک ذریه طیبه

درخواست زکریا، که از انبیای الهی است، به داشتن نسلی پاکیزه، دلالت بر والا بودن چنین خواسته ای می کند.

13- جواز و مطلوبیت غبطه (مشاهده خوبی دیگران و آرزوی همانند آن برای خویش)

هنا لک دعا زکریا ربّه

چون زکریا پس از پی بردن به مقام مریم، برای خویش فرزندی پاک - همچون مریم - درخواست کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 39 - 14

14_ اعتقاد به نبوت عیسی (ع) ، ارزشی برای یحیی

مصدقاً بکلمه من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 43 - 15

15_ ارزش عبادت جمعی و تأثیر آن در رشد و تعالی انسان

و ارکعی مع الزاکعین

به نظر می رسد فرمان الهی به مریم مبنی بر عبادت جمعی (نماز جماعت)، در راستای رشد وی باشد؛ به قرینه «و انبتها نباتاً حسناً» در آیه سی و هفتم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 284

2 - آل عمران - 3 - 45 - 5

5_ عیسی (ع)، کلمه ای والا، از جانب خداوند

انّ الله يمشرك بكلمه منه اسمه المسيح عيسى ابن مريم

«کلمه» به صورت نکره، دلالت بر عظمت آن دارد. گویا کلمه ای است که به جهت عظمت آن، ناشناخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 48 - 3

3_ تعلیم و تعلّم کتاب الهی و حکمت، ارزشی والا

و يعلمه الكتاب والحكمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 19

19_ ارزش پیشتازی و سبقت در ایمان به خدا و یاری دین

قال الحواريون نحن انصار الله

به نظر می رسد تمجید خداوند از حواریون، با وجود اینکه افراد بسیاری به نبوت عیسی ایمان آوردند، به لحاظ پیشتازی آنان در ایمان به خدا و یاری دین بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 53 - 11

11_ ارزش و نقش دعا، در زندگی انسان

ربّنا... فاکتبتنا مع الشاهدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 2

2_ اهمیّت و ارزش امانتداری و وفای به عهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 121 - 3

3_ ارزش اقدام به فعالیت های روزانه از آغاز صبح *

و اذ غدوت من اهلک تبویء المؤمنین مقاعد للقتال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 2,4,5

2_ ارزش یاد خداوند همواره و در هر حال

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقَعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ

4_ ارزش اندیشیدن در آفرینش آسمان ها و زمین

الَّذِينَ ... يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

5_ ارزش اندیشه در آفرینش آسمان ها و زمین ، در صورت توأم بودن آن با یاد خدا *

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ ... وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

جمله «یتفکرون» بدون تکرار «الذین»، عطف بر «یذکرون» شده تا دلالت کند به اینکه هر دو صفت (ذکر و تفکر) توأمأ، وصف «اولی الالباب» است؛ نه اینکه اولوا الالباب دو گروهند؛ عدّه ای ذاکر و عدّه ای دیگر متفکر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 192 - 5

5_ خردمندان ، خواستار کرامت انسانی و گریزان از خذلان و خواری

لاولى الالباب . . . ربنا انك من تدخل النار فقد اخزيته

خردمندان از آن جهت خواهان دوری از آتشند که ورود در آتش را حاکی از خواری و خفت خویش در پیشگاه خداوند می دانند و این معنا کاشف از کرامتخواهی آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 21

21_ مصاحبت با ابرار ، مقامی ارزشمند و متعالی

و توقنا مع الابرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 18

18_ ارزش توأم بودن بیم و امید (خوف و رجا) در انسان

اتنا ما وعدتنا على رسلك ولا تخزنا يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 70 - 1

1_ معاشرت و همنشینی با پیامبران ، صدیقان ، شاهدان و صالحان ، دارای فضیلتی کامل

فاولئک مع الذین انعم الله علیهم من النبیین . . . ذلک الفضل من الله

بنابر اینکه «ذلک»، اشاره به معیت و رفاقت در آیه قبل باشد، و فضیلت کامل بر این میناست که «الفضل» خبر برای «ذلک» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 12

12_ اهمیّت و ارزش برتر نماز ، نسبت به زکات *

واقیموا الصلوه و اتوا الزکوه

تقدیم ذکر نماز بر زکات، می تواند اشاره به اهمیّت بیشتر نماز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 286

10 _ تقوا، فضیلتی والا و ارزشمند و مورد تأکید خداوند

و لقد وصینا الذین اوتوا الکتب من قبلکم و ایاکم ان اتقوا الله

از اینکه رعایت تقوا بر تمامی انسانها در همه ادیان الهی واجب شده است، معلوم می شود که از تکلیفهای مهم و ارزشمند الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 17

17 _ ایمان به خدا، اعتقاد به وحی و رسالت و عفت و پاکدامنی، از ارزش های والا در انتخاب همسر و تشکیل خانواده

و المحصنت ... و المحصنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 25

25 _ الفت و مهربانی بین افراد یک جامعه، کمال و ارزشی والا برای آنان

و القینا بینهم العدوه و البغضاء إلى يوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 75 - 13

13 _ صداقت و راستگویی از ارزش های والا

و امه صدیقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 4

4 _ زدودن کینه و عداوت از سینه ها، ارزش الهی است.

و نزعنا ما فی صدورهم من غل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 9

9_ خیرخواهی برای مردم ، از ارزش های متعالی در ادیان الهی

وأنصح لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 11

11_ خیرخواهی و امین بودن ، از ارزش های متعالی در ادیان الهی

و أنا لكم ناصح أمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 287

7_ تضرع به درگاه خدا و خشوع در برابر او از ارزش های الهی و از اهداف رسالت انبیاست .

لعلهم یضرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 13

13_ رهاسازی انسان ها از اسارت نظام های فسادگر و غیر توحیدی ، ارزشی الهی

فأرسل معی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 12

12_ لزوم اطاعت از تمامی دستورات خدا و رسول وی

و أطیعوا الله و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 8

8_ ایمان ، توکل بر خدا و خداترسی ، از ارزش های متعالی

وجلت قلوبهم ... و علی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 14، 13

13_ برکنده شدن ریشه های کفر از زمین ، هدفی متعالی در بینش الهی

و یرید الله أن یحق الحق بکلمته و یقطع دابر الکفرین

14_ پیروزی حق و شکست باطل ، هدفی بس والاتراز رسیدن به ثروت دنیا در بینش الهی

تودون أن غیر ذات الشوکه تكون لکم و یرید الله ... و یقطع دابر الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 11

11 _ طهارت جسمی و روحی از ارزش های الهی

لیطهّرکم به و یذهب عنکم رجز الشیطن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 26 - 14

14 _ شکرگزاری انسان به درگاه خدا، ارزشی والا در بینش الهی

و اذکروا إذ أنتم قلیل . . . فاویکم . . . لعلکم تشکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 288

6_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش هجرت و جهاد در پیشگاه خداوند

هاجروا و جهدوا بأموالهم و أنفسهم فی سبیل اللّٰه

برداشت فوق با توجه به کلمه «فی سبیل اللّٰه» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 5,6

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش اعمال انسان ها در پیشگاه اوست .

جهدوا فی سبیل اللّٰه

6_ هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان

حقیقی از غیر آن

و الذین ءامنوا .. أولئک هم المؤمنون حقاً

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین اللّٰه» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا ..» برمی گردد ; یعنی: نصروا المؤمنین المهاجرین المجاهدین .... مآل هر دو معنا یکی است ; زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 2

2_ ایمان ، هجرت و جهاد با جان و مال ، دارای برترین درجه و ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. بأموالهم أعظم درجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 9

9_ همزمی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر الهی ، دارای ارزشی والا

لن تخرجوا معی أبداً ولن تقتلوا معی عدواً

با توجه به اینکه آیه در مقام نکوهش و طرد منافقان است و این نکوهش و طرد را با محروم شمردن آنان از جهاد در رکاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیان داشته است، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 3, 2

2_ پیشگامی و تقدم از طریق ایمان و عمل ، دارای ارزش و اهمیتی والا در بینش الهی

و السبقون الأولون من المهجرین و الأنصار

3_ حمایت از دین و ارزش های الهی در شرایط سخت و دشوار ، دارای ارزشی برتر

و السبقون الأولون من المهجرین و الأنصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 3

ص: 289

3_ استوار ماندن بر حق و پایداری بر ایمان ، در تنگنا ها و شرایط دشوار ، دارای ارزشی والا و پاداشی ویژه

لقد تاب الله على النبي و... الذين اتبعوه في ساعه العسره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 119 - 5,9

5_ صدق و راستی ، از ارزش های والای انسانی و مهمترین صفت مؤمنان راستین

يأيها الذين ءامنوا... وكونوا مع الصديقين

9_ دستیابی به مرتبه صادقین ، آرمانی ارزشمند برای مؤمنان

اتقوا الله وكونوا مع الصديقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 128 - 7

7_ هم دردی با انسان ها و اشتیاق به سعادت مند شدن آنان و داشتن رأفت و محبت ، از خصلت های والا و ارزشمند

عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم بالمؤمنين رءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- يوسف - 12 - 33 - 3

3_ رنج و محنت در راستای اطاعت خدا و حفظ حریم عفت ، امری محبوب و ارزشمند برای یوسف (ع) و بندگان خالص خداوند

رب السجن أحب إلي مما يدعونني إليه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- يوسف - 12 - 59 - 11

11_ مهمان نوازی ، خصلتی نیک و ارزشمند است .

ألا ترون... أنا خير المنزلين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 40 - 6

6- احیای فریضه نماز در جامعه ، کاری بس مهم و ارزشمند است .

رَبِّ اجْعَلْنِي مَقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي

از آن جا که حضرت ابراهیم(ع)، که از انبیای بزرگ الهی است، خواستار توفیق احیای نماز در جامعه شد، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 53 - 6

6- علم و دانش ، دارای جایگاهی والا و از مهم ترین ارزشهاست .

إِنَّا نَبِّئُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ

توصیف «غلام» به «علیم» به جای هر صفت خوب دیگر، نشان دهنده نکته فوق است.

ص: 290

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 72 - 8

8- سرمستی و غفلت امری بس زشت و مذموم ، و روشن بینی صفتی بس والا و ارزشمند برای انسانها

لعمرك إنهم لفي سكرتهم يعمهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 2 - 14

14- تقوا و جانب خدا را رعایت کردن ، دارای اهمیت و ارزش فوق العاده

أنه لا إله إلا أنا فاتقون

با توجه به اینکه فرستادن ملائکه و روح برای ابلاغ توحید بوده و توحید به عنوان مقدمه وصول به تقوا قرار داده شده است، مطلب فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 19

19- تقوا و احسان ، دو امر ارزشمند و دارای پاداش

لذین أحسنوا فی هذِهِ الدنیا حسنه .. و لنعم دار المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 10، 6

6- انفاق سرّی و پنهانی ، بهتر و ارزشمندتر از انفاق علنی و آشکار است .

فهو ینفق منه سرّاً و جهراً

این برداشت از تقدم «سرّاً» بر «جهراً» استفاده گردید.

10- انفاق ، در مقایسه با دیگر آموزه ها و ارزش های الهی ، دارای ارزش و مرتبه ای ممتاز *

فهو ینفق منه

از اینکه خداوند در مقایسه میان انسانهای خوب و بد، تنها از انفاق یاد کرده است، می تواند گویای این برداشت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 95 - 3

3- ارزش عالی دین و معنویات و قابل مقایسه نبودن آنها با امور مادی

و لا تشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 1 - 8،10

8- عبودیت و بندگی انسان ، مقام و منزلتی والاست .

أسرى بعبده لياً

آوردن صفت «عبد» از میان سایر صفات پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند بدان جهت باشد که این صفت بسیار ارزشمند و والاست.

ص: 291

10- عبودیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نزد خداوند ، صفتی بس مهم و ارزشمند برای او

أسرى بعده ليلاً من المسجد الحرام

آوردن صفت «عبده» از میان سایر اوصاف پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند بدان جهت باشد که این صفت بسیار ارزشمند و والاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 10

10- عبودیت و شکرگزاری به درگاه خداوند ، از اهمیت و ارزش والایی برخوردار است .

إنه كان عبداً شكوراً

آیه فوق _ که در مقام توصیف حضرت نوح(ع) است _ تنها به دو صفت یاد شده اکتفا کرده است؛ این بیانگر اهمیت و ارزش والای آن دو صفت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 24 - 4

4- تواضع دلسوزانه و از سر مهربانی برای پدر و مادر ، دارای ارزش است نه تواضع به انگیزه های دیگر .

و اخفض لهما جناح الذل من الرحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 35 - 8

8- درست کاری اقتصادی ، دارای ارزشی برتر از مال داشتن و دارایی

ذلک خیر و أحسن تأویلاً

ممکن است مفضل علیه «خیر»، کم فروشی و خیانت در سنجش کالا- و سود حاصله از آن باشد؛ یعنی، رعایت عدل و انصاف و به کارگیری ترازوی کامل و سود حاصله از آن، بهتر از کم فروشی و سود به دست آمده از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 7

7- تلاش برای راه یابی به بالاترین مرتبه کمال و سبقت بر دیگران در تقرب به خدا، تلاش و تکاپویی ارجمند و ستودنی

أولئك الذين يدعون يبتغون إلى ربهم الوسيلة أيهم أقرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 8

8- علم به حقایق دینی ارزشمند بوده و عالمان به آن دارای جایگاه و مقام والا در پیشگاه خداوندند .

إن الذين أوتوا العلم من قبله يخرون للأذقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 109 - 4

4- گریستن به هنگام شنیدن آیات قرآن، امری ارزشمند است .

إذا يتلى عليهم . . . و يخرون للأذقان يبكون

ص: 292

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 4،3

3- ایمان و عمل در دوران جوانی ، بسیار ارزشمند و سزاوار تقدیر است .

إذ أوى الفتية إلى الكهف

تصریح آیه شریف به جوان بودن اصحاب كهف _ بر این مبنا كه «فتیه» به معنای جوانان به لحاظ سنّی باشد _ گویای ارزش ایمان و عمل بر مبنای آن در سنّین جوانی است؛ زیرا، قرآن مجید، در نقل قصص خود، به اوصاف شخصی و سنّی و جغرافیایی نمی پردازد مگر این كه پیام و نکته ای را دربرداشته باشد.

4- گذشت از خانه و كاشانه ، به خاطر حفظ ایمان ، جوانمردی و ارزشی والا است .

إذ أوى الفتية إلى الكهف فقالوا ربّنا

یاد كردن از كسانی كه به جهت حفظ ایمان، خانه و كاشانه خویش را ترك کرده اند، با عنوان «الفتیه» (جوانمردان) در جایی كه استفاده از ضمیر نیز ممكن بود، بیان كننده این حقیقت است كه گذشت از خانه و كاشانه، جوانمردی و ارزش است.

10- دعا در كنار اقدام و تلاش ، كاری شایسته و ارجمند است .

إذ أوى الفتية . . فقالوا ربّنا ءاتنا من لدنك رحمه

حرف «فاء» در «فقالوا» دلالت می كند كه اصحاب كهف، پس از آن كه از شهر و دیار خود گریختند و جهت حفظ ایمان به غار پناه بردند، دست به دعا برداشته و از خداوند تقاضای رحمت و راهنمایی و راهگشایی كردند، نه این كه بدون آغاز هیچ حرکتی، خواهان رشد شده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 13 - 9

9- ایمان جوانان ، دارای ارزش و اهمّیتی خاصّ *

اتّهم فتية ءامنوا برّهم

تأکید آیه بر «فتیه» بودن اصحاب كهف، ممكن است به لحاظ سنّی آنان باشد كه در این صورت، برجسته كردن و تصریح بر این خصیصه، بیان كننده ارزش ایمان در سال های جوانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- قیام در راه توحید و اعلان اندیشه توحیدی، دارای ارزشی والا و گران سنگ است.

وربطنا علی قلوبهم إذ قاموا فقالوا ربنا رب السموت و الأرض

از جمله معانی «قیام»، «عزم و تصمیم» است. لذا «قاموا» یعنی بر اندیشه توحیدی خود مصمم شدند. «فقالوا» نیز گویای اعلان آن اندیشه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- زندگی مشقت بار همراه با ایمان و توحید، بر زندگی آسوده شرک آلود ترجیح دارد.

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله فأوؤا إلى الكهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 46 - 4,5

4- کار های ماندگار شایسته ، نزد خدا ، دارای ارزشی برترند .

والبقیات الصالحات خیر عند ربک

5- ارزش مال و فرزند و زندگی ناپایدار دنیا ، در قبال عمل صالح جاودان ارزشی فرومایه و محدود است .

المال و البنون زینه الحیوه الدنیا و البقیات الصالحات خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 66 - 8

8- دریافت آموخته های خضر ، در دیدگاه موسی ، وابسته به پیروی از آن حضرت بود .

هل أتبعك علی أن تعلمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 6

6- ایمان ، گوهری است ارزشمند ، که هیچ چیز با آن برابری نمی کند .

فكان أبواه مؤمنین فخشینا أن یرهقهما طغی نأ و كفرًا

خداوند، برای حفظ ایمان والدین، فرزند دل بند را از آنان می ستاند تا ایمان آن ها محفوظ بماند، پس ایمان، متاع پر بهایی است که فداشدن فرزند برای آن، سهل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 3

3- سفر به نقاط مختلف زمین و محدود نساختن تلاش خویش به منطقه ای خاص ، در دیدگاه قرآن ، امری پسندیده و ستوده است .

ثم أتبع سببًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 14 - 2

2- نیکی و احسان به پدر و مادر، دارای ارزش والا، نزد خداوند

ویراً بولدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 43 - 10

10- ارجمندی و ارزش والای علم و عالم

إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 10

ص: 294

10- کسب رضایت خداوند ، هدفی والا و باارزش است .

و کان عند ربّه مرضیّاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 58 - 20

20- سجده و گریه در حال سجود ، حالتی مطلوب و دارای فضیلت است .

إذا تتلى عليهم . . . خرّوا سجّداً و بکياً

«بکياً» جمع است و مانند «سجّداً» حال مقدره است؛ یعنی افراد یاد شده با شنیدن آیات الهی، خود را برای سجود و گریه به زمین می افکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 5

5- کار های شایسته ، نزد خداوند دارای ارزش برتر است .

والبقیّات الصّالحات خیر عند ربّک ثواباً

قید «عند ربّک» رساننده یکی از دو معانی زیر است: 1_ ثواب اعمال صالح نزد خداوند است و اعطای آن تضمین شده است. 2_ در پیشگاه خداوند و در تعالیم او، بهتر بودن ثواب اعمال صالح قطعی و پذیرفته شده است؛ گرچه نزد دیگران و در دیدگاه آنان چنین نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 9

9- وجود نماز در خانواده مسلمان ، بهترین جایگزین برای مال و رفاه در خانواده کافران

متّعنا به أزواجاً منهم . . . وأمر أهلک بالصلوة

کلمات «أزواج» و «أهل» در این آیات، خانواده ها را مدّ نظر قرار داده است و بدین صورت لزوم تمایز خانواده مسلمان از خانواده کافر را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 85 - 4

4- ارزش مندی صبر و جایگاه والای صابران ، در پیشگاه خداوند

وإسم عیل . . . کلّ من الصّـبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 4

4 - اموال و دارایی ها در بینش قرآنی ، خیر و ارزشمند است .

فإن أصابه خیر اطمأنّ به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 2

ص: 295

2- نور دانش و معرفت، نعمت الهی و ارزش خدا دادی است.

و ليعلم الذين أُوتوا العلم

عبارت «الذين أُوتوا العلم» اشاره دارد به این که علم و معرفت نعمتی است که از سوی خدا به عالمان داده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 5

5- حکمت و سنجیده کاری، خصلتی پسندیده و ارجمند در پیشگاه خداوند

و الذين هم عن اللغو معرضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 111 - 6

6- ارزش والای صبر و مؤمنان شکبیا، در نزد خداوند

إني جزيتهم اليوم بما صبروا

از آن جایی که خداوند، خود پاداش مؤمنان صابر را متکفل شده است، ارجمندی صبر و مؤمنان شکبیا در نزد خدا، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 37 - 6

6- تسبیح و ذکر دایم خدا، بر پای نماز و پرداخت زکات، دارای جایگاهی ویژه و ارزشمند در بین سایر اعمال و موجب بلند پایگی مقام و تکامل معنوی انسان

يسبِّح له فيها .. رجال لاتلهيهم تجره ولابيع عن ذكر الله وإقام الصلوه وإيتا

خداوند، در توصیف مردمان الهی و والا مقام تنها سه صفت را مطرح ساخته است: 1_ ذکر خدا، 2_ برپاداشتن نماز، 3_ پرداخت زکات. ذکر سه عمل یاد شده از میان صدها عمل نیک دیگر، حاکی از ارزش ویژه آنها و نیز تأثیر آنها در تکامل معنوی انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 75 - 6

6_ صبر و شکیبایی، رمز سعادت و دارای جایگاهی ویژه در میان مجموعه ارزش های الهی

الذین یمشون علی الأرض هوناً .. و الذین لایشهدون الزور ... أولئك یجزون الغرفه

برداشت فوق از آن جا است که خداوند پس از برشمردن بیش از ده صفت ارزشمند برای عبادالرحمان، هیچ کدام آنها را سبب برخوردار شدن ایشان از نعمت های بهشت جاودان نمی داند و بلکه صبر و شکیبایی را علت آن می داند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 5

5- پیشگامی در طریق ایمان و سبقت گرفتن در راه ارزش ها، خود ارزشی الهی است .

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا كُنَّا أُولَ الْمُؤْمِنِينَ

نقل گفته ساحران از سوی خدا بدون رد کردن آن، دلیل بر این است که خدا نیز استدلال ساحران را قبول دارد.

ص: 296

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 86 - 4

4 - ارزش دعا برای رهایی دیگران از گمراهی و ضلالت

و اغفر لأبي إته كان من الضالين

با فرض این که دعای ابراهیم(ع) در زمان حیات پدرش بوده باشد، عبارت «إغفر لأبي» متضمن دعا برای رهایی از گمراهی نیز هست. جمله «إته كان من الضالين» - که تعلیل برای طلب آمرزش است - مؤید همین معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 6

6 - علم ، فضیلتی راستین در بینش مردان الهی

و لقد آتينا داود و سليمان علما و قالوا الحمد لله الذي فضلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 19 - 21

21 - مقام بندگان صالح ، بالاترین جایگاه کمالی انسان

أن أشكر نعمتك .. و أن أعمل صـ لِحًا... و أدخلني برحمتك في عبادك الصـ لِحين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که سلیمان(ع) مقام «عباد صالح» را به عنوان آخرین و عالی ترین آرزوی خود مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 64 - 14

14 - ارزش عقل و برهان در بینش دین و قرآن

قل هاتوا برهـ نكم إن كنتم صـ دقین

برهان خواستن خداوند از انسان، نشانگر ارزش برهان و دلیل عقلی قانع کننده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 19 - 2

2 - علم و روشن بینی ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یتوی الأعمی و البصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 105 - 10

10 - احسان ، از ارزش های والای الهی و محسنان ، دارای مقامی رفیع در پیشگاه خداوند

إِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 45 - 6

ص: 297

6- « قدرت و توانایی » و « بصیرت و روشن بینی » ، از ارزش ها و نعمت های الهی برای انسان

إبرهیم و إسحٰق و یعقوب أُولی الأیدی و الأبصِر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 46 - 5

5- آخرت اندیشی و دوری از دنیا طلبی ، از ارزش های بس والا و مهم

إِنَّا أَخْلَصْنَا هَمَّ بِخَالِصَةِ ذِكْرِ الدَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 7

7- سرمایه های وجودی انسان ، ارزشمندترین سرمایه ها است .

الذین خسروا أنفسهم و أهلیهم

خداوند سرمایه هایی از قبیل مال، علم و... را ذکر نفرموده و سرمایه عمر را بر سرمایه خانواده مقدم داشته است. از این نکته می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 7

7- ایمان ، گوهری بس ارزشمند و مؤمنان دارای مقامی والا نزد پروردگار

و يؤمنون به

مفسران گفته اند: یادآوری ایمان فرشتگان به خدا_ با آن که این حقیقتی روشن برای همگان است _ می تواند به منظور بیان مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 2،4

2- علم و روشن بینی ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یستوی الأعمی و البصیر

4- ایمان و نیکوکاری، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یستوی... الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و لا المسیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 4،5

4- اعلان موضع حق و ترویج توحید در مجامع شرک، دارای ارزشی والا

إِنَّ الذین قالوا ربّنا اللّٰه

واژه «قالوا» می تواند اشاره به این داشته باشد که موحدان، به صرف اعتقاد به توحید بسنده نمی کنند؛ بلکه آن را در مجامع شرک و کفر اعلان می دارند.

5- ایمان و توحید همراه با استقامت و پایداری، دارای ارزش والا

إِنَّ الذین قالوا ربّنا اللّٰه ثمّ استقاموا تنزّل علیهم الملئکة

ص: 298

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 38 - 10

10 - اخلاص در تسبیح و عبادت ، امری شایسته و ارزشمند است .

فالذین عند ربّک یسبّحون له

از آمدن عبارت «یسبّحون له» به جای «یسبّحونه»، اخلاص فرشتگان فهمیده می شود و از این که خداوند اخلاص فرشتگان را به رخ انسان ها می کشد، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 3

3 - حیات اخروی ، در پیشگاه خداوند ، امری بس ارزشمند و مخصوص تقوایندگان است .

و الآخره عند ربّک للمتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 6

6 - تقوا ، ایمان و تسلیم ، سه عنصر مرتبط باهم و ارزشمند

إلّا المتّقین . . الذین ءامنوا بـِـایـِتنا و کانوا مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 36

36- نیایش به درگاه خداوند و تأکید در توبه و اظهار بندگی ، دارای ارزشی والا

قال ربّ أوزعنی . . . إنّی تبتّ إلیک و إنّی من المسلمین

بیان گزارش گونه آیه شریفه، در حقیقت ترسیمی از انسان ایده آل و کامل است و تعبیر «إنّی تبتّ إلیک» و «إنّی من المسلمین» بیانگر تأکید و الحاح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- صلاح پیشگی و حضور در همه میدان های ارزشی ، دارای ارج و ثمربخشی

و الذین ... عملوا الصالحات ... کفر عنهم سیئاتهم

تعبیر «الصالحات» با واژه جمع دارای الف و لام_ که می تواند فراگیری و استغراق را افاده کند_ می رساند که آنچه مایه تکفیر سیئات و ثمربخشی است، حضور در همه میدان های صلاح و ارزشی است و نه روی آوری مقطعی و کوتاه مدت به بعضی از اعمال نیک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 26

26- آثار روح عبودیت و اعمال ارزشی ، آشکار در سیمای اهل ایمان

سیماهم فی وجوههم من أثر السجود

ص: 299

سجده، مظهر روحیه بندگی و نیایش انسان به درگاه الهی است و این روحیه در پرتو مظاهر آن، در اندام ظاهری انسان (چهره) تأثیر می گذارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 9

9 - جزای عادلانه به بدکرداران و پاداش برتر و افزون بر استحقاق به نیکوکاران ، عملی ارزشمند و خداپسندانه

ليجزى الذين أسوا بما عملوا ويجزى الذين أحسنوا بالحسنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 88 - 3

3 - تقرب به خداوند ، والاترین ارزش ها و فضیلت ها برای بشر

فأما إن كان من المقربين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 4

4 - محبت خداوند (دوست داشتن او ، انسان را) برترین ارزش ها است .

إنّ الله يحبّ الذين يقبلون في سبيله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 10

10 - راه خدا و دین الهی ، ارزشمندتر از جان و مال انسان ها است .

و تجهدون في سبيل الله بأموالكم وأنفسكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 9

9 - اسلام ، ایمان ، فرمانبری ، توبه ، عبادت ، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خیرًا منکرّ مسلمت . . . س_ئح_ت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 2 - 3

3 - نشاط و سرحالی در انجام دادن مأموریت های الهی ، وصفی ارزشمند است .

و الن_شط_ت نشاطًا

سوگند خداوند، حاکی از ارجمندی چیزی است که به آن سوگند یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 300

3 - پیشگامی در ارزش ها ، خود ارزشی والا است .

فالس بقیة سبقا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - هراس از مقام ربوبی خداوند و عظمت آن ، احساسی شایسته و ارزشی والا است .

و أما من خاف مقام ربّه

«مقام» اسم مکان است و «مقام ربّه»؛ یعنی، منزلت و مقامی که خداوند به وصف ربوبیت _ دارا است.

582- آثار ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- حیات و پویایی جوامع ، در پرتو ارزش های معنوی علاوه بر نعمت های مادی است .

يأتيها رزقها رغداً من كلّ مكان . . . و لقد جاءهم رسول منهم

جمله «يأتيها رزقها. . .» می تواند اشاره به نعمتهای مادی و «و لقد جاءهم رسول منهم» اشاره به ارزشهای معنوی داشته باشد.

583- آثار پایبندی به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - پایبندی عمیق به ارزش ها ، ساده لوحی و حماقت در نظر جامعه فاسد و منحرف

إذ قال لهم أخوهم صـلح ألا تتقون . . . قالوا إنما أنت من المسحّرين

نسبت دادن جنون به صالح پیامبر می تواند صرفاً به دلیل ادعای رسالت از سوی وی نباشد بلکه بخاطر نصایح و اصرار وی بر رعایت تقوا و پایبندی به ارزش های الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 185 - 5

5 - پایبندی عمیق به ارزش ها ، در نظر جامعه فاسد و منحرف ، ساده لوحی و حماقت است .

إذ قال لهم شعيب ألا تتقون . . . قالوا إنما أنت من المسحّرين

نسبت دادن جنون به شعيب(ع) می تواند صرفاً به دليل ادعای رسالت نباشد؛ بلکه به خاطر اندرزها و اصرار وی بر رعایت تقوا و پایبندی به ارزش های الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 301

6- اعتقاد واقعی به خداوند و پابندی به ارزش ها ، مستلزم پذیرش قوانینی است که از سوی خداوند بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده است .

و الذین ءامنوا .. و ءامنوا بما نزل علی محمد

قید «و آمنوا بما نزل..» _ به عنوان سومین حلقه در پی «آمنوا» و «عملوا الصالحات» _ می تواند بیانگر این برهان باشد که اگر کسی معتقد به خداوند است باید به قوانین و دستورات او _ که به وسیله پیامبران ابلاغ می شود _ نیز مؤمن باشد و بدون آن، در حقیقت به خدا ایمان ندارد و پایبند ارزش ها نیست.

19- بخشش لغزش ها از سوی خدا ، منوط به پابندی انسان به اصول عقیدتی و اعمال ارزشی است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات .. کفر عنهم سیئاتهم

از ترتب «کفر عنهم سیئاتهم» بر «آمنوا و عملوا الصالحات و آمنوا بما نزل»، مطلب بالا استفاده می شود.

584- آثار تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 121 - 8

8- کسب فضایل معنوی و کوشش خود انسان ، مؤثر در توفیق یافتن او بر بودن در « صراط مستقیم »

إن إبرهیم کان أمه قانتاً لله حنیفاً .. هده إلی صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 122 - 5

5- کسب فضایل معنوی و کوشش خود انسان ، مؤثر در برخورداری او از مواهب و نیکی ها در دنیا و مقامات عالی در آخرت

إن إبرهیم کان أمه قانتاً لله .. وإنه فی الآخره لمن الصالحین

585- آثار جهل به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 98 - 3

3_ جهل و عدم درک صحیح نسبت به مفاهیم دینی و ارزش های الهی ، عامل بد تفسیر کردن و ناروا شمردن آنها

و أجدر ألا يعلموا حدود ما أنزل الله . . . يتخذ ما ينفق مغرماً

جمله «یتخذ ما ینفق مغرماً» می تواند نمونه ای باشد از آنچه در آیه قبل به طور کلی درباره جهل و نادانی بادیه نشینان گفته شده.

586- آثار حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 302

1 - جنگ و پیکار با جبهه کفر و با هدف حاکم ساختن ارزش های دینی و الهی ، در پی دارنده حمایت و نصرت خداوند

و لينصرنَّ الله من ينصره . . . الذين ... أقاموا الصلوه ... ونهوا عن المنكر

«الذین» در محل نصب بوده و بدل یا عطف بیان برای «من» در «من ینصره» که تقدیر آن چنین می شود: «و لینصرن الله.. الذین إن مکناهم». «تمکین» (مصدر «مکنا») به معنای مسلط کردن و استیلا دادن است؛ یعنی، خدایی تردید یاران خود را یاری خواهد کرد؛ آنان که اگر بر زمین مسلط شوند، نماز را به پا خواهند داشت و...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 10

10 - تقوایشگان ، مورد حفاظت خداوند از گرفتاری به جهنم ، در قبال تلاش آنان برای حفظ ارزش های الهی در دنیا

إنَّ الْمُتَّقِينَ . . . ووقیهم ربهم عذاب الجحیم

با توجه به این که ریشه «متقین» و «وقاهم» از یک ماده می باشد، ممکن است تعبیر «وقاهم» اشاره به مطلب بالا داشته باشد.

587- آثار سوء استفاده از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 4

4- سوء استفاده از سوگند و ارزش های دینی ، از عوامل سست شدن عقیده و ایمان دیگران است .

و لاتتخذوا ایمکم دخلاً بینکم فتزلّ قدم بعد ثبوتها

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از «قدم» ایمان و عقیده مردمی باشد که به دین گرایش یافته اند و با دیدن سوء استفاده برخی از دین، قدمهایشان سست گردد و از ایمان روی گردان شوند.

588- آثار شناخت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 4

4- معرفی حق و ارائه ارزش های واقعی ، راه مبارزه با ضد ارزش ها و جریان های باطل

وقل جاء الحقّ وزهق الباطل

از تقدم «جاء الحق» می توان استفاده کرد که باطل در پرتو ظهور حق، رنگ می بازد و در صورتی که راه صحیح و حق ارائه نگردد، باطل همچنان میدان دار خواهد بود.

589- آثار محافظت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 32 - 2

ص: 303

2- بهشت، از آن همه تائبان خداجوی و پاسدار ارزش ها و وظایف دینی

ه_ذا ما توعدون لكلّ آواب حفیظ

590- آداب تبیین ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 4

4- تفصیل و تأکید در بیان نیکی ها و ارزش ها و اشاره و خلاصه گویی در بیان بدی ها و ضد ارزش ها، امری شایسته و روشی پسندیده است.

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها

تعبیر تفصیلی «إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم» در قبال تعبیر خلاصه تر «و إن أسأتم فلها» می تواند به مطلب فوق اشاره داشته باشد.

591- آداب تبیین ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 4

4- تفصیل و تأکید در بیان نیکی ها و ارزش ها و اشاره و خلاصه گویی در بیان بدی ها و ضد ارزش ها، امری شایسته و روشی پسندیده است.

إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها

تعبیر تفصیلی «إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم» در قبال تعبیر خلاصه تر «و إن أسأتم فلها» می تواند به مطلب فوق اشاره داشته باشد.

592- ابزار تحصیل ارزش های جاودان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 3

3_ جان و مال مؤمنان، ابزاری برای آنان در دستیابی به ارزش های جاودان

إن الله اشتری من المؤمنین أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة

593- ارزش حمایت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 3

ص: 304

3_ حمایت از دین و ارزش های الهی در شرایط سخت و دشوار ، دارای ارزشی برتر

و السبقون الأولون من المهجرین و الأنصار

594- ارزش مقامات اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 21 - 4

4- مراتب و فضایل اخروی ، بسی برتر و بزرگتر از درجات دنیوی است .

و للأخره أكبر درجـت و أكبر تفضیلاً

595- ارزش مقامات دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 21 - 4

4- مراتب و فضایل اخروی ، بسی برتر و بزرگتر از درجات دنیوی است .

و للأخره أكبر درجـت و أكبر تفضیلاً

596- ارزش ها در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 5

5 - ظهور ارزش احسان ، برای کافران و گنه کاران در قیامت

لو أن لی کرّه فأکون من المحسنین

597- ارزش های اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 4

4_ اعمال کافران ، قاتلان انبیا و قاتلان عدالتخواهان ، فاقد اعتبار و ارزش اجتماعی *

انّ الذين يكفرون . . . حبّطت اعمالهم

به نظر می رسد حبّط عمل در دنیا، به معنای عدم اعتبار آن اعمال و نتایجش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 3

ص: 305

3 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، امر به معروف و نهی از منکر ، ارزش های محوری در جامعه اسلامی

من ينصره . . . الذين إن مكَّنهم في الأرض ... ونهوا عن المنكر

598- ارزش های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 3

3 - تفاوت ارزش ها در دنیا و آخرت

يوم لا ينفع مال ولا بنون . إلا من أتى الله بقلب سليم

دو نیروی کارآمد دنیوی (مال و فرزند) در آخرت بی تأثیر خواهند بود؛ ولی قلب سلیم _ که ظاهراً در معادلات امور دنیا چندان مورد توجه قرار نمی گیرد _ اصلی ترین کارایی را خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 6

6 - ارزش ها و ملاک های اخروی ، از مبنا ها و معیار های ارزش گذاری دینی

أفمن يلقى في النار خير أم من يأتي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 8

8 - شرکت در نماز جمعه و پرداختن به ذکر خدا ، بسی ارزشمندتر از کسب مال و سایر منافع دنیوی

فاسعوا إلى ذكر الله وذروا البيع ذلكم خير لكم

599- ارزش های اخلاقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 6

6 _ صبر ، صداقت ، خضوع ، انفاق و استغفار در سحرگهان ، از ارزش های اخلاقی و معنوی مورد توجه اسلام

الصابرين . . . و المستغفرين بالاسحار

برداشت فوق، از ذکر این صفات به عنوان ارزش برای بندگان برگزیده، استفاده شده است.

600- ارزش های برتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 111 - 9

9_ دین الهی و حمایت از آن، دارای ارزش برتر از جان و مال انسانها

ص: 306

إن الله اشترى من المؤمنين أنفسهم وأموالهم .. يقاتلون في سبيل الله

601- ارزش های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 3

3 - تفاوت ارزش ها در دنیا و آخرت

یوم لا ینفع مال ولا بنون . إلا من أتى الله بقلب سلیم

دو نیروی کارآمد دنیوی (مال و فرزند) در آخرت بی تأثیر خواهند بود؛ ولی قلب سلیم _ که ظاهراً در معادلات امور دنیا چندان مورد توجه قرار نمی گیرد _ اصلی ترین کارایی را خواهد داشت.

602- ارزش های شیطانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 9

9 _ نژادپرستی، از ارزشهای شیطانی است.

أنا خیر منه خلقتنی من نار

603- ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 41 - 8

8- ارزش های معنوی و راستی و درستی در گفتار و عمل ، ملاکی مهم در بزرگداشت یاد و نام افراد

واذکر .. إنه کان صدیقاً نبیاً

یادکرد از حضرت ابراهیم(ع)، به جهت مقام نبوت و صدیق بودن او، درسی است برای همه که در تبلیغات و مطرح کردن افراد باید جنبه های معنوی و راستین شخصیت ها را مد نظر داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 51 - 8

8- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت یاد و نام افراد در قرآن است .

واذکر .. . إنه کان مخلصاً و کان رسولاً نبیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 56 - 10

10- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت افراد در قرآن است .

ص: 307

واذکر فی الکتبِ إدريس إنه کان صدیقاً نبیاً

604- استقامت در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 74 - 3

3 - ایمان به آخرت ، اهرم پایبندی انسان به ارزش های الهی و صراط مستقیم

و إنَّک لتدعوهم إلى صراط مستقیم . وإنَّ الذین لایؤمنون بالأخره عن الصراط لن کبون

605- استهزای ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 10

10 _ بذله گویی منافقان و کافران و استهزای آنان به ارزش های الهی ، کار مستمرشان در طول تاریخ

کالذین من قبلکم . . . و خضتم کالذی خاضوا

در «آیه 56» از قول منافقان نقل شده است: «إنما کنا نخوض و نلعب»؛ خداوند در این آیه می فرماید «خضتم کالذی خاضوا»؛ یعنی، روش شما در پیشینیان شما نیز وجود داشته است.

606- اهمیت احیای ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 15 - 5

5- اسلام ، احیاکننده ارزش ها و عواطف انسانی و استحکام بخش بنیاد های خانواده و جامعه بشری

و وصینا الإنسَـن بولدیه إحسَـناً

سفارش خداوند نسبت به ارج و مقام والدین، بیانگر این حقیقت است که اسلام دینی محدود به ابعاد عبادی و فردی نیست؛ بلکه به تمامی ابعاد حیات انسان توجه دارد؛ از جمله تقویت عواطف انسانی که نهایتاً به تحکیم بنیاد خانواده و جامعه منتهی می شود.

607- اهمیت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- وسیله قرار دادن ارزش ها در راه دستیابی به اهداف ناشایست ، ممنوع است .

ولا تتخذوا أيمانكم دخلاً بينكم

برداشت فوق، با الغای خصوصیت از «ایمان» و تعمیم آن به همه ارزشها و مقدسات است.

ص: 308

608- اهمیت ارزش های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 6

6 - لزوم انتخاب و ترجیح ارزش های اخروی به هنگام تعارض با مزایا و بهره‌وری های زندگی دنیوی

فما أوتيتم من شيء فمتع الحيوه الدنيا و ما عند الله خير و أبقى

رابطه دو قسمت آیه شریفه نشان می دهد که خداوند با طرح جاودانگی موهبت های اخروی، درصدد بیان این مطلب است که نباید اعمال و ارزش های اخروی را فدای تمتعات محدود دنیوی کرد.

609- اهمیت تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 15

15 - لزوم استفاده از امکانات مادی در جهت تقرب به خدا و کسب ارزش های معنوی

من يؤمن بالله .. و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوات الرسول

610- اهمیت حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 25

25 - ارزش ها ، نباید فدای رفاه و متاع دنیوی شود .

و لا تکرهوا فتی - تکم علی البغاء إن أردن تحصنًا لتبتغوا عرض الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 3

3 - ثمربخشی ایمان ، تنها در پرتو تقوا و پایبند بودن به ارزش های الهی در مقام عمل

و أنجینا الذین ءامنوا و کانوا یتقون

جدا آمدن «کانوا یتقون» در کنار «آمنوا» این نکته را می‌رساند که ایمان درونی و قلبی، بدون داشتن بازتاب عملی و جوارحی مایه نجات حتمی نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 4

4- تعصب مبتنی بر جهالت، امری نکوهیده است؛ و نه پافشاری بر ارزش‌های عالمانه، منطقی و راستین.

إذ جعل الذين كفروا في قلوبهم الحمية حمية الجاهلية

ص: 309

برداشت بالا بر این اساس است که «حمیه الحج_هلیه» قید احترازی باشد؛ یعنی، تعصب و غیرت بر دو گونه است: 1_ پافشاری بر مسائل علمی و منطقی، 2_ تعصب جاهلانه که مشرکان نوع اخیر را داشته اند.

611- اهمیت محافظت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 73 - 14

14- حفظ ارزش های الهی (تعالیم وحی شده بر پیامبر _ صلی الله علیه و آله _) در هر شرایط و هر کجا ، از همه چیز مهمتر و ارزشمندتر است .

وإن کادوا لیفتنونک عن الذی أوحینا إلیک . . . وإذا لاتّخذوک خلیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 9

9- تلاش گران در راه ایمان و توحید و حفظ ارزش ها ، مشمول رحمت خاص خداوند ، خواهند شد .

وإذ اعتزلتموهم . . . فأووا . . . ینشر لکم ربکم من رحمته

612- برتری ارزش ها معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 2

2- جاودانگی ارزش های معنوی و پاداش های الهی ، راز برتری مطلق آنها بر دستاورد های مادی انسان

إنما عند الله هو خیر لکم . . . ما عندکم ینفد و ما عند الله باق

613- برتری ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 18

18 - مال و اندوخته های مادی ، نمی تواند با موهبت ها و ارزش های معنوی برابری کند .

و رحمت ربکم خیر ممّا یجمعون

614- پاسداران ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 15

ص: 310

15_ مؤمنان راستین ، پاسداران همیشگی قوانین ، حدود و ارزش های الهی

و الحفظون لحدود الله

615- پیدایش ارزش های قومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 15

15_ توافق گروهی از مردم بر عقیده و رفتاری، زمینه پذیرش آن عقیده و رفتار به عنوان ارزش است.

كذلك زينا لكل امة عملهم

616- پیشگامی در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 4 - 3

3 - پیشگامی در ارزش ها ، خود ارزشی والا است .

فالسابق ت سبقاً

617- تبلیغ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 9

9 - تبلیغ یاد خدا ، ارزش های عقیدتی و عملی و عدالت خواهی ، اصیل ترین محتوای شعر ارزشی

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذين آمنوا... و انتصروا من بعد ما ظلموا

618- تبیین ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 90 - 13

13- قرآن ، عهده دار بیان همه ارزش ها و ضد ارزشهاست .

تبیَّناً لكلِّ شیءٍ... إن الله يأمر بالعدل... وینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

فرمان به رعایت عدالت و... تحذیر از فحشا و... پس از توصیف قرآن به «تبیاناً لكلِّ شیءٍ» می تواند بیانگر مطلب فوق باشد؛ یعنی، قرآن بیانگر تمامی حقایق مربوط به ارزشها و ضد ارزشهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 311

14- اسلام ، تعیین کننده ملاک ارزش گذاری ها و معرف ارزش های برتر برای انسان است .

و لا تشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم إن كنتم تعلمون

619- تبیین ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 26 - 10

10_ تأمین نیازهای مادی انسان و تبیین ارزشهای معنوی وی، از نشانه های الوهیت خداوند

یبني ءادم قد أنزلنا .. ذلك من ءايت الله

مشارالیه «ذلک»، آفرینش لباس (آنزلنا علیکم لباسا) و تبیین ارزش تقوا (و لباس التقوی ذلک خیر) است. گفتنی است که لباس و بیان ارزش تقوا از جهت آیت بودن خصوصیتی ندارد و لذا به کلیه نیازهای مادی و تبیین ارزشهای معنوی تعمیم داده شده است.

620- ترویج ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 11

11_ ترویج ارزش ها و مبارزه با ضد ارزش ها ، دو عنصر متلازم با هم

الأمرون بالمعروف و الناهون عن المنکر

با توجه به اینکه در بیشتر موارد قرآنی این دو عنصر در کنار یکدیگر آمده است، برداشت فوق استفاده می شود.

621- تشویق به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 3 - 4

4- بهره گیری قرآن از گرایش های انسان (گرایش به ابدیت) در ترغیب به ارزش های معنوی ، بهره می گیرد .

یَبْشُرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا . مَكْثِينَ فِيهِ أَبَدًا

روشن است که تمایل به جاودانگی، در نهاد انسان ها وجود دارد و قرآن مجید، از همین علاقه ها، برای سوق دادن آدمی به سوی ارزش ها، بهره برداری کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 12

12- ترغیب و تشویق همواره بندگان از سوی خداوند ، برای گرایش به ارزش ها

وعد الصدق الذی کانوا یوعدون

عبارت «کانوا یوعدون»، استمرار وعده های الهی را می رساند. که این وعده ها در نهایت برای انگیزش و ترغیب بندگان، به کسب

ص: 312

ارزش ها است.

622- تشویق به محافظت از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 5

5- هجرت و گریز از محیط فاسد ، به منظور حفظ ایمان و ارزش ها ، کاری جوانمردانه و مورد تمجید خداوند است .

إذ أوى الفتيه إلى الكهف

623- تفاوت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 3

3 - تفاوت ارزش ها در دنیا و آخرت

يوم لا ينفع مال ولا بنون . إلا من أتى الله بقلب سليم

دو نیروی کارآمد دنیوی (مال و فرزند) در آخرت بی تأثیر خواهند بود؛ ولی قلب سلیم _ که ظاهراً در معادلات امور دنیا چندان مورد توجه قرار نمی گیرد _ اصلی ترین کارایی را خواهد داشت.

624- توصیه به تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 62 - 2

2- خداوند ، خواهان تلاش انسان ها برای کسب ارزش ها به قدر توان خود و نه بیشتر از آن

أولئك يسرعون في الخيرت . . . و لا تكلف نفساً إلا وسعها

ذکر جمله «و لا تكلف نفساً إلا وسعها» پس از تمجید و ستایش از کسانی که در انجام کارهای خیر شتاب میورزند و در میدان کسب ارزش ها از دیگران سبقت می گیرند، می تواند تذکری از جانب خداوند باشد تا آنان خود را در این راستا به مشقت نیندازند.

625- جاودانگی ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- دستاورد های مادی انسان ، فناپذیر و ارزش های معنوی و پاداش های الهی ، باقی و جاودانه است .

ما عندکم ینفد و ما عند الله باق

2- جاودانگی ارزش های معنوی و پاداش های الهی ، راز برتری مطلق آنها بر دستاورد های مادی انسان

ص: 313

إنما عند الله هو خير لكم . . . ما عندكم ينفد و ما عند الله باق

626- جهل به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 9

9- جهل انسان ها به ارزش برتر پاداش های الهی ، آنان را به منافع دنیوی دلبسته کرده و از ایمان و تقوا باز داشته است .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا . . . لو كانوا يعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «لو» در جمله فوق شرطیه باشد. بر این اساس احتمالاتی قابل تصور است و از آنهاست اینکه مفعول «یعلمون» برتری پاداش الهی گرفته شود و جواب شرط از جمله «و لو أنهم ءامنوا» استفاده گردد؛ یعنی: «لو كانوا يعلمون ان ثواب الله خير لاٰمنوا و اتقوا؛ اگر می دانستند که پاداش الهی از منافع دنیوی برتر است، همانا ایمان می آوردند و تقوا پیشه می شدند.

627- حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 8

8_ باور به پاداش های عظیم الهی ، زمینه پابندی به ارزش ها و گذشت از منافع مادی برای دین و دینداری

لا تخونوا الله . . . و اعلموا ... و أن الله عنده أجر عظیم

هدف از بیان پاداش دهی خداوند پس از تکالیف یاد شده، ایجاد زمینه پابندی به آن تکالیف است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 214 - 3

3- بستگان و نزدیکان پیامبران و رهبران دینی ، سزاوارترین افراد به رعایت اصول و ارزش ها

و أندر عشیرتک الأقربین

628- روش مبارزه با ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 4

4- معرفی حق و ارائه ارزش های واقعی ، راه مبارزه با ضد ارزش ها و جریان های باطل

وقل جاء الحقّ وزهق الباطل

از تقدم «جاء الحق» می توان استفاده کرد که باطل در پرتو ظهور حق، رنگ می بازد و در صورتی که راه صحیح و حق ارائه نگردد، باطل همچنان میدان دار خواهد بود.

ص: 314

629- زمینه

ارزش های اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 39 - 10

10- پایبندی به ارزش های اخلاقی - اجتماعی ، تنها در پرتو توحید و پرهیز از شرک ، امکان پذیر است . *

ذلک ممّا أوحى إليك ربّک من الحکمه و لاتجعل مع الله إلَهاً اخر

آورده شدن تعالیم اخلاقی و اجتماعی اسلام در این آیات بین دو نهی از شرک، می تواند بیانگر این معنا باشد.

630- زمینه ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 89 - 8

8 - عمل نیک ، دارای ماهیتی بالنده و زاینده ارزش ها

من جاء بالحسنه فله خیر منها

در صورتی که «من» در «فله خیر منها» نشویه و «منها» صفت «خیر» باشد، استفاده می شود که خود عمل نیک، چون چشمه ای جوشان است که زلال ارزش ها از آن می جوشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 9 - 11

11 - کسب ارزش های واقعی ، در پرتو دانش و آگاهی میسر است .

ذلکم خیر لکم إن کنتم تعلمون

631- زمینه ارزش های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 4

4- اهمیت نقش تقوا، در دستیابی انسان به ارزش های اخروی

و الآخره عند ربك للمتقين

632- زمینه بقای ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 8

8- انسان ها، نیازمند انذار و تبشیر، برای پایداری بر ارزش ها و پرهیز از انحرافات اند.

ص: 315

لم يجعل له عوجًا قِيمًا لينذر بأسًا شديدًا.. و يبشّر

خداوند قرآن را به عنوان تضمین کننده قوام جامعه بشری با دو ویژگی «انذار و تبشیر» معرفی کرده است و این می رساند که قوام بخشی، در پرتو این دو عامل میسر است.

633- زمینه بی اعتنایی به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 54 - 6

6- تردید جدی نسبت به قیامت و حیات اخروی، زمینه سازی بی اعتنایی انسان به اصول عقلی و ملاک های عقلایی و فطری

قل أریتم إن کان من عند اللّٰه .. فی شقاق بعید... ألا إنهم فی مریه

ارتباط این آیه با آیات پیشین _ که در یک سیاق قرار دارند _ نشان می دهد که اگر آیات علمی و داوری های عقلی و فطری نتواند کسی را در برابر حقانیت خدا و وحی متقاعد کند، ریشه آن را باید در ناپاوری او به استمرار حیات و مسؤولیت انسان جستوجو کرد.

634- زمینه پایبندی به ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 184 - 3

3- التزام به مبانی ارزشی و اخلاقی، نیازمند اعتقاد و جهان بینی صحیح است .

و اتّقوا الذی خلقکم و الجبّٰه الأّوّلین

طرح مسأله آفرینش و تذکر به وجود آفریدگار یگانه برای سوق دادن مردم به تقوا، می تواند نشانگر این واقعیت باشد که داشتن جهان بینی صحیح، زمینه ساز پایبندی به ارزش ها است.

635- زمینه تحصیل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 41 - 11

11_ کسب ارزش های واقعی، در پرتو علم و شناخت میسر است .

ذلکم خیر لکم إن کنتم تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 15

15 - کسب ارزش های واقعی ، در پرتو علم و شناخت میسر است .

ذلکم خیر لکم إن کنتم تعلمون

ص: 316

636- زمینه حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 33 - 5

5- مراقبت شدید بر ارزش ها و حدود الهی ، در گرو خشیت از خداوند ، حتی در نهان

أَوَابٍ حَفِیْظٍ . مِنْ خَشْيِ الرَّحْمَنِ الْبَاطِنِ

برداشت یاد شده بنابر این نکته است که تعبیر «من خشی..» در مقام توصیف «أواب» و «حفیظ» باشد و علیت را برساند؛ یعنی، این خشیت عامل «أواب» و «حفیظ» بودن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 15 - 5

5- پایبندی به ارزش ها و پرهیز از زشتی ها و پلیدی ها ، تنها در گرو اعتقاد به قیامت

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

از تقابل میان «متقین» و «منکران معاد» _ که در آیات پیشین مطرح شده است _ به دست می آید که تقوا در صورتی حاصل می شود که فرد، منکر قیامت نباشد؛ زیرا با انکار قیامت پایبندی به ارزش ها میسر نخواهد شد.

637- زمینه دشمنی با ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 24 - 5

5_ سرپوش گذاشتن بر حق و مداومت بر آن ، پدید آورنده روحیه عناد و دشمنی عمیق با ارزش ها *

كُلُّ كَفَّارٍ عَنِيدٌ

برداشت بالا بدان احتمال است که تقدم «كفار» بر «عنید»، اشاره به تقدم رتبی و علی داشته باشد.

638- زمینه دفاع از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 14 - 3

3- قیام برای خدا و دفاع از ارزش ها ، نیازمند قدرت روحی و قلبی نیرومند است .

و ربطنا علی قلوبهم إذ قاموا

639- زمینه محور ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 22 - 1

ص: 317

1- ترک جهاد ، زمینه محو ارزش ها و به فساد کشیده شدن جامعه

فهل عسیتم إن تولیتم أن تفسدوا فی الأرض

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته به دست می آید: 1_ «تولیتم» به معنای روی گرداندن از جهاد باشد که در آیه قبل مطرح شده است.

2_ تعبیر «عسیتم... أن تفسدوا فی الأرض» در معنا، جواب «إن تولیتم» به شمار آید.

640- زمینه هتک ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 22

22 - کفر ، زمینه ساز ابتلای انسان به شکستن حریم ارزش ها و ارتکاب گناهان *

و کزّه الیکم الکفر و الفسوق و العصیان

برداشت بالا بدان احتمال است که تقدم لفظی کفر بر فسوق و عصیان، دال بر تقدم معنوی نیز باشد.

641- سبقت در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 10

10 _ پیشتازی در ارزش ها ، خود ارزشی والاست .

و السبقون الأولون

642- سوء استفاده از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 3

3 _ سوء استفاده منافقان از باور ها و اعتقادات مؤمنان و ارزش های مکتب اسلام

یحلفون بالله لکم لیرضوکم

سوگند منافقان به خدا (یحلفون بالله) _ که در نزد مؤمنان دارای ارزش ویژه ای است _ مفید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 2

2_ سوء استفاده منافقان از ارزش های مکتبی و باور های جامعه اسلامی

یحلفون بالله ما قالوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 3

ص: 318

3_ سوء استفاده منافقان از ارزش های معنوی ، به منظور پنهان کردن کردار زشت خویش

سِيحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ اِذَا انْقَلَبْتُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 12

12_ سوء استفاده منافقان از ارزش ها و مقدسات مؤمنان در جهت اهداف خائنانه خویش

اتخذوا مسجداً .. و ليحلفن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 3

3- وسیله قرار دادن ارزش ها در راه دستیابی به اهداف ناشایست ، ممنوع است .

و لاتتخذوا ایمکم دخلاً بینکم

برداشت فوق، با الغای خصوصیت از «ایمان» و تعمیم آن به همه ارزشها و مقدسات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 5

5- انسان ، در معرض خطر دستاویز قرار دادن ارزش های معنوی برای دستیابی به مادیات

و لاتشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً

643- شناخت ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 10

10_ لزوم شناساندن ارزش ها به فرد و جامعه قبل از مبارزه با حرکت ها و اندیشه های ضد ارزشی آنان *

الأمرون بالمعروف و الناهون عن المنکر

برداشت فوق، بدین احتمال است که تقدم لفظی امر به معروف و نهی از منکر، اشاره به تقدم حقیقی و عملی آن داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 18

18_ ناچیز و بی ارزش بودن هر آنچه (دنیا و لذائذ و زخارف آن و . . .) در مقابل از دست دادن دین و رهاسازی کتاب آسمانی و بیوفایی به پیمان الهی باشد .

واشترُوا به ثمنًا قليلاً

آنچه عالمان اهل کتاب در مقابل دین فروشی می گرفتند، به اعتقاد خودشان اندک نبوده است ؛ چون با کتمان حقایق پیامبر

ص: 319

(صلی الله علیه و آله)، به خواسته های دنیوی، ریاست بر مردم و .. می رسیدند؛ ولی در عین حال خداوند همه آنها را به بی ارزشی و ناچیزی توصیف کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 1

1 - بی ارزشی بهره ها و قدرت محدود کافران در دنیا، نسبت به نعمت جاودانه بهشت

متاع قليل ثم ماويههم جهنم .. لكن الذين اتقوا ربهم لهم جنات ... خالدین فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 25 - 8

8 - زندگی با فاسقان، دشوار و ناخوشایند بر بندگان شایسته خداوند

فأفرق بیننا و بین القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 2

2 - ظلم موجب کاهش مرتبه و ارزش ایمان می شود.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 35 - 5

5 - آمیختن عبادت و نیایش به اموری لغو و بیهوده، امری ناروا و بس نکوهیده

و ما کان صلاتهم عند البیت إلا مکاء و تصدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 18 - 6

6 - ادا نکردن حق نعمت های فراوان خداوند، نوعی نقصان و کاستی و سزاوار توبیخ و سرزنش است.

وإن تعدّوا نعمه الله لاتحصوها إن الله لغفور رحيم

ذکر «إن الله لغفور» پس از بیان نعمتهای فراوان خداوند، احتمال دارد از این جهت باشد که ادا نشدن شایسته حق نعمتهای خداوند، نوعی نقصان تلقی می شود و از این جهت، مایه توبیخ است. عبارت «إن الله لغفور» بیان کننده ضمنی آن نقصان و کاستی است که خداوند آن را مورد بخشایش خویش قرار می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 37

37- پندار مزیت های بی جا برای خود و ناهنجار دیدن سیمای بی نوایان ، از ویژگی های رهبران نالایق و مایه بی ارزشی رهنمود های آنان است .

ولاطمع من .. . کان أمره فرطاً

ص: 320

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 71 - 7

7 - تمایلات و هوس های نفسانی ، در ضدیت با حق

و لو اتبع الحق أهواءهم لفسدت السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 56 - 5

5 - پیمان شکنی ، کرداری بس ناروا و زشت

إن شر الدواب .. ثم ینقضون

645- عقلانیت دفاع از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 5

5- دفاع از ارزش ها و جهاد در راه خداوند ، مورد تأیید عقل و فطرت سلیم

طاعة و قول معروف

برداشت یاد شده بنابر این نکته است که «قول معروف» خبر برای مبتدای محذوف باشد؛ یعنی، دستور قتال که در آیات پیشین بیان شده، دستوری شناخته شده از نظر عقل و فطرت است که بشر را به دفاع از ارزش ها و طرد دشمنان مهاجم فرامی خواند.

646- علم به پوچی ارزش های مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 4 - 2

2- آگاهی تمام مردم ، از بی پایه بودن امتیازات مادی ، هنگام حسابرسی نعمت ها در قیامت

ثم کلاً سوف تعلمون

آخرین آیه سوره، بیانگر زمانی است که مفاد «سوف تعلمون» تحقق می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 15

15 - ارزش مفاهیم نیکو، به تحقق یافتن آنها در انسانهاست .

ولکن البر من اتقى

توصیف «برّ» (نیکی) به کسی که تقوایشه باشد - با اینکه برحسب ظاهر باید گفته شود نیکی به تقوایشگی است - اشاره به این معنا دارد که: تقوا آن گاه سزاوار است به نیک بودن توصیف شود که در افراد محقق شود. (اقتباس از المیزان)

ص: 321

648- عوامل ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 8

8 - تحمل دشواری ها در راه دین ، محفوظ در نزد خدا و مایه ارجمندی

قالوا لاضیر اِنا اِلی ربّنا منقلبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که اگر رنج ها تأثیری در سرنوشت انسان و تقرّب وی به خدا نداشت، خود زیانی انکارناپذیر بود.

649- عوامل پیدایش ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 15

15 _ توافق گروهی از مردم بر عقیده و رفتاری، زمینه پذیرش آن عقیده و رفتار به عنوان ارزش است.

کذلک زینا لکل امة عملهم

650- عوامل تغییر ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 56 - 10

10 - دگرگونی ارزش ها ، در جامعه فساد زده و منحرف

قالوا اُخرجوا ال لوط .. اِنَّهم اُناس یتطهّرون

در جامعه فسادزده قوم لوط، پاکي و پارسایی مورد ریشخند واقع شده و پاکدامنان آن جامعه (لوط و خاندانش) به جرم طهارت، محاکمه و محکوم شدند.

651- عوامل حفظ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 7

7- عقیده به معاد ، عاملی نیرومند در پابندی انسان به ارزش ها و تحمل دشواری های ناشی از تعهد به آنها

قالوا لاضیر انا الی ربنا منقلبون

ص: 322

652- عوامل فهم ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 12

12- بالا بردن سطح آگاهی ها و دانش ها ، وسیله فهم بهتر ارزش های برتر الهی و سود و زیان حقیقی

و لاتشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم إن كنتم تعلمون

653- عوامل مؤثر در ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 4

4_ تأثیر نیت و انگیزه انسان در ارزش اعمال و انفاقهایش نزد خداوند

ما ينفق مغرمًا . . . و يتخذ ما ينفق قربت عند الله و صلوات الرسول ألا إنها قربه

654- فطرت دفاع از ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 21 - 5

5- دفاع از ارزش ها و جهاد در راه خداوند ، مورد تأیید عقل و فطرت سلیم

طاعة و قول معروف

برداشت یاد شده بنابر این نکته است که «قول معروف» خبر برای مبتدای محذوف باشد؛ یعنی، دستور قتال که در آیات پیشین بیان شده، دستوری شناخته شده از نظر عقل و فطرت است که بشر را به دفاع از ارزش ها و طرد دشمنان مهاجم فرامی خواند.

655- مبارزه با ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 10، 11

10_ لزوم شناساندن ارزش ها به فرد و جامعه قبل از مبارزه با حرکت ها و اندیشه های ضد ارزشی آنان *

الأمرين بالمعروف و الناهون عن المنكر

برداشت فوق، بدین احتمال است که تقدم لفظی امر به معروف و نهی از منکر، اشاره به تقدم حقیقی و عملی آن داشته باشد.

11 _ ترویج ارزش ها و مبارزه با ضد ارزش ها ، دو عنصر متلازم با هم

الأمرين بالمعروف و الناهون عن المنكر

با توجه به اینکه در بیشتر موارد قرآنی این دو عنصر در کنار یکدیگر آمده است، برداشت فوق استفاده می شود.

ص: 323

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 23 - 3

3 - عبد و بنده خدا بودن از ارزش های والای انسانی است .

مما نزلنا علی عبدنا

از اینکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به بندگی خدا توصیف شده، معلوم می شود: عبد و بنده خدا بودن از ارزشهای والای انسانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 3

3 - معیار تعیین ارزش و بهای آدمیان ، به مرام و آیینی است که بر می گزینند .

بئسما اشتروا به أنفسهم أن يكفروا بما أنزل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 11

11 - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) حتی در دیدگاه اهل کتاب ارزشمند بوده و کمال محسوب می شده است .

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

برانگیخته شدن حسد در انسان به هنگامی است که محسود را برخوردار از نعمتی مادی یا کمالات انسانی ببیند. بنابراین در نظر اهل کتاب - که بر ایمان مسلمانان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) رشک می بردند - باید ایمان، نعمت و کمالی ارجمند می بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 7

7 - ارزش عبادت و اطاعت خدا ، در گرو پذیرفته شدن آن از سوی خداوند است .

و إذ يرفع إبراهيم . . . ربنا تقبل منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 129 - 5

5 - ذریه و نسلی که از تعالیم دینی برخوردار بوده و از آلودگی‌ها پیراسته باشند، برای نیاکانشان ارزشمند و امتیاز آفرین هستند.

ربنا وبعث فیهم رسولا منهم... ویزگیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 6

6 - ملاک برتری امت‌ها، پیشی گرفتن در انجام کارهای نیک است نه داشتن قبله‌ای خاص

و لکل وجهه هو مولیها فاستبقوا الخیرت

جمله «فاستبقوا الخیرت» پس از «هو مولیها» حقیقتی دیگر را درباره نابجایی بحث و مشاجره درباره تغییر و تعیین قبله گوشزد می‌کند و آن این است که: مجرد روبه سوی قبله داشتن کارساز نیست؛ آنچه تعیین‌کننده می‌باشد انجام کارهای نیک است. پس در آنها پیشی بگیریید.

ص: 324

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 151 - 10

10 - زدودن آلودگی ها و ناپاکی ها از خویشتن ، فراگیری قرآن و آموختن حکمت ، احکام و معارف دین ، دارای جایگاهی رفیع و ارزشمند

كما أرسلنا فيكم رسولا . . . و يعلمكم الكتب و الحکمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 4

4 - در راه خدا بودن ، معیار ارزش اعمال است .

و لا تقولوا لمن يقتل فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 171 - 8

8 - درک حقایق و معارف دین و پذیرش آنها ، تعیین کننده میزان ارزش قوای ادراکی است .

صم بکم عمی فهم لا یعقلون

کر، لال و کور خواندن کفرپیشگان علی رغم اینکه آنان از ابزار شنوایی و . . . برخوردار هستند، می تواند اشاره به این حقیقت باشد که: اگر ابزار و قوای ادراکی وسیله فهم معارف دین قرار نگیرند، در حقیقت با نبودشان یکسانند و ارزشی ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 18

18 - تعیین ارزش مفاهیم به تحقق یافتن آنها در انسانهاست .

و لکن البر من ءامن

به حسب ظاهر باید گفته می شد «البر، الایمان باللّٰه؛ نیکی، ایمان آوردن به خداست» نه «البر من ءامن؛ نیکی، کسی است که ایمان به خدا دارد». این جایگزینی؛ یعنی، توصیف مفهوم «البر» با بیان مصداق (من ءامن) اشاره به این حقیقت دارد که: ایمان و . . . آن گاه کمال است و به نیک بودن توصیف می شود که در افراد تحقق یابد و الا مجرد مفهوم ایمان و . . . نیکی محسوب نمی شود. (اقتباس از المیزان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 179 - 7

7 - ارزش حیات و زندگی دنیوی انسان ها ، در گرو رسیدن آنان به تقوایبشگی است .

و لكم فى القصاص حيوه . . . لعلكم تتقون

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که «لعلکم . . .» بیان غایت برای «حیاه» باشد؛ یعنی، قانون قصاص تشریح شد تا حیات جامعه را تضمین کند و حیات و زندگی به خودی خود ارزشی ندارد مگر اینکه زمینه ای برای تحصیل تقوا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 15

15 - ارزش مفاهیم نیکو، به تحقق یافتن آنها در انسانهاست .

ص: 325

و لكن البر من اتقى

توصیف «بر» (نیکی) به کسی که تقوایشه باشد - با اینکه برحسب ظاهر باید گفته شود نیکی به تقوایستگی است - اشاره به این معنا دارد که: تقوا آن گاه سزاوار است به نیک بودن توصیف شود که در افراد محقق شود. (اقتباس از المیزان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 4

4 - ضرورت رعایت حقوق دشمنان حتی در جنگ با آنان

و قتلوا فی سبیل اللّٰه الذین یقتلونکم و لاتعتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 3

3 - ارزش انفاق و تأمین هزینه های جهاد ، به « در راه خدا بودن » آن است .

و أنفقوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 21

21_ ایمان به خدا ، قرآن ، تورات ، انجیل ، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی ، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربّهم

اضافه تشریفیه در «ربّهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 17، 12

12_ نیایش کنندگان به درگاه خداوند، نزد او ارزشمندند؛ هر چند تهیدست باشند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم بالغدوة و العشی یریدون وجهه

17_ پیامبر(صلی الله علیه و آله) نباید در برخورد با مردم، فقر و غنا و گرسنگی و سیری را ملاک قرار دهد.

ما عليك من حسابهم من شيء و ما من حسابك عليهم من شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 11، 6، 7

6_ دولتمندان و اشراف تنها خود را شایسته کرامت و ارزشمندی در نزد خدا می دانند.

ليقولوا أهؤلاء منّ الله عليهم من بيننا

7_ مؤمنان در پیشگاه خداوند ارزشمندند؛ هر چند که فقیر و فاقد موقعیت اجتماعی باشند.

أهؤلاء منّ الله عليهم من بيننا

11_ شکر، معیار ارزشمندی انسان نزد خداوند است.

ليقولوا أهؤلاء منّ الله عليهم من بيننا أليس الله بأعلم بالشكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 326

5 - انعام - 6 - 54 - 3

3_ ایمان به آیات خداوند موجب ارزشمندی آدمی در پیشگاه خداوند است.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

موظف شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سلام به مؤمنان، گویای مقام رفیع مؤمنان در پیشگاه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 86 - 7

7_ نیکوکار و صالح بودن، از معیارهای فضیلت یافتن پیامبران بر همه جهانیان است.

نجزی المحسنين . . . كل من الصالحين ... فضلنا على العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 98 - 8

8_ دانایان و بهروران از نعمت درک در نزد خداوند ارزشمندند.

قد فضلنا الأيت لقوم يفتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 105 - 9

9_ عالمان در نظام ارزشی اسلام والا و ارزشمندند.

لنبينه لقوم يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 115 - 11

11_ راستی و عدل از ملاکها و مفاهیم اساسی و ارزشی اسلام است.

و تمت كلمت ربك صدقا وعدلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ کسانی که آیات الهی و معارف آن را فراگرفته و آن را به فراموشی نسپرده و غفلت نمی کنند، نزد خداوند ارجمندند.

قد فصلنا الأیت لقوم یذکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 26 - 8

8_ ارزش واقعی انسانها در گرو تقوایبشگی است.

و لباس التقوی ذلک خیر

برداشت فوق بر این اساس است که «خیر» وصف باشد نه افعال تفضیل و کلمه «ذلک» همانند ضمیر فصل دلالت بر حصر کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 327

10 _ استناد به سنن پیشینیان در تعیین ارزشها، مخالف اخلاص در عبودیت خداوند است.

قالوا وجدنا عليها اباؤنا. .. و ادعوه مخلصين له الدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 4,5,7

4 _ نیکوترین عملکرد کافر و مشرک، فاقد کمترین ارزش در بینش الهی است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله . . . و الله لا يهدى الق

برداشت فوق به خاطر دو نکته مهم در آیه شریفه است: 1_ سیراب ساختن حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام، بهترین عمل مشرکان بود;

2_ خداوند، همین دسته از مشرکان به ظاهر نیکوکار را ستمکار معرفی کرد.

5 _ اعمال صالح انسان ها، تنها در سایه ایمان به خدا و روز بازپسین، ارزش می یابد .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر

7 _ ارزش جهاد، منوط به این است که در راه خدا باشد .

و جهد في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 3,4

3 _ ایمان توأم با عمل، دارای ارزش در بینش الهی

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أعظم درجه عند الله

4 _ ارزش والای هجرت و جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 9

9_ ارزش جهاد منوط به این است که در راه خدا باشد .

و جهاد فی سبيله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 13

13_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش انفاق

و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 5

5_ ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

ما لکم إذا قیل لکم انقروا فی سبیل اللّٰه

ص: 328

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 41 - 5

5_ در راه خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد با مال و جان

جهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 2

2_ ارزش ها و ملاک های ارزش گذاری در بینش مؤمنان و منافقان ، متفاوت است .

إن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل . . . قل لن یصیبنا إلا ما کتب اللّٰه لن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 7

7_ اعمال نیکی که دارای ریشه ها و انگیزه های غیر الهی باشد ، در محضر خدا پذیرفته نیست .

أنفقوا . . . لن یتقبل منکم إنکم کنتم قوماً فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 4

4_ ارزش اعمال در پیشگاه خدا ، مشروط به ایمان به او و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم کفروا باللّٰه و برسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 14

14_ ارزشمندی انفاق ، در گرو مقدار آن نیست .

و الذین لایجدون إلا جهدهم . . . و لهم عذاب أليم

از اینکه انفاق اندک تهیدستان، اختصاص به ذکر یافته و مورد عنایت خاص خدا قرار گرفته است، استفاده می شود که: ارزش انفاق به کمی

و زیادی آن نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 7

7_ در راه خدا و برای خدا بودن ، ملاک ارزش جهاد

أَنْ يَجْهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 13

13_ علم و آگاهی ، دارای ارزش در بینش الهی و ملاک ارجمندی انسان

فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

ص: 329

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 10، 4، 5

4_ پیروی از مهاجران و انصار، تنها در طریق نیکی و درستی ستوده و ارزشمند است نه به طور مطلق.

و السبقون... و الذین اتبعوهم یاحسن

5_ ارجمندی مهاجران و انصار، مستلزم نفی صدور عمل غیر نیک از آنان نیست.

و الذین اتبعوهم یاحسن

خداوند، ارجمندی تابعان را بدان مشروط کرده که تنها بر اساس نیکی و در زمینه نیکیها از مهاجران و انصار تبعیت کنند نه در هر گونه عمل و به هر انگیزه ای و این معنا نشان می دهد که مهاجران و انصار مبرا از عمل غیر نیک نبودند.

10_ پیشتازی در ارزش ها، خود ارزشی والاست.

و السبقون الأولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 107 - 10، 4

4_ انگیزه و هدف انسان ها، تعیین کننده ارزش اعمال و دستاورد های آنان

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً... و لیحلفن إن أردنا إلا الحسنی

برداشت فوق بر این اساس است که منافقان گر چه مسجد ساختند؛ ولی چون انگیزه غلطی داشتند، هم عملشان و هم نتیجه عملشان (مسجدشان) فاقد ارزش و تقدس بود.

10_ ارزشمندی ساختن مسجد، در گرو حسن نیت و انگیزه الهی داشتن آن است.

و الذین اتخذوا مسجداً... و لیحلفن إن أردنا إلا الحسنی و اللّٰه یشهد إنهم لکذوبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 8، 9

8_ نقش اساسی تقوا و نیت پاک در ارزش عمل

لمسجد أسس على التقوى من أول يوم أحق

9_ نداشتن کمترین پیشینه زشتی و نادرستی ، ملاک برتری و فضیلت افراد در بینش الهی

أسس على التقوى من أول يوم

برداشت فوق به خاطر این است که خداوند دو ملاک را در ارجمندی مسجد قبا ذکر فرموده است: 1_ «أسس على التقوى» ؛ 2_ «من أول يوم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 3

3_ رعایت تقوای الهی و تحصیل رضای خدا در پی ریزی مؤسسات ، ملاک ارزشمندی آنهاست .

أفمن أسس بنينه على تقوى من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 12

12_ ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

ص: 330

يقتلون في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 12

12_ ارزشمندی تحمل رنج و سختی ، منوط به در راه خدا بودن آن است .

لا يصيبهم ظمأ ولا نصب ولا مخمصة في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 16 - 4

4_ اعمال انسان ها در دنیا ، اگر جنبه الهی نداشته باشد ، در سرای آخرت فاقد ارزش بوده و ثمربخش نخواهد بود .

أولئك .. بطل ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 22، 20

20_ یکتاپرستی و ایمان به پیامبران ، ملاک ارزش و نشانه علم و آگاهی است .

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا .. ولکنی أریکم قومًا تجهلون

برداشت فوق ، مبتنی بر این احتمال است که «تجهلون» به منزله فعل لازم باشد و مفعولی برای آن در نظر گرفته نشود. براین اساس «أراکم ...»؛ یعنی ، می دانم که شما کفرپیشگان ، مردمی نادان و ناآگاه هستید.

22_ نه از طبقه اشراف بودن ملاک دانایی و ارزش است و نه از محرومان بودن نشانه جهل و بی مقداری

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا .. ولکنی أریکم قومًا تجهلون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 31 - 12، 11

11_ محروم بودن انسان از مال و منال (مادیات) ، نشانه ناشایستگی او برای دستیابی به خیر های معنوی و الهی نیست .

لأقول للذين تزدرى أعینکم لن يؤتیهم الله خیراً

12_ محور ارزیابی انسان ها در مکتب انبیا ، جنبه باطنی و نفسانی آنهاست نه ویژگی های ظاهری و مادی .

و لا أقول للذين تزدرى أعينكم . . . الله أعلم بما في أنفسهم

نوح(ع) در بیان نگرش کافران درباره انسانها، کلمه «أعينكم» رابه کار برد و در بیان بینش خود «أنفسهم» را محور قرارداد تا به این نکته اشاره کند که: انسانهای غیر الهی در ارزش گذاری، نظر به جنبه های مادی و ظاهری انسان دارند و پیامبران نظر به جان و روان انسانها دوخته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 120 - 13

13_ بیانگر حق و پندآموز بودن و یادآور شدن حقایق و معارف الهی ، معیار ارزشمندی داستان ها و سرگذشت پیشینیان

جاءك في هـ_ ذه الحق و موعظه و ذكرى للمؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 331

8 - یوسف - 12 - 76 - 29

29_ علم و آگاهی مایه برتری است .

نرفع درجـت من نشاء و فوق کل ذی علم علیم

برداشت فوق، از ارتباط در دو جمله «نرفع. ..» و «فوق کل ذی علم علیم» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 10، 2

2_ ارجمندی صبر و شکیبایی در گرو جهت خدایی داشتن آن است .

والذین صبروا ابتغاء وجه ربهم

10_ انفاق کردن خصلتی نیکوست چه پنهانی انجام گیرد و چه آشکارا .

أنفقوا مما رزقنهم سرًا و علانیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 13

13- ایمان ، از معیار های ارزشمندی انسان ها و از ملاک های شایستگی برای فروتنی در برابر آنان است .

واخفض جناحك للمؤمنین

برداشت فوق از وصف «مؤمنین» _ که مشعر به علیت است _ استفاده شده است؛ یعنی، چون آنان دارای ایمان هستند، پس تو ای رسول! نسبت به آنان فروتن باش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 8

8- در راه خدا بودن هجرت ، شرط ارزشمندی آن

هاجرُوا فی الله

«فی» احتمال دارد به همان معنای خودش باشد و بنابراین مراد از آن می تواند «فی سبیل الله» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 48 - 12

12- انقیاد و خضوع کامل سایه ها در برابر خداوند ، ارزشی والا به آنها بخشیده است .

من شيء يتفوّوا ظلّ له .. سجّداً لله و هم دخرون

ضمیر «هم» برای ذوی العقول به کار می رود و استعمال آن درباره «ظلال» می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 70 - 9

9- زندگی بدون علم و آگاهی ، پست و بی ارزش است .

من یردّ إلى أرذل العمر لكي لا يعلم بعد علم شيئاً

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که خداوند مرحله ای را که انسان چیزی نمی داند و فاقد آگاهی است، پست ترین مرحله دانسته است.

ص: 332

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 76 - 135

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 14

14- اسلام ، تعیین کننده ملاک ارزش گذاری ها و معرف ارزش های برتر برای انسان است .

و لاتشتروا بعهد الله ثمناً قليلاً إنما عند الله هو خير لكم إن كنتم تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 96 - 8

8- عمل همراه با سختی ، مرارت ، صبر و مقاومت ، دارای ارزش برتر

و لنجزينّ الذين صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 1,6

1- ارزش عمل صالح در پیشگاه خداوند ، مشروط به ایمان است .

من عمل صـلِحاً . . . و هو مؤمن

6- زندگی واقعی و ارزشمند ، حیات همراه با ایمان و عمل صالح است .

من عمل صـلِحاً . . . و هو مؤمن فلنحييَنّه حيوه طيِّبه

برداشت فوق مبتنی بر دو نکته است: الف) بنابر اینکه «حیاه طیبّه» زندگی دنیوی باشد. ب) زنده شدن انسان مؤمن و نیک کردار در زندگی دنیا، اشاره به این معنا دارد که زندگی بدون ایمان، در حقیقت زندگی شایسته و درخور شأن انسان نیست و حیات واقعی به ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 120 - 5

5- اطاعت و تسلیم هر چه بیشتر در برابر خدا و بر راه مستقیم و معتدل بودن ، عامل ارجمندی فزون تر انسان نزد او

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 123 - 9

9- اندیشه و مرام درست و بی انحراف ، ملاک ارزشمندی انسانهاست .

اتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 8

8- تنها تلاش و کوششی دارای ارزش و شایسته ستایش است که در مسیر آخرت طلبی و کسب حیات برتر اخروی باشد .

ص: 333

من كان يريد العاجله .. و من أراد الآخره ... كان سعيهم مشكوراً

از اینکه خداوند پس از ذکر دنیا طلبی و آخرت خواهی انسانها، از سعی و تلاش آخرت خواهان تشکر و ستایش کرده است، استفاده می شود که تنها سعی و تلاشی که در مسیر کسب حیات برتر اخروی باشد، مورد قدردانی و ستایش است و نه هر تلاش و کوششی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 61 - 12

12- ابلیس ، ملاک ارزش را در نژاد و عنصر مادی می داند .

ءأسجد لمن خلقت طيناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 72 - 6

6- ارزشمندی ابزار و امکانات معرفتی انسان ، در گرو به کارگیری آن در طریق حق است .

و من كان في هذه أعمى فهو في الآخرة أعمى

از اینکه خداوند، انسانی را که بیناست ولی بینش درست نیافته «أعمى» خوانده است، استفاده می شود که چشم به عنوان وسیله معرفت آن گاه ارزشمند به حساب می آید که در مسیری بایسته و شایسته به کار گرفته شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 8

8- ارزش اعمال ، در پرتو صداقت و خلوص و عدم آمیختگی آن به ریا است .

أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 12

12- علم و آگاهی برتر ، ملاک شایستگی مریبان و معیار گزینش آنان

فرّبکم أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 5 - 7

7- ارزش سخن ، به ریشه داشتن آن در علم و آگاهی است .

ما لهم به من علم . . . کبرت کلمه تخرج من أفوههم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 26، 11

11- خو گرفتن به دعا و نیایش در صبح و پسین ، مایه ارجمندی نزد خداوند و شایستگی برای همنشینی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

و اصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي

فعل «یدعون» مضارع و برای استمرار است.

ص: 334

26- ارزش ذکر خدا، به ریشه دار بودن آن در قلب و روح انسان است .

أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنِ ذِكْرِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 11، 4

4- عبودیت انسان برای خدا، شایسته ترین مشخصه وی، در بینش الهی است .

عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا

خداوند، از میان همه صفات حضرت خضر(ع) عبودیت وی را به عنوان نخستین و بارزترین صفت وی یادآور شده است. این گزینش، گویای برتری این صفت بر دیگر ویژگی ها است.

11- دانش، ارزشی برجسته برای انسان است .

عَلَّمَنَّهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 66 - 16

16- علم ارزشمند، علمی است که تضمین کننده رشد و تکامل معنوی انسان باشد .

تَعْلَمَنْ مِمَّا عَلَّمْتَ رَشْدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 13

13- ارزش هر انسان، به اعمال او است .

فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا تُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 3

3- ارزش والای برخورداری انسان از روحیه عطوفت و دل سوزی

و حنّاناً من لدنّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 41 - 8

8- ارزش های معنوی و راستی و درستی در گفتار و عمل ، ملاکی مهم در بزرگداشت یاد و نام افراد

واذکر .. . إله کان صدیقاً نبیّاً

یادکرد از حضرت ابراهیم(ع)، به جهت مقام نبوت و صدیق بودن او، درسی است برای همه که در تبلیغات و مطرح کردن افراد باید جنبه های معنوی و راستین شخصیت ها را مد نظر داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 51 - 8

8- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت یاد و نام افراد در قرآن است .

ص: 335

واذکر .. إته کان مخلصاً و کان رسولاً نبیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 56 - 10

10- ارزش های معنوی ، ملاک بزرگداشت افراد در قرآن است .

واذکر فی الکتب إدریس إته کان صدیقاً نبیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 5

5- تقوا ، خصیصه ای ارزشمند و سرنوشت ساز

تلك الجنة .. من كان تقياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 115 - 6

6 - عزم و تصمیم جدی برای عمل به توصیه های خداوند ، موجب ارزش مندی انسان در پیشگاه خداوند است .

و لم نجد له عزمًا

ضمیر فاعلی در «لم نجد»، دلالت دارد که وجود عزم در آدم(ع) مطلوب خداوند بود و نبود آن، امری خلاف انتظار بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 78 - 2

2 - ارزش جهاد ، به در راه خدا بودن آن است .

وجهدوا فی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 14

14 - تنها ایمان ، ملاک امتیاز انسان ها در بینش الهی

إلا من سبق عليه القول منهم . . . إنهم مغرقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 11

11 - در راه خدا بودن ، شرط ارزشمندی هجرت

و المَهْـ جَرِينِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 39 - 8

8 - اعمال نیکی که جهت خدایی (حسن فاعلی) ندارد ، بی ثمر و فاقد ارزش است .

و الَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَـ لَهُمْ كَسْرَابٌ بِقِيَعِهِ يَحْسَبُهُ الظَّمْأُنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا

ص: 336

مقصود از اعمال کافران در آیه شریفه کردار خوب آنان است؛ چرا که اعمال بد نتیجه خوبی ندارد تا گفته شود که مثل سراب بی فایده است. اما جهت خدایی و حسن فاعلی اعمال، از وصف «الذین کفروا» استفاده شده است؛ یعنی، چون خدا را انکار می کنند و برای او کار نمی کنند اعمالشان بی ثمر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 4

4_ ایمان ، شرط ارزشمندی و اثر بخشی اعمال در روز رستاخیز

وقدمنا إلى ما عملوا من عمل فجعلناه هباء منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 77 - 6، 3، 1

1_ ارزش و منزلت انسان در پیشگاه خداوند ، منوط به دعا و عبادت کردن او است .

قل ما يعبؤا بكم ربّي لولا دعاؤكم

2_ «دعاؤکم» اضافه مصدر به مفعولش باشد؛ که در این صورت «دعا» به معنای دعوت است؛ یعنی، «لولا دعاؤه إِيّاكم إلى الإسلام؛ اگر نبود دعوت کردن خدا یا پیامبر شما را به سوی اسلام». گفتنی است برداشت فوق مبتنی بر دیدگاه نخست است.

3_ انسان ، من های دعا و عبادت ، فاقد ارزش و منزلت در پیشگاه خداوند است .

قل ما يعبؤا بكم ربّي لولا دعاؤكم

6_ ارزش و منزلت انسان در پیشگاه خداوند ، منوط به پذیرش دین اسلام از سوی آنان است .

قل ما يعبؤا بكم ربّي لولا دعاؤكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 76 - 2

2- سابقه دار بودن یک باور ، در صورت متکی نبودن به عقل و برهان ، فاقد ارزش و اعتبار است .

أفرءيتم .. أنتم وءاباؤكم الأقدمون

برداشت یاد شده از آن جا است که قوم ابراهیم، بت پرستی را میراث نیاکان خود می دانستند، ولی آن حضرت ایشان را به تعقل و اندیشه

دعوت نمود و تقلید صرف از نیاکان را مردود اعلام کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 6

6 - تبلور تمامی ارزش های وجودی انسان ، در پاکی و سلامت قلب و روح او از شرک

إِلَّا مِنْ أُنَى اللَّهِ بِقَلْبِ سَلِيمٍ

از این که تنها راه نجات و سعادت اخروی، مسأله تقدیم قلب سلیم (قلب مبرّا از شرک) به پیشگاه خداوند مطرح شده است، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 114 - 4

4 - ملاک ارزش نزد پیامبران ، ایمان است ؛ نه جایگاه اجتماعی افراد .

ص: 337

و ما علمى بما كانوا يعملون . . . و ما أنا بطارد المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 215 - 5

5 - ملاک ارزش در بینش الهی ایمان است ; نه پیوند های قبیله ای و خویشاوندی .

و أنذر عشیرتک الأقربین . و اخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 5

5 - شعر در پرتو ایمان ، به دور از گمراهی و گمراه گری است .

و الشعراء يتبعهم الغاوان . . . إلا الذين آمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 15 - 9

9 - علم و آگاهی فزون تر ، از ملاک های برتری مؤمنان بر یکدیگر

وقالا الحمد لله الذى فضلنا على كثير من عباده المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 36 - 8,9

8 - ارجمندی عطایای الهی و بی ارزشی هر عطای غیر الهی در نظر سلیمان (ع)

أتمدّونن بمال فما آتین الله خیر ممّا آتیکم

9 - افتخار سلیمان (ع) به مقام نبوت و رسالت الهی خود و نه مال و قدرت مادی

فما آتین الله خیر ممّا آتیکم

مراد از «ما آتان الله» حقیقتی متفاوت با امکانات مادی است؛ چرا که اولاً دربار سبأ نیز از آن امکانات مادی برخوردار بود ثانیاً بجای «خیر» باید می فرمود «ما آتانی الله أكثر ممّا آتاکم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 43 - 4

4_ علم به ارزش ها در نظام کفر ، مقهور عادات و رسوم اجتماعی

و صدّها ما کانت تعبد من دون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 84 - 11

11 - ارزش اعمال انسان ، در گرو عقاید و باور های وی

أَکذَّبْتُمْ بِآیَاتِنَا... أَمْ آذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

در این آیه، نخست سطحی نگری کافران مورد مذمت قرار گرفته و سپس با لحنی تحقیرآمیز، کردار آنان بی ارزش و حقیر شمرده شده است. این تقدم، نشانگر آن است که وقتی اندیشه غلط باشد، برای عمل ارجی نخواهد بود.

ص: 338

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 3

3 - ایمان ، بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در بینش الهی فاقد ارزش است .

ءامن و عمل صـلِحًا

با هم آمدن ایمان و عمل صالح، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 69 - 2

2 - اخلاص ، جان مایه ارزش هر تلاشی است .

و الذین جـهدوا فینا

«فینا» به معنای «لوجهنا» و «لأجلنا» است و از آن، اخلاص فهمیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 38 - 12

12 - ارزش اعمال ، در گرو اخلاص است .

ذلک خیر للذین یریدون وجه اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 6

6 - ارزش اعمال ، در گرو اخلاص است .

و ما ءاتیتم من زکوة تریدون وجه اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 24 - 4,9

4 - توجه به فرجام اخروی ، دارای نقشی اساسی ، در ارزش گذاری رفاه و آسایش دنیوی است .

نمَتَّعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ

قلیل بودن بهره‌وری کافران از دنیا، چه بسا به خاطر گرفتاری آنان به عذاب سخت باشد. گرفتار شدن به چنان عذابی، بهره مند بودن زیاد از امکانات دنیا را ناچیز خواهد کرد. بنابراین، توجه به فرجام اخروی میزان رفاه و آسایش دنیوی را رقم می زند.

9 - ملاک سعادت مندی و ارزشِ شخص ، در نزد خداوند ، بهره مند بودن از امکانات دنیوی نیست .

نمَتَّعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 11

11 - مال و فرزند در صورتی می توانند نقش معنوی داشته باشند ، که با ایمان و عمل صالح همراه باشند .

و ما أموالکم و لا أول_دکم بالَّتی تقرِّبکم عندنا زلفی إلا من ءامن و عمل ص_لِحًا

ص: 339

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 10

10 - عمل صالح ، موجب ارزشمندی ایمان ، عقاید و اندیشه های درست و سبب باروری آنها است .

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر فاعلی (در «یرفع») به «عمل صالح» و ضمیر مفعولی (یرفعه) به «الكلم الطيب» بازگردد. گفتمی است «رفع» (مانند «صعود») در این آیه، کنایه از ارزشمندی و باروری می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 32 - 8

8 - نزدیکی و دوری از قرآن ، معیاری برای تعیین ارزش انسان ها و سعادت مندی آنان

ثم أورثنا الكتـب .. فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالـخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 81 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری ، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

إنّا كذلك نجزي المحسنين . إنّه من عبادنا المؤمنین

توصیف نوح(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت به پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان نیز بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 99 - 3,4

3 - ارزش هجرت ، به در راه خدا بودن و جهت خدایی داشتن آن است .

و قال إنّي ذاهب إلی ربّی

4 - تأثیر نیت ها و نوع جهت گیری ها ، در ارزش مندی رفتار ها و کردارها

وقال إني ذاهب إلى ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 100 - 8

8 - اهمیت و ارزش فرزند ، به صالح بودن آن است .

ربّ هب لي من الصّـلحـين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 111 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری ، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

كذلك نجزي المحسنين . إله من عبادنا المؤمنين

توصیف ابراهیم(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن در پیشگاه خداوند نیست؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

ص: 340

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 112 - 7

7 - اهمیت و ارزش فرزند ، به صالح بودن او است .

و بشرنَه بِاسْحَقِ نَبِيًّا مِنَ الصِّالِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 132 - 5

5 - ارزش احسان و نیکوکاری ، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

توصیف الیاس پیامبر، به عابد و مؤمن بودن - افزون بر محسن بودن - می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن، در پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن، باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 6,8

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ

8 - تقوای پیشگی ، از ملاک های برتری و ارزشمندی آدمیان

أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 76 - 6,7

6 - تفاوت مبدأ و عنصر اولیه پیدایش موجودات و نوع آنها ، ملاک برتری و مهتری آنان نیست .

قال أنا خير منه خلقتني من نار و خلقته من طين

از محکوم شدن ابلیس در داوری و استدلال، درباره برتری خود بر آدم، برداشت یاد شده استفاده می شود.

7 - شرافت و برتری انسان و دیگر موجودات ، به خاطر عنصر و ماده اولیه آفرینش آنان نیست ؛ بلکه به کمالات و اوصاف ناشی از آن عنصر و ماده اولیه بستگی دارد .

قال أنا خير منه خلقتني من نار و خلقته من طين

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند از یک سوی فرمان داد که ابلیس بر آدم(ع) سجده کند؛ که این کار نشانه فضیلت و برتری انسان است. از سوی دیگر برتری ابلیس بر آدم را به خاطر تفاوت عنصر و ماده اولیه آنان مردود شمرد. این حقیقت می رساند که فضیلت آدم(ع) بر ابلیس، به خاطر عنصر اولیه آفرینش او نبود؛ بلکه ناشی از کمالات و اوصاف ناشی از ماده گل و روح الهی او بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 16

16 - ایمان و دانش ، دو معیار برتری و امتیاز انسان ها بر یکدیگر

أمن هوقنت .. هل يستوى الذين يعلمون و الذين لا يعلمون

ص: 341

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 12 - 6

6 - پیش گامی در ایمان و آرمان های الهی ، از ملاک های ارزشمندی و برتری معنوی

وَأْمُرْت لَأَن أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 6

6 - ارزش انسان ها ، در پرتو توحید ، عمل صالح و روحیه تسلیم در برابر خداوند است .

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 4

4 - توانمندی مادی انسان ها ، دلیل شرافت و لیاقت معنوی آنان نزد خداوند نیست .

وَقَالُوا لَوْلَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ مِنَّا لَكُنَّا بِهَذَا نَكِرِينَ... لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

قرآن در مقام نفی تفکر خرافی عرب (لزوم اعطای نبوت به ثروتمندان و اشراف)، این نکته را متذکر می شود که تفاوت آدمیان در بهره های مادی، نشانگر تفاوت آنها در مقامات معنوی نیست؛ بلکه اختلافات معیشتی در راستای سامان بخشی به نظام اجتماع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 52 - 6

6 - قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قَالَ يٰ قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مَلِكُ مِصْرَ .. أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بیش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- مال و قدرت ، تنها ملاک ارزش انسان ، از نگاه مخالفان پیامبران در طول تاریخ

وقالوا لولا نزل هـذا القرءان على رجل من القرىتين عظيم .. فلولا ألقى عليه أس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- جهاد و صبر در مسیر فرمان های وحی ، ملاک امتیاز و از مهم ترین ارزش ها است .

ولنبلوکم حتی نعلم المجـهدین منکم و الصـبرین

اهمیت، از تخصیص به ذکر یافتن جهاد و صبر استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 13 - 10, 17, 9

9 - تقوا، تنها ملاک کرامت و ارزش انسان ها، نزد خدا است.

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى - كم

10 - فضیلت و برتری انسان ها بر یکدیگر، تنها براساس تقوا است؛ نه نژاد، قبیله و ملیت.

و جعلنکم شعوباً و قبائل لتعارفوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى - كم

17 - ملاک ارزش انسان ها، تقوای واقعی و نه تظاهر به تقوا است.

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى - كم إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

ممکن است بیان علیم و خبیر بودن خداوند - پس از «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى» - نشانگر این معنا باشد که هرچند تقوا، تنها ملاک کرامت انسان ها است؛ اما ارزش براساس تقوای واقعی است و خداوند براساس علیم بودن و خبیر بودن خود، آن را تشخیص می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 54 - 2

2 - تقوا، جوهره ارزش های معنوی انسان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ

از این که مؤمنان به جای هر وصف دیگری متصف به صفت «المتقین» شده اند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 58 - 3

3 - ارزش زیبایی و جذابیت همسر، در پرتو عفت و پاکدامنی او است. *

لَمْ يَطْمِئِنِّيْ اِنْسَ قَبْلَهُمْ وَ لَا جَانٌّ .. كَانْتَهُنَّ الْيَاقُوْتُ وَ الْمَرْجَانُ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند نخستین وصف حوریان را مصونیت آنان از بیگانگان بیان داشته و پس از آن به زیبایی و جذابیت آنان اشاره کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 3

3 - تقوایشگی ، در صورتی ارزشمند است که با پیروی کامل از دستورات ، سیره و سلوک پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) همراه باشد .

یَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وءَامِنُوا بِرَسُولِهِ

برخی از مفسران، مقصود از «آمنوا برسوله» را، تبعیت تام و اطاعت کامل از پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) دانسته اند؛ به دلیل آن که خطاب در آن متوجه کسانی است که به خدا و رسول او ایمان دارند. بر این اساس، عطف «آمنوا برسوله» بر «اتَّقُوا اللَّهَ» بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 14

14 - دانش و معرفت دینی ، از ملاک های فضیلت و برتری

ص: 343

يرفع الله الذين . . . و الذين أوتوا العلم درجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 10

10 - ایمان ، ملاک ارزش گذاری ، در نگاه وحی

يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالإيمان

برداشت یاد شده از آن جا است که در طلب غفران، بر سبقت در ایمان تکیه شده است؛ نه سبقت در امر دیگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 8

8 - هجرت در راه خداوند ، از اوصاف زنان شایسته و از ارزش های والا و ملاک های برتری *

خيرًا منكنّ . . . س-نح-ت

مقصود از «سائحات» می تواند هجرت کنندگان باشد؛ زیرا مهاجران، همان کسانی اند که برای حفظ دین خود و انجام تکالیف الهی، به سرزمینی دیگر سفر می کنند و بیشتر زنان مسلمان و همه همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مهاجران بودند و این خود از افتخارات هر مسلمانی به شمار می آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 35 - 4

4 - اسلام و تسلیم خدا بودن ، از ملاک های برتری و ارزشمندی و جرم و تبه کاری از معیار های پستی و ضدارزشی برای انسان ها است

أفجعل المسلمين كالمجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 50 - 6

6 - صالح بودن ، محور فضیلت ها و اساس ارزش های الهی و انسانی

فجعل من الصالحين

توصیف یونس(ع) به صالح بودن _ پس از برگزیدگی او _ می تواند حاکی از مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 3 - 1

1 - تلاش برای تزکیه نفس و درست کاری ، مایه ارجمندی انسان و شایستگی او برای احترام افزون تر

و مایدربیک لعلّه یزگی

«زکاه» در معانی «صلاح»، «پاکیزگی»، «نمو»، «برکت» و «مدح» استعمال شده است (لسان العرب). در این آیه _ به قرینه مقام _ مراد صلاح (درست کاری) و پاکسازی درون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 17 - 1

ص: 344

1 - رفاه و فقر ، نشان ارجمندی یا سقوط نزد خداوند نیست .

أكرمن .. أهـنن ... كلاً

حرف «کلاً»، برای بازداشتن مخاطب از اندیشه یا گفتاری است که در جمله های قبل مطرح بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 3

3 - توأم بودن انفاق و تقوا با هم ، شرط ارزش مندی آنها است .

من أعطی و اتقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 5

5 - نقش نیت (حسن فاعلی) ، در ارزش مندی اعمال نیک (حسن فعلی)

إلا ابتغاء وجه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 1

1 - ثروت و منزلت ، نشانه برتری نیست و برتر پنداشتن خویش بر دیگران به جهت آن ، پنداری ناروا است .

كلاً

حرف «کلاً»، مطالب قبل خود را منتفی می داند و مخاطب را از باور داشتن آن باز می دارد.

657- ملاک تشخیص ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 41 - 16

16- علم و آگاهی ، وسیله تشخیص ارزش های برتر است .

ولأجر الأخره أكبر لو كانوا يعلمون

658- ملاکهای ارزشی ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 42 - 14، 13

13 - طهارت از هر آلودگی ، ارزشی برای برگزیدگان الهی

طهرک و اصطفیک

14 - طهارت و پاکدامنی ، ملاکی برای ارزیابی مقام زن

طهرک و اصطفیک

ص: 345

659- منشأ ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 15

15- هر ارزش زیبایی در نظام هستی ، نشأت یافته از جانب خداوند است .

الحمد لله

انحصار ستایش به خداوند از آن جهت است که زیبایی و منشأ هر ستایش در انحصار اوست و مؤید این مطلب جمله «ضرب الله مثلاً عبداً..» است که در صدد مقایسه میان خدا و مخلوقات می باشد؛ یعنی، تمامی آنچه که مخلوقات دارند از خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 1 - 4

4- وحی و ادیان الهی ، پیام آور نیکی ها و ارزش ها برای انسان ها

و المرسلات عرفاً

660- موانع ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 10 - 3

3- انکار آخرت ، منشأ ترک بسیاری از نیکوکاری ها و ارزش های عملی است .

و يبشر المؤمنين الذين يعملون الصالحات... و أن الذين لا يؤمنون بالأخرة

خداوند در مقابل مؤمنان نیک کردار، تنها به منکران قیامت پرداخته است و این می رساند که میان انکار قیامت و ایمان و عمل صالح، تنافی کلی وجود دارد.

661- موضعگیری منفی علیه ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 124 - 2

2_ موضع گیری منفی و تمسخرآمیز در برابر آیات الهی قرآن و ارزش های دینی ، نشانه نفاق است .

وإذا ما أنزلت سورة فمنهم من يقول أئكم زادته هذه إيماً

662- مهمترین ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 346

3 - بندگی خدا، از مهم ترین ارزش ها و برجسته ترین اوصاف انسان ها در نگاه وحی

قام عبد الله يدعوه

یاد کردن از پیامبر (صلی الله علیه و آله) _ که برترین و مقرب ترین انسان ها است _ با وصف «عبدالله»، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

663- نظام ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 3

3_ تقوا، مستلزم داشتن اخلاق و منش نیک اجتماعی

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ

از صفات مذکور در آیه، انتزاع اخلاق و منش نیک اجتماعی شده است.

664- نقش ارزش های معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 54 - 9

9- ارزش های معنوی، معیاری در بزرگداشت و تجلیل از افراد در قرآن است.

وَاذْكُر .. إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 67 - 7

7 - لزوم رعایت معیار های ارزشی و معنوی در انتخاب دوست

الْأَخْلَاءَ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

ارزشگذاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 2

2_ حق (نوع شایسته و بایسته رفتار و اندیشه ها در پیشگاه خداوند)، وسیله سنجش اعمال و عقاید در قیامت است.

و الوزن یومئذ الحق

برداشت فوق مبتنی بر این است که «الحق» خبر برای «الوزن» باشد و کلمه «الوزن» به معنای میزان (مقیاس سنجش) باشد. مانند مثقال و کیلو که مقیاس سنجش و تعیین کننده سبکی و سنگینی اشیاء است.

ص: 347

666- ارزشگذاری ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 4

4_ آتش، عنصری برتر و شریفتر از خاک در دیدگاه ابلیس

أنا خير منه خلقتني من نار و خلقته من طين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 61 - 12

12- ابلیس ، ملاک ارزش را در نژاد و عنصر مادی می داند .

ءأسجد لمن خلقت طيناً

667- ارزشگذاری اشراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 6

6_ دولتمندان و اشراف تنها خود را شایسته کرامت و ارزشمندی در نزد خدا می دانند.

ليقولوا أهؤلاء منّ الله عليهم من بيننا

668- ارزشگذاری اشراف قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 111 - 9

9- برخورداري از امکانات مالی و اعتبار اجتماعی ، معیار ارزش افراد در نگاه اشراف جامعه نوح

قالوا أنؤمن لك و اتبعك الأردلون

669- ارزشگذاری انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ملاك ارزش نزد پیامبران ، ایمان است ; نه جایگاه اجتماعی افراد .

و ما علمی بما كانوا يعملون . . . و ما أنا بطارد المؤمنین

ص: 348

670- ارزشگذاری اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 17

17_ ایمان اهل کتاب به قرآن ، نشانه ارزشگذاری صحیح آنان نسبت به آیات الهی (تورات و انجیل)

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن بالله و... لا يشترون بآيات الله ثمناً قليلاً

671- ارزشگذاری بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 247 - 5

5_ سرشناسی و از طبقه اشراف و بزرگان بودن و داشتن ثروت فراوان ، شرط زمامداری ، در پندار بزرگان بنی اسرائیل

و نحن احق بالملك منه و لم يؤت سعة من المال

ظاهراً جمله «نحن احق...» سخن ملااست؛ گویا آنان بدین جهت خود را برای زمامداری سزاوارتر می دانستند.

672- ارزشگذاری دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 34 - 4

4- کثرت مال و عزّت اجتماعی حاصل آمده از آن ، مهم ترین ارزش در نظر دنیاگرایان است .

فقال لصـ حبه .. أنا أكثر منك مالاً و أعزّ نفراً

673- ارزشگذاری شیطانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 61 - 13

13- ارزش گذاری بر اساس نژاد و عنصر مادی ، شیوه ای شیطانی است .

ءأسجد لمن خلقت طيناً

674- ارزشگذاری صحیح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 5

5 - مؤمنان به آخرت ، برخوردار از بینش درست نسبت به ارزش ها و ضد ارزش ها و به دور از تحیّر و سرگردانی در زندگی

ص: 349

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ... فَمَنْ يَعْمَهُونَ

با استفاده از مفهوم آیه و نیز از تقابل میان آن و آیه پیشین، می توان گفت که مؤمنان به آخرت (برخلاف کافران) نه گرفتار بینش غلط در ارزش گذاری اند و نه گرفتار حیرت و سرگردانی.

675- ارزشگذاری عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 135 - 8

8_ نتیجه و فرجام عمل، معیاری تعیین کننده در ارزشگذاری اعمال

فسوف تعلمون من تكون له عقبه الدار

چون خداوند برای تبیین ارزش اعمال، پایان آن را معیاری برای تشخیص قرار داده، می تواند به عنوان الگو و معیاری برای ارزشگذاری اعمال باشد.

676- ارزشگذاری غلط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 14 - 3

3_ ارزشگذاری و ارزیابی های نادرست و غیر واقعی مردم، نسبت به امور مادی

زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبَّ الشَّهَوَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 24

24_ تبعیض در روابط اجتماعی بر مبنای ارزشگذاری غلط، ستمگری است.

فتطردهم فتكون من الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 90 - 3

3_ اشراف کفرپیشه مدین با یاد کردن سوگند، پذیرش رسالت شعیب و پیروی از دستورات او را، امری زیان آور معرفی می کردند.

لئن اتبعتم شعيباً إنكم إذا لخسرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 4

4 - منکران جهان آخرت ، گرفتار ملاک های غلط در میدان ارزش گذاری

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ

ص: 350

677- ارزشگذاری غلط کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 7

7- انسان کافر، گرفتار انحراف در ارزش گذاری اعمال

کمن زین له سوء عمله

678- ارزشگذاری قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 137 - 5

5- تقدس و ارزش مندی سنت های کهن در نظر قوم عاد

سواء علينا أوعظت .. إن هـذا إلا خلق الأولین

679- ارزشگذاری کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 212 - 8

8- برخورداری از امکانات دنیا، ملاک سنجش شخصیت افراد از دیدگاه کافران

زین للذین .. و یسخرن من الذین امنوا

چون کافران فریفته دنیا هستند، لذا هر کسی که برخوردار از آن نباشد_ که مؤمنان صدر اسلام غالباً تهدست بودند_، به نظرشان حقیر می آید.

680- ارزشگذاری مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 6

6- مشرکان، سنت های دیرپای دینی باقی مانده از پدرانشان را، بسی ارزشمند می دانستند.

رجل يريد أن يصدّكم عمّا كان يعبد ءاباؤكم

ص: 351

681- ارزشگذاری مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 4

4 - منکران جهان آخرت ، گرفتار ملاک های غلط در میدان ارزش گذاری

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّبُوا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ

682- ارزشگذاری منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 6

6_ سرزنش شدن منافقان به خاطر ترک حمایت از پیکارگران احد ، علی رغم ادعای برادری با آنان

الَّذِينَ قَالُوا لِأَخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا

جمله «وقعدوا» حالیه است و اشاره دارد به اینکه منافقان با وجود ادعای برادری با مسلمانان از شرکت در جنگ و حمایت آنان سر باز زدند. گفتنی است که «لاخوانهم» در برداشت فوق به معنای برادران دینی گرفته شده است.

683- ارزشگذاری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 4 - 5

5 - مؤمنان به آخرت ، برخوردار از بینش درست نسبت به ارزش ها و ضد ارزش ها و به دور از تحیر و سرگردانی در زندگی

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ... فَيَعْمَهُونَ

با استفاده از مفهوم آیه و نیز از تقابل میان آن و آیه پیشین، می توان گفت که مؤمنان به آخرت (برخلاف کافران) نه گرفتار بینش غلط در ارزش گذاری اند و نه گرفتار حیرت و سرگردانی.

684- خطا در ارزشگذاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 95 - 15

15- انسان ، در ارزش گذاری ها و تعیین ارزش های برتر ، دچار خطا می شود .

و لا تشترُوا . . . ثَمَنًا قَلِيلًا إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لِّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 9

9- امکان خطا کردن انسان ، در ارزیابی ملموس ترین رفتار زشت و زیبای خویش

ص: 352

وقال فرعون ی۔ه۔م۔ن ابن لی صرحاً . . . کذلک زین لفرعون سوء عمله

برداشت یادشده با توجه به این نکته است که فرعون _ باوجود مشاهده معجزات و شنیدن دلایل روشن و انکارناپذیر موسی(ع) _ اقدام به کاری نابخردانه (ساختن بنایی بلند برای آگاهی از خدا. ..) کرده بود. خداوند نیز این اقدام را نمونه ای از کارهای زشت فرعون، دانسته است که در نظر او زیبا و پسندیده می نمود.

685- عوامل ارزشگذاری غلط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 11

11 _ ارزش گذاری غلط و ترجیح دادن همنشینی با عاجزان بر شرکت در جهاد ، معلول جهل و نابخردی

رضوا بأن یكونوا مع الخوالف و طبع اللّٰه علی قلوبهم فهم لا یعلمون

برداشت فوق بر این مبنا است که طبع قلب و عدم علم، عامل موضع گیریهای متخلفان از جهاد باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 11

11 - روح تکبر و تجاوزگری ، سبب ارزیابی نادرست رفتار « خوب و بد » و « زشت و زیبا » می شود .

کذلک یطبع اللّٰه علی کلّ قلب متکبر جبار . . . و کذلک زین لفرعون سوء عمله

از ارتباط این آیه با آیه پیش _ که در آن فرعون فردی متکبر و جبار معرفی شده _ برداشت بالا به دست می آید.

686- عوامل مؤثر در ارزشگذاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 27 - 5

5- ملاحظه فرجام امور ، دارای نقشی مؤثر در بررسی و ارزش گذاری آن

فکیف إذا توفّتهم الملّـنکه

یادآوری فرجام سخت نفاق و همدلی با دشمن، در حقیقت هشدار است به منافقان که در ارزش گذاری زندگی کفرآلود خویش، فرجام امر را از یاد نبرند؛ زیرا که با آن فرجام، این گونه زندگی جز خسارت حاصلی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 14

14_ ایمان ، عمل صالح ، تقوا و انجام کار های نیک به وجه احسن معیار ارزشگذاری بر انسان ها و نقد منزلت و شخصیت آنان

لیس علی الذین ءامنوا .. ثم اتقوا و احسنوا

ص: 353

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 30

30_ توجه به عاقبت و فرجام کارها، از معیارهای ارزشگذاری آنها

ذکر خیر و احسن تاویلا

خداوند، عاقبت نیک و فرجام خوش «اطاعت از خدا و...» را ملاک لزوم عمل به آنها قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 100 - 5,6

5_ پاکی و ناپاکی از جمله ملاک های ارزشگذاری اشیاء

قل لا یستوی الخبیث و الطیب و لو اعجبک کثره الخبیث

6_ اکثریت نه ملاک حقانیت چیزی است و نه نشانه ارزش و برتری آن

لا یستوی الخبیث و الطیب و لو اعجبک کثره الخبیث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 2

2_ ارزشها و ملاک های ارزش گذاری در بینش مؤمنان و منافقان، متفاوت است.

إن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل... قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 19

19_ لزوم توجه به فرجام و عاقبت امور، در ارزش گذاری آنها

فلا تعجبک أموالهم... و ترهق أنفسهم و هم کفرون

از این که خداوند در تبیین علت نهی (لا تعجبک...)، به فرجام و عاقبت منافقان اشاره کرده است، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 18

18 - لزوم توجه به فرجام و عاقبت امور، در ارزش گذاری آنها

و لاتعجبک... و تزهق أنفسهم و هم کفرون

برداشت فوق با توجه به اینکه خداوند، در تبیین علت نهی (لاتعجبک) به فرجام و عاقبت منافقان اشاره کرده است، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 15

15 - نقش انگیزه و هدف انسان در حسن و قبح عملش و ارزش گذاری آن

ص: 354

إذا نصحو... ما على المحسنين من سبيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 4

4_ سختی و دشواری عمل نیک ، معیاری در ارزش گذاری آن بوده و موجب افزونی ثواب و پاداش است .

لقد تاب الله على النبي .. اتبعوه في ساعه العسره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 117 - 5

5- فرجام و پایان امور ، ملاکی شایسته برای ارزش گذاری آنهاست .

متع قليل و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 35 - 9

6- توجه به عاقبت و فرجام ، از ملاک های ارزش گذاری

و أوفوا الكيل .. ذلك خير و أحسن تأويلاً

9- «عن الصادق (ع) في قول الله جلّوعزّ: «... وزنوا بالقسطاس المستقيم» قال: ... أمّا القسطاس المستقيم فهو الإمام و هو العدل من الخلق أجمعين و هو حكم الأئمه ...»

از امام صادق(ع) درباره سخن خدای جلّوعزّ «... وزنوا بالقسطاس المستقيم» روایت شده است که فرمود: ... اما قسطاس مستقیم مقصود امام است و او مظهر عدل در میان همه خلق می باشد و قضاوت ائمه بر آن اساس است...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 44 - 9

9- فرجام نیک و پایان خوش ، ملاکی مهم در ارزش گذاری امور است .

خير عقباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 104 - 8

8 - فاصله دیدگاه ها با واقع ، معیاری در ارزش یابی و ارزش گذاری آنها است .

إذ يقول أمثلهم طريقة إن لبثتم إلا يومًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 13

13 - محبت و قهر خدا، از ملاک های ارزشگذاری اعمال و رفتار است .

لا تصعّر . . . و لا تمسّ . . . إنّ الله لا يحبّ كلّ مختال فخور

از این که لقمان، برای تبیین ضد ارزش بودن تکبر، به این ملاک تمسک جسته است، استفاده می شود که محبت خداوند و متقابلاً قهر وی در شایسته بودن اعمال و یا عدم آن نقش اساسی دارد.

ص: 355

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 7

7 - نزد خدا، ملاک محوری در ارزشگذاری، ایمان است.

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 32 - 7

7 - تقوا، از جمله ملاک های ارزشگذاری است.

لَسْتَنَّ كَأَحدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِن تَقِيَّتَنَّ

689- ملاکهای ارزشگذاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 3

3 - معیار تعیین ارزش و بهای آدمیان، به مرام و آیینی است که بر می گزینند.

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 135 - 8

8 - نتیجه و فرجام عمل، معیاری تعیین کننده در ارزشگذاری اعمال

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُ عَقِبَةُ الدَّارِ

چون خداوند برای تبیین ارزش اعمال، پایان آن را معیاری برای تشخیص قرار داده، می تواند به عنوان الگو و معیاری برای ارزشگذاری اعمال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 66 - 3

3_ اندیشه توحیدی و مبرا از شرک ، سفیهانه و نامعقول در نظر کافران قوم هود

قال الملائه الذین کفروا من قومہ انا لنریک فی سفاهہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 14

14_ فهم حقایق و معارف دینی و حق بینی و حق شنوی ، ملاک انسانیت و برتری انسان بر چهارپایان است .

اولئک کالأنعم

ص: 356

690- ملاکهای ارزشگذاری منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 2

2_ ارزش ها و ملاک های ارزش گذاری در بینش مؤمنان و منافقان ، متفاوت است .

إن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل . . . قل لن یصیبنا إلا ما کتب الله لن

691- نقش تقوا در ارزشگذاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 8

8_ نقش اساسی تقوا و نیت پاک در ارزش عمل

لمسجد أسس علی التقوی من أول یوم أحق

692- نقش نیت در ارزشگذاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 8

8_ نقش اساسی تقوا و نیت پاک در ارزش عمل

لمسجد أسس علی التقوی من أول یوم أحق

ص: 357

3- ارزیابی

1- ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 10

10_ بیان مقام والای آنانکه در راه خدا می میرند و یا کشته می شوند ، نشان دهنده بطلان ارزیابی کفرپیشگان درباره حیات و مرگ

لو كانوا عندنا ما ماتوا و ما قتلوا .. و لئن قتلتم او متم لمغفره من الله ورح

2- آثار ارزیابی با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 56 - 2

2- فریفته شدن به مال و فرزند و ملاک ارزش قرار دادن آن ، نشانه جهل و نادانی است .

أیحسبون أنما نمدهم .. نسارع لهم فی الخیرت

3- آثار ارزیابی با مال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 56 - 2

2- فریفته شدن به مال و فرزند و ملاک ارزش قرار دادن آن ، نشانه جهل و نادانی است .

أیحسبون أنما نمدهم .. نسارع لهم فی الخیرت

4- آثار ارزیابی غلط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 6

6_ تخلف از جهاد ، نتیجه ارزیابی غلط از دنیا و آخرت

فلیقاتل فی سبیل اللّٰه الذّٰین یشرون الحیوه الدّٰنیا بالآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 94 - 5

5- پیش داوری های مبتنی بر ملاک های غلط ، مانع برخورد صحیح با تعالیم انبیاست .

و ما منع الناس .. . إذ جاءهم الهدی إلا أن قالوا أبعث الله بشرًا

5- ارزش ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 178 - 9

9_ ارزیابی صحیح و عاقبت اندیشی ، زمینه جلوگیری از انحراف

و لا یحسبنّ الذّٰین کفروا أنّما نملى لهم خیر لانفسهم

6- ارزیابی اخبار امنیتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 6,7,12

6_ اخبار امنیتی جامعه قبل از انتشار باید مورد ارزیابی مقام های مسؤول قرار گیرد .

و لورّدوه الی الرسول و الی اولی الامر منهم لعلمه الذّٰین یتنبطونه منهم

مراد از «استنباط» این است که اخبار امنیتی باید مورد ارزیابی قرار گیرد تا صحیح و سقیم مشخص گردد و آنچه به صلاح جامعه نیست، منتشر نشود و آنچه لازم است، منتشر شود.

7_ کنترل اخبار امنیتی و تشخیص صحیح آن ، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران جامعه

و لورّدوه الی الرسول و الی اولی الامر منهم لعلمه الذّٰین یتنبطونه منهم

12_ انتشار اخبار امنیتی پیش از تحلیل آنها از سوی رهبران و صلاحدید انتشار آنها ، کاری شیطانی است .

اذاعوا به .. . لاتبعتم الشیطان

7- ارزیابی اخروی عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 1

1_ قیامت روز سنجش و ارزیابی اعمال و عقاید آدمیان است.

و الوزن یومئذ الحق

ص: 359

8- ارزیابی اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 1

1 - قیامت روز سنجش و ارزیابی اعمال و عقاید آدمیان است.

و الوزن يومئذ الحق

9- ارزیابی اخروی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 6 - 2

2 - اعمال نیک انسان ، در قیامت سنجیده خواهد شد .

فأما من ثقلت موزینه

10- ارزیابی اخروی عمل صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 7 - 1

1 - صاحبان کردار گران قدر ، پس از سنجش اعمال در قیامت ، از زندگانی رضایت مندی برخوردار خواهند شد .

فهو فی عیشه راضیه

«عیشه»؛ یعنی، نوعی زندگانی (لسان العرب). توصیف آن به «راضیه» (برخوردار از رضایت)، به اعتبار وجود رضایت کامل در آن است. چنین وصفی در حقیقت، با «مرضیه» به یک معنا است.

11- ارزیابی اخروی عمل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 8

8- اعمال پوچ و نابود شده کافران ، غیرقابل سنجش و اعتبارگذاری در قیامت است .

«وزن»، یا مصدر و به معنای سنجش سنگینی و سبکی است؛ و یا به معنای مثقال است؛ یعنی، چیزی که با آن وزن سنجیده شود» (لسان العرب). این که خداوند، در قیامت، برای برخی که اعمال شان حبط شده، وزنی برقرار نمی سازد، کنایه از آن است که به قدری اعمال آنان پوچ است که ارزش سنجیدن ندارد.

12- ارزیابی از مخالفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 44 - 5

5_ رعایت انصاف و واقع نگری از سوی قرآن در ارزیابی اندیشه و عمل مخالفان تعالیم خود

أَنْ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که خداوند حرف نشنوی و نابخردی را _ که از اوصاف ناپسند است _ به بیشتر هواپرستان و مشرکان نسبت داد و نه به همه آنان؛ زیرا اکثریت آنان چنین بودند نه تمامی آنان.

13- ارزیابی اهل بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 8

8 - انسان واقع بین ، خودشناس و بصیر ، با انسان فاقد بصیرت و واقع نگری ، از نظر سرنوشت و ارزشیابی برابر نیست .

أَفَمَنْ زَيَّنَّ لَهُ سَوْءَ عَمَلِهِ فَرَّاهُ حَسَنًا

«همزه» در «أَفَمَنْ زَيَّنَّ لَهُ ..» استفهام انکاری و «من»، مبتدا است و خبر آن _ به قرینه مقام «فَإِنَّ اللَّهَ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ» _ جمله ای مقدر مانند «کمن لیس کذلک» یا «کمن هداه» می باشد؛ یعنی، آیا کسی که اعمالش برای وی زینت داده شود، مانند کسی است که چنین نیست و راه هدایت را پیموده است؟

14- ارزیابی با اکثریت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 1 - 15

15_ گرایش و عدم گرایش اکثریت مردم به چیزی ، ملاک حقانیت یا عدم حقانیت آن نیست .

وَلِكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 243 - 16

16_ گرایش اکثریت مردم، ملاک ارزش نیست .

ولکن اکثر الناس لا يشكرون

15- ارزیابی با ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 17

17_ پیامبر(صلی الله علیه و آله) نباید در برخورد با مردم، فقر و غنا و گرسنگی و سیری را ملاک قرار دهد.

ص: 361

ما علیک من حسابهم من شیء و ما من حسابک علیهم من شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 35 - 1

1 - مترفان ، دارایی بیشتر و اولاد زیادتر را ملاک برتری و ارزش می دانند .

قال مترفوها .. وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولداً

16- ارزیابی با حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 75 - 8

8 - تمامی رفتار و کردار آدمی در دنیا ، باید بر پایه حق و مطابق با عدل باشد .

وقضی بینهم بالحقّ

تذکر خداوند بر این که داوری میان مردم در قیامت بر پایه حق و عدل خواهد بود؛ در واقع توصیه ای است به بندگان که رفتار خود را مطابق عدل و بر پایه حق بنا نهند؛ زیرا در قیامت رفتار آنان بر همین اساس سنجیده و جزا داده خواهد شد.

17- ارزیابی با عدالت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 75 - 8

8 - تمامی رفتار و کردار آدمی در دنیا ، باید بر پایه حق و مطابق با عدل باشد .

وقضی بینهم بالحقّ

تذکر خداوند بر این که داوری میان مردم در قیامت بر پایه حق و عدل خواهد بود؛ در واقع توصیه ای است به بندگان که رفتار خود را مطابق عدل و بر پایه حق بنا نهند؛ زیرا در قیامت رفتار آنان بر همین اساس سنجیده و جزا داده خواهد شد.

18- ارزیابی با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 35 - 1

1 - مترفان ، دارایی بیشتر و اولاد زیادتر را ملاک برتری و ارزش می دانند .

قال مترفوها .. وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولـداً

ص: 362

19- ارزیابی با فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 17

17_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) نباید در برخورد با مردم، فقر و غنا و گرسنگی و سیری را ملاک قرار دهد.

ما علیک من حسابهم من شیء و ما من حسابک علیهم من شیء

20- ارزیابی با معادلات مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 7 - 8

8 - ارزیابی حوادث، صرفاً براساس معادلات مادی، نمودی از سطحی نگری و ظاهربینی است.

سیغلبون... وعد الله... ولکن اکثر الناس لا یعلمون. یعلمون ظهراً من الحیوه

از آیه قبل، چنین برمی آید که اکثر مردم زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیروزی رومیان را از نظر معادلات مادی، ممکن نمی دانستند و حتی در وعده الهی تردید داشتند. در این آیه، خاستگاه این پندار، تبیین شده و گفته شده که سطحی نگری آنان درباره دنیا باعث چنین ارزیابی شده است.

21- ارزیابی تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 7

7_ ضرورت ارزیابی دقیق، از روشهای تبلیغ دین و برآورد آثار آن

وأنذر به... ولا تطرد الذین یدعون ربهم

برخی مفسران گفته اند آیه «لا تطرد...» تبصره ای بر آیه قبل است. بر این فرض آیه می تواند رهنمودی کلی در تبلیغ باشد. یعنی قبل از به کارگیری هر روشی در تبلیغ به بررسی ابعاد آن باید پرداخت و از عوارض احتمالی آن با تدابیر لازم جلوگیری کرد.

22- ارزیابی در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12_ محور ارزیابی انسان ها در مکتب انبیا ، جنبه باطنی و نفسانی آنهاست نه ویژگی های ظاهری و مادی .

و لأقول للذين تزددى أعينكم .. الله أعلم بما فى أنفسهم

نوح(ع) در بیان نگرش کافران درباره انسانها، کلمه «أعينكم» رابه کار برد و در بیان بینش خود «أنفسهم» را محور قرارداد تا به این نکته اشاره کند که: انسانهای غیر الهی در ارزش گذاری، نظر به جنبه های مادی و ظاهری انسان دارند و پیامبران نظر به جان و روان انسانها دوخته اند.

ص: 363

23- ارزیابی عمل انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 1

1 - قیامت روز سنجش و ارزیابی اعمال و عقاید آدمیان است.

و الوزن یومئذ الحق

24- ارزیابی عمل خطاکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قارعه - 101 - 9 - 2

2 - اعماق جهنم، تنها پناهگاهی است که خطاپیشگان را پس از سنجش اعمال آنان در آغوش خواهد گرفت.

فأُمُّ هَٰوِيَةَ

تعبیر «اُمُّ»، کنایه از احاطه جهنم بر خطاپیشگان است؛ بسان مادری که طفل خود را در آغوش گرفته است.

25- ارزیابی غلط مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 39 - 6

6 - داوری مشرکان درباره مسائل دینی، مخالف داوری خداوند و تعالیم کتاب های آسمانی است.

أَمْ لَكُمْ أَيْمَنٌ... إِنَّ لَكُمْ لِمَا تَحْكُمُونَ

26- ارزیابی فاقدان بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 8

8 - انسان واقع بین، خودشناس و بصیر، با انسان فاقد بصیرت و واقع نگری، از نظر سرنوشت و ارزشیابی برابر نیست.

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَّاهُ حَسَنًا

«همزه» در «أفمن زين له..» استفهام انکاری و «من»، مبتدا است و خبر آن _ به قرینه مقام «فإن الله يضلّ من يشاء» _ جمله ای مقدر مانند «کمن لیس کذلک» یا «کمن هداه» می باشد؛ یعنی، آیا کسی که اعمالش برای وی زینت داده شود، مانند کسی است که چنین نیست و راه هدایت را پیموده است؟

ص: 364

27- ارزیابی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 10

10 _ بیان مقام والای آنانکه در راه خدا می میرند و یا کشته می شوند ، نشان دهنده بطلان ارزیابی کفرپیشگان درباره حیات و مرگ

لو كانوا عندنا ما ماتوا و ما قتلوا .. و لئن قتلتم او متّم لمغفره من اللّٰه ورح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 11

11 _ ارزیابی نادرست کافران و مرتدان ، در مورد ایمان و کفر

انّ الذّٰین اشترّوا الکفر بالایمان .. لهم عذاب الیم

چون خریدار معتقد است که آنچه به دست می آورد با ارزشتر از چیزی است که می پردازد، بنابراین کافر با انتخاب کفر بر ایمان _ که به منزله داد و ستد است _ کفر را ارجمندتر از ایمان می پندارد؛ غافل از آنکه عذابی دردناک را متحمل خواهد شد.

28- ارزیابی لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 77 - 6

6_ لوط (ع) روز ورود فرشتگان را روزی سخت با وضعیتی پیچیده و دشوار ارزیابی کرد .

وقال هـذا یوم عصیب

عصیب به معنای دشواری و سختی است و اصل آن از عَصَب به معنای بستن است. گویا بدان جهت روز سخت را «یوم عصیب» می گویند که شرّ و دشواری آن برخی بر برخی دیگر پیچیده است (برگرفته شده از مجمع البیان).

29- ارزیابی مرتد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 11

11 _ ارزیابی نادرست کافران و مرتدان ، در مورد ایمان و کفر

انّ الذّين اشتروا الكفر بالايمان .. لهم عذاب اليم

چون خريدار معتقد است كه آنچه به دست مي آورد با ارزشتر از چيزي است كه مي پردازد، بنا بر اين كافر با انتخاب كفر بر ايمان _ كه به منزله داد و ستد است _ كفر را ارجمندتر از ايمان مي پندارد؛ غافل از آنكه عذابي دردناك را متحمل خواهد شد.

ص: 365

30- ارزیابی معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 27 - 3

3- درخواست پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مشرکان، برای نمایاندن هویت و جایگاه خدایانشان به او، جهت ارزیابی حقانیت آنان

قل أرونی الذین ألحقتهم به شركاء

31- ارزیابی ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 72 - 6

6- برخی از مردمان دارای ارزیابی نادرست از مشکلات و مصیبت های رسیده و ناتوان از تشخیص نعمت های الهی از غیر آن

فان اصابتکم مصیبه قال قد انعم الله علیّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 7 - 8

8- ارزیابی حوادث، صرفاً براساس معادلات مادی، نمودی از سطحی نگری و ظاهربینی است.

سیغلبون... وعد الله... ولکن اکثر الناس لا یعلمون. یعلمون ظهراً من الحیوه

از آیه قبل، چنین برمی آید که اکثر مردم زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیروزی رومیان را از نظر معادلات مادی، ممکن نمی دانستند و حتی در وعده الهی تردید داشتند. در این آیه، خاستگاه این پندار، تبیین شده و گفته شده که سطحی نگری آنان درباره دنیا باعث چنین ارزیابی شده است.

32- انصاف در ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 44 - 5

5- رعایت انصاف و واقع نگری از سوی قرآن در ارزیابی اندیشه و عمل مخالفان تعالیم خود

أن اکثرهم یسمعون أو یعقلون

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که خداوند حرف نشنوی و نابخردی را _ که از اوصاف ناپسند است _ به بیشتر هواپرستان و مشرکان نسبت داد و نه به همه آنان؛ زیرا اکثریت آنان چنین بودند نه تمامی آنان.

33- اهمیت ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 8

8_ ضرورت ارزیابی، آزمایش و میزان اطاعت و استقامت نیروها از جانب فرمانده، پیش از ورود به کارزار

ص: 366

فلما فصل . . . قال ان الله مبتليكم بنهر

34- اهمیت ارزیابی در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 71 - 15

15 - ارزیابی درست و جمع آوری قوا و تصمیم گیری قاطع و به موقع ، از اصول مبارزه است .

فأجمعوا أمرکم و شرکاءکم ثم لا یکن أمرکم علیکم غمہ ثم اقضوا الّیّ و لا تنظرون

35- خطا در ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 7

7 - امکان خطا کردن انسان ، در ارزیابی رفتار خود و خوب و بد آن

أفمن زین له سوء عمله فرءاه حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 9

9 - امکان خطا کردن انسان ، در ارزیابی ملموس ترین رفتار زشت و زیبای خویش

وقال فرعون ی-ه-م-ن ابن لی صرحاً . . . کذلک زین لفرعون سوء عمله

برداشت یادشده با توجه به این نکته است که فرعون - باوجود مشاهده معجزات و شنیدن دلایل روشن و انکارناپذیر موسی (ع) - اقدام به کاری نابخردانه (ساختن بنایی بلند برای آگاهی از خدا. ..) کرده بود. خداوند نیز این اقدام را نمونه ای از کارهای زشت فرعون، دانسته است که در نظر او زیبا و پسندیده می نمود.

36- زمینه لغزش در ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 8

8 - تصوّر ، شیفتگی نسبت به ترسیم و تحلیل های ذهنی خود ، زمینه لغزش در محاسبات

بل ظننتم .. وزین ذلک فی قلوبکم

37- عدالت در ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 367

26 - لزوم رعایت عدالت ، در ارزیابی افراد و گروهها

لا تزال تطلع علی . . . إلا قليلا منهم

اعتراف قرآن به پاکی گروهی از یهودیان در ارزیابی آنان، درسی است برای مسلمانان که باید در ارزیابی افراد و گروهها، بر محور عدالت و انصاف قضاوت کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 9

9 - لزوم رعایت عدالت در برآورد شخصیت انسان ها و احترام به ارزش های متعالی انسانی آنان

لیسوا سواء من اهل الکتب امه . . . یؤمنون بالله

با اینکه افراد مذکور در آیه اهل کتاب هستند، در بررسی کارهای آنان، رعایت عدالت شده است.

38- عوامل ارزیابی غلط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 11

11 - روح تکبر و تجاوزگری ، سبب ارزیابی نادرست رفتار « خوب و بد » و « زشت و زیبا » می شود .

کذلک یطبع الله علی کل قلب متکبر جبار . . . و کذلک زین لفرعون سوء عمله

از ارتباط این آیه با آیه پیش - که در آن فرعون فردی متکبر و جبار معرفی شده - برداشت بالا به دست می آید.

39- ملاک ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 216 - 6

6 - خوشایندی و ناخوشایندی انسان ، ملاک خیر و شر نیست .

و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 243 - 16

16 - گرایش اکثریت مردم ، ملاک ارزش نیست .

و لكن اكثر الناس لا يشكرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 16

16 - برتری نیروهای کیفی ، در عملیات نظامی بر نیروهای کمی

فشربوا منه الا قليلا منهم فلما جاوزه هو و الذين امنوا معه

ص: 368

با توجه به اینکه طالوت پس از امتحان نیروهایش، بیشتر آنان را طرد نمود و با همان عدّه قلیل (نیروهای کیفی) به پیروزی رسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 267 - 14، 9، 7

7_ احاله انفاق کننده به داوری وجدان خویش ، در پرهیز از اموال نامرغوب

و لا تيمّموا الخبيث منه تنفقون و لستم باخذيه

9_ عدم پذیرش و کراهت وجدان آدمی از گرفتن پاره ای اموال ، نشانه ای برای تشخیص نامرغوب از مرغوب

و لا تيمّموا الخبيث منه تنفقون و لستم باخذيه

14_ آنچه برای خود نمی پسندید ، برای دیگران نیز نپسندید .

و لا تيمّموا . . . و لستم باخذيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 30، 23

23_ شکست ها ، آزمون مناسبی برای روشن شدن صفوف پایمردان آخرت طلب ، از سست عنصران دنیا جو

منکم من یرید الدّنيا . . . ثمّ صرفکم عنهم لیبتلیکم

30_ آزمایش و جداسازی صفوف مؤمنان حقیقی از غیر آنان ، پرتوی از فضل الهی است . *

لیبتلیکم و لقد عفا عنکم و اللّٰه ذو فضل علی المؤمنین

بنابراین احتمال که جمله «و اللّٰه ذو فضل علی المؤمنین»، به منزله علّتی برای «لیبتلیکم» باشد. یعنی به وجود آوردن صحنه های آزمایش برای مشخص شدن صفوف، از جمله تفضّلات الهی است.

31_ مؤمن را به مجرد یک گناه ، نمی توان از صفوف اهل ایمان خارج دانست .

و لقد عفا عنکم و اللّٰه ذو فضل علی المؤمنین

از مصادیق مورد نظر کلمه «المؤمنین»، کسانی هستند که در نبرد احد مرتکب گناه شدند ؛ و گر نه فضل بر مؤمنان نمی توانست دلیل عفو آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 162 - 13، 14

13 - خشنودی و خشم الهی ، معیار شناخت سرنوشت خوب و بد انسانها

افمن اتّبع رضوان الله کمن بآء بسخط من الله و مأویه جهنّم

14 - تفاوت فرجام آدمیان بر مبنای عملکرد آنان ، نمودی از عدل خداوند

توقی کلّ نفس ما کسبت و هم لا یظلمون. افمن اتّبع رضوان الله کمن بآء بسخط من الل

در برداشت فوق جمله «افمن اتّبع ..» دلیل و تعلیل عدل الهی در پاداش و جزا گرفته شده است ؛ یعنی باید هر نفسی پاداش و جزای کامل خویش را ببیند ؛ چرا که هیچ وجدانی نمی تواند بپذیرد که انسانهای نیکوکار همسنگ بزهکاران باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 1، 2

1 - جویندگان خشنودی الهی دارای پایه ها و منزلت های متفاوت و گوناگون در پیشگاه خداوند

ص: 369

افمن اتّبع رضوان الله . . هم درجات عند الله

در برداشت فوق، ضمیر «هم» تنها به جویندگان رضایت الهی برگردانده شده است؛ به قرینه کلمه «درجات» که غالباً و به طور حقیقت در منزلتهای رفیع به کار برده می شود.

2_ جویندگان خشنودی و غضب الهی، هر کدام دارای درجه و جایگاه متفاوت در پیشگاه خداوند هستند.

افمن اتّبع رضوان الله کمن بآء بسخط . . هم درجات عند الله

در برداشت فوق ضمیر «هم» به دو گروه مذکور در آیه قبل برگردانده شده و کاربرد درجه در مورد غضب شدگان از جهت تغلیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 164 - 6

6_ مردمی بودن از شرایط رهبران و مسؤولین جامعه

لقد منّ الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا من انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 5، 28

5_ آزمایش الهی، مشخص کننده صفوف ناپاکان جامعه ایمانی از پاکان آن

ما كان الله ليذر المؤمنين على ما انتم عليه حتى يميز الخبيث من الطيب

مشخص کردن پاکان از ناپاکان و خالصها از ناخالصها دو وجه متعارف دارد: آزمایش و ابتلاء؛ و خبر دادن خداوند از واقعیت افراد. چون راه دوم سنت الهی نیست، بنابراین تنها راه متعارف آزمایش است. پس در جمله «حتی یميز ...»، کلمه «بابتلاءهم و امتحانهم»، مقدر است.

28_ برخی مؤمنان خواستار آگاهی از غیب و نمان انسان ها بودند تا افراد مؤمن را از غیر مؤمن (طیب و خبیث)، تمییز دهند.

و ما كان الله ليطلعكم على الغيب

در شأن نزول آیه آمده است که برخی مؤمنان، خواهان علامتی بودند تا با آنان منافقان را از مؤمنان بازشناسند. آنگاه خداوند آیه فوق را نازل فرمود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ؛ نه جنسیت ایشان .

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 13 - 26

26_ لزوم رعایت عدالت ، در ارزیابی افراد و گروهها

لا تزال تطلع علی . . . إلا قليلا منهم

اعتراف قرآن به پاکی گروهی از یهودیان در ارزیابی آنان، درسی است برای مسلمانان که باید در ارزیابی افراد و گروهها، بر محور عدالت و انصاف قضاوت کنند.

ص: 370

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 1,3

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور افشای سوابق ننگین اهل کتاب با توجه دادن آنان به گذشته شوم همکیشانان

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک

3_ اهل کتاب دارای سوابقی ننگینتر و ناپسندتر از فسق و تبهکاری آنان

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک مثوبه عند الله

برداشت فوق بر این میناست که ذلک اشاره باشد به «فسقی» که از «ان اکثرکم فسقون»، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 39

39_ محبوب خدا بودن ، معیاری برای ارزشیابی انسان ها و عملکردشان

والله لایحب المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 20,24

20_ فرامین و رهنمود های کتب آسمانی ، متعادل و بدور از هرگونه افراط و تفریط

و لو انهم اقاموا التوریه . . . منهم امه مقتصده

24_ فراوانی رهروان یک راه هرگز نشانه سلامت آن راه نیست .

و کثیر منهم ساء ما یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 73 - 12

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 89 - 5

5_ قصد و نیت ملاک و معیاری برای اعتبار گفته ها و کردارها

ولکن یؤاخذکم بما عقدتم الایمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 100 - 1

1_ هرگز بد ها و ناپاک ها به ارزش مساوی با خوب ها و پاک ها نخواهند رسید .

قل لایستوی الخبیث و الطیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 103 - 17

17_ فرجام امور ، تعیین کننده ارزش و یا بی ارزشی آنهاست .

ص: 371

فانظر كيف كان عقبه المفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 38 - 10

10 - لزوم توجه به ارزش های حیات اخروی و ترجیح دادن آن بر زندگی دنیوی ، به هنگام ارزیابی اعمال و تصمیم گیری و انتخاب

أرضيتم بالحيوه الدنيا من الآخره فما متع الحيوه الدنيا في الآخره إلا قليل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 31 - 12، 11

11 - محروم بودن انسان از مال و منال (مادیات) ، نشانه ناشایستگی او برای دستیابی به خیر های معنوی و الهی نیست .

لأقول للذين تزدرى أعينكم لن يؤتيمهم الله خيراً

12 - محور ارزیابی انسان ها در مکتب انبیا ، جنبه باطنی و نفسانی آنهاست نه ویژگی های ظاهری و مادی .

و لأقول للذين تزدرى أعينكم .. الله أعلم بما في أنفسهم

نوح(ع) در بیان نگرش کافران درباره انسانها، کلمه «أعينكم» رابه کار برد و در بیان بینش خود «أنفسهم» را محور قرارداد تا به این نکته اشاره کند که: انسانهای غیر الهی در ارزش گذاری، نظر به جنبه های مادی و ظاهری انسان دارند و پیامبران نظر به جان و روان انسانها دوخته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 74 - 10

10 - فناپذیری و ناپایداری امکانات دنیایی ، دلیل اصیل نبودن آن در ارزیابی ها

أى الفریقین خیر مقامًا .. و کم أهلکنا قبلهم من قرن

بیان فناپذیری بهره های مادی و تشخیص های دنیوی، ظاهراً برای متزلزل ساختن بنیان های فکری کافران و دنیاپرستان در اصیل پنداشتن دنیا و مباحات به آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - فرقان - 25 - 44 - 8

8- حرف شنوی و خردورزی ، از ملاک های ارزیابی شخصیت و ارزش انسان ها

أم تحسب أن أكثرهم يسمعون أو يعقلون إن هم إلا كالأنعَم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 60 - 8

8- عقل ، وسیله تشخیص ارزش ها و پیدا کردن زندگی بهتر و برتر

و ما عند الله خیر و أبقى أفلا تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 8

ص: 372

8 - فرجام و عاقبت هر امری ، ملاک تعیین کننده در ارزیابی درستی و یا نادرستی آن است .

أفمن كان مؤمناً كمن كان فاسقاً

به قرینه این که آیات قبل و بعد این آیه، درباره فرجام مؤمنان و فاسقان است، احتمال قوی دارد که نفی تساوی آنان، از جهت عاقبت شان باشد. بنابراین، ملاک ارزیابی و داوری درباره عدم تساوی دو گروه یاد شده، توجه به فرجام آنها است و این نشان می دهد که عاقبت، در ارزیابی نقش اساسی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 27 - 4

4 - ارزیابی منطقی براساس ملاک های شناخته شده جهت تشخیص حقانیت ، شیوه ای قرآنی است .

قل أروني الذين ألحقتم به شركاء

درخواست پیامبر(صلی الله علیه و آله) از مشرکان، برای ارائه خدایان ادعایی شان صرفاً جهت به نمایش گذاشتن آنها نیست؛ بلکه به منظور ارزیابی آنان است و این که آیا آنها واجد صفات الوهیت و ربوبیت هستند، یا خیر؟ بنابراین از آیه استفاده می شود که شیوه پسندیده در اثبات حقانیت و یا عدم آن، ارزیابی منطقی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 35 - 1

1 - مترفان ، دارایی بیشتر و اولاد زیادتر را ملاک برتری و ارزش می دانند .

قال مترفوها .. وقالوا نحن أكثر أموالاً و أولداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 84 - 3

3 - سخنان ناسازگار با سخن خدا ، سخنی باطل و به دور از حقیقت است .

قال فالحق و الحق أقول

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که وقتی تمامی سخنان خداوند بدون استثنا حق خالص است، قهراً دیگر سخنان باطل خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - تمامی رفتار و کردار آدمی در دنیا، باید بر پایه حق و مطابق با عدل باشد .

وقضی بینهم بالحقّ

تذکر خداوند بر این که داوری میان مردم در قیامت بر پایه حق و عدل خواهد بود؛ در واقع توصیه ای است به بندگان که رفتار خود را مطابق عدل و بر پایه حق بنا نهند؛ زیرا در قیامت رفتار آنان بر همین اساس سنجیده و جزا داده خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 6

6 - ارزش ها و ملاک های اخروی ، از مبنا ها و معیار های ارزش گذاری دینی

أفمن یلقى فی النار خیر أم من یأتی

ص: 373

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 16 - 2

2- بهترین و ارزشمندترین عمل نیک مؤمن ، معیار و ملاک سنجش و پاداش الهی به دیگر اعمال نیک وی *

أولئك الذين نتقبل عنهم أحسن ما عملوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که در آیه شریفه چیزی در تقدیری باشد؛ به این صورت: «نتقبل عنهم حسناتهم بأحسن ما عملوا»؛ زیرا مسلماً تعبیر «أحسن» بدان معنا نیست که خداوند بهترین اعمال را قبول می کند و اعمال دیگر را نادیده می گیرد؛ هر چند نیک باشد! از طرفی آیه شریفه در مقام امتنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 18

18- بررسی فرجام امور ، دارای نقشی اساسی در ارزش گذاری آن

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا و... جَنَّاتٍ... و الَّذِينَ كَفَرُوا... و النَّارِ مَثْوًى لَهُمْ

از تعبیر «و النار مَثْوًى لَهُمْ» در پایان آیه، چنین استفاده می شود که اگر کسی بخواهد زندگی انسان ها را ارزش گذاری کند، مهم ترین ملاک ارزش گذاری، بررسی فرجام آن است، چنان که در ارزش گذاری زندگی مؤمنان باید به سرانجام نیک آنان (جَنَّاتٍ تجرى..) توجه کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 3 - 4

4- گذشته زندگی هر فرد ، از ملاک های قابل اتکا در داوری نسبت به آینده وی *

و ما ينطق عن الهوى

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که مقدم یاد شدن «ما ضلّ» (با صیغه ماضی) قبل از «و ما ينطق» (با ساختار مضارع) _ که بیانگر استمرار است و نظر به آینده دارد _ به مطلب بالا اشاره داشته باشد؛ یعنی، کسی که از آغاز تا کنون پاک و شایسته بوده در آینده نیز پاک خواهد زیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 37 - 6

6- وفای به عهد الهی ، ملاک ارزش و تعالی بخش انسان

و إبرهیم الذی وفّی

40- ملاک ارزیابی اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 19 - 4

4- عمل هر فرد ، منشأ و ملاک اصلی تعیین مراتب و جایگاه اخروی او

و لکلّ درجت مّمّا عملوا

ص: 374

«من» در «مما عملوا» می تواند نشویه باشد.

41- ملاک ارزیابی باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 8

8 - فرجام امور ، ملاک ارزیابی حق و باطل است ؛ نه جلوه های ناپایدار مادی .

قال مترفوها .. فانظر كيف كان ع_قبه المكذبين

42- ملاک ارزیابی حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 8

8 - فرجام امور ، ملاک ارزیابی حق و باطل است ؛ نه جلوه های ناپایدار مادی .

قال مترفوها .. فانظر كيف كان ع_قبه المكذبين

43- ملاک ارزیابی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 5، 2

2_ حق (نوع شایسته و بایسته رفتار و اندیشه ها در پیشگاه خداوند)، وسیله سنجش اعمال و عقاید در قیامت است.

و الوزن يومئذ الحق

برداشت فوق مبتنی بر این است که «الحق» خبر برای «الوزن» باشد و کلمه «الوزن» به معنای میزان (مقیاس سنجش) باشد. مانند مثقال و کیلو که مقیاس سنجش و تعیین کننده سبکی و سنگینی اشیاء است.

5_ هر یک از رفتارها و عقاید آدمی دارای مقیاسی مخصوص برای ارزیابی آنها در قیامت است.

و الوزن يومئذ الحق فمن ثقلت موزينه

کلمه «موازين» (جمع موزون) می رساند که هر یک از اعمال و عقاید آدمی مورد سنجش قرار می گیرد و چون اعمال و عقاید مختلف است، مقیاس و وسیله سنجش آن نیز متفاوت خواهد بود.

3 - هر یک از رفتار های انسان ، دارای مقیاسی مخصوص برای ارزیابی در قیامت

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ

«موازين» یا جمع «میزان» است و یا جمع «موزون» (کشاف). در صورت اول، ناظر به تفاوت میزان هر عمل با میزان دیگر اعمال و عقاید است. برخی آن را ناظر به افرادی دانسته اند که مورد محاسبه قرار خواهند گرفت. (مفردات راغب)

ص: 375

44- ملاک ارزیابی دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 36 - 3

3 - داوری درباره دین و دینداران ، باید مبتنی بر عقل و منطق و انگیزه صحیح باشد .

ما لکم کیف تحکمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 37 - 3,4

3 - داوری درباره دین ، باید بر مبنای وحی و کتاب آسمانی باشد .

أم لکم کتاب فیه تدرسون

4 - وحی و کتاب های آسمانی ، مبنای داوری درباره درستی و نادرستی عقاید و مسائل دینی است .

أم لکم کتاب فیه تدرسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 39 - 4

4 - عهد و پیمان الهی ، از مبانی و ملاک های داوری درباره معارف و مسائل دینی

أم لکم ایمن ... إن لکم لما تحکمون

از این که خداوند به مشرکان تعهدی بر عقایدشان نسپرده است، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد.

45- ملاک ارزیابی سخن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 6

6 - محتوای سخن ، ملاک ارزیابی و داوری است ، نه گوینده آن .

الذین یستمعون القول فیتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ

از این که خداوند فرمود: از بهترین سخن پیروی کنید نه از بهترین گوینده، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

46- ملاک ارزیابی عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 5، 4

4_ مطابقت اعمال و عقاید آدمی با حق نشانه وزین و ثقیل بودن آن عقاید است.

و الوزن یومئذ الحق فمن ثقلت موازینه فأولئك هم المفلحون

ص: 376

5_ هر یک از رفتارها و عقاید آدمی دارای مقیاسی مخصوص برای ارزیابی آنها در قیامت است.

و الوزن یومئذ الحق فمّن ثقلت موزینه

کلمه «موازين» (جمع موزون) می رساند که هر یک از اعمال و عقاید آدمی مورد سنجش قرار می گیرد و چون اعمال و عقاید مختلف است، مقیاس و وسیله سنجش آن نیز متفاوت خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 9 - 3

3_ همطراز نبودن اعمال و عقاید آدمی با حق بیانگر بیوزنی و سبکی اعمال و عقاید است.

و الوزن یومئذ الحق . . . و من خفت موزینه فأولئک الذین خسروا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 73 - 4

4 - سرانجام خوب یا بد ، ملاک ارزیابی هر فکر ، عقیده و رفتار

فانظر کیف کان عـقبه المنذرین

از توصیه خداوند به اندیشه در سرانجام کافران _ و نه آغاز زندگی آنان و .. می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

47- ملاک ارزیابی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 11

11_ حب و بغض خداوند ، معیار سنجش و ارزیابی عملکردها

و لاتجدل عن الذین یختانون انفسهم إنّ اللّٰه لایحب من کان خواناً اثمياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 5، 4

4_ مطابقت اعمال و عقاید آدمی با حق نشانه وزین و ثقیل بودن آن عقاید است.

و الوزن يومئذ الحق فمن ثقلت موازينه فأولئك هم المفلحون

5_ هر یک از رفتارها و عقاید آدمی دارای مقیاسی مخصوص برای ارزیابی آنها در قیامت است.

و الوزن يومئذ الحق فمن ثقلت موازينه

کلمه «موازين» (جمع موازن) می‌رساند که هر یک از اعمال و عقاید آدمی مورد سنجش قرار می‌گیرد و چون اعمال و عقاید مختلف است، مقیاس و وسیله سنجش آن نیز متفاوت خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 9 - 3

3_ همطراز نبودن اعمال و عقاید آدمی با حق بیانگر بیوزنی و سبکی اعمال و عقاید است.

و الوزن يومئذ الحق .. و من خفت موازينه فأولئك الذين خسروا أنفسهم

ص: 377

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 25 - 5

5- نیت، نقشی تعیین کننده، در ارزیابی عمل آدمی دارد.

رَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ

آنچه در درون و قلب انسان می گذرد نیتها، افکار، تخیلات و .. اوست و خداوند قبل از نوید دادن به پذیرش توبه صالحان به اهمیت انگیزه های درونی انسان و نقش تعیین کننده آن در پذیرش توبه، اشاره کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 13

13 - تمامی رفتار و کردار آدمی در دنیا، باید بر پایه حق و مطابق با عدل باشد.

وَقَضَىٰ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

تذکر خداوند به این که داوری میان مردم در قیامت، بر پایه حق و عادلانه خواهد بود، در واقع توصیه ای است به بندگان که رفتار خود را مطابق عدل و بر پایه حق بنا نهند؛ زیرا در قیامت رفتار آنان بر همین اساس سنجیده و جزا داده خواهد شد.

48- ملاک ارزیابی گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 4

4_ ظلم، معیاری اساسی در سنجش رتبه گناهان و درجه بندی آنها

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ

49- ملاک ارزیابی مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 55 - 3

3 - ثروت و فرزندان ذکور، دو ملاک برای ارزیابی موقعیت انسان در پیشگاه خدا در دیدگاه مشرکان عصر بعثت

أَيُّحْسِبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ

50- ملاکهای ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 26 - 16

16_ اعطای ملک و عزّت و نیز سلب آن از جانب خداوند ، تنها بر اساس خیر و مصلحت است .

مالک الملک تؤتی الملک . . . بیدک الخیر

ص: 378

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 42 - 14

14 - طهارت و پاکدامنی ، ملاکی برای ارزیابی مقام زن

طهرک و اصطفیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 9

9 - ایمان و کفر ، ملاک تقسیم بندی جوامع انسانی از نظر قرآن

فاما الذین کفروا .. و اما الذین امنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 96 - 7

7 - سابقه تاریخی معابد ، معیاری برای ارزیابی آن *

انّ اول بیت وضع للناس

چون اولیت، ملاک اولویت قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 9

9 - لزوم رعایت عدالت در برآورد شخصیت انسان ها و احترام به ارزش های متعالی انسانی آنان

لیسوا سواء من اهل الکتب امه .. یؤمنون بالله

با اینکه افراد مذکور در آیه اهل کتاب هستند، در بررسی کارهای آنان، رعایت عدالت شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 3

3 - سرعت گرفتن در کار های نیک ، ملاکی برای سنجش ارزش اشخاص

و سارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 9،16

9_ جدا شدن صف مؤمنان واقعی از غیر آنان ، از فلسفه های پیکار میان حق و باطل

ان یمسسکم قرح . . . و تلک الایام نداولها بین الناس و لیعلم الله الذین امنوا

در برداشت فوق، کلمه «تلک»، به روزهای مبارزه و جنگ تفسیر شده است؛ نه خصوص پیروزی و یا شکست.

16_ شکست مسلمانان در برخی از برهه ها برای آزمودن مدعیان ایمان و تمییز مؤمنان واقعی از مؤمنان دروغین

ان یمسسکم قرح . . . و تلک الایام نداولها بین الناس و لیعلم الله الذین امنوا

بنابر اینکه «تلک» اشاره باشد به معنایی که از «ان یمسسکم قرح» استفاده می شود یعنی شکست مسلمانان.

ص: 379

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 8

8_ شهادت طلبی و حضور در عرصه پیکار با دشمنان دین ، امتیازی ارزشمند در دیدگاه اسلام

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة . . . و لقد كنتم تمتون الموت

چون خداوند اعراض کنندگان از جهاد و مبارزه و فراریان از شهادت و مرگ در راه خدا را مذمت کرده و از سویی تمام سعادت (بهشت) را در گرو مبارزه دانسته، ارزش والای جهاد و شهادت به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 79 - 11

11_ توحید و شرک، ملاکی برای مرزبندی و طبقه بندی انسانها

ینی بریء مما تشركون . . . و ما أنا من المشركين

با توجه به اینکه ابراهیم(ع) پس از بیان عقیده توحید و ابطال شرک صف خود را از مشرکان جدا می سازد و بر آن تأکید میورزد ملاکی برای طبقه بندی جوامع ارائه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 8

8_ ظلم، معیار سنجش میزان زشتی گناهان و دارای مراتب است.

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبا

گزینش واژه «أظلم» به جای «أذنب» و «أعصى» و مانند آن می تواند بدان جهت باشد که اولاً ظلم بودن افترا را گوشزد کند و ثانیاً به ریشه گناه بودن افترا اشاره نماید. بنابراین ظلم معیاری برای شناخت گناه و مرتبه آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 8 - 4,5

4_ مطابقت اعمال و عقاید آدمی با حق نشانه وزین و ثقیل بودن آن عقاید است.

و الوزن یومئذ الحق فمن ثقلت موزینه فأولئک هم المفلحون

5_ هر یک از رفتارها و عقاید آدمی دارای مقیاسی مخصوص برای ارزیابی آنها در قیامت است.

و الوزن یومئذ الحق فمّن ثقلت موازینہ

کلمه «موازن» (جمع موازن) می‌رساند که هر یک از اعمال و عقاید آدمی مورد سنجش قرار می‌گیرد و چون اعمال و عقاید مختلف است، مقیاس و وسیله سنجش آن نیز متفاوت خواهد بود.

51- واقع بینی در ارزیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 44 - 5

5_ رعایت انصاف و واقع نگری از سوی قرآن در ارزیابی اندیشه و عمل مخالفان تعالیم خود

أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ

ص: 380

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که خداوند حرف نشنوی و نابخردی را _ که از اوصاف ناپسند است _ به بیشتر هواپرستان و مشرکان نسبت داد و نه به همه آنان؛ زیرا اکثریت آنان چنین بودند نه تمامی آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 8

8 - انسان واقع بین ، خودشناس و بصیر ، با انسان فاقد بصیرت و واقع نگری ، از نظر سرنوشت و ارزشیابی برابر نیست .

أفمن زين له سوء عمله فرءاه حسناً

«همزه» در «أفمن زين له ..» استفهام انکاری و «من»، مبتدا است و خبر آن _ به قرینه مقام «فإن الله يضل من يشاء» _ جمله ای مقدر مانند «کمن لیس كذلك» یا «کمن هداه» می باشد؛ یعنی، آیا کسی که اعمالش برای وی زینت داده شود، مانند کسی است که چنین نیست و راه هدایت را پیموده است؟

ص: 381

4- ارم

1- ارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 7 - 5

5- « ارم » ، نام دیگر قوم عاد *

إرم ذات العماد

درباره مراد از «ارم»، احتمالات گوناگونی داده شده است؛ از جمله این که «ارم»، نام مرد یا زنی بود که قوم عاد از او پدید آمده بود. دیگر این که نام سرزمین عاد است که دمشق یا اسکندریه است. (قاموس)

2- بی نظیری سرزمین ارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 8 - 1

1 - ساختمان های مرتفع سرزمین ارم ، بی نظیر در تمام سرزمین ها تا عصر بعثت

الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبَلَدِ

3- خانه های مرتفع سرزمین ارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 7 - 2

2- « ارم » ، سرزمینی دارای ساختمان های مرتفع

إرم ذات العماد

«عماد»، به معنای ساختمان های بلند است و به یک ساختمان «عماده» گفته می شود. (مصباح)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 8 - 1

1 - ساختمان های مرتفع سرزمین ارم ، بی نظیر در تمام سرزمین ها تا عصر بعثت

الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبَلَدِ

ص: 382

4- سرزمین ارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 7 - 1

1 - قوم عاد ، دارای سرزمینی به نام « ارم »

إرم ذات العماد

کلمه «إرم»، بدل اشتغال برای «عاد» است؛ زیرا تخریب آن با عذاب الهی، عقوبتی بود که بر قوم عاد وارد شد. بنابراین مفاد آیه شریفه این است که: «آیا ندیدی خداوند با عاد چه کرد؟ آیا ندیدی با ارم چه کرد؟»

5- سرزمین ارم در دوران مقارن بعثت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 8 - 1

1 - ساختمان های مرتفع سرزمین ارم ، بی نظیر در تمام سرزمین ها تا عصر بعثت

الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبَلَدِ

6- ویژگیهای سرزمین ارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 7 - 2

2 - « ارم » ، سرزمینی دارای ساختمان های مرتفع

إرم ذات العماد

«عماد»، به معنای ساختمان های بلند است و به یک ساختمان «عماده» گفته می شود. (مصباح)

ص: 383

1- آثار ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 27،28،30

27_ فراهم آوردن ازدواج های سهل و آسان در جامعه، راه جلوگیری از مفسد جنسی

و من لم یستطع . . . فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

چون ازدواج با کنیزان سهل است و خداوند برای جلوگیری از زنا و مفسد جنسی آن را پیشنهاد و تجویز کرده، معلوم می شود که بهترین راه برای جلوگیری از مفسد جنسی، فراهم آوردن ازدواج سهل و آسان است.

28_ لزوم فراهم کردن زمینه های ازدواج در جامعه، جهت جلوگیری از فحشا و فساد

و من لم یستطع منکم . . . فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

30_ سالم سازی روانی، از اهداف تسهیل در قوانین ازدواج

ذلک لمن خشی العنت منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 10،8

8_ ازدواج با جنس مخالف، تنها روش صحیح و میرا از پلیدی برای اطفای شهوت جنسی

هـ_وَلَاءَ بَنَاتٍ هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ

کلمه «أطهر» افعال تفضیل است و در آن معنای مفاضله و برتری لحاظ نشده است؛ بلکه به معنای طاهر (پاک) می باشد. این گونه استعمال (به کارگیری افعال تفضیل به جای اسم فاعل و مانند آن) برای تأکید و مبالغه است.

10_ ازدواج و همسرگزینی، راه پیشگیری از فساد های جنسی است .

هـ_وَلَاءَ بَنَاتٍ هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 72 - 5

5- تضمین بقای نسل انسان از طریق زوجیت و همسررداری ، از نعمت های خداوند است .

والله جعل لكم من أنفسكم أزواجًا وجعل لكم من أزواجكم بنين وحفده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 6 - 2

ص: 384

2- ازدواج یا تملک کنیزان، تنها محدوده مجاز در روابط جنسی

و الذین هم لفروجهم ح_فظون . إلا علی أزوجهم أو ما ملکت أیم_نهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 8,9,10,16

8- ازدواج، از راه های پیشگیری از فحشا، زنا و روابط ناسالم جنسی

و أنکحوا الأی_می منکم و الص_لحین من عبادکم و إمائکم

برداشت یاد شده از ارتباط این آیه با آیات قبل - که درباره پرهیز از چشم چرانی و فحشا و تشویق به عفاف بود - استفاده می شود؛ چرا که بهترین روش برای پیشگیری از ارتکاب به گناه و فساد جنسی ازدواج است.

9- وعده خداوند به تأمین نیازمندی های فقیران غیر متأهل، در صورت اقدام آنان به ازدواج

و أنکحوا الأی_می منکم . . . إن یکونوا فقراء یغنهم اللّهُ من فضله

10- ازدواج کنندگان، مورد عنایت خاص خداوند و بهره مند از فضل او

وأنکحوا الأی_می منکم و الص_لحین من عبادکم و إمائکم إن یکونوا فقراء یغنهم اللّهُ م

16- رحمت وسیع و علم گسترده خداوند، تضمین کننده تحقق وعده او، مبنی بر تأمین نیازمندی های فقیرانی که در صدد ازدواج اند .

إن یکونوا فقراء یغنهم اللّهُ من فضله و اللّهُ وسع علیم

جمله «و اللّهُ واسع علیم» استینافیه تعلیلیه است و بیانگر علت و چگونگی بی نیاز کردن فقیران و تهی دستان به وسیله خدا است؛ یعنی، چون خداوند گشایش گر و دانای مطلق به همه حقایق و نیازمندی های انسان است، پس بر انجام وعده خود نیز، توانا خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 55 - 3

3- ارضای غریزه جنسی از راه ازدواج با جنس مخالف (زن)، تنها روش طبیعی و خداپسند

أنتنکم لتأتون الرجال شهوه من دون النساء

قید «من دون النساء» می رساند که راه طبیعی این است که مرد از طریق ازدواج با زن، ارضای غریزه کند و نه از طریق دیگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 14

14 - آیه بودن پدیده آرامش آفرینی ازدواج ، برای خردورزان قابل درک است .

أَن خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا .. إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 49 - 8

8 - زنان با عقد ازدواج ، حقّ مالی به عهده شوهر پیدا می کنند ، و لو با آنان آمیزشی صورت نگیرد .

إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ .. فَمَتَّعُوهُنَّ

ص: 385

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 30 - 3

3- ارضای غرایز جنسی، به گونه ای مشروع (اختیار همسر یا تملک کنیز)، امری مقبول و مورد پذیرش اسلام

إلا على أزوجهم أو ما ملكت أيمهم

2- آثار ازدواج با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 15

15_ ازدواج با مشرک، زمینه ساز انحراف و دخول در جهنم است.

ولا تتكحوا... اولئك يدعون الى النار

3- آثار ازدواج فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 13

13 - فراهم کردن تسهیلات ازدواج برای فقیران غیر متأهل، در پی دارنده فضل و امداد خداوندی برای اقدام کنندگان آن است.

و أنكحوا الأیمی منکم... إن یكونوا فقراء یغنهم الله من فضله

برداشت یاد شده بنابراین احتمال است که مقصود از ضمیر فاعلی «یکونوا»، کسانی باشند که مخاطبان جمله «و أنكحوا الأیمی منکم» هستند؛ یعنی، اگر جامعه اسلامی و اولیای افراد غیر متأهل، تهی دست باشند، باز هم باید برای ازدواج فرزندانشان، آستین همت بالا بزنند و اقدام کنند؛ زیرا خدا آنان را از فضل خود بی نیاز و توانگر خواهد ساخت.

4- آداب ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 17

17 - قرار دادن مهریه برای زنان، از آداب همسری در میان عرب قبل از اسلام

وأتوهم ما أنفقوا

بیشتر مفسران مسأله انفاق در آیه شریفه را، به «مهریه» تفسیر کرده اند.

5- احکام ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 386

1 - حرمت ازدواج مؤمنان با زنان مشرک ; مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنكحوا المشركات حتى يؤمننَّ

6 - حرمت ازدواج زنان مؤمن با مشرکان ; مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

10 - جواز ازدواج مرد و زن آزاده ، با زن و مرد برده

و لامة مؤمنة خير من مشرکه . . . و لعبد مؤمن خير من مشرک

11 - نباید مؤمنان ، زنان مؤمن را به ازدواج مشرکان در آورند .

و لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حرمت ازدواج زنان مطلقه قبل از به پایان رسیدن سه طهر (عِدّه)

و المطلقات يتريصن بانفسهنَّ ثلثه قروء

بنابراینکه «قرء»، به معنای طهر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - زندگی مرد با همسر خویش پس از طلاق سوم ، جز با فاصله شدن ازدواج با مرد دیگر (مُحَلَّل) ، جایز نیست .

الطَّلاق مَرَّتَانِ . . . فان طلقها فلا تحلَّ له من بعد حتى تنكح زوجاً غيره

2 - ازدواج شوهر اول با زن سه طلاقه خود مشروط به نکاح دائمی با مرد دیگر و پیش آمدن طلاق است .

فان طلقها فلا جناح عليهما ان يتراجعا

مطرح کردن طلاق از سوی شوهر دوم حاکی است که باید ازدواج با او دائمی باشد و نه موقت. چون در ازدواج موقت، طلاق نیست.

4_ اختیار ازدواج زن ثبیه (زنی که قبلاً شوهر داشته) ، به دست خود اوست .

حتی تنکح زوجاً غیره

در جمله «حتی تنکح» (تا آنگاه که آن زن با دیگری ازدواج کند)، استناد نکاح به خود زن داده شده و نفرموده است «حتی ینکحها» تا آنگاه که ولیّ، او را به ازدواج دیگری درآورد.

5_ جواز ازدواج مرد با زن سه طلاقه خود ، مشروط به آمیزش محلّل با آن زن است .

حتی تنکح زوجاً غیره

انتخاب کلمه «زوجاً» به جای «رجلاً»، دلالت بر عقد ازدواج دارد؛ بنابراین کلمه «تنکح»، باید بر معنایی زیادتراً از عقد دلالت کند و آن معنا، همان آمیزش خواهد بود.

6_ ازدواج زن با شوهر سابق ، پس از طلاق شوهر دوّم (مُحلّل) ، منوط به رضایت طرفین و عقد جدید است .

فان طلقها فلا جناح علیهما ان یتراجعا

اسناد رجوع به طرفین (ان یتراجعا)، پس از طلاق مُحلّل، به خلاف رجوع در عدّه که تنها به شوهر مستند بود، دلالت بر مشروطیت رضایت طرفین دارد و لازمه آن اجرای عقد جدید است.

7_ شرط طلاق در ازدواج زن سه طلاقه با محلّل ، بی اثر و فاقد اعتبار است . *

حتی تنکح زوجاً غیره فان طلقها

استناد طلاق به مُحَلَّل (فان طلقها) و بیان آن با «ان» شرطیه، که توقع حصول در آن لحاظ نمی شود، دلالت بر اختیار کامل محلل در طلاق دارد و لازمه آن، بی اعتباری شرط طلاق، بر فرض وجود است.

8_ پس از طلاق شوهر دوم، زن و شوهر سابق، در صورت گمان به مراعات حدود الهی در خانواده، می توانند به زندگی بازگردند.

فلا جناح علیهما ان یتراجعا ان ظنّان یُقِیما حدود اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 1,2,3,4,5,7,8

1_ هیچکس - حتی خویشاوندان و اولیا - ، حق جلوگیری از ازدواج زن با شوهر سابق یا دیگری را پس از انقضای عده ندارد .

و اذا طلقتم النساء فبلغن اجلهنّ فلا تعضلوهنّ ان ینکحن ازواجهنّ

«فبلغن اجلهنّ» در این آیه به معنای پایان مدّت عده است؛ به قرینه «ان ینکحن». چون پس از انقضای عده، زن می تواند ازدواج کند؛ نه قبل از آن.

2_ جواز وصحت ازدواج زن با شوهر سابق پس از انقضای عده، در صورت توافق آنها بر اساس موازین عقل، شرع و عرف

فلا تعضلوهنّ ان ینکحن ازواجهنّ اذا رضوا بینهم بالمعروف

ظاهراً مراد از «ازواجهنّ»، شوهر سابق باشد.

3_ از بین رفتن علقه زوجیت با انقضای عده، و احتیاج به عقد مجدد برای ادامه زندگی با شوهر سابق

و اذا طلقتم النساء فبلغن اجلهنّ فلا تعضلوهنّ ان ینکحن

با توجه به اینکه در آیات قبل، از ادامه زندگی قبل از انقضای عده، تعبیر به «امساک» و «ردّ» شده و در این آیه تعبیر «نکاح» آمده است، معلوم می شود با انقضای عده، علقه زوجیت تمام می شود.

4_ زنان مطلقه پس از انقضای عده، احتیاج به اذن ولی در ازدواج ندارند .

فلا تعضلوهنّ ان ینکحن ازواجهنّ

بعید به نظر می رسد علی رغم پذیرش ولایت ولی، وی را از مداخله در امر ازدواج نهی کند؛ بنابراین حرمت جلوگیری از ازدواج مطلقه، حاکی از عدم ولایت ولی بر ازدواج اوست.

5_ شوهر، حق جلوگیری از ازدواج زن مطلقه خویش را پس از انقضای عده ندارد.

و اذا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجْلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ

بنابراینکه «فلا تعضلوهن» خطاب به شوهر سابق باشد، بر این مبنا مراد از «ازواجهن» نیز مردی غیر از شوهر سابق خواهد بود.

7_ توافق و رضایت زن و مرد بر اساس آنچه عقلاً و شرعاً پسندیده است، شرط اساسی برای ازدواج

فلا تعضلوهنَّ ان ینکحن . . . اذا تراضوا بینهم بالمعروف

8_ جلوگیری از ازدواج مجدد زنان مُطلَّقه، از سنت های جاهلیت

و اذا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجْلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 234 - 10، 11

2_ ازدواج مجدد زنان شوهر مُرده، مشروط به گذشتن عده وفات (چهار ماه و ده شبانه روز)

و الذین یتوفون منکم . . . یتربصن بانفسهنَّ اربعه اشهر و عشرأ

ص: 388

10 _ جلوگیری از حقوق متعارف زنان شوهر مُرده _ مانند ازدواج _ پس از انقضای عده وفات ، جایز نیست .

فلا جناح علیکم فیما فعلن فی انفسهنّ بالمعروف

11 _ پس از عده وفات ، زن در انتخاب شوهری شایسته آزاد است .

فلا جناح علیکم فیما فعلن فی انفسهنّ

مراد از «فیما فعلن»، به قرینه جمله «یتربّصن» که ممنوعیت ازدواج در زمان عده است، انتخاب شوهر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 235 - 1,2,4,7,9,10,11

1 _ جواز خواستگاری تلویحی ، از زنانی که در عده طلاق و یا وفات هستند .

و لا جناح علیکم فیما عرضتم به من خطبه النساء

الف و لام در کلمه «النساء» عهد است؛ یعنی زنانی که در آیات سابق مورد بحث (زنان دارای عده طلاق یا عده وفات) بودند.

2 _ عدم ممنوعیت تمایل مرد به اینکه پس از انقضای عده ، با زنی که در عده بسر می برد ازدواج کند .

او اکنتم فی انفسکم

4 _ جواز خواستگاری تلویحی از زنان در عده ، تسهیلی بر مردان در گرایش های طبیعی آنان

لا جناح ... علم الله انکم ستذکرونهنّ

7 _ حرمت وعده و قرار پنهانی با زنانی که در حال عده هستند .

و لکن لا تواعدوهنّ سرّاً

9 _ عدم جواز خواستگاری صریح از زنان در عده آشکارا و یا پنهانی

لا جناح علیکم فیما عرضتم ... و لکن لا تواعدوهنّ سرّاً

10 _ جواز خواستگاری تلویحی از زنان در عده ، مجوز وعده پنهانی با آنان برای ازدواج پس از عده نیست .

لا جناح ... و لکن لا تواعدوهنّ سرّاً

بنابراینکه استثناء در «الا ان تقولوا ...»، منقطع باشد، کلمه «لکن» استدراک از جمله «لا جناح علیکم» است. یعنی اگر چه می توانید به

صورت کنایه خواستگاری کنید، و لکن نباید این خواستگاری در قرارهای پنهانی صورت گیرد زیرا قرار پنهانی با آنان تجویز نشده است.

11 - حرمت انعقاد پیمان ازدواج با زنان در عده، قبل از پایان عده آنان

و لا تعزموا عقده النکاح حتی يبلغ الكتاب اجله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 236 - 3

3 - جواز و صحّت عقد دائم، مشروط به قرار و تعیین مهریه نیست.

لا جناح علیکم ان طلقتم النساء ما لم تمسوهنّ او تفرضوا لهنّ فريضه

جواز طلاق در صورت عدم تعیین مهریه، حکایت از صحّت عقد بدون تعیین مهر دارد. و نیز دلیل بر این است که مراد از آن عقد، عقد دائم است؛ چون طلاق در عقد موقت فرض ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 5

5 - اختیار ازدواج زن - در صورتی که شرعاً دارای ولی باشد - با ولی اوست.

ص: 389

بنابراینکه مراد از کلمه «الذی»، ولیّ زن باشد و این ولیّ، توصیف شده به اینکه نکاح به دست اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 240 - 8

8 - جواز هر گونه اقدام مشروع و شایسته (ازدواج) از سوی زنان شوهر مرده پس از خروج از خانه وی

فان خرجن فلا جناح علیکم فی ما فعلن فی انفسهنّ من معروف

برخی بر آنند که مراد از «من معروف» ازدواج است؛ بر این اساس، جامعه ایمانی و یا ورثه میّت می توانند از ازدواج زن به مدّت یکسال بر فرض سکونت در منزل شوهر متوفّی، ممانعت کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 3 - 4 - 1,2,5,10,13

1 - ممنوعیت ازدواج با دختران یتیم، در صورت ترس از بی عدالتی نسبت به آنان

و ان خفتم الاّ تقسطوا فی الیتامی فانکحوا ما طاب لکم من النساء

جزای شرط «ان خفتم» حذف شده و «فانکحوا»، جانشین آن جزاست. یعنی: «ان خفتم الاّ تقسطوا فی الیتامی فلا تنکحوهن و انکحوا». و این نهی بنابر آنچه در شأن نزول آمده ناظر به ازدواج برخی از مردم با یتیمان، بدون پرداخت مهریه مناسب به آنان است.

2 - ممنوعیت ازدواج با دختران یتیم، در صورت ترس از خیانت در اموال آنان

واتوا الیتامی اموالهم .. و ان خفتم الاّ تقسطوا فی الیتامی فانکحوا

از جمله «ان خفتم ..»، استفاده می شود که ازدواج با دختران یتیم در صورت ترس از بی عدالتی ممنوع است و به قرینه آیه قبل مراد از بی عدالتی (الاّ تقسطوا) رعایت نشدن قسط در اموال آنان است.

5 - محدودیت تعدّد زوجات به چهار همسر

فانکحوا .. مثنی و ثلث و رباع

10 - مشروعیت ازدواج با کنیزان متعدد

فواحدہ او ما ملکتم ایمانکم

«فواحده»، به قرینه صدر آیه، مفعول برای «انکحوا» است. یعنی «فانکحوا واحده»، و به مقتضای عطف، «ما ملکت» نیز مفعول آن خواهد بود. گفتنی است که بنابراین مبنا مخاطب در «ایمانکم»، شخصی که تصمیم به ازدواج دارد، نمی باشد.

13_ جواز تعدد همسران ، مشروط به رعایت عدالت در نفقه آنها

فان خفتم الا تعدلوا فواحده

امام صادق (ع) درباره «فان خفتم الا تعدلوا» در آیه فوق فرمود: یعنی فی النفقه.

کافی، ج 5، ص 363، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 439، ح 36.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 19 - 6، 2، 1

1_ حرمت ارث بردن مرد از همسری که خوشایند او نبوده ، ولی تنها به خاطر ارث بردن با او زندگی کرده است .

یا ایها الذین امنوا لا یحلّ لکم ان ترثوا النساء کرهاً

ص: 390

در برداشت فوق «النساء» به معنای همسران گرفته شده است.

2_ مرد نباید با وجود ناخشنودی از همسر خویش، تنها به منظور ارث بردن، وی را نگاه داشته و رها نسازد. *

يا ايها الذين امنوا لا يحلّ لكم ان ترثوا النساء كرهاً

مؤید برداشت فوق، فرمایشی است که امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: هو ان يحبس الرجل المرأة عنده لا حاجة له اليها و ينتظر موتها حتى يرثها.

تفسیر تبیان، ج 3، ص 149؛ نورالثقلین، ج 1، ص 459، ح 139.

6_ حرمت منع کردن زنان از ازدواج به طمع ارث بردن از آنان *

لا يحلّ لكم ان ترثوا النساء كرهاً

این برداشت بر این اساس است که مراد از «النساء»، مطلق زنان باشد. (مانند دختر و خواهر و ...) نه همسران. و مقصود از «ان ترثوا» به ارث بردن اموال ایشان باشد. بنابراین معنای آیه، حرمت بازداشتن زنان از ازدواج به طمع ارث بردن از اموال ایشان است. زیرا در صورت ازدواج، اکثر اموال زن با مرگ او، به فرزندان و شوهرش منتقل می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 20 - 5، 1

1_ مرد می تواند همسر خویش را طلاق داده و همسر دیگری انتخاب کند .

و ان اردتم استبدال زوج مكان زوج

5_ کراهت مرد از همسر خویش و علاقه به ازدواجی دیگر، مجوز پس گیری حتی اندکی از مهریه به هنگام طلاق نمی شود .

فان کرهتموهنّ . . . و ان اردتم استبدال ... فلا تأخذوا منه شيئاً

جمله «ان اردتم» پس از جمله «فان کرهتموهنّ»، اشاره به این دارد که هر چند دلیل «استبدال» ناخوشایندی از همسر موجود و علاقه به ازدواجی دیگر باشد، این امر، مجوز پس گیری مهریه نمی تواند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 22 - 5، 2، 1

1_ حرمت ازدواج با زنی که همسر پدر بوده است .

و لا تنكحوا ما نکح اباؤکم من النساء

بنابر اینکه نکاح در «ما نکح اباؤکم» به معنای عقد ازدواج باشد، نه به معنای آمیزش.

2_ حرمت ازدواج با زنی که پدر با او آمیزش کرده است .

و لا تنكحوا ما نکح اباؤکم

بنابر اینکه نکاح در «ما نکح» به معنای آمیزش باشد، نه عقد ازدواج.

3_ حرمت ازدواج مرد با همسر پدر بزرگ و اجداد

و لا تنكحوا ما نکح اباؤکم

واژه «اباء» در فرهنگ قرآن، اعم از پدر و پدر بزرگ و اجداد است. برداشت فوق را فرمایش امام باقر (ع) تأیید می کند که فرمود: و لا یصلح للرجل ان ینکح امرأه جدّه.

کافی، ج 5، ص 420، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 460، ح 143.

5_ ازدواجهایی که با همسر پدر قبل از بیان حرمت آن انجام شده، باطل نیست .

و لا تنكحوا ما نکح اباؤکم من النساء الا ما قد سلف

ص: 391

3 - نساء - 4 - 23 - 22, 21, 20, 19, 18, 13, 12, 11, 10, 9, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1

1_ حرمت ازدواج با مادران، دختران، خواهران، عمّه ها، خاله ها، دختران برادر و دختران خواهر

حرمت علیکم امهاتکم و بناتکم و اخواتکم و عماتکم و خالاتکم و بنات الاخ و بنات ا

به مناسبت آیات قبل، که سخن از ازدواج بود، مراد از حرمت در این آیه، حرمت ازدواج با این گروه می باشد.

2_ حرمت ازدواج با مادر و خواهر رضاعی و مادر همسران

حرمت علیکم... و امهاتکم التي ارضعنکم و اخواتکم من الرضاعه و امهات نسائکم

3_ حرمت ازدواج دختر همسرانی که با آنان همبستری صورت گرفته است.

حرمت... و ربائبکم التي فی حجورکم من نسائکم التي دخلتم بهنّ

چون مفهوم «التي دخلتم بهنّ» بیان شده (ان لم تكونوا دخلتم بهنّ) ولی مفهوم «التي فی حجورکم» بیان نشده است، معلوم می شود که حرمت ازدواج با ربیبه مقید به «فی حجورکم» نیست.

4_ جواز ازدواج انسان با ربیبه خویش (دختر همسر) در صورتی که با مادر وی همبستر نشده باشد.

فان لم تكونوا دخلتم بهنّ فلا جناح علیکم

5_ طلاق یا مردن همسر، از شرایط جواز ازدواج با دختر وی (ربیبه)

حرمت... امهات نسائکم... ربائبکم... فان لم تكونوا دخلتم بهنّ

تحریم ازدواج با مادر زن می رساند که جواز ازدواج با ربیبه مشروط به این است که مادر وی از همسری ازدواج کننده خارج شده باشد.

6_ حرمت ازدواج مرد با همسر فرزند خویش

حرمت... و حلائل ابنائکم الذین من اصلابکم

7_ جواز ازدواج با همسر پسر خوانده و یا پسر رضاعی

حرمت... و حلائل ابنائکم الذین من اصلابکم

9_ حرمت جمع بین دو خواهر در ازدواج

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین

10 _ جواز ازدواج با خواهر همسر ، در صورت جدایی از آن همسر (به طلاق یا مرگ و یا . . .)

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین

چون متعلق حرمت، جمع بین دو خواهر در ازدواج است، معلوم می شود در صورت جدا شدن از یک خواهر می توان با خواهر دیگر ازدواج نمود.

11 _ حرمت جمع بین دو خواهر در ازدواج ، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه انجام گرفته است ، نمی شود .

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

12 _ بطلان ازدواج های انجام شده با دو خواهر با نزول آیه « حرمت . . . الا ما قد سلف » و صحت آنها تا قبل از نزول آن

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

چون حرمت ازدواج با دو خواهر و دیگر محارم ناظر به بطلان آنها نیز می باشد، می توان گفت مراد از استثناء «الا ما قد سلف» این معناست که آنچه در گذشته (قبل از نزول آیه) انجام شده، محکوم به صحت است، ولی از این به بعد حکم به بطلان آن می شود.

13 _ جواز تداوم زندگی زناشویی با دو خواهر ، در صورتی که ازدواج با آنان قبل از نزول آیه « ان تجمعوا . . . » صورت گرفته باشد . *

تحریم در «حرمت . . . ان تجمعوا» ناظر به حال و آینده است؛ چون افعال گذشته را نمی توان تحریم کرد. بنابراین استثناء، یعنی «الّا ما قد سلف»، بیان حلیت جمع بین دو خواهر در زمان حال و آینده می باشد به شرط اینکه ازدواج با آنها قبل از نزول آیه صورت گرفته باشد.

18 _ حکم خداوند به صحت ازدواج با دو خواهر و نیز با محارم تا پیش از بیان حرمت آن، جلوه ای از رحمت او نسبت به بندگان

و ان تجمعوا بین الاختین الّا ما قد سلف انّ الله کان غفوراً رحیماً

19 _ خداوند جبران کننده منقصت های ناشی از ازدواج با محارم در صورتی که آن ازدواج ها قبل از حکم به تحریم صورت گرفته باشد .

حرمت . . . انّ الله کان غفوراً رحیماً

20 _ حرمت ازدواج با مادر همسر، اگر چه با دختر وی همبستر نشده باشد .

و امّهات نسائکم

امیرالمؤمنین (ع): . . . اذا تزوّج الابنه فدخل بها او لم یدخل بها فقد حرمت علیه الام . . .

تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 273، ح 2، ب 25، مسلسل 1166؛ نورالثقلین، ج 1، ص 64، ح 156.

21 _ حرمت ازدواج مرد با دختری که از همسر یا کنیز قبلی وی متولد شده باشد .

وربائبکم التی فی حجورکم

امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از ازدواج مرد با دختری که از کنیز قبلی وی پس از ازدواج با مرد دیگری متولد شود فرمود: هی علیه حرام و هی ابنته و الحرّه و المملوکه فی هذا سواء، سپس آن حضرت آیه فوق را تلاوت فرمود.

کافی، ج 7، ص 433، ح 10؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 358، ح 15 و 16.

22 _ حرمت ازدواج مرد با دختر همسرش، اگر چه در خانه وی نباشد .

وربائبکم التی فی حجورکم

امیرالمؤمنین (ع): الربائب علیکم حرام مع الامّهات اللاتی قد دخلتم بهنّ، هنّ فی الحجور و غیر الحجور سواء . . .

تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 273، ح 1، ب 25؛ مسلسل 1165؛ نورالثقلین، ج 1، ص 464، ح 155.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 -

1,4,6,7,8,14,19,22,23,25

1 - حرمت بهره گیری جنسی از زن شوهردار و ازدواج با وی، هر چند مسلمان نباشد.

حرمت .. و المحصنات من النساء

قید «من النساء» برای «المحصنات» قیدی تأکیدی است و شمول آن را نسبت به زن غیر مسلمان افاده می کند.

4 - حرمت ازدواج با محارم و زنان شوهردار و جمع بین دو خواهر، از احکام ثابت و قطعی الهی است.

حرمت .. کتاب الله علیکم

6 - جواز ازدواج و آمیزش با غیر خواهر زن و محارم و زنان شوهردار

حرمت علیکم امهاتکم .. و أحلّ لکم ما وراء ذلكم

«ذلكم» اشاره به تمام مواردی است که در این آیه و آیه پیش بیان شده است.

7 - مقررات ازدواج و بهره گیری های جنسی در اسلام، متفاوت با احکام و مقررات سایر ادیان الهی *

ص: 393

وَأَحَلَّ لَكُمْ مَا وَّرَاءَ ذَلِكَ

کلمه «لکم» می تواند اشاره به این معنا باشد که مجموع مقررات بیان شده در این آیه و آیات گذشته، ویژه شما بوده و برای ادیان گذشته به صورتی دیگر مطرح بوده است.

8 _ تعیین مقداری از مال به عنوان مهریه ، از شرایط عقد ازدواج و زناشویی

ان تبتغوا باموالکم محصنین

«باموالکم»، اشاره به این است که انتخاب همسر برای ازدواج و زناشویی، باید به همراه تعیین مهریه باشد. گفتنی است که مفعول به «ان تبتغوا» حذف شده و آن، زنان غیر محارم است.

14 _ تعیین مقدار مهر در ازدواج موقت ، شرط صحت عقد

فما استمتعتم به منهنَّ فاتوهنَّ اجورهنَّ فریضه

لزوم تعیین مقدار مهر در عقد، حکایت از مشروطیت صحت عقد به آن مهر دارد.

19 _ احکام و قوانین ازدواج و مسائل جنسی برخاسته از علم و حکمت خداوند

والمحصنات . . ان الله کان علیماً حکیماً

22 _ جواز ازدواج با زنان غیر مسلمان شوهردار که در جنگ به اسارت درآمده اند .

حرمت . . الا ما ملک ایمانکم

علی (ع) درباره آیه فوق فرمود: من سبی من کان لها زوج.

مجمع البیان، ج 3، ص 51؛ نورالثقلین، ج 1، ص 466، ح 165.

23 _ جواز ازدواج مرد با برادرزاده و خواهرزاده همسر خویش

و احلَّ حکم ما وَّرَاءَ ذَلِكَ

در روایت کافی ج 5، ص 424 ح 1 جواز ازدواج یاد شده در فیش فوق، مشروط به اذن همسر شده است.

نورالثقلین، ج 1، ص 466، ح 166.

25_ جواز هر نوع قراردادی بین زن و شوهر، پس از ازدواج، به شرط رضایت طرفین

و لا جناح علیکم فیما تراضیتم به من بعد الفریضه

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: ما تراضوا به من بعد النکاح فهو جایز . . .

کافی، ج 5، ص 456، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 467، ح 173؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 360، ح 6.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 -

1, 2, 3, 4, 6, 12, 19, 20, 25, 26

1_ جواز ازدواج با کنیزان مسلمان

فمن ما ملکت ایمانکم من فتياتکم المؤمنات

2_ جواز ازدواج با کنیزان، مشروط به نداشتن تمکن مالی برای ازدواج با زنان آزاده مؤمن

و من لم یستطع منکم طولاً ان ینکح المحصنات المؤمنات فمن ما ملکت ایمانکم

مؤید برداشت فوق، فرمایش امام باقر (ع) است که درباره معنای «طولاً» فرمود: من لم یجد منکم غنی.

مجمع البیان، ج 3، ص 54؛ نورالثقلین، ج 1، ص 469، ح 183.

3_ ازدواج با کنیزان غیر مؤمن جایز نیست .

ص: 394

فمن ما ملكت ايمانكم من فتياتكم المؤمنات

4_ ممنوعیت ازدواج با زنان غیر مسلمان *

المحصنات المؤمنات .. من فتياتكم المؤمنات

چون در جمله مورد بحث، زنان آزاده و نیز کنیزان را مقید کرد به اینکه اهل ایمان باشند، معلوم می شود ازدواج با زنان غیر مؤمن جایز نیست.

6_ اظهار ایمان از سوی کنیزان ، مجوز ازدواج با آنان

من فتياتكم المؤمنات و الله اعلم بايمانكم

تذکر به علم کامل الهی به ایمان انسانها، پس از مشروط دانستن ازدواج با کنیزان به ایمان، اشاره به این است که برای ازدواج با کنیزان ایمان ظاهری کافی است.

12_ ازدواج با کنیز ، مشروط به اذن مالک اوست .

فانكحوهنّ باذن اهلهنّ

«اهل کنیز»، همان مالک اوست.

19_ ازدواج با کنیزان زناکار جایز نیست .

فانكحوهنّ .. غیر مسافحات

20_ ازدواج با کنیز رفیق‌باز جایز نیست .

فانكحوهنّ .. غیر مسافحات و لا متّخذات اخدان

«اخذان»، جمع «خدن» و به معنی دوست و رفیق است.

25_ ترس از گرفتار شدن در تنگناهای مشقّت‌بار جنسی ، مجوّز ازدواج با کنیزان

فانكحوهنّ .. ذلک لمن خشى العنت منكم

«عنت» بمعنی مشقّت است و مراد از آن به مناسبت مورد، مشقّت‌هایی است که از ناحیه جنسی به آدمی وارد می شود. «ذلک» اشاره به ازدواج با کنیزان است.

26_ ترس از ابتلا به زنا و فحشا ، مجوز ازدواج با کنیزان *

ذلك لمن خشى العنت منكم

بسیاری از مفسران بر آنند که مراد از «عنت» در آیه شریفه، زناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 26 - 13

13_ قوانین و مقررات ازدواج در اسلام، عالمانه و حکیمانه است.

و لا تنكحوا... حرمت علیکم... و من لم یستطع... و الله علیم حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 129 - 7

7_ جواز تعدد زوجات

و لن تستطيعوا ان تعدلوا بين النساء ولو حرصتم فلا تميلوا كل الميل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 -

11,12,13,14,15,16,19,20,25

ص: 395

11 _ جواز ازدواج با زنان پاکدامن و مؤمن

اليوم احل لكم . . . و المحصنت من المؤمنت

احصان (مصدر محصنه) به معنای عقیف بودن، آزاده بودن، همسر داشتن و مسلمان بودن است. در آیه مورد بحث تنها معنای اول و دوم می تواند مراد باشد و برداشت فوق بر اساس معنای اول است.

12 _ جواز ازدواج با زنان پاکدامن اهل کتاب

اليوم احل لكم . . . و المحصنت من الذين اتوا الكتب من قبلکم

بنابر اینکه مراد از «محصنات»، زنان پاکدامن باشد. برداشت فوق را فرمایش منقول از امام صادق (ع) تأیید می کند که درباره آیه فوق فرمود: هن العفائف.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 296، ح 39؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 449، ح 13.

13 _ حرمت ازدواج با زنان غیر عقیف (زناکار و . . .)، چه مسلمان باشند و چه از اهل کتاب .

و المحصنت من المؤمنت و المحصنت من الذين اتوا الكتب من قبلکم

14 _ حرمت ازدواج با کنیزان مسلمان و کنیزان اهل کتاب *

احل . . . و المحصنت و المحصنت من الذين اتوا الكتب من قبلکم

بنابر اینکه مراد از «المحصنت» در آیه مورد بحث، زنان آزاده باشند. گفتنی است که ازدواج با کنیزانی که مسلمان هستند، با شرایطی که در آیه 25 سوره نساء گذشت، تجویز شده است.

15 _ حلیت طیبات و غذا های اهل کتاب و جواز ازدواج با زنان پاکدامن آنان، امتنان خداوند بر مسلمانان

اليوم احل لكم

علاوه بر سیاق و لحن آیه، از «لام انتفاع» در «لکم»، امتنان استفاده می شود.

16 _ ازدواج زنان مسلمان با اهل کتاب جایز نیست . *

احل لكم . . . و المحصنت من الذين اتوا الكتب

خداوند در مورد طعام، تصریح به مبادله طرفینی کرد، ولی در مورد ازدواج تنها زن گرفتن از اهل کتاب را تجویز نمود، از این مقابله به

دست می آید که زنان مسلمان حق ندارند به همسری اهل کتاب در آیند.

19 _ اعتقاد به خدا و رسالت انبیا ، ملاک حلیت غذای اهل کتاب و حلیت ازدواج با زنان آنان

احل لكم الطیبت و طعام الذین اوتوا الکتب . . . و المحصنت من الذین اوتوا الکتب

مراد از «الذین اوتوا الکتب»، یهود و نصارا هستند، ولی از آنان به «اوتوا الکتب» تعبیر شده تا به علت حکم اشاره داشته باشد. و مشخصه اهل کتاب در بین سایر کافران، اعتقاد به خدا و رسالت پیامبران است.

20 _ حلیت ازدواج با زنان ، در صورت پرداخت مهریه آنان

الیوم احل . . . و المحصنت من الذین اوتوا الکتب من قبلکم إذا ءاتیتموهن اجورهن

25 _ پاکدامنی و عفت مردان ، از شرایط حلیت ازدواج آنان با زنان عقیف و پاکدامن

محصنین غیر مسفحین و لا متخذی اخدان

«اخذان» جمع «خدن» به معنای رفیقان است که به مناسبت مورد، مراد از رفاقتهای جنسی نامشروع است و «مسفحین» از «سفاح» به معنای زناست. گفتنی است برداشت فوق بر این مبناست که «محصنین» حال برای «کم» در «لکم» و عامل آن «احل» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 19

ص: 396

19- « عن أبي جعفر (ع) و أبي عبدالله (ع) قالوا : المملوك لا يجوز طلاقه و لا نكاحه إلا بإذن سيده . . . » ضرب الله مثلاً عبداً مملوكاً لا يقدر على شيء . . . » ;

از امام باقر و امام صادق _ عليهم السلام _ روایت شده است که فرمودند: طلاق و نکاح مملوک (برده) نافذ نیست، مگر با اذن مالکش .
.. ضرب الله مثلاً عبداً مملوكاً لا يقدر على شيء . . . » .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 1,2,3,4,5,6,7,8

1 - ازدواج مرد زناکار جز با زن زناکار و یا مشرک ، حرام است .

الزانی لا ینکح إلا زانیه أو مشرکه

جمله «الزانی لا ینکح . . .» به قرینه ذیل آیه (و حرّم ذلك على المؤمنین)، در مقام نهی و اخبار در مقام انشا است.

2 - حرمت ازدواج مردان معروف به زنا ، جز با زنان مشهور به زنا و یا زنان مشرک

الزانی لا ینکح إلا زانیه أو مشرکه

بسیاری از مفسران بر آنند که «الزانی» حالت وصفی دارد و به کسی «زانی» گفته می شود که عمل زنا را مکرراً انجام داده و به آن معروف شده باشد و شخصی که یک بار مرتکب زنا شده باشد، واژه «الزانی» (زناکار) بر آن شخص اطلاق نمی شود.

3 - مردان زناکار ، شایستگی ازدواج جز با زنان زناکار و یا مشرک را ندارند .

الزانی لا ینکح إلا زانیه أو مشرکه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که مقصود از «الزانی لا ینکح . . .»، «لما یلیق به أن ینکح» باشد؛ یعنی، آیه شریفه حاکی از بی لیاقتی مرد معروف به زنا، برای گزینش همسر از میان زنان مؤمن باشد.

4 - حرمت ازدواج زنان زناکار ، جز با مردان زناکار و یا مردان مشرک

و الزانیه لا ینکحها إلا زان أو مشرک

5 - حرمت ازدواج زنان معروف به زنا ، جز با مردان معروف به زنا و یا مردان مشرک

و الزانیه لا ینکحها إلا زان أو مشرک

6 - زنان زناکار ، شایستگی ازدواج جز با مردان زناکار و یا مشرک را ندارند .

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

7 - ممنوعیت ازدواج زناکاران با مؤمنان ، یکی دیگر از کیفر های الهی درباره آنان

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه فوق و آیه پیشین، در مقام بیان کیفر گناه زنا است و در واقع بیانگر این نکته است که گناه زنا، دارای دو کیفر دنیوی است: 1_ صد ضربه شلاق، 2_ محرومیت از ازدواج با مؤمنان.

8 - ازدواج مؤمنان با زناکاران ، حرام است .

و حرّم ذلک علی المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 6، 2

2 - زنان ناپاک و آلوده به فحشا ، تنها با مردان ناپاک و آلوده به فحشا و مردان ناپاک و آلوده ، تنها با زنان ناپاک و آلوده حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان پاک و عفیف ، ممنوع است .

الخبیثات للخبیثین و الخبیثون للخبیثات

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته است: 1- مقصود از «الخبیثات» و «الخبیثین» _ با توجه به این که این آیه به دنبال

ص: 397

آیات مربوط به احکام زنا و فحشا آمده است _ زنان و مردان زناکار و آلوده به فحشا باشد. 2- آیه شریفه همانند آیه «الزانی لا ینکح إلا زانیه ...» در صدد بیان یک حکم شرعی در امر ازدواج باشد، چنان که روایت منسوب به امام باقر(ع) و امام صادق(ع) این همانندی را تأیید می کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

6- زنان پاکدامن و منزّه از فحشا، تنها با مردان پاکدامن، و مردان پاکدامن و منزّه از فحشا، تنها با زنان پاکدامن حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان ناپاک و آلوده به فحشا، ممنوع است.

و الطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَ الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 3

3- مسلمانان تنها با هم کیشان خود حق ازدواج دارند.

وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمَىٰ مِمَّنْ كَمَّ

قید «منکم»، با توجه به این که مخاطب آیه شریفه مؤمنان اند، مشعر به موضوع فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 5

5- لزوم خودداری غیر متأهلان فاقد تسهیلات ازدواج، از دستیازی به اموال و امکانات حرام برای ازدواج خود

و لِيَسْتَعْفِفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

مقصود از نیافتن نکاح، می تواند اسباب و امکانات مالی برای ازدواج باشد و عفت گزینی نیز، مربوط به همین امکانات باشد؛ یعنی، از اسباب و امکانات حرام نباید تسهیلات ازدواج را فراهم ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 11

11 - لزوم تعیین مهر زن پیش از عقد ازدواج

قَالَ إِنِّيَأُرِيدُ أَنْ أُنْكَحَكَ . . . عَلَىٰ أَنْ تُأَجِّرَنِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

29 - در صورت پایان یافتن وقت مقرر در طلاق، می توان با مطلقه پسرخوانده، ازدواج کرد.

لايكون على المؤمنين حرج في أزواج أدعيائهم إذا قضوا منهنّ وطراً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

4 - جواز ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب، مطلقه زید، به دلیل نبود رابطه نسبی میان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و زید است.

فلما قضی زید منها وطراً زوّجنَ کها .. ما کان محمّد أباً أحد من رجالکم

احتمال دارد که «ما کان محمّد أباً أحد من رجالکم» اشاره به نفی خویشاوندی پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زید و در نتیجه، اثبات جایز بودن ازدواج آن حضرت با مطلقه زید باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 49 - 5

5 - علقه ازدواج زنانی که بدون آمیزش ، طلاق داده شده اند ، بلافاصله پس از طلاق ، قطع می شود و آزادند تا ازدواج کنند .

إذا نکحتم . . . ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكم عليهن من عدّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 26، 27، 4

4 - ازدواج با زن در صورت پرداخت مهریه ، حلال است .

إنا أحلنا لك أزواجك الّتي ءاتيت أجورهنّ

26 - مؤمنان ، دارای احکامی تعیین شده در ازدواج اند .

قد علمنا ما فرضنا عليهم في أزوجهم

«فی» ظرف مجازی است برای این که بیان کند مراد از «ازواج» خود همسران نیستند بلکه احکام مربوط به همسران است.

27 - مؤمنان ، درباره همسران شان ، احکامی تعیین شده دارند .

قد علمنا ما فرضنا عليهم في أزوجهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 53 - 39، 45

39 - ازدواج با همسران پیامبر ، پس از آن حضرت ، برای همیشه حرام است .

و ما كان لكم . . . ولا أن تنكحوا أزوجه من بعده أبداً

احتمال دارد که مراد از «من بعده» بعد از جدایی از آن حضرت و یا بعد از رحلت آن حضرت باشد. برداشت بنابر احتمال دوم است.

45 - «عن أبي جعفر (ع) إنه قال : . . . لو سألتهم عن رجل تزوّج إمراه فطلقها قبل أن يدخل بها أتحلّ لإبنة ، لقالوا : لا ، فرسول الله أعظم حرمة من آبائهم ؛

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: . . . اگر از آنان بپرسی که: اگر مردی، زنی را به ازدواج خود درآورد و پیش از تماس با او، وی را

طلاق دهد، آیا آن زن بر پسر این زوج حلال است یا نه؟ می گویند: نه پس رسول خدا حرمت اش، از پدران مردم عظیم تر است». (بنابراین همسران رسول خدا بر دیگران حرام اند، اگرچه پیغمبر با آنان آمیزشی نداشت)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 -

9,10,12,18,22,32

9 - زنان مؤمن و مردان کافر بر یکدیگر حرام اند .

لا هنّ حلّ لهم ولا هم یحلّون لهنّ

10 - زوجیت و همسری کافران ، محترم از نظر شریعت ، تا لحظه ایمان آوردن یکی از آن دو

لا هنّ حلّ لهم ولا هم یحلّون لهنّ

مفهوم «لا-هنّ حلّ لهم و...» این است که زن تا قبل از ایمان آوردنش، برای مرد کافر حلال بوده است و نیز مرد برای زنش و به مجرد ایمان آوردن یکی از آن دو، رابطه همسری قطع می شود.

12 - ممنوعیت تن دادن زن مؤمن به همسری مرد کافر

لا هنّ حلّ لهم ولا هم یحلّون لهنّ

ص: 399

18 - جواز همسری مؤمنان ، با زنان مؤمن مهاجر گریخته از همسران کافر خویش

و لاجنّاح علیکم آن تنکحوهنّ

22 - ممنوعیت ازدواج مؤمن با کافر

لاهنّ حلّ لهم . . . و لاتمسکوا بعصم الکوافر

گرچه صریح آیه شریفه، درباره همسرانی است که قبل از ایمان آوردن به همسری هم درآمده اند و پس از ایمان یکی از آن دو باید از هم جدا شوند؛ ولی از این حکم به طریق اولی استفاده می شود که مرد مؤمن، حق ندارد اقدام به ازدواج با زن کافر کند و زن مؤمن هم نباید با مرد کافر ازدواج نماید.

32 - «عن زراره بن أعین عن أبي جعفر (ع) قال: لا ینبغی نکاح أهل الكتاب قلت: جعلت فداک و این تحریمه؟ قال: قوله «و لاتمسکوا بعصم الکوافر»؛

زراره بن اعین از امام باقر(ع) روایت نموده که فرمود: ازدواج با زنان اهل کتاب، سزاوار نیست. [زراره گوید:] به امام گفتم: فدایت شوم! حرمت ازدواج با آنان از کجا است؟ فرمود: از قول خدا که فرموده: و لاتمسکوا بعصم الکوافر».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 4 - 3,6

3 - زنان یائسه ، اگر درباره علت قطع عادتشان تردیدی باشد ، تنها پس از گذشت سه ماه از آغاز اجرای طلاق درباره آنها ، می توانند اقدام به ازدواج مجدد کنند و ازدواج آنان در ایّام عدّه باطل است .

والّئی یسنن من المَحِیض . . . فعدّتهنّ ثلثه أشهر و الّئی لم یحضن

6 - زنان باردار طلاق داده شده ، پیش از وضع حمل ، حق ازدواج مجدد را ندارند و تنها پس از آن می توانند ازدواج کنند .

وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجْلَهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 30 - 2

2 - ازدواج با تملک کنیزان ، تنها محدوده مجاز در روابط جنسی

إلاّ علی أزوجهم أو ما ملکتم ایم_نهم

6- احکام ازدواج موقت

11 - مشروعیت ازدواج موقت (متعّه)

فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ

پرداخت مهریه، مشروط به استمتاع شده و مراد از استمتاع، ازدواج موقت (متعّه) است. زیرا پرداخت اجرت و مهریه در عقد دائم منوط به استمتاع و بهره‌گیری جنسی نیست. برداشت فوق را فرمایش امام باقر (ع) تأیید می‌کند که در پاسخ سؤال از ازدواج موقت فرمود: نزلت فی القرآن «فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَاتُوهُنَّ اجُورَهُنَّ فَرِيضَهُ ...».

کافی، ج 5، ص 448، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 467، ح 171؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 360، ح 1.

12 - وجوب تعیین مقدار مهر در ازدواج موقت

ص: 400

فما استمتعتم به منهنَّ فاتوهنَّ اجورهنَّ فریضه . . . من بعد الفریضه

«فریضه»، که فعلیل به معنای مفعول است؛ حال برای «اجور» می باشد. یعنی: اجرت معین شده.

13_ وجوب پرداخت اجرت (مهریه) در مقابل بهره گیری جنسی از زنان در ازدواج موقت

فما استمتعتم به منهنَّ فاتوهنَّ اجورهنَّ فریضه

20_ تشریح ازدواج موقت و مقررات آن، برخاسته از علم و حکمت خداوند

فما استمتعتم به منهنَّ . . . انَّ الله کان علیماً حکیماً

24_ جواز تمدید مدت و افزودن مهریه زن در ازدواج موقت، پس از پایان مدت آن

فما استمتعتم به منهنَّ . . . لا جناح علیکم فیما تراضیتم به من بعد الفریضه

امام باقر (ع) در تفسیر آیه فوق فرمود: لا بأس بان تزیدها و تزیدک اذا انقطع الاجل فیما بینکما یقول استحلتک باجل آخر برضی منهما .

...

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 233، ح 82؛ نورالثقلین، ج 1، ص 468، ح 175.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 5

5 - «عن ابی ساره قال: سألت أبا عبد الله (ع) عنها - یعنی المتعه - فقال لی: حلال فلا تتزوج إلا عقیفه . . . ان الله عزوجل یقول:»

والذین هم لفروجهم حافظون» فلا تضع فرجک حیث لا تأمن علی در همک؛

ابی ساره گوید: از امام صادق (ع) از ازدواج موقت سؤال کردم؟ پس حضرت به من فرمود: حلال است؛ پس ازدواج نکن مگر با زنان

پاکدامن خداوند - عزوجل - می فرماید: «الذین هم لفروجهم حافظون». پس با کسی که در مال خود او را آمین نمی دانی، هم بستر نشو.

7- ازدواج آدم (ع) و حوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 35 - 4

4- ازدواج آدم (ع) و حوا پیش از سکونتشان در بهشت

8- ازدواج با اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 32

32 - « عن زراره بن أعين عن أبي جعفر (ع) قال: لا ينبغي نكاح أهل الكتاب قلت: جعلت فداك وأين تحريمه؟ قال: قوله « و لا تمسكوا بعصم الكوافر »؛

زراره بن اعين از امام باقر(ع) روايت نموده كه فرمود: ازدواج با زنان اهل كتاب، سزاوار نيست. [زراره گويد:] به امام گفتم: فدائيت شوم! حرمت ازدواج با آنان از كجا است؟ فرمود: از قول خدا كه فرموده: و لا تمسكوا بعصم الكوافر».

ص: 401

12,14,15,16,19,32,34

12 - جواز ازدواج با زنان پاکدامن اهل کتاب

اليوم احل لكم .. و المحصنت من الذين اتوا الكتب من قبلکم

بنابر اینکه مراد از «محصنات»، زنان پاکدامن باشد. برداشت فوق را فرمایش منقول از امام صادق(ع) تأیید می کند که درباره آیه فوق فرمود: هن العفاف.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 296، ح 39؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 449، ح 13.

14 - حرمت ازدواج با کنیزان مسلمان و کنیزان اهل کتاب *

احل .. و المحصنت و المحصنت من الذين اتوا الكتب من قبلکم

بنابر اینکه مراد از «المحصنت» در آیه مورد بحث، زنان آزاده باشند. گفتنی است که ازدواج با کنیزانی که مسلمان هستند، با شرایطی که در آیه 25 سوره نساء گذشت، تجویز شده است.

15 - حلیت طیبات و غذا های اهل کتاب و جواز ازدواج با زنان پاکدامن آنان ، امتنان خداوند بر مسلمانان

اليوم احل لكم

علاوه بر سیاق و لحن آیه، از «لام انتفاع» در «لکم»، امتنان استفاده می شود.

16 - ازدواج زنان مسلمان با اهل کتاب جایز نیست . *

احل لكم .. و المحصنت من الذين اتوا الكتب

خداوند در مورد طعام، تصریح به مبادله طرفینی کرد، ولی در مورد ازدواج تنها زن گرفتن از اهل کتاب را تجویز نمود، از این مقابله به دست می آید که زنان مسلمان حق ندارند به همسری اهل کتاب در آیند.

19 - اعتقاد به خدا و رسالت انبیا ، ملاک حلیت غذای اهل کتاب و حلیت ازدواج با زنان آنان

احل لكم الطيب و طعام الذين اتوا الكتب .. و المحصنت من الذين اتوا الكتب

مراد از «الذین اتوا الکتب»، یهود و نصارا هستند، ولی از آنان به «اتوا الکتاب» تعبیر شده تا به علت حکم اشاره داشته باشد. و مشخصه اهل کتاب در بین سایر کافران، اعتقاد به خدا و رسالت پیامبران است.

32_ انکار جواز ازدواج با زنان اهل کتاب، کفر و موجب حبط عمل است.

و المحصنت من الذین اتوا الکتب . . . و من یکفر بالایمن فقد حبط عمله

34_ هشدار خداوند به مؤمنان مبنی بر اینکه مبادله با اهل کتاب و ازدواج با آنان نباید موجب سستی ایمان شما گردد. *

طعامکم حل لهم و المحصنت . . . و من یکفر بالایمن

جمله «و من یکفر . . .» پس از تجویز معاشرت با اهل کتاب، اشاره به هشدار خداوند دارد که نکند معاشرت با آنان موجب تزلزل اعتقادی شما شود.

9- ازدواج با برده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 10

10_ جواز ازدواج مرد و زن آزاده، با زن و مرد برده

و لامة مؤمنه خیر من مشرکه . . . و لعبد مؤمن خیر من مشرک

ص: 402

10- ازدواج با دختران شعیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 2

2- اقدام شعیب (ع) به در میان گذاشتن تصمیم خود با موسی (ع) در حضور دخترانش و با رضایت آنان

قال إني أريد أن أنكحك إحدى ابنتي هـ تين

اسم اشاره «هاتین» نشان دهنده آن است که هر دو دختر شعیب، در آن لحظه حضور داشتند. گفتنی است که حضور دختران شعیب حکایت از رضایت آنان نسبت به مسأله ازدواج با موسی (ع) دارد.

11- ازدواج با دختران لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 78 - 7,25

7_ لوط (ع) ، با پیشنهاد ازدواج مهاجمان با دخترانش ، از آنان خواست تا از کردار ناشایست لوط و تعرض به مهمانانش برحذر باشند .

ی قوم هـ ولاء بناتی هنّ أطهر لکم

25_ « عن أبي عبدالله (ع) في قول لوط « هـ ولاء بناتي هنّ أطهر لکم » قال : عرض عليهم التزويج ؛

از امام صادق (ع) درباره سخن لوط که فرموده: «اینها دختران منند برای شما پاکیزه ترند» روایت شده است که فرمود: به آنان پیشنهاد ازدواج داد.».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 71 - 10, 13

1- حضرت لوط (ع) قوم خود را به زناشویی با دخترانش به جای همجنس بازی و تعرض به مهمانان ، پیشنهاد کرد .

قال هـ ولاء بناتي إن كنتم فـ علين

3- حضرت لوط (ع) قوم خود را به جای همجنس بازی به ازدواج با زنان فرا خواند .

قال هـ ولاء بناتي إن كنتم فـ علين

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مقصود از «بناتی» زنان قوم باشند؛ چون پیامبران به منزله پدر برای امت خویشند. بعلاوه بسیار

بودن تعداد کسانی که به منزل حضرت لوط(ع) هجوم آورده بودند و محدود بودن دختران آن حضرت، می تواند مؤید این نظریه باشد.

10- « عن أحدهما : . . . ثم عرض عليهم بناته نکاحاً . . . » ;

از امام باقر یا امام صادق(ع) روایت شده است: لوط(ع) دختران خود را برای ازدواج به قوم پیشنهاد کرد. «..».

ص: 403

12- ازدواج با دختر خاله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 18

18 - ازدواج حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) با دختر خاله هایش که مهاجرت کرده بودند، روا بود.

إِنَّا أَحَلَّلْنَا لَكَ... بَنَاتِ خَلِّتِكَ

13- ازدواج با دختر دایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 17

17 - ازدواج حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) با دختر دایی هایش که مهاجرت کرده بودند، روا بود.

إِنَّا أَحَلَّلْنَا لَكَ... وَبَنَاتِ خَالَكَ

14- ازدواج با دختر عمو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 15

15 - ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با دختر عموهای خود که مهاجرت کرده بودند، جایز و روا بود.

إِنَّا أَحَلَّلْنَا لَكَ... وَبَنَاتِ عَمِّكَ... أَلِّتِي هَاجِرِينَ مَعَكَ

قید «اللّاتی هاجرن معک» قید احترازی است و غیر مهاجرها را از حکم بیرون می کند.

15- ازدواج با دختر عمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 16

16 - ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با دختر عمه هایش که مهاجرت کرده بودند روا بود.

إِنَّا أَحَلَّلْنَا لَكَ... وَبَنَاتِ عَمِّكَ

16- ازدواج با دو خواهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 -

9,10,11,12,13,15,18,25

9_ حرمت جمع بین دو خواهر در ازدواج

حرمت . . . و ان تجمعا بین الاختین

ص: 404

10_ جواز ازدواج با خواهر همسر، در صورت جدایی از آن همسر (به طلاق یا مرگ و یا . . .)

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین

چون متعلق حرمت، جمع بین دو خواهر در ازدواج است، معلوم می شود در صورت جدا شدن از یک خواهر می توان با خواهر دیگر ازدواج نمود.

11_ حرمت جمع بین دو خواهر در ازدواج، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه انجام گرفته است، نمی شود.

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

12_ بطلان ازدواج های انجام شده با دو خواهر با نزول آیه « حرمت . . . الا ما قد سلف » و صحت آنها تا قبل از نزول آن

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

چون حرمت ازدواج با دو خواهر و دیگر محارم ناظر به بطلان آنها نیز می باشد، می توان گفت مراد از استثناء «الا ما قد سلف» این معناست که آنچه در گذشته (قبل از نزول آیه) انجام شده، محکوم به صحت است، ولی از این به بعد حکم به بطلان آن می شود.

13_ جواز تداوم زندگی زناشویی با دو خواهر، در صورتی که ازدواج با آنان قبل از نزول آیه « ان تجمعوا . . . » صورت گرفته باشد.*

الا ما قد سلف

تحریم در «حرمت . . . ان تجمعوا» ناظر به حال و آینده است؛ چون افعال گذشته را نمی توان تحریم کرد. بنابراین استثناء، یعنی «الا ما قد سلف»، بیان حلیت جمع بین دو خواهر در زمان حال و آینده می باشد به شرط اینکه ازدواج با آنها قبل از نزول آیه صورت گرفته باشد.

15_ ازدواج با محارم و جمع بین دو خواهر در ازدواج، از سنن جاهلی

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

18_ حکم خداوند به صحت ازدواج با دو خواهر و نیز با محارم تا پیش از بیان حرمت آن، جلوه ای از رحمت او نسبت به بندگان

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف انّ الله کان غفوراً رحیماً

25_ مرد مسلمانی که پیش از اسلام آوردن، همسر دو خواهر بوده، موظف به طلاق یکی از آن دو، بسته به انتخاب خویش، می باشد.

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به کسی که قبل از مسلمان شدن جمع بین دو خواهر در ازدواج کرده بود فرمود: طلق ایتھما شئت.

الدّر المنثور، ج 2، ص 475.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 4

4_ حرمت ازدواج با محارم و زنان شوهردار و جمع بین دو خواهر، از احکام ثابت و قطعی الهی است .

حرّمت .. کتاب الله علیکم

17- ازدواج با ریبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 405

3_ حرمت ازدواج دختر همسرانی که با آنان همبستری صورت گرفته است .

حرمت ... و ربائبکم التي فی حجورکم من نسائکم التي دخلتم بهنّ

چون مفهوم «التي دخلتم بهنّ» بیان شده (ان لم تکنوا دخلتم بهنّ) ولی مفهوم «التي فی حجورکم» بیان نشده است، معلوم می شود که حرمت ازدواج با ریبیه مقید به «فی حجورکم» نیست.

4_ جواز ازدواج انسان با ریبیه خویش (دختر همسر) در صورتی که با مادر وی همبستر نشده باشد .

فان لم تکنوا دخلتم بهنّ فلا جناح علیکم

5_ طلاق یا مردن همسر، از شرایط جواز ازدواج با دختر وی (ریبیه)

حرمت ... امّهات نسائکم ... ربائبکم ... فان لم تکنوا دخلتم بهنّ

تحریم ازدواج با مادر زن می رساند که جواز ازدواج با ریبیه مشروط به این است که مادر وی از همسری ازدواج کننده خارج شده باشد.

22_ حرمت ازدواج مرد با دختر همسرش، اگر چه در خانه وی نباشد .

و ربائبکم التي فی حجورکم

امیرالمؤمنین (ع): الربائب علیکم حرام مع الامّهات اللاتی قد دخلتم بهنّ، هنّ فی الحجور و غیر الحجور سواء . . .

تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 273، ح 1، ب 25؛ مسلسل 1165؛ نورالثقلین، ج 1، ص 464، ح 155.

23_ حرمت ازدواج مرد با دختر همسر غیر دایمی خویش

و ربائبکم التي فی حجورکم من نسائکم التي دخلتم بهنّ

امام رضا (ع) در پاسخ سؤال از جواز ازدواج مرد با دختر همسر غیر دایمی خویش فرمود: لا.

کافی، ج 5، ص 422، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 463، ح 153؛ تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 277، ح 11، ب 25.

18 _ عن أبي الحسن (ع): .. قول الله تبارك و تعالی: «قل إنما حرم ربي الفواحش ما ظهر منها و ما بطن و الأثم و البغی بغیر الحق ...» اما قوله: «و ما بطن» یعنی ما نکح من الآباء فإن الناس كانوا قبل أن یبعث النبی (صلی الله علیه و آله) إذا كان للرجل زوجته و مات عنها تزوجها ابنه من بعده إذا لم تكن أمه فحرم الله ذلك و اما «الإثم» فإنها الخمره بعینها ... و اما قوله: «البغی» فهو الزنا سرًا ...

از امام کاظم (ع) درباره «ما بطن» در آیه «قل إنما حرم ربي الفواحش ...» روایت شده است: یعنی ازدواج با همسر پدر؛ زیرا قبل از بعثت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) شخصی که از دنیا می رفت اگر همسری از او باقی می ماند، پسر متوفی او را اگر مادرش نبود به همسری برمی گزید خداوند، این ازدواج را تحریم فرمود. اما «اثم» همان شراب است ... و اما «بغی» همان زنای پنهانی است ...

19 _ سنل علی بن الحسین (ع) عن الفواحش ما ظهر منها و ما بطن قال: ما ظهر نکاح إمرأه الأب و ما بطن الزنا.

از امام سجاده (ع) درباره فواحش ظاهری و باطنی سؤال شد فرمود: فاحشه ظاهری، ازدواج با همسر پدر و فاحشه باطنی زناست.

19- ازدواج با زن زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 4, 5, 1

1 - ازدواج مرد زناکار جز با زن زناکار و یا مشرک ، حرام است .

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

جمله «الزانی لاینکح . . .» به قرینه ذیل آیه (و حرّم ذلك علی المؤمنین)، در مقام نهی و اخبار در مقام انشا است.

3 - مردان زناکار ، شایستگی ازدواج جز با زنان زناکار و یا مشرک را ندارند .

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

برداشت یاد شده، مبتنی براین احتمال است که مقصود از «الزانی لاینکح . . .»، «لما یلیق به أن ینکح» باشد؛ یعنی، آیه شریفه حاکی از بی لیاقتی مرد معروف به زنا، برای گزینش همسر از میان زنان مؤمن باشد.

4 - حرمت ازدواج زنان زناکار ، جز با مردان زناکار و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

5 - حرمت ازدواج زنان معروف به زنا ، جز با مردان معروف به زنا و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

20- ازدواج با زن مشرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 3, 1

1 - ازدواج مرد زناکار جز با زن زناکار و یا مشرک ، حرام است .

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

جمله «الزانی لاینکح . . .» به قرینه ذیل آیه (و حرّم ذلك علی المؤمنین)، در مقام نهی و اخبار در مقام انشا است.

3 - مردان زناکار ، شایستگی ازدواج جز با زنان زناکار و یا مشرک را ندارند .

الزانی لاینکح إلا زانیه أو مشرکه

برداشت یاد شده، مبتنی براین احتمال است که مقصود از «الزانی لاینکح . . .»، «لما یلیق به أن ینکح» باشد؛ یعنی، آیه شریفه حاکی از بی لیاقتی مرد معروف به زنا، برای گزینش همسر از میان زنان مؤمن باشد.

21- ازدواج با زن مؤمنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 49 - 7

7 - زنان مؤمن ، برای ازدواج شایسته تر از دیگران اند .

إذا نکحتم المؤمنات

ص: 407

ذکر «المؤمنات» به خاطر جریان غالب و حاکمی بوده که در صدر اسلام وجود داشته است و به معنای این نیست که تنها، زنان مؤمن مشمول حکم آیه اند. در عین حال، ذکر «المؤمنات» خالی از این لطف نیست که شایسته است مردان مؤمن، با زنان مؤمن ازدواج کنند.

22- ازدواج با زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 19

19 - ازدواج با کنیزان زناکار جایز نیست .

فانكحوهنّ . . . غیر مسافحات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 4،5،6،8

4 - حرمت ازدواج زنان زناکار ، جز با مردان زناکار و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

5 - حرمت ازدواج زنان معروف به زنا ، جز با مردان معروف به زنا و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

6 - زنان زناکار ، شایستگی ازدواج جز با مردان زناکار و یا مشرک را ندارند .

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

8 - ازدواج مؤمنان با زناکاران ، حرام است .

و حرّم ذلك علی المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 13

13 - حرمت ازدواج با زنان غیر عقیف (زناکار و . . .) ، چه مسلمان باشند و چه از اهل کتاب .

و المحصنت من المؤمنت و المحصنت من الذین اوتوا الکتب من قبلکم

23- ازدواج با زنان پلید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 2

2 - زنان ناپاک و آلوده به فحشا ، تنها با مردان ناپاک و آلوده به فحشا و مردان ناپاک و آلوده ، تنها با زنان ناپاک و آلوده حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان پاک و عفیف ، ممنوع است .

الخبیثات للخبیثین و الخبیثون للخبیثات

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته است: 1- مقصود از «الخبیثات» و «الخبیثین» _ با توجه به این که این آیه به دنبال آیات مربوط به احکام زنا و فحشا آمده است _ زنان و مردان زناکار و آلوده به فحشا باشد. 2- آیه شریفه همانند آیه «الزانی

ص: 408

لاینکح إلاّ زانیه...» در صدد بیان یک حکم شرعی در امر ازدواج باشد، چنان که روایت منسوب به امام باقر(ع) و امام صادق(ع) این همانندی را تأیید می کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

24- ازدواج با زنان عفیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 2,5,6

2 - زنان ناپاک و آلوده به فحشا، تنها با مردان ناپاک و آلوده به فحشا و مردان ناپاک و آلوده، تنها با زنان ناپاک و آلوده حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان پاک و عفیف، ممنوع است.

الخبیثات للخبیثین و الخبیثون للخبیثات

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته است: 1- مقصود از «الخبیثات» و «الخبیثین» - با توجه به این که این آیه به دنبال آیات مربوط به احکام زنا و فحشا آمده است - زنان و مردان زناکار و آلوده به فحشا باشد. 2- آیه شریفه همانند آیه «الزانی لاینکح إلاّ زانیه...» در صدد بیان یک حکم شرعی در امر ازدواج باشد، چنان که روایت منسوب به امام باقر(ع) و امام صادق(ع) این همانندی را تأیید می کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

5 - زنان نیک (نیک سرشت و نیک کردار) ، تنها شایسته مردان نیک ، و مردان نیک ، تنها شایسته زنان نیک اند .

و الطیبات للطیبین و الطیبون للطیبات

6 - زنان پاکدامن و منزّه از فحشا ، تنها با مردان پاکدامن ، و مردان پاکدامن و منزّه از فحشا ، تنها با زنان پاکدامن حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان ناپاک و آلوده به فحشا ، ممنوع است .

و الطیبات للطیبین و الطیبون للطیبات

25- ازدواج با زنان مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 15,16,17,18

15 - ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با دختر عموهای خود که مهاجرت کرده بودند، جایز و روا بود.

إنا أحللنا لك... و بنات عمّك... الّتی هاجرن معك

قید «اللاتی هاجرن معك» قید احترازی است و غیر مهاجرها را از حکم بیرون می کند.

16 - ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با دختر عمه هایش که مهاجرت کرده بودند روا بود .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ .. وَبَنَاتِ عَمِّكَ

17 - ازدواج حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) با دختر دایی هایش که مهاجرت کرده بودند ، روا بود .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ .. وَبَنَاتِ خَالَكَ

18 - ازدواج حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) با دختر خاله هایش که مهاجرت کرده بودند ، روا بود .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ .. وَبَنَاتِ خَلِّتِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 18

ص: 409

18 - جواز همسری مؤمنان، با زنان مؤمن مهاجر گریخته از همسران کافر خویش

و لاجنّاح علیکم أن تکحوهنّ

26- ازدواج با عروس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 - 6,7,24

6_ حرمت ازدواج مرد با همسر فرزند خویش

حرّمت . . . و حلّائل ابنائکم الذّین من اصلاّبکم

7_ جواز ازدواج با همسر پسر خوانده و یا پسر رضاعی

حرّمت . . . و حلّائل ابنائکم الذّین من اصلاّبکم

24_ حرمت ازدواج مرد با همسر نوه دختری خویش

و حلّائل ابنائکم الذّین من اصلاّبکم

امام باقر (ع): . . . انهما (حسن و حسین (ع)) من صلب رسول الله قال الله تعالى «و حلّائل ابنائکم الذّین من اصلاّبکم»، فسلمهم یا ابا الجارود هل کان یحلّ لرسول الله نکاح حلّلتیهما؟ فان قالوا: نعم کذبوا و فجروا و ان قالوا: لا فهما ابناه لصلبه.

کافی، ج 8، ص 318، ح 501؛ نورالثقلین، ج 1، ص 461، ح 147.

27- ازدواج با عفیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 11,12,15

11_ جواز ازدواج با زنان پاکدامن و مؤمن

الیوم احل لکم . . . و المحصنت من المؤمنت

احصان (مصدر محصنه) به معنای عفیف بودن، آزاده بودن، همسر داشتن و مسلمان بودن است. در آیه مورد بحث تنها معنای اول و دوم می تواند مراد باشد و برداشت فوق بر اساس معنای اول است.

12 _ جواز ازدواج با زنان پاکدامن اهل کتاب

اليوم احل لكم . . . و المحصنت من الذين اوتوا الكتب من قبلكم

بنابر اینکه مراد از «محصنات»، زنان پاکدامن باشد. برداشت فوق را فرمایش منقول از امام صادق(ع) تأیید می کند که درباره آیه فوق فرمود: هن العفاف.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 296، ح 39; تفسیر برهان، ج 1، ص 449، ح 13.

15 _ حلیت طیبات و غذا های اهل کتاب و جواز ازدواج با زنان پاکدامن آنان ، امتنان خداوند بر مسلمانان

اليوم احل لكم

علاوه بر سیاق و لحن آیه، از «لام انتفاع» در «لکم»، امتنان استفاده می شود.

ص: 410

28- ازدواج با عقیقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 5

5 - « عن أبي ساره قال : سألت أبا عبد الله (ع) عنها _ يعني المتعه _ فقال لي : حلال فلا تتزوج إلا عقیقه . . . ان الله عزوجل يقول : « والذين هم لفروجهم حافظون » فلا تضع فرجك حيث لا تأمن على در همك ;

ابی ساره گوید: از امام صادق (ع) از ازدواج موقت سؤال کردم؟ پس حضرت به من فرمود: حلال است؛ پس ازدواج نکن مگر با زنان پاکدامن خداوند _ عزوجل _ می فرماید: «الذین هم لفروجهم حافظون». پس با کسی که در مال خود او را آمین نمی دانی، هم بستر نشو.

29- ازدواج با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 1,3,6,8,11,15

1 _ حرمت ازدواج مؤمنان با زنان مشرک ; مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنكحوا المشركات حتى يؤمنَّ

3 _ کنیز مؤمن برای همسری شایسته تر است از آزاد زن مشرک ; هر چند زیبا و دلربا باشد .

و لأمه مؤمنه خیر من مشرکه و لو اعجبتکم

6 _ حرمت ازدواج زنان مؤمن با مشرکان ; مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

8 _ برده مؤمن برای همسری زن مسلمان شایسته تر است از آزاد مرد مشرک ; هر چند ظاهری فریبنده داشته باشد .

و لعبد مؤمن خیر من مشرک و لو اعجبتکم

11 _ نباید مؤمنان ، زنان مؤمن را به ازدواج مشرکان درآورند .

و لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

15 _ ازدواج با مشرک ، زمینه ساز انحراف و دخول در جهنم است .

و لا تنكحوا . . . اولئك يدعون الى النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 22

22_ جواز ازدواج با زنان غیر مسلمان شوهردار که در جنگ به اسارت درآمده اند .

حرّمت .. الا ما ملکتم ایمانکم

علی (ع) درباره آیه فوق فرمود: من سبی من کان لها زوج.

مجمع البیان، ج 3، ص 51؛ نورالثقلین، ج 1، ص 466، ح 165.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 411

4_ ممنوعیت ازدواج با زنان غیر مسلمان *

المحصنات المؤمنات .. من فتیاتکم المؤمنات

چون در جمله مورد بحث، زنان آزاده و نیز کنیزان را مقید کرد به اینکه اهل ایمان باشند، معلوم می شود ازدواج با زنان غیر مؤمن جایز نیست.

30- ازدواج با کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 11

11_ جواز ازدواج زنان مؤمن با مردان کافر در شریعت حضرت لوط (ع)

هـ_ؤلاء بناتی هنّ أطهر لکم

جمله «فأسر بأهلك .. إلا امرأتک» حاکی است که دختران حضرت لوط(ع) از مؤمنان به او بوده اند.

31- ازدواج با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 9،12،22

9 - زنان مؤمن و مردان کافر بر یکدیگر حرام اند .

لا هنّ حلّ لهم ولا هم یحلّون لهمّ

12 - ممنوعیت تن دادن زن مؤمن به همسری مرد کافر

لا هنّ حلّ لهم ولا هم یحلّون لهمّ

22 - ممنوعیت ازدواج مؤمن با کافر

لا هنّ حلّ لهم .. و لاتمسکوا بعصم الکوافر

گرچه صریح آیه شریفه، درباره همسرانی است که قبل از ایمان آوردن به همسری هم درآمده اند و پس از ایمان یکی از آن دو باید از هم جدا شوند؛ ولی از این حکم به طریق اولی استفاده می شود که مرد مؤمن، حق ندارد اقدام به ازدواج با زن کافر کند و زن مؤمن هم نباید با

مرد کافر ازدواج نماید.

32- ازدواج با کنیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 -

1,2,3,6,11,12,18,19,20,22,25,26,31,35

1 - جواز ازدواج با کنیزان مسلمان

فمن ما ملکت ایمانکم من فتياتکم المؤمنات

2 - جواز ازدواج با کنیزان ، مشروط به نداشتن تمکن مالی برای ازدواج با زنان آزاده مؤمن

ص: 412

و من لم يستطع منكم طولا ان ينكح المحصنات المؤمنات فمن ما ملكت ايمانكم

مؤید برداشت فوق، فرمایش امام باقر (ع) است که درباره معنای «طولا» فرمود: من لم يجد منكم غنى.

مجمع البيان، ج 3، ص 54؛ نورالثقلین، ج 1، ص 469، ح 183.

3_ ازدواج با کنیزان غیر مؤمن جایز نیست .

فمن ما ملکت ایمانکم من فتياتکم المؤمنات

6_ اظهار ایمان از سوی کنیزان، مجوز ازدواج با آنان

من فتياتکم المؤمنات و الله اعلم بایمانکم

تذکر به علم کامل الهی به ایمان انسانها، پس از مشروط دانستن ازدواج با کنیزان به ایمان، اشاره به این است که برای ازدواج با کنیزان ایمان ظاهری کافی است.

11_ مبارزه اسلام با تحقیر کنیزان و ننگ دانستن ازدواج با آنان

من فتياتکم المؤمنات . . . بعضکم من بعض

12_ ازدواج با کنیز، مشروط به اذن مالک اوست .

فانکحوهنّ باذن اهلهنّ

«اهل کنیز»، همان مالک اوست.

18_ جواز ازدواج با کنیز، مشروط به پاکدامنی او

فمن ما ملکت ایمانکم . . . محصنات غیر مسافحات

ظاهراً کلمه «محصنات»، حال است برای «ما ملکت ایمانکم». بنابراین جواز ازدواج را مشروط می کند به احصان و پاکدامنی کنیز.

19_ ازدواج با کنیزان زناکار جایز نیست .

فانکحوهنّ . . . غیر مسافحات

20_ ازدواج با کنیز رفیق‌باز جایز نیست .

فانکوهنّ .. غیر مسافحات و لا متّخذات اخدان

«اخذان»، جمع «خذن» و به معنی دوست و رفیق است.

22_ پاکدامنی کنیز پس از ازدواج، شرط لزوم پرداخت اجرت (مهریه) متعارف به وی *

اتوهنّ اجورهنّ بالمعروف محصنات غیر مسافحات و لا متّخذات اخدان

بنابر اینکه «محصنات غیر مسافحات»، حال برای مفعول اول «اتوهنّ» باشد که در این صورت «محصنات» قید برای «اتوا» می شود.

25_ ترس از گرفتار شدن در تنگناهای مشقّتبار جنسی، مجوّز ازدواج با کنیزان

فانکوهنّ .. ذلک لمن خشی العنت منکم

«عنت» بمعنی مشقّت است و مراد از آن به مناسبت مورد، مشقّتهایی است که از ناحیه جنسی به آدمی وارد می شود. «ذلک» اشاره به ازدواج با کنیزان است.

26_ ترس از ابتلا به زنا و فحشا، مجوز ازدواج با کنیزان *

ذلک لمن خشی العنت منکم

بسیاری از مفسران برآنند که مراد از «عنت» در آیه شریفه، زناست.

31_ خویشتن داری در غریزه جنسی، بهتر از ازدواج با کنیزان

فمن ما ملکت ایمانکم .. ذلک لمن خشی العنت منکم

ص: 413

در برداشت فوق متعلق صبر، «عنت» به معنای مشقت گرفته شده است و مفضّل علیه کلمه «خیر»، ازدواج با کنیز فرض شده است. یعنی «ان تصبروا علی العنت خیر لکم من نکاحهن».

35_ تجویز ازدواج با کنیزان، مظهري از غفران و رحمت الهی

و من لم یستطع منکم... فمن منا ملکت ایمانکم... و اللّٰه غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 30 - 2

2- ازدواج با تملک کنیزان، تنها محدوده مجاز در روابط جنسی

إلا علی أزوجهم أو ما ملکت ایم_نهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 3 - 10, 11, 9

9_ جواز تملک کنیزان متعدد و بهره گیری جنسی از آنان

فواحده او ما ملکت ایمانکم

تعیین نکردن عدد در کنیزان در مقابل تعیین عدد در غیر آنان دلیل جواز بهره گیری جنسی از کنیزان متعدد است.

10_ مشروعیت ازدواج با کنیزان متعدد

فواحده او ما ملکت ایمانکم

«فواحده»، به قرینه صدر آیه، مفعول برای «انکحوا» است. یعنی «فانکحوا واحده»، و به مقتضای عطف، «ما ملکت» نیز مفعول آن خواهد بود. گفتنی است که بنابراین مبنا مخاطب در «ایمانکم»، شخصی که تصمیم به ازدواج دارد، نمی باشد.

11_ اکتفا به یک همسر یا بهره گیری از کنیزان، بهترین و نزدیکترین راه برای منحرف نشدن از عدالت در مورد زنان

فواحده او ما ملکت ایمانکم ذلک ادنی الا تعولوا

«ذلک»، اشاره به «واحده او ما ملکت ایمانکم» است. و «الا تعولوا»، از ماده «عول» به معنی کجروی و ستم می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - حرمت ازدواج با کنیزان مسلمان و کنیزان اهل کتاب *

احل . . . و المحصنت و المحصنت من الذین اتوا الکتب من قبلکم

بنابر اینکه مراد از «المحصنت» در آیه مورد بحث، زنان آزاده باشند. گفتنی است که ازدواج با کنیزانی که مسلمان هستند، با شرایطی که در آیه 25 سوره نساء گذشت، تجویز شده است.

33- ازدواج با لفظ هبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 24

24 - زوجیت زنی برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) با غیر صیغه عقد رایج، یعنی با صیغه هبه نیز تحقق پیدا می کند .

و امرأه مؤمنه إن وهبت نفسها للنبی

ص: 414

آیه، درصدد شمارش زنانی است که می توانند به همسری پیامبر (صلی الله علیه و آله) در آیند. از این مطلب استفاده می شود که مورد «امراه مؤمنه إن وهبت نفسها» غیر از آن زنانی است که آن حضرت، از طریق عقد ازدواج با آنان ازدواج می کند. «أحللنا» و نیز «إن أراد النبی أن یستکحها» قرینه اند بر این که این مورد با صیغه «وهبت نفسی لک» تحقق می یابد و نیاز به صیغه عقد رایج نیست.

34- ازدواج با محارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 - 14، 15، 18، 19

14 - حرمت ازدواج با محارم سببی، نسبی و رضاعی، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه «حرمت علیکم» انجام گرفته است، نمی شود.

حرمت .. الا ما قد سلف

بنابر اینکه جمله «الا ما قد سلف» استثناء از تمامی محرّمات ذکر شده در آیه باشد.

15 - ازدواج با محارم و جمع بین دو خواهر در ازدواج، از سنن جاهلی

حرمت .. و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

18 - حکم خداوند به صحت ازدواج با دو خواهر و نیز با محارم تا پیش از بیان حرمت آن، جلوه ای از رحمت او نسبت به بندگان

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف انّ الله کان غفوراً رحیماً

19 - خداوند جبران کننده منقصت های ناشی از ازدواج با محارم در صورتی که آن ازدواج ها قبل از حکم به تحریم صورت گرفته باشد.

حرمت .. انّ الله کان غفوراً رحیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 4

4 - حرمت ازدواج با محارم و زنان شوهردار و جمع بین دو خواهر، از احکام ثابت و قطعی الهی است.

حرمت .. کتاب الله علیکم

35- ازدواج با مردان پلید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - زنان ناپاک و آلوده به فحشا، تنها با مردان ناپاک و آلوده به فحشا و مردان ناپاک و آلوده، تنها با زنان ناپاک و آلوده حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان پاک و عفیف، ممنوع است.

الخبیثات للخبیثین و الخبیثون للخبیثات

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته است: 1- مقصود از «الخبیثات» و «الخبیثین» _ با توجه به این که این آیه به دنبال آیات مربوط به احکام زنا و فحشا آمده است _ زنان و مردان زناکار و آلوده به فحشا باشد. 2- آیه شریفه همانند آیه «الزانی

ص: 415

لاینکح إلاّ زانیه...» در صدد بیان یک حکم شرعی در امر ازدواج باشد، چنان که روایت منسوب به امام باقر(ع) و امام صادق(ع) این همانندی را تأیید می کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

36- ازدواج با مردان عفیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 2،6

2 - زنان ناپاک و آلوده به فحشا، تنها با مردان ناپاک و آلوده، تنها با زنان ناپاک و آلوده حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان پاک و عفیف، ممنوع است.

الخبیثات للخبثین و الخبیثون للخبیثات

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته است: 1- مقصود از «الخبیثات» و «الخبثین» - با توجه به این که این آیه به دنبال آیات مربوط به احکام زنا و فحشا آمده است - زنان و مردان زناکار و آلوده به فحشا باشد. 2- آیه شریفه همانند آیه «الزانی لاینکح إلاّ زانیه...» در صدد بیان یک حکم شرعی در امر ازدواج باشد، چنان که روایت منسوب به امام باقر(ع) و امام صادق(ع) این همانندی را تأیید می کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

6 - زنان پاکدامن و منزّه از فحشا، تنها با مردان پاکدامن، و مردان پاکدامن و منزّه از فحشا، تنها با زنان پاکدامن حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان ناپاک و آلوده به فحشا، ممنوع است.

و الطّیّبات للطّیّبین و الطّیّبون للطّیّبات

37- ازدواج با مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 3

3 - مسلمانان تنها با هم کیشان خود حق ازدواج دارند.

و أنکحوا الأیّمی منکم

قید «منکم»، با توجه به این که مخاطب آیه شریفه مؤمنان اند، مشعر به موضوع فوق است.

38- ازدواج با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - حرمت ازدواج مردان معروف به زنا ، جز با زنان مشهور به زنا و یا زنان مشرک

الزانی لا ینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

بسیاری از مفسران بر آنند که «الزانی» حالت وصفی دارد و به کسی «زانی» گفته می شود که عمل زنا را مکرراً انجام داده و به آن معروف شده باشد و شخصی که یک بار مرتکب زنا شده باشد، واژه «الزانی» (زناکار) بر آن شخص اطلاق نمی شود.

4 - حرمت ازدواج زنان زناکار ، جز با مردان زناکار و یا مردان مشرک

ص: 416

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

5- حرمت ازدواج زنان معروف به زنا، جز با مردان معروف به زنا و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

6- زنان زناکار، شایستگی ازدواج جز با مردان زناکار و یا مشرک را ندارند.

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

9- مردان و زنان زناکار، مردمی بی ارزش و از نظر شایستگی و هم کفوی برای ازدواج، در ردیف مشرکان اند.

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک و حرّم ذلک

از آن جا که زنان و مردان زناکار، تنها با مردان و زنان زناکار و یا مشرک می توانند ازدواج کنند؛ نه با مردان و زنان عقیف و با ارزش (مؤمن)، برداشت یاد شده به دست می آید.

39- ازدواج با مطلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 1

1 - حرمت ازدواج زنان مطلقه قبل از به پایان رسیدن سه طهر (عده)

و المطلقات یتربصن بانفسهنّ ثلاثه قروء

بنابراینکه «قرء»، به معنای طهر باشد.

40- ازدواج با مطلقه فرزندخوانده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 37 - 26, 29

26- در صدر اسلام، ازدواج با مطلقه پسرخوانده، امری ناروا شمرده می شد.

زوّجنَ کها لکی لایکون علی المؤمنین حرج فی أزواج أدعیائهم

29- در صورت پایان یافتن وقت مقرر در طلاق، می توان با مطلقه پسرخوانده، ازدواج کرد.

لا يكون على المؤمنين حرج في أزواج أدعيائهم إذا قضوا منهنّ وطراً

41- ازدواج با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - نور - 24 - 3 - 7

7- ممنوعیت ازدواج زناکاران با مؤمنان ، یکی دیگر از کیفر های الهی درباره آنان

الزانی لا ینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لا ینکحها إلاّ زان أو مشرک

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه فوق و آیه پیشین، در مقام بیان کیفر گناه زنا است و در واقع بیانگر این نکته است که گناه زنا، دارای دو کیفر دنیوی است: 1_ صد ضربه شلاق، 2_ محرومیت از ازدواج با مؤمنان.

ص: 417

42- ازدواج با همسران بهشتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 7 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله « وإذا النفوس زوجت » قال : أمّا أهل الجنّة فرؤجوا الخيرات و الحسان و أمّا أهل النار فمع كلّ إنسان منهم شيطان ؛

از امام باقر(ع) در تفسیر قول خداوند «وإذا النفوس زوجت» روایت شده که فرمود: اهل بهشت با زنان زیبا و نیکو خلق ازدواج می کنند و اما اهل آتش، با هر انسانی از آنان شیطانی [قرین] است».

43- ازدواج با یتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 3 - 2، 1

1 - ممنوعیت ازدواج با دختران یتیم ، در صورت ترس از بی عدالتی نسبت به آنان

و ان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا ما طاب لکم من النساء

جزای شرط «ان خفتم» حذف شده و «فانکحوا»، جانشین آن جزاست. یعنی: «ان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فلا تنکحوهن و انکحوا». و این نهی بنابر آنچه در شأن نزول آمده ناظر به ازدواج برخی از مردم با یتیمان، بدون پرداخت مهریه مناسب به آنان است.

2 - ممنوعیت ازدواج با دختران یتیم ، در صورت ترس از خیانت در اموال آنان

و اتوا الیتامی اموالهم . . . و ان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا

از جمله «ان خفتم . . .»، استفاده می شود که ازدواج با دختران یتیم در صورت ترس از بی عدالتی ممنوع است و به قرینه آیه قبل مراد از بی عدالتی (الا تقسطوا) رعایت نشدن قسط در اموال آنان است.

3 - ازدواج با یتیمان ، لغزشگاهی برای خیانت در اموال آنان و انحراف از عدالت

و ان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 11، 12، 13، 14

11_ رغبت به ازدواج با دختران یتیم ، به قصد پایمال کردن حقوق آنان ، در عصر بعثت

فی یتمی النساء التی لا تؤتونهن ما کتب لهن و ترغبون ان تنکحوهن

بنابر اینکه بعد از «ترغبون»، حرف «فی» در تقدیر باشد که در این صورت «رغبت» به معنای تمایل است.

12_ مذمت ازدواج با دختران یتیم ، به قصد پایمال ساختن حقوق آنان

فی یتمی النساء التی لا تؤتونهن ما کتب لهن و ترغبون ان تنکحوهن

لحن آیه دلالت بر مذمت و محکومیت چنین عملی دارد.

13_ بیزاری از ازدواج با دختران یتیم ، از اخلاق و رسوم جاهلی

فی یتمی النساء التی لا تؤتونهن ما کتب لهن و ترغبون ان تنکحوهن

ص: 418

بنابر اینکه پس از «ترغبون» کلمه «عن» مقدر باشد که در این صورت، «رغبته» به معنای اعراض کردن خواهد بود.

14 - نکوهش خداوند از نادیده گرفتن حق ازدواج دختران یتیم

لا تَوْتُونَهُنَّ مَا كَتَبَ لِهِنَّ وَ تَرِغْبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ

بنابر اینکه «رغبته» به معنای اعراض باشد، جمله «و ترغبون...» در حقیقت بیان مصداقی است از جمله «لا توتونهن ما کتب لهن».

44- ازدواج بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 56 - 4

4 - وجود تمایلات جنسی و پیوند زناشویی ، میان مردان و زنان در بهشت

هم و أزوجهم فی ظلل علی الأرائک متکئون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 7 - 4

4 - «عن أبی جعفر (ع) فی قوله «وإذا النفوس زوجت» قال: أمّا أهل الجنة فزوجوا الخیرات و الحسان و أمّا أهل النار فمع کلّ إنسان منهم شیطان»

از امام باقر(ع) در تفسیر قول خداوند «وإذا النفوس زوجت» روایت شده که فرمود: اهل بهشت با زنان زیبا و نیکو خلق ازدواج می کنند و اما اهل آتش، با هر انسانی از آنان شیطانی [قرین] است».

45- ازدواج پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 49 - 7

7 - زنان مؤمن ، برای ازدواج شایسته تر از دیگران اند .

إذا نکحتم المؤمنات

ذکر «المؤمنات» به خاطر جریان غالب و حاکمی بوده که در صدر اسلام وجود داشته است و به معنای این نیست که تنها، زنان مؤمن مشمول حکم آیه اند. در عین حال، ذکر «المؤمنات» خالی از این لطف نیست که شایسته است مردان مؤمن، با زنان مؤمن ازدواج کنند.

46- ازدواج حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 16

16 - تأثیر متقابل زن و شوهر ، در اعتقادات یکدیگر

ص: 419

و لا تنكحوا المشركات . . . و لا تنكحوا المشركين ... اولئك يدعون الى النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 1

1 - حرمت ازدواج زنان مطلقه قبل از به پایان رسیدن سه طهر (عده)

و المطلقات یتربصن بانفسهنّ ثلثه قروء

بنابراینکه «قراء»، به معنای طهر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 3 - 2, 1

1 - ممنوعیت ازدواج با دختران یتیم، در صورت ترس از بی عدالتی نسبت به آنان

و ان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا ما طاب لکم من النساء

جزای شرط «ان خفتم» حذف شده و «فانکحوا»، جانشین آن جزاست. یعنی: «ان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فلا تنکحوهن و انکحوا». و این نهی بنابر آنچه در شأن نزول آمده ناظر به ازدواج برخی از مردم با یتیمان، بدون پرداخت مهریه مناسب به آنان است.

2 - ممنوعیت ازدواج با دختران یتیم، در صورت ترس از خیانت در اموال آنان

و اتوا الیتامی اموالهم . . . و ان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا

از جمله «ان خفتم . . .»، استفاده می شود که ازدواج با دختران یتیم در صورت ترس از بی عدالتی ممنوع است و به قرینه آیه قبل مراد از بی عدالتی (الا تقسطوا) رعایت نشدن قسط در اموال آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 22 - 9, 3, 2, 1

1 - حرمت ازدواج با زنی که همسر پدر بوده است .

و لا تنکحوا ما نکح اباؤکم من النساء

بنابر اینکه نکاح در «ما نکح اباؤکم» به معنای عقد ازدواج باشد، نه به معنای آمیزش.

2_ حرمت ازدواج با زنی که پدر با او آمیزش کرده است .

و لا تنكحوا ما نكح اباؤكم

بنابر اینکه نکاح در «ما نکح» به معنای آمیزش باشد، نه عقد ازدواج.

3_ حرمت ازدواج مرد با همسر پدر بزرگ و اجداد

و لا تنكحوا ما نكح اباؤكم

واژه «اباء» در فرهنگ قرآن، اعم از پدر و پدربزرگ و اجداد است. برداشت فوق را فرمایش امام باقر (ع) تأیید می کند که فرمود: و لا یصلح للرجل ان ینکح امرأه جدّه.

کافی، ج 5، ص 420، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 460، ح 143.

9_ ازدواج با همسر پدر، زناست . *

و لا تنكحوا ما نكح اباؤكم .. . انّه كان فاحشه

با توجه به اینکه «فاحشه» در موارد بسیاری در قرآن، کنایه از زناست.

ص: 420

1,2,3,6,9,11,12,14,20,21,22,23,24,25

1_ حرمت ازدواج با مادران ، دختران ، خواهران ، عمّه ها ، خاله ها ، دختران برادر و دختران خواهر

حرمت علیکم امهاتکم و بناتکم و اخواتکم و عمّاتکم و خالاتکم و بنات الاخ و بنات ا

به مناسبت آیات قبل، که سخن از ازدواج بود، مراد از حرمت در این آیه، حرمت ازدواج با این گروه می باشد.

2_ حرمت ازدواج با مادر و خواهر رضاعی و مادر همسران

حرمت علیکم . . . و امهاتکم التي ارضعنکم و اخواتکم من الرضاعه و امهات نسائکم

3_ حرمت ازدواج دختر همسرانی که با آنان همبستری صورت گرفته است .

حرمت . . . و ربائبکم التي فی حجورکم من نسائکم التي دخلتم بهنّ

چون مفهوم «التي دخلتم بهنّ» بیان شده (ان لم تکنوا دخلتم بهنّ) ولی مفهوم «التي فی حجورکم» بیان نشده است، معلوم می شود که حرمت ازدواج با ریبیه مقید به «فی حجورکم» نیست.

6_ حرمت ازدواج مرد با همسر فرزند خویش

حرمت . . . و حلائل ابنائکم الذین من اصلابکم

9_ حرمت جمع بین دو خواهر در ازدواج

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین

11_ حرمت جمع بین دو خواهر در ازدواج ، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه انجام گرفته است ، نمی شود .

حرمت . . . و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

12_ بطلان ازدواج های انجام شده با دو خواهر با نزول آیه « حرمت . . . الا ما قد سلف » و صحت آنها تا قبل از نزول آن

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

چون حرمت ازدواج با دو خواهر و دیگر محارم ناظر به بطلان آنها نیز می باشد، می توان گفت مراد از استثناء «الا ما قد سلف» این

معناست که آنچه در گذشته (قبل از نزول آیه) انجام شده، محکوم به صحت است، ولی از این به بعد حکم به بطلان آن می شود.

14 _ حرمت ازدواج با محارم سببی، نسبی و رضاعی، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه « حرمت علیکم » انجام گرفته است، نمی شود.

حرمت .. الا ما قد سلف

بنابر اینکه جمله «الا ما قد سلف» استثناء از تمامی محرمات ذکر شده در آیه باشد.

20 _ حرمت ازدواج با مادر همسر، اگر چه با دختر وی همبستر نشده باشد.

و امهات نسانکم

امیرالمؤمنین (ع): .. اذا تزوج الابنه فدخل بها اولم یدخل بها فقد حرمت علیه الام ... .

تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 273، ح 2، ب 25، مسلسل 1166؛ نورالثقلین، ج 1، ص 64، ح 156.

21 _ حرمت ازدواج مرد با دختری که از همسر یا کنیز قبلی وی متولد شده باشد.

وربائبکم التی فی حجورکم

امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از ازدواج مرد با دختری که از کنیز قبلی وی پس از ازدواج با مرد دیگری متولد شود فرمود: هی علیه حرام و هی ابنته و الحرّه و المملوکه فی هذا سواء، سپس آن حضرت آیه فوق را تلاوت فرمود.

کافی، ج 7، ص 433، ح 10؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 358، ح 15 و 16.

ص: 421

22_ حرمت ازدواج مرد با دختر همسرش ، اگر چه در خانه وی نباشد .

وربائکم التي فی حجورکم

امیرالمؤمنین (ع): الربائب علیکم حرام مع الامهات اللاتی قد دخلتم بهنّ، هنّ فی الحجور و غیر الحجور سواء . . .

تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 273، ح 1، ب 25؛ مسلسل 1165؛ نورالثقلین، ج 1، ص 464، ح 155.

23_ حرمت ازدواج مرد با دختر همسر غیر دایمی خویش

وربائکم التي فی حجورکم من نسائکم التي دخلتم بهنّ

امام رضا (ع) در پاسخ سؤال از جواز ازدواج مرد با دختر همسر غیر دایمی خویش فرمود: لا.

کافی، ج 5، ص 422، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 463، ح 153؛ تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 277، ح 11، ب 25.

24_ حرمت ازدواج مرد با همسر نوه دختری خویش

و حلائل ابنائکم الذین من اصلابکم

امام باقر (ع): . . . انهما (حسن و حسین (ع)) من صلب رسول الله قال الله تعالى «و حلائل ابنائکم الذین من اصلابکم»، فسلمهم یا ابا الجارود هل کان یحلّ لرسول الله نکاح حلیتیهما؟ فان قالوا: نعم کذبوا و فجروا و ان قالوا: لا فهما ابناه لصلبه.

کافی، ج 8، ص 318، ح 501؛ نورالثقلین، ج 1، ص 461، ح 147.

25_ مرد مسلمانی که پیش از اسلام آوردن ، همسر دو خواهر بوده ، موظف به طلاق یکی از آن دو ، بسته به انتخاب خویش ، می باشد .

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به کسی که قبل از مسلمان شدن جمع بین دو خواهر در ازدواج کرده بود فرمود: طلق ایتھما شئت.

الدر المنثور، ج 2، ص 475.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 4، 1

1 - حرمت بهره‌گیری جنسی از زن شوهردار و ازدواج با وی، هر چند مسلمان نباشد.

حرمت ... و المحصنات من النساء

قید «من النساء» برای «المحصنات» قیدی تأکیدی است و شمول آن را نسبت به زن غیر مسلمان افاده می‌کند.

4 - حرمت ازدواج با محارم و زنان شوهردار و جمع بین دو خواهر، از احکام ثابت و قطعی الهی است.

حرمت ... کتاب الله علیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 13، 14، 16

13 - حرمت ازدواج با زنان غیر عقیف (زناکار و ...)، چه مسلمان باشند و چه از اهل کتاب.

و المحصنت من المؤمنت و المحصنت من الذین اوتوا الکتب من قبلکم

14 - حرمت ازدواج با کنیزان مسلمان و کنیزان اهل کتاب *

احل ... و المحصنت و المحصنت من الذین اوتوا الکتب من قبلکم

بنابر اینکه مراد از «المحصنت» در آیه مورد بحث، زنان آزاده باشند. گفتنی است که ازدواج با کنیزانی که مسلمان هستند، با

ص: 422

شرایطی که در آیه 25 سوره نساء گذشت، تجویز شده است.

16 - ازدواج زنان مسلمان با اهل کتاب جایز نیست . *

احل لكم . . . و المحصنت من الذین اوتوا الکتب

خداوند در مورد طعام، تصریح به مبادله طرفینی کرد، ولی در مورد ازدواج تنها زن گرفتن از اهل کتاب را تجویز نمود، از این مقابله به دست می آید که زنان مسلمان حق ندارند به همسری اهل کتاب در آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 18

18 - عن أبي الحسن (ع): . . . قول الله تبارک و تعالی: «قل إنما حرم ربی الفواحش ما ظهر منها و ما بطن و الأثم و البغی بغیر الحق ...» اما قوله: «و ما بطن» یعنی ما نکح من الآباء فإن الناس كانوا قبل أن یبعث النبى (صلی الله علیه و آله) إذا کان للرجل زوجة و مات عنها تزوجها إینه من بعده إذا لم تکن أمه فحرم الله ذلك و اما «الإثم» فإنها الخمره بعینها ... و اما قوله: «البغی» فهو الزنا سرًا ... .

از امام کاظم (ع) درباره «ما بطن» در آیه «قل إنما حرم ربی الفواحش . . .» روایت شده است: یعنی ازدواج با همسر پدر؛ زیرا قبل از بعثت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) شخصی که از دنیا می رفت اگر همسری از او باقی می ماند، پسر متوفی او را اگر مادرش نبود به همسری برمی گزید خداوند، این ازدواج را تحریم فرمود. اما «اثم» همان شراب است ... و اما «بغی» همان زناى پنهانی است . . . .

47- ازدواج دختر شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 1

1 - تصمیم شعیب (ع) به ایجاد پیوند زناشویی میان موسی (ع) و یکی از دو دختر خود

قال إتی أُرید أن أنکحک إحدى ابنتی هـ تین

48- ازدواج در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 7

7 - مقررات ازدواج و بهره گیری های جنسی در اسلام ، متفاوت با احکام و مقررات سایر ادیان الهی *

وَأَحَلَّ لَكُمْ مَا وَّرَاءَ ذَلِكَ

کلمه «لکم» می تواند اشاره به این معنا باشد که مجموع مقررات بیان شده در این آیه و آیات گذشته، ویژه شما بوده و برای ادیان گذشته به صورتی دیگر مطرح بوده است.

ص: 423

49- ازدواج در اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 7

7_ مقررات ازدواج و بهره گیری های جنسی در اسلام ، متفاوت با احکام و مقررات سایر ادیان الهی *

وَأَحَلَّ لَكُمْ مَا وَّرَاءَ ذَلِكَ

کلمه «لکم» می تواند اشاره به این معنا باشد که مجموع مقررات بیان شده در این آیه و آیات گذشته، ویژه شما بوده و برای ادیان گذشته به صورتی دیگر مطرح بوده است.

50- ازدواج در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 54 - 2

2- وجود ازدواج و همسری در بهشت

كذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ

51- ازدواج در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 22 - 4

4_ ازدواج با همسر پدر ، از سنن جاهلی

و لَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ

52- ازدواج در دین لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 11

11_ جواز ازدواج زنان مؤمن با مردان کافر در شریعت حضرت لوط (ع)

هـ_ؤلاء بناتی هنّ أطهر لکم

جمله «فأسر بأهلک . . . إلا امرأتک» حاکی است که دختران حضرت لوط(ع) از مؤمنان به او بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 4

4- ازدواج زن و مرد، راه مقبول در شریعت حضرت لوط (ع) و وسیله طبیعی و شایسته برای ارضای غریزه جنسی

قال هـ_ؤلاء بناتی إن کنتم ف_علین

ص: 424

53- ازدواج در شریعت شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 12

12 - ولایت داشتن پدر بر دختر در ازدواج ، در شریعت مورد قبول شعیب (ع)

قال إني أريد أن أنكحك .. علي أن تأجرني ثمنى حجج

54- ازدواج در قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 79 - 2

2_ ترک ازدواج و اطفای غریزه جنسی از طریق لواط ، به صورت یک سنت و اخلاق اجتماعی در میان قوم لوط بروز کرده بود .

قالوا لقد علمت ما لنا في بناتك من حق و إنك لتعلم ما نريد

از آن جا که قوم لوط ، ازدواج با دختران او را امری نابخشودنی شمردند، معلوم می شود: ازدواج با زنان را ممنوع می دانستند و یا اخلاق جنسی آنان از سیر 8 طبیعی خود خارج شده بود به گونه ای که تمایل به جنس مخالف نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 3,9

3- حضرت لوط (ع) قوم خود را به جای همجنس بازی به ازدواج با زنان فرا خواند .

قال هـ ولاء بناتى إن كنتم فـ عـلین

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مقصود از «بناتى» زنان قوم باشند؛ چون پیامبران به منزله پدر برای امت خویشند. بعلاوه بسیار بودن تعداد کسانی که به منزل حضرت لوط(ع) هجوم آورده بودند و محدود بودن دختران آن حضرت، می تواند مؤید این نظریه باشد.

9- قوم لوط علی رغم وجود راه های مشروع و طبیعی (ازدواج با زنان) بر عمل شنیع لواط و همجنس بازی ، اصرار داشتند .

قال هـ ولاء بناتى إن كنتم فـ عـلین

جمله «إن كنتم فاعلین» به منزله جمله «إن فعلتم ما أقول لكم و ما أظنكم تفعلون» است؛ یعنی، اگر به نصیحت و پیشنهادم ترتیب اثر دهید که گمان نمی کنم چنین باشید.

55- ازدواج زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 16

16 _ اهتمام اسلام ، به ازدواج زنان و سامان بخشیدن به زندگی دختران یتیم

التی لا توتونهن ما کتب لهن و ترغبون ان تنکوهن

ص: 425

«ما کتب لهن»، شامل حق ازدواج هم می شود. در عین حال، به نکاح نیز مستقلاً اشاره شده که بیانگر اهمیت ویژه آن است.

56- ازدواج زن زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 4,5,6

4 - حرمت ازدواج زنان زناکار، جز با مردان زناکار و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

5 - حرمت ازدواج زنان معروف به زنا، جز با مردان معروف به زنا و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

6 - زنان زناکار، شایستگی ازدواج جز با مردان زناکار و یا مشرک را ندارند.

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

57- ازدواج زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 1,2,3,7,9

1 - ازدواج مرد زناکار جز با زن زناکار و یا مشرک، حرام است.

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

جمله «الزانی لاینکح...» به قرینه ذیل آیه (و حرّم ذلک علی المؤمنین)، در مقام نهی و اخبار در مقام انشا است.

2 - حرمت ازدواج مردان معروف به زنا، جز با زنان مشهور به زنا و یا زنان مشرک

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

بسیاری از مفسران بر آنند که «الزانی» حالت وصفی دارد و به کسی «زانی» گفته می شود که عمل زنا را مکرراً انجام داده و به آن معروف شده باشد و شخصی که یک بار مرتکب زنا شده باشد، واژه «الزانی» (زناکار) بر آن شخص اطلاق نمی شود.

3 - مردان زناکار، شایستگی ازدواج جز با زنان زناکار و یا مشرک را ندارند.

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که مقصود از «الزانی لاینکح . . .»، «لما یلیق به أن ینکح» باشد؛ یعنی، آیه شریفه حاکی از بی لیاقتی مرد معروف به زنا، برای گزینش همسر از میان زنان مؤمن باشد.

7 - ممنوعیت ازدواج زناکاران با مؤمنان، یکی دیگر از کیفرهای الهی درباره آنان

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه فوق و آیه پیشین، در مقام بیان کیفر گناه زنا است و در واقع بیانگر این نکته است که گناه زنا، دارای دو کیفر دنیوی است: 1_ صد ضربه شلاق، 2_ محرومیت از ازدواج با مؤمنان.

9 - مردان و زنان زناکار، مردمی بی ارزش و از نظر شایستگی و هم کفوی برای ازدواج، در ردیف مشرکان اند .

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک و حرّم ذلک

از آن جا که زنان و مردان زناکار، تنها با مردان و زنان زناکار و یا مشرک می توانند ازدواج کنند؛ نه با مردان و زنان عقیف و با ارزش (مؤمن)، برداشت یاد شده به دست می آید.

58- ازدواج زینب بنت جحش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 37 - 18,19,20,27,31

18 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب، مطلقه زید، پس از جدا شدن او از زید ازدواج کرد.

فلما قضی زید منها وطراً زوّجنَ کها

19 - ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب، مطلقه زید به امر خداوند بود.

فلما قضی زید منها وطراً زوّجنَ کها

20 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، تصمیم و رغبت برای ازدواج با زینب، مطلقه زید، نداشت و آن ازدواج، تنها برای اجرای فرمان خداوند بود.

و إذ تقول للذی أنعم الله علیه .. أمسک علیک زوجک ... فلما قضی زید منها وطراً ز

توصیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به زید، مبنی بر ادامه زندگی با زینب، حاکی از این است که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در تلاش بود تا آن دو، به زندگی خود ادامه دهند و پس از طلاق هم، نگران پیامدهای احتمالی ازدواج اش با زینب بوده است. از فعل «زوّجناکها» استفاده می شود که چنین امری، به خواست و فرمان خداوند بوده است.

27 - فلسفه ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مطلقه پسر خوانده خویش، شکستن سنتی جاهلی و هموار کردن راه برای دیگران بود.

زوّجنَ کها لکی لایکون علی المؤمنین حرج فی أزواج أذعیائهم

31 - رخداد مطلقه شدن زینب و ازدواج اش با پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جمله حوادثی است که براساس خواست خداوند، تحقق پیدا کرده است.

فلما قضی زید منها وطراً زوّجناکها .. و کان أمر الله مفعولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 38 - 9,10

9 - صدور فرمان ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب، مطلقه پسر خوانده اش، امری حساب شده بوده است.

زوّجناکها .. ما کان علی النبی من حرج فیما فرض الله له ... و کان أمر الله قدر

10 - « عن الرضا (ع) (في قصّه زيدبن حارثه مع إمراةه) : إنّ زيدبن حارثه طلقها و اعتدت منه فزوجها الله تعالى من نبيّه (صلى الله عليه و آله) و أنزل بذلك قرآناً فقال عزّوجلّ : « فلمّا قضى زيد منها وطراً زوجناكها . . . » ثمّ علم عزّوجلّ أنّ المنافقين سعيّونه بتزويجها فأنزل « ما كان على النبيّ من حرج فيما فرض الله له . . . » ;

از امام رضا(ع) (در داستان زيدبن حارثه با همسرش) روايت شده كه زيدبن حارثه، همسرش را طلاق داد. پس از اين كه عدّه او تمام شد، خدا، او را به ازدواج پيامبر درآورد و در اين باره، آيه اى نازل كرد و فرمود: «فلمّا قضى زيد...». خدا مى دانست كه منافقان، به خاطر ازدواج او با همسر مطلقه زيد، به عيب گويى از او خواهند پرداخت، از اين رو، اين آيه را نازل كرد: ما كان على النبيّ من حرج...».

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 40 - 4

4 - جواز ازدواج پيامبر (صلى الله عليه و آله) با زينب ، مطلقه زيد ، به دليل نبود رابطه نسبيّ بين پيامبر (صلى الله عليه و آله) و زيد است .

ص: 427

فلما قضى زيد منها وطراً زوجنَ کہا . . . ما كان محمداً أباً أحد من رجالکم

احتمال دارد که «ما کان محمداً أباً أحد من رجالکم» اشاره به نفی خویشاوندی پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زید و در نتیجه، اثبات جایز بودن ازدواج آن حضرت با مطلقه زید باشد.

59- ازدواج فرزندان آدم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 1 - 11

11 - ازدواج فرزندان بلافصل آدم و حوا، با یکدیگر *

و بتّ منهما رجالاً كثيراً و نساءً

کلمه «منهما»، گویای این است که برای تکثیر نسل بشر جز آدم و حوا موجودی دیگر، از قبیل ملائکه یا انسانهای باقیمانده از نسلهای پیشین، دخالتی نداشته است؛ بنابراین، تکثیر نسل بشر با ازدواج فرزندان آدم با یکدیگر صورت گرفته است. مؤید مطلب فوق، پاسخ امام رضا (ع) به سؤال از کیفیت تکثیر نسل آدم است که فرمود: حملت حواً هابیل و اختأ له فی بطن ثم حملت فی البطن الثانی قابیل و اختأ له فی بطن فرّوج هابیل التی مع قابیل و ترّوج قابیل التی مع هابیل . . .

قرب الاسناد، ص 161؛ نور الثقلین، ج 1، ص 433، ح 10.

60- ازدواج فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 16

16 - رحمت وسیع و علم گسترده خداوند، تضمین کننده تحقق وعده او، مبنی بر تأمین نیازمندی های فقیرانی که در صدد ازدواج اند.

إن یكونوا فقراء یغنهم الله من فضله و الله واسع علیم

جمله «و الله واسع علیم» استینافیه تعلیلیه است و بیانگر علت و چگونگی بی نیاز کردن فقیران و تهی دستان به وسیله خدا است؛ یعنی، چون خداوند گشایش گر و دانای مطلق به همه حقایق و نیازمندی های انسان است، پس بر انجام وعده خود نیز، توانا خواهد بود.

61- ازدواج مجدد محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مجاز است هر کدام از زنان خود را که مطلقه کرده، مجدداً به همسری درآورد.

ترجی من تشاء منهنّ . . . و من ابتغیت ممّن عزلت

بنابراین که مفعول محذوف «عزلت» زنانی باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) طبق اختیارات خود آنان را طلاق داده، نکته بالا، قابل

ص: 428

استفاده است.

14 - مُجَاز بُوْدن پيامبر (صلى الله عليه و آله) به بازگرداندن زنى كه او را مطلقه کرده ، حكمى است كه مايه شادمانى همسران آن حضرت و موجب رفع اندوه از آنان مى شود .

و من ابتغيت مَمَّنْ عَزَلْتَ فَلَاجِنَاحِ عَلَيكَ ذَلِكُ اَدْنَى اَنْ تَقْرَ اَعْيُنَهُنَّ

بنابراين اين كه مشاؤوليه «ذلك» مفادِ فراز «مَنْ اَبْتَغَيْتَ مَمَّنْ عَزَلْتَ...» باشد، نکته بالاقابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 52 - 9، 2

2 - پيامبر (صلى الله عليه و آله) مجاز نبود كه همسران خود را طلاق داده و ديگرانى را جايجزين آنان كند .

لايحلّ لك . . . و لا اَنْ تبدل بهنّ من ازوج

9 - مجاز نبودن پيامبر (صلى الله عليه و آله) به طلاق همسران خود و جايجزين كردن ديگران به جاى آنان ، به خاطر جلب رضائت همسران و اطمينان بخشى به آنان است .

ذلك اَدْنَى اَنْ تَقْرَ اَعْيُنَهُنَّ . . . لايحلّ . . . و لا اَنْ تبدل بهنّ من ازوج

62- ازدواج محمد(صلى الله عليه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 37 - 18، 19، 20، 31

18 - پيامبر (صلى الله عليه و آله) با زينب ، مطلقه زيد ، پس از جدا شدن او از زيد ازدواج كرد .

فلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا

19 - ازدواج پيامبر (صلى الله عليه و آله) با زينب ، مطلقه زيد به امر خداوند بود .

فلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا

20 - پيامبر (صلى الله عليه و آله) ، تصميم و رغبت براى ازدواج با زينب ، مطلقه زيد ، نداشت و آن ازدواج ، تنها براى اجراى فرمان خداوند بود .

و اِذْ تَقُولُ لِلَّذِى اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ . . . اَمْسِكْ عَلَيكَ زَوْجَكَ . . . فلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا

توصیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به زید، مبنی بر ادامه زندگی با زینب، حاکی از این است که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در تلاش بود تا آن دو، به زندگی خود ادامه دهند و پس از طلاق هم، نگران پیامدهای احتمالی ازدواج اش با زینب بوده است. از فعل «زوّجناکها» استفاده می شود که چنین امری، به خواست و فرمان خداوند بوده است.

31 - رخدادهای مطلقه شدن زینب و ازدواج اش با پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جمله حوادثی است که براساس خواست خداوند، تحقق پیدا کرده است.

فلما قضی زید منها وطراً زوّجناکها .. و کان أمر الله مفعولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 38 - 10، 9

9 - صدور فرمان ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب، مطلقه پسر خوانده اش، امری حساب شده بوده است.

زوّجناکها .. ما کان علی النبی من حرج فیما فرض الله له ... و کان أمر الله قدر

ص: 429

10 - « عن الرضا (ع) (في قصّه زيدبن حارثه مع امرأته) : إنّ زيدبن حارثه طلقها و اعتدت منه فزوجها الله تعالى من نبيّه (صلى الله عليه و آله) و أنزل بذلك قرآناً فقال عزّوجلّ : « فلما قضى زيد وطراً زوجناكها . . . » ثمّ علم عزّوجلّ أنّ المنافقين سعيّونه بتزويجها فأنزل « ما كان على النبيّ من حرج فيما فرض الله له . . . » ;

از امام رضا(ع) (در داستان زيدبن حارثه با همسرش) روايت شده كه زيدبن حارثه، همسرش را طلاق داد. پس از اين كه عده او تمام شد، خدا، او را به ازدواج پيامبر درآورد و در اين باره، آيه اى نازل كرد و فرمود: «فلما قضى زيد...». خدا مى دانست كه منافقان، به خاطر ازدواج او با همسر مطلقه زيد، به عيب گويى از او خواهند پرداخت، از اين رو، اين آيه را نازل كرد: ما كان على النبيّ من حرج...».

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 50 -

1،15،16،17،18،22،24،25

1 - زنانى كه به ازدواج پيامبر (صلى الله عليه و آله) درآمده اند و آن حضرت، مهریه آنان را پرداخته (و يا برعهده گرفته) بر او حلال اند .

يَأَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَ اللَّاتِيَّاتِ أَجُورَهُنَّ

15 - ازدواج پيامبر (صلى الله عليه و آله) با دختر عمو هاى خود كه مهاجرت کرده بودند، جايز و روا بود .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ .. و بنات عمّك ... اللَّاتِيَّاتِ هَاجِرْنَ مَعَكَ

قيد «اللاتي هاجرن معك» قيد احترازي است و غير مهاجرها را از حكم بيرون مى كند.

16 - ازدواج پيامبر (صلى الله عليه و آله) با دختر عمه هايش كه مهاجرت کرده بودند روا بود .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ .. و بنات عمّك

17 - ازدواج حضرت رسول (صلى الله عليه و آله) با دختر دايى هايش كه مهاجرت کرده بودند، روا بود .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ .. و بنات خالك

18 - ازدواج حضرت رسول (صلى الله عليه و آله) با دختر خاله هايش كه مهاجرت کرده بودند، روا بود .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ .. بنات خَلِّتِكَ

22 - مباح و حلال شدن زنى كه خود را بر پيامبر (صلى الله عليه و آله) هبه کرده، در صورتى است كه آن حضرت، او را پذيرد .

و امرأه مؤمنه إن وهبت نفسها للنبيّ إن أراد النبيّ أن يستنكحها

24 - زوجیت زنی برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) با غیر صیغه عقد رایج، یعنی با صیغه هبه نیز تحقق پیدا می کند.

و امرأه مؤمنه إن وهبت نفسها للنبي

آیه، درصدد شمارش زنانی است که می توانند به همسری پیامبر (صلی الله علیه و آله) درآیند. از این مطلب استفاده می شود که مورد «امرأه مؤمنه إن وهبت نفسها» غیر از آن زنانی است که آن حضرت، از طریق عقد ازدواج با آنان ازدواج می کند. «أحللنا» و نیز «إن أراد النبي أن يستنكحها» قرینه اند بر این که این مورد با صیغه «وهبت نفسي لك» تحقق می یابد و نیاز به صیغه عقد رایج نیست.

25 - آنچه که درباره ازدواج های پیامبر (صلی الله علیه و آله) مقدر شده بود، برای مؤمنان مصلحت نیست.

خالصه لك من دون المؤمنين قد علمنا ما فرضنا عليهم في أزواجهم

جمله «قد علمنا...» یا معترضه و یا حال سببی برای «المؤمنين» است. برداشت بالا، براساس احتمال دوم است. بنابراین، مفاد آنچه درباره مؤمنان آمده چنین می شود: «حکم هبه زن جهت ازدواج، ویژه پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، نه مؤمنان؛ چه این که ما می دانیم آنچه را که برای آنان درباره همسران شان و یا همسرگزینی شان، تعیین کردیم، شایسته است و آنچه مربوط به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است به مصلحت آنها نیست».

ص: 430

63- ازدواج محمد (صلی الله علیه و آله) با مطلقه فرزند خوانده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 37 - 27

27 - فلسفه ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مطلقه پسر خوانده خویش ، شکستن سنتی جاهلی و هموار کردن راه برای دیگران بود .

زَوْجِنَ كَمَا لَكِي لَا يَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ

64- ازدواج مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 3

3 - مسلمانان تنها با هم کیشان خود حق ازدواج دارند .

وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمِيَّ مِنْكُمْ

قید «منکم»، با توجه به این که مخاطب آیه شریفه مؤمنان اند، مشعر به موضوع فوق است.

65- ازدواج مطلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 49 - 5

5 - علقه ازدواج زنانی که بدون آمیزش ، طلاق داده شده اند ، بلافاصله پس از طلاق ، قطع می شود و آزادند تا ازدواج کنند .

إِذَا نَكَحْتُمُ... ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عَدْوٍ

66- ازدواج ممنوع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 2

2 - زنان ناپاک و آلوده به فحشا ، تنها با مردان ناپاک و آلوده ، تنها با زنان ناپاک و آلوده حق ازدواج دارند و

ازدواج آنان با مردان و زنان پاک و عقیف ، ممنوع است .

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته است: 1- مقصود از «الخبیثات» و «الخبیثین» _ با توجه به این که این آیه به دنبال آیات مربوط به احکام زنا و فحشا آمده است _ زنان و مردان زناکار و آلوده به فحشا باشد. 2- آیه شریفه همانند آیه «الزانی لا ینکح إلا زانیه...» در صدد بیان یک حکم شرعی در امر ازدواج باشد، چنان که روایت منسوب به امام باقر(ع) و امام صادق(ع) این همانندی را تأیید می کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

67- ازدواج موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 21، 13

13 - آزاد گذاشتن موسی (ع) از سوی شعیب (ع) در انتخاب کردن حداقل مهر (هشت سال کار) یا حداکثر آن (ده سال کار)

علی أن تأجرنی ثمنی حجج فإن أتممت عشرًا فمن عندک

21 - « عن أبي ذر قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) : إذا سألت أي الأجلين قضی موسى (ع) ؟ فقل خيرهما وأبرهما وإذا سئل أي المرأتين تزوج ، فقل الصغرى منهما . . . » ;

از ابوذر روایت شده که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: اگر از تو سؤال شود که موسی (ع) کدام یک از دو زمان مورد قرارداد با شعیب را تمام نمود؛ بگو بهترین و نیکوترین آن دو را و اگر سؤال شود با کدام یک از آن دو دختر ازدواج کرد؛ بگو با کوچک ترین آن دو. «..»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 28 - 1

1 - پذیرفته شدن پیشنهاد شعیب (هشت تا ده سال کار در قبال ازدواج) از سوی موسی (ع)

قال إني أريد . . . أيما الأجلين قضيت فلا عدون عليّ

68- ازدواج موقت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 13

13 - « وقال الصادق (ع) : إني لأكره للرجل أن يموت وقد بقيت عليه خلة من خلال رسول الله (صلى الله عليه وآله) لم يأتها ، فقلت له : فهل تمتع رسول الله (صلى الله عليه وآله) ؟ قال : نعم وقرأ هذه الآية « وإذ أسر النبي إلى بعض أزواجه حديثاً . . . ثيبات وأبكاراً » ;

(1) بنابر قولی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ماریه را آزاد کرد و با او ازدواج موقت نمود. و اشاره حدیث به این جریان است.

69- ازدواج مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

26 - مؤمنان ، دارای احکامی تعیین شده در ازدواج اند .

قد علمنا ما فرضنا عليهم في أزوجهم

«فی» ظرف مجازی است برای این که بیان کند مراد از «أزواج» خود همسران نیستند بلکه احکام مربوط به همسران است.

27 - مؤمنان ، درباره همسران شان ، احکامی تعیین شده دارند .

قد علمنا ما فرضنا عليهم في أزوجهم

ص: 432

70- ازدواج ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 22 - 7,8

7_ ازدواج با همسر پدر (و یا زنی که پدر با او آمیزش کرده)، زشت و مورد خشم خدا و روشی ناپسند است.

و لا تنكحوا ما نکح اباؤکم .. انّه کان فاحشهً و مقتاً و ساء سبيلاً

«مقت»، به معنای خشم است.

8_ تنفر آمیز بودن ازدواج با همسر پدر، حتی در نظر مردم جاهلی

انّه کان فاحشهً و مقتاً

چون آنان ازدواج با همسر پدر را «نکاح مقت» می نامیدند.

71- ازدواج های حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 4,5,8,1

1 - ازدواج مرد زناکار جز با زن زناکار و یا مشرک، حرام است.

الزانی لا ینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

جمله «الزانی لا ینکح ..» به قرینه ذیل آیه (و حرّم ذلک علی المؤمنین)، در مقام نهی و اخبار در مقام انشا است.

2 - حرمت ازدواج مردان معروف به زنا، جز با زنان مشهور به زنا و یا زنان مشرک

الزانی لا ینکح إلاّ زانیه أو مشرکه

بسیاری از مفسران بر آنند که «الزانی» حالت وصفی دارد و به کسی «زانی» گفته می شود که عمل زنا را مکرراً انجام داده و به آن معروف شده باشد و شخصی که یک بار مرتکب زنا شده باشد، واژه «الزانی» (زناکار) بر آن شخص اطلاق نمی شود.

4 - حرمت ازدواج زنان زناکار، جز با مردان زناکار و یا مردان مشرک

و الزانیه لا ینکحها إلاّ زان أو مشرک

5 - حرمت ازدواج زنان معروف به زنا، جز با مردان معروف به زنا و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

8 - ازدواج مؤمنان با زناکاران، حرام است .

و حرّم ذلک علی المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 53 - 39

39 - ازدواج با همسران پیامبر، پس از آن حضرت، برای همیشه حرام است .

و ما کان لکم .. و لا أن تنکحوا أزوجه من بعده أبداً

احتمال دارد که مراد از «من بعده» بعد از جدایی از آن حضرت و یا بعد از رحلت آن حضرت باشد. برداشت بنابر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 433

9- زنان مؤمن و مردان کافر بر یکدیگر حرام اند .

لا هُنَّ حَلَّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ

12 - ممنوعیت تن دادن زن مؤمن به همسری مرد کافر

لا هُنَّ حَلَّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ

22 - ممنوعیت ازدواج مؤمن با کافر

لا هُنَّ حَلَّ لَهُمْ .. و لا تمسکوا بعصم الکوافر

گرچه صریح آیه شریفه، درباره همسرانی است که قبل از ایمان آوردن به همسری هم درآمده اند و پس از ایمان یکی از آن دو باید از هم جدا شوند؛ ولی از این حکم به طریق اولی استفاده می شود که مرد مؤمن، حق ندارد اقدام به ازدواج با زن کافر کند و زن مؤمن هم نباید با مرد کافر ازدواج نماید.

32 - « عن زراره بن أعین عن أبي جعفر (ع) قال : لا ينبغي نكاح أهل الكتاب قلت : جعلت فداك و أين تحريمه ؟ قال : قوله « و لا تمسکوا بعصم الکوافر » ؛

زراره بن اعین از امام باقر(ع) روایت نموده که فرمود: ازدواج با زنان اهل کتاب، سزاوار نیست. [زراره گوید:] به امام گفتم: فدایت شوم! حرمت ازدواج با آنان از کجا است؟ فرمود: از قول خدا که فرموده: و لا تمسکوا بعصم الکوافر».

72- انفساخ ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - زوجیت و همسری کافران ، محترم از نظر شریعت ، تا لحظه ایمان آوردن یکی از آن دو

لا هُنَّ حَلَّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ

مفهوم «لا- هُنَّ حَلَّ لَهُمْ و...» این است که زن تا قبل از ایمان آوردنش، برای مرد کافر حلال بوده است و نیز مرد برای زنش و به مجرد ایمان آوردن یکی از آن دو، رابطه همسری قطع می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مخارج و مهریه ای که مرد مؤمن برای همسر کافر خویش ، صرف کرده و اکنون به حکم اسلام از او جدا شده است ، باید از بیت المال و غنایم جنگی ، به مرد مؤمن پرداخت شود .

وإن فاتکم شیء من أزوجکم إلى الکفار فعاقبتکم

واژه «عاقبتکم»، به معنای «اصبتم منهم غنیمه» دانسته شده است.

73- اهمیت ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 19

19 - لزوم رفع موانع ازدواج زنان بی شوهر

ص: 434

فلا تعضلوهنّ ان ینکحن . . . ذلکم ازکی لکم و اطهر

حکمت ممنوعیت جلوگیری از ازدواج زنان مُطلّقه که رشد و طهارت جامعه است این اقتضا را دارد که اگر موانعی نیز بر سر این راه باشد، برطرف گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 5

5_ تأکید خداوند بر ضرورت پایبندی به احکام و مقررات الهی در ازدواج و روابط جنسی

حرّمت . . . کتاب الله علیکم

در برداشت فوق «کتاب الله» مفعول فعل مقدر (الزموا) گرفته شده است ; یعنی به احکام الهی پایبند باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 28

28_ لزوم فراهم کردن زمینه های ازدواج در جامعه ، جهت جلوگیری از فحشا و فساد

و من لم یستطع منکم . . . فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 28 - 6

6_ مشکل آفرینی و مانع تراشی در راه ازدواج و روابط مشروع جنسی ، مخالفت با خواست خداوند

یرید الله ان یخفف عنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 15

15_ اطفای شهوت جنسی از غیر طریق ازدواج و انتخاب همسر ، خلاف تقوا و خداترسی است .

فاتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فراهم آوردن تسهیلات لازم برای ازدواج زنان و مردان مؤمن غیر متأهل ، تکلیفی است بر عهده اولیای آنان .

وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمَ مِنْكُمْ

«ایامی» (جمع «ایم») به معنای زنان و مردان مجرد و بی همسر است؛ چه آنان از ابتدا بی همسر باشند و چه همسران خود را از دست داده باشند.

2 - جامعه اسلامی ، موظف به فراهم آوردن امکانات ازدواج مؤمنان غیر متأهل

وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمَ مِنْكُمْ

برداشت یاد شده بر این اساس است که مخاطب در خطاب جمع «وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمَ مِنْكُمْ» _ به قرینه «أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ» در آیه قبل که خطاب به یکایک مؤمنان است _ تمامی مردم و جامعه اسلامی باشد، نه فقط اولیای آنان.

4 - اولیای بردگان و کنیزان صالح و نیکو کردار ، موظف به فراهم آوردن تسهیلات ازدواج برای آنان .

وَأَنْكَحُوا .. وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ

5- فراهم آوردن تسهیلات ازدواج برای بردگان و کنیزان شایسته اداره زندگی مشترک، تکلیفی است بر عهده اولیای آنان.

وَأَنْكَحُوا... وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ

برداشت یاد شده، براین اساس است که مقصود از صلاح در «الصالحین» - به قرینه این که سخن از ازدواج افراد غیر متأهل است و آنان نوعاً از قشر جوان و نوجوانان اند - صلاحیت برای امر ازدواج باشد؛ یعنی، به حدی از رشد و بلوغ رسیده باشند که شایستگی اداره زندگی مشترک را داشته باشند.

11 - ازدواج، امری مطلوب و پسندیده در پیشگاه خداوند و مورد تشویق او

وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمَ مِنْكُمْ... إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 31

31 - اهتمام اسلام به رواج اخلاق سالم جنسی و ایجاد روابط سالم زناشویی در جامعه و برچیده شدن زمینه فساد جنسی

وَلِيَسْتَعْفِفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا... وَلَا تَكْرَهُوا فَتًى تَكْمُ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 5 - 65 - 12

12 - اهمیت مسائل خانوادگی (ازدواج، طلاق، حقوق همسران و...)، در میان موضوعات اسلامی و آموزه های قرآنی

إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ... اتَّقُوا اللَّهَ... مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ... يَعِظْ لَهُ أَجْرًا

74- اهمیت زمینه سازی ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 4

4 - ضرورت اقدام عملی برای فراهم آوردن تسهیلات ازدواج در جهت حل مشکلات جنسی غیر متأهلان، قبل از توصیه آنان به عفت و پاکدامنی

وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمَ مِنْكُمْ... وَلِيَسْتَعْفِفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا

توصیه به فراهم ساختن امکانات ازدواج مجردان، پیش از توصیه به عفت گزینی، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

75- پیشنهاد ازدواج به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 2, 1

1 - تصمیم شعیب (ع) به ایجاد پیوند زناشویی میان موسی (ع) و یکی از دو دختر خود

قال إني أريد أن أنكحك إحدى ابنتي هـ تين

2 - اقدام شعیب (ع) به در میان گذاشتن تصمیم خود با موسی (ع) در حضور دخترانش و با رضایت آنان

قال إني أريد أن أنكحك إحدى ابنتي هـ تين

اسم اشاره «هاتین» نشان دهنده آن است که هر دو دختر شعیب، در آن لحظه حضور داشتند. گفتنی است که حضور

ص: 436

دختران شعیب حکایت از رضایت آنان نسبت به مسأله ازدواج با موسی (ع) دارد.

76- ترک ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 72 - 11

11- اعراض از تشکیل خانواده، فرزندداری، تعاون اجتماعی و بهره‌وری از روزی‌های حلال الهی، شیوه‌ای باطل و نادرست است.*

و الله جعل لكم من أنفسكم أزواجًا .. أفالبالِـ طل یؤمنون

بدان احتمال که "و الله جعل لكم.." در مقام بیان ارزش دادن به موضوع همسری و ... باشد و در پایان بیان اعتراض آمیز "أفالباطل یؤمنون" در ردّ کسانی باشد که از پذیرش این ارزشها روی گردانند، این برداشت به دست می‌آید.

77- تشویق به ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 74 - 6

6_ تشکیل خانواده و داشتن همسر و فرزند، مورد تشویق خداوند

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزواجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

78- توصیه به ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 17، 11

11 - ازدواج، امری مطلوب و پسندیده در پیشگاه خداوند و مورد تشویق او

و أنکحوا الأیّمی منکم ... إن یكونوا فقراء یغنهم الله من فضله

17 - توصیه خداوند به ازدواج غیر متأهلان، نشأت گرفته از علم و آگاهی او به واقعیت‌ها و نیازهای آدمیان است.

و أنکحوا الأیّمی منکم ... والله ... علیم

79- حرمت ازدواج با همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 53 - 39،45

39 - ازدواج با همسران پیامبر ، پس از آن حضرت ، برای همیشه حرام است .

و ما كان لكم . . . ولا أن تنكحوا أزوجه من بعده أبدًا

ص: 437

احتمال دارد که مراد از «من بعده» بعد از جدایی از آن حضرت و یا بعد از رحلت آن حضرت باشد. برداشت بنابر احتمال دوم است.

45- «عن أبي جعفر (ع) إنه قال: ... لو سألتهم عن رجل تزوج امرأة فطلقها قبل أن يدخل بها أتحلّ لابنه، لقالوا: لا، فرسول الله أعظم حرمة من آبائهم؛

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: ... اگر از آنان بپرسی که: اگر مردی، زنی را به ازدواج خود درآورد و پیش از تماس با او، وی را طلاق دهد، آیا آن زن بر پسر این زوج حلال است یا نه؟ می گویند: نه پس رسول خدا حرمت اش، از پدران مردم عظیم تر است». (بنابراین همسران رسول خدا بر دیگران حرام اند، اگرچه پیغمبر با آنان آمیزشی نداشت)

80- حقیقت ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 21 - 12

12 _ عقد نکاح، پیمان استواری که زن از مرد گرفته است.

و اخذن منکم میثاقاً غلیظاً

امام باقر (ع) درباره میثاق در آیه فوق فرمود: «الميثاق»، الکلمه التي عقد بها النکاح . . .

کافی، ج 5، ص 560، ح 19؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 355، ح 8.

81- رد ازدواج با دختران لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 79 - 3

3_ گرایش به لواط و همجنس بازی و عدم اشتیاق به زنان، دلیل های قوم تبهکار لوط برای نپذیرفتن پیشنهاد حضرت لوط (ازدواج با دختران او و تعرض نکردن به مهمانان)

قالوا لقد علمت ما لنا فی بناتک من حق و إنک لتعلم ما نرید

82- زمینه ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ خداوند فراهم کننده زمینه ازدواج مجدد زن و مرد ، پس از طلاق

وإن يتفرقا يغن الله كلا من سعته

از مصادیق مورد نظر برای «یغن الله»، فراهم آوردن ازدواج مجدد است. چون ازدواج از مهمترین مسائلی است که زن و شوهر پس از جدایی به آن نیازمند هستند.

ص: 438

1 - فراهم آوردن تسهیلات لازم برای ازدواج زنان و مردان مؤمن غیر متأهل ، تکلیفی است بر عهده اولیای آنان .

و أنكحوا الأیـمی منکم

«ایامی» (جمع «ایم») به معنای زنان و مردان مجرد و بی همسر است؛ چه آنان از ابتدا بی همسر باشند و چه همسران خود را از دست داده باشند.

2 - جامعه اسلامی ، موظف به فراهم آوردن امکانات ازدواج مؤمنان غیر متأهل

و أنكحوا الأیـمی منکم

برداشت یاد شده بر این اساس است که مخاطب در خطاب جمع «و أنكحوا الأیامی منکم» _ به قرینه «أیة المؤمنون» در آیه قبل که خطاب به یکایک مؤمنان است _ تمامی مردم و جامعه اسلامی باشد، نه فقط اولیای آنان.

83- زمینه ازدواج برده

4 - اولیای بردگان و کنیزان صالح و نیکو کردار ، موظف به فراهم آوردن تسهیلات ازدواج برای آنان .

و أنكحوا .. و الصـلحین من عبادکم و إمائکم

5 - فراهم آوردن تسهیلات ازدواج برای بردگان و کنیزان شایسته اداره زندگی مشترک ، تکلیفی است بر عهده اولیای آنان .

و أنكحوا.. و الصـلحین من عبادکم و إمائکم

برداشت یاد شده، براین اساس است که مقصود از صلاح در «الصلحین» _ به قرینه این که سخن از ازدواج افراد غیر متأهل است و آنان نوعاً از قشر جوان و نوجوانان اند _ صلاحیت برای امر ازدواج باشد؛ یعنی، به حدی از رشد و بلوغ رسیده باشند که شایستگی اداره زندگی مشترک را داشته باشند.

84- زمینه ازدواج کنیز

4- اولیای بردگان و کنیزان صالح و نیکو کردار، موظف به فراهم آوردن تسهیلات ازدواج برای آنان .

وَأَنْكَحُوا... وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ

5- فراهم آوردن تسهیلات ازدواج برای بردگان و کنیزان شایسته اداره زندگی مشترک، تکلیفی است بر عهده اولیای آنان .

وَأَنْكَحُوا... وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ

برداشت یاد شده، براین اساس است که مقصود از صلاح در «الصالحین» _ به قرینه این که سخن از ازدواج افراد غیر متأهل است و آنان نوعاً از قشر جوان و نوجوانان اند _ صلاحیت برای امر ازدواج باشد؛ یعنی، به حدی از رشد و بلوغ رسیده باشند که شایستگی اداره زندگی مشترک را داشته باشند.

ص: 439

85- سهولت در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 27,30

27_ فراهم آوردن ازدواج های سهل و آسان در جامعه ، راه جلوگیری از مفسد جنسی

و من لم يستطع . . . فمن ما ملكت ايمانكم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

چون ازدواج با کنیزان سهل است و خداوند برای جلوگیری از زنا و مفسد جنسی آن را پیشنهاد و تجویز کرده، معلوم می شود که بهترین راه برای جلوگیری از مفسد جنسی، فراهم آوردن ازدواج سهل و آسان است.

30_ سالم سازی روانی ، از اهداف تسهیل در قوانین ازدواج

ذلک لمن خشی العنت منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 28 - 4,9

4_ سهولت احکام و مقررات ازدواج و روابط جنسی در اسلام

و من لم يستطع منکم . . . یرید الله ان یخفف عنکم

بر این مبنا که مراد از تخفیف، سهولت در نفس احکام الهی باشد نه نتیجه عمل به آن احکام و مقررات.

9_ ضعف و ناتوانی انسان در برابر غریزه جنسی ، ریشه تسهیل قوانین و مقررات ازدواج و روابط جنسی

یرید الله ان یخفف عنکم و خلق الانسان ضعيفاً

86- شرایط ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 230 - 11

11_ حفظ حدود الهی ، شرط اساسی تشکیل کانون خانواده

فلا جناح علیهما ان یتراجعا ان ظلّنا ان یقیما حدود الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 - 5

5_ طلاق یا مردن همسر ، از شرایط جواز ازدواج با دختر وی (ریبیه)

حرمت .. امهات نسائکم ... ربائبکم ... فان لم تکنوا دخلتن بهنّ

تحریم ازدواج با مادر زن می رساند که جواز ازدواج با ریبیه مشروط به این است که مادر وی از همسری ازدواج کننده خارج شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 8

8_ تعیین مقداری از مال به عنوان مهریه ، از شرایط عقد ازدواج و زناشویی

ان تبتغوا باموالکم محصنین

ص: 440

«باموالکم»، اشاره به این است که انتخاب همسر برای ازدواج و زناشویی، باید به همراه تعیین مهریه باشد. گفتنی است که مفعولُ به «ان تبتغوا» حذف شده و آن، زنان غیر محارم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 25

25_ پاکدامنی و عفت مردان، از شرایط حلیت ازدواج آنان با زنان عفیف و پاکدامن

محصنین غیر مسفحین و لا متخذی اخدان

«اخذان» جمع «خذن» به معنای رفیقان است که به مناسبت مورد، مراد از رفاقت‌های جنسی نامشروع است و «مسفحین» از «سفاح» به معنای زناست. گفتنی است برداشت فوق بر این مبناست که «محصنین» حال برای «کم» در «لکم» و عامل آن «احل» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 11

11 - لزوم تعیین مهر زن پیش از عقد ازدواج

قال إني أريد أن أنكحك . . . علي أن تأجرني

87- شرایط ازدواج با دختران شعیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 4

4- شعیب (ع)، خواستار حداقل هشت سال و حداکثر ده سال کار (شبانای گوسفندان)، از موسی در قبال ازدواج با یکی از دخترانش بود.

قال إني أريد أن أنكحك . . . علي أن تأجرني ثمنی حجج فإن أتممت عشرًا فمن عندك

«حجج» جمع «حجه» است و مراد از آن «سنین» می باشد؛ یعنی، «علی أن تأجرنی ثمانی سنین».

88- شرایط ازدواج با زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 10

10 - « عن أبي جعفر (ع) . . . وأنزل بالمدينه « الزانى لا ينكح إلاّ زانية أو مشرکه الزانية لا ينكحها إلاّ زان أو مشرک و حرّم ذالك على المؤمنین » فلم یسم الله الزانى مؤمناً ولا الزانية مؤمنه . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده که این آیه در مدینه نازل شده است: «الزانی لا ینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لا ینکحها إلاّ زان أو مشرک و حرّم ذالك على المؤمنین». پس خدا مرد زناکار و زن زناکار را مؤمن نامیده است».

ص: 441

89- شرایط ازدواج با زنان مهاجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 19

19 - ازدواج با زنان مؤمن مهاجر ، مشروط به قرار دادن مهریه برای ایشان

و لاجناب علیکم آن تنکوهنّ إذا آتیتموهنّ أجورهنّ

جمله «إذا آتیتموهنّ أجورهنّ» در صدد بیان این نکته است که بازگرداندن مهریه زنان مهاجر به شوهران کافرشان، کافی برای ازدواج با آنان نیست؛ بلکه نیازمند مهر مجدد است.

90- شرایط ازدواج مطلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 4 - 3,4,6

3 - زنان یائسه ، اگر درباره علت قطع عادتشان تردیدی باشد ، تنها پس از گذشت سه ماه از آغاز اجرای طلاق درباره آنها ، می توانند اقدام به ازدواج مجدد کنند و ازدواج آنان در ایام عدّه باطل است .

و الّئی یسنن من المحیض . . . فعدّتهنّ ثلثه أشهر و الّئی لم یحضن

4 - آن دسته از زنانی که حیض نمی بینند _ ولی در سن حیض دیدن هستند _ تنها پس از گذشت سه ماه از آغاز اجرای طلاق درباره آنها ، می توانند اقدام به ازدواج مجدد کنند .

و الّئی یسنن من المحیض . . . فعدّتهنّ ثلثه أشهر و الّئی لم یحضن

6 - زنان باردار طلاق داده شده ، پیش از وضع حمل ، حق ازدواج مجدد را ندارند و تنها پس از آن می توانند ازدواج کنند .

و أولّات الأحمال أجلهنّ أن یضعن حملهنّ

91- شرایط صحت ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 14

14 _ تعیین مقدار مهر در ازدواج موقت ، شرط صحت عقد

فما استمتعتم به منهنّ فاتوهنّ اجورهنّ فریضه

لزوم تعیین مقدار مهر در عقد، حکایت از مشروطیت صحت عقد به آن مهر دارد.

92- عدالت در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 3 - 11، 6

6_ مشروعیّت تعدّد زوجات ، در گرو اطمینان به اجرای عدالت میان آنان

فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى و ثلث و رباع فان خفتم الا تعدلوا فواحدة

ص: 442

11_ اکتفا به یک همسر یا بهره‌گیری از کنیزان، بهترین و نزدیکترین راه برای منحرف نشدن از عدالت در مورد زنان

فواحدہ او ما ملکت ایمانکم ذلک ادنی الا تعولوا

«ذلک»، اشاره به «واحدہ او ما ملکت ایمانکم» است. و «الا تعولوا»، از ماده «عول» به معنی کجروی و ستم می‌باشد.

93- عفت در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 18

18_ جواز ازدواج با کنیز، مشروط به پاکدامنی او

فمن ما ملکت ایمانکم... محصنات غیر مسافحات

ظاهراً کلمه «محصنات»، حال است برای «ما ملکت ایمانکم». بنابراین جواز ازدواج را مشروط می‌کند به احصان و پاکدامنی کنیز.

94- عقیده به ازدواج خدا با جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 158 - 3

3- مشرکان، مدعی ازدواج خداوند با زنان از جنس جن

و جعلوا بینہ و بین الجنۃ نسباً

برخی از مفسران بر این عقیده اند که مقصود از «نسبت» در آیه شریفه، نسبت صهر و ازدواج است؛ یعنی، خدا با زنان از جنس جن ازدواج کرد و از آنان فرزندان چون ملائکه به وجود آمد که در آیات پیشین از آنها به تفصیل یاد شده است.

95- فسخ ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 20

20- مرد مؤمن، موظف به رها ساختن همسر کافر خویش و جدا شدن از او

و لاتمسکوا بعصم الکوافر

96- فطريت ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

9 - نحل - 16 - 72 - 6

6- ازدواج و همسر داری و برخوردار شدن از فرزند ، از سنت های الهی و نهفته در سرشت انسان

ص: 443

والله جعل لكم من أنفسكم أزواجاً وجعل لكم من أزواجكم بنين وحفده

برداشت فوق با توجه به این نکته است که ماده «جعل» بیانگر سنت خداست و آنچه به عنوان سنت معرفی شود، روند طبیعی خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 11 - 7

7- همسرگزینی و ازدواج زن و مرد، مطابق با سرشت آدمی و در راستای اصل آفرینش است.

والله خلقكم... ثم جعلكم أزواجاً

تأکید خداوند بر این حقیقت که انسان ها را جفت جفت و به صورت زن و مرد آفرید، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

97- فلسفه ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 10، 3، 8

3_ توالد و تناسل، از فلسفه های مهم آمیزش جنسی

نساؤکم حرث لکم فاتوا حرثکم ائى شنتم و قدّموا لانفسکم

اولاً از بین تمامی اهداف آمیزش، تنها به توالد و تناسل (حرث) اشاره می کند. و ثانیاً مراد از جمله «وقدّموا لانفسکم»، بنابر نظر برخی از مفسّرین، فرزند است.

8_ لزوم دقت در انتخاب همسر و مراعات آداب آمیزش، برای به وجود آمدن فرزندان صالح

نساؤکم حرث لکم... و قدّموا لانفسکم

دقت کشاورز در انتخاب زمین مورد کشت و نیز سعی تمام در به وجود آوردن شرایطی برای به ثمر نشاندن محصولی عالی، از وجود مشابهت بین همسر و کشتزار است که می تواند مورد نظر آیه باشد.

10_ فرزند، میوه زندگی زناشویی است.

نساؤکم حرث لکم... و قدّموا لانفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

32_ قوانین ازدواج در جهت خیر و سعادت انسانها

و ان تصبروا خیر لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 6,7

6 - ازدواج و تشکیل خانواده، از عوامل رفع اضطراب و افسردگی است.

أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا

7 - زوجیت و همسری میان انسان ها، پدیده ای در جهت منافع آنان است.

أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا

ص: 444

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 11 - 10

10 - بقا و ازدیاد نسل از اهداف ازدواج

جعل لکم ... أزوجًا ... یذرؤکم فیه

در برداشت یاد شده «ازدیاد نسل» از «ذراء» (مصدر «یذراء» به معنای تکثیر و افزون کردن) و «بقای نسل» از تعبیر به فعل مضارع (یذراء) _ که بیانگر تجدد و استمرار است _ استفاده شده است.

98- فلسفه ازدواج محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 37 - 27

27 - فلسفه ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مطلقه پسر خوانده خویش ، شکستن سنتی جاهلی و هموار کردن راه برای دیگران بود .

زَوْجِنَ کَها لَکی لَایکون علی المؤمنین حرج فی أزواج أَدعیائِهِم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 40 - 10، 4

4 - جواز ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زینب ، مطلقه زید ، به دلیل نبود رابطه نسبی میان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و زید است .

فلَمَّا قضی زید مِنْها وطَرًا زَوْجِنَ کَها .. ما کان محمّد أبًا أحد من رجالکم

احتمال دارد که «ما کان محمّد أبًا أحد من رجالکم» اشاره به نفی خویشاوندی پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زید و در نتیجه، اثبات جایز بودن ازدواج آن حضرت با مطلقه زید باشد.

10 - کار های پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) مانند ازدواج با زینب ، جنبه رسالی داشته و از پیش خود نبوده است .

ما کان محمّد أبًا أحد من رجالکم ولکن رسول الله

احتمال دارد که ذکر «ولکن رسول الله» پس از نفی ابوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مردان، به منظور یادآوری این نکته باشد که کارهای او، بر اساس رسالت الهی بوده و از پیش خود اقدام نکرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 31

31 - اختصاص احکام ویژه ای برای ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به منظور رفع مشقت و حرج از آن حضرت است .

إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ... و ما ملکت یمینک... لکیلا یکون علیک حرج

99- فواید ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 166 - 2،3

2 - همسری مردان با زنان، راهی طبیعی و خدایسند برای ارضای غریزه جنسی

ص: 445

و تدرّون ما خلق لكم ربّكم من أزواجكم

3- نکاح و ارضای غریزه جنسی از طریق طبیعی و خداپسند، در جهت منافع و مصالح انسان ها است.

و تدرّون ما خلق لكم ربّكم

برداشت یاد شده با توجه به قید «لکم» (برای شما) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 7

7- زوجیت و همسری میان انسان ها، پدیده ای در جهت منافع آنان است.

أن خلق لكم من أنفسكم أزواجًا

100- کفو در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 6,9

6- زنان زناکار، شایستگی ازدواج جز با مردان زناکار و یا مشرک را ندارند.

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

9- مردان و زنان زناکار، مردمی بی ارزش و از نظر شایستگی و هم کفوی برای ازدواج، در ردیف مشرکان اند.

الزانی لاینکح إلاّ زانیه أو مشرکه و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک و حرّم ذلک

از آن جا که زنان و مردان زناکار، تنها با مردان و زنان زناکار و یا مشرک می توانند ازدواج کنند؛ نه با مردان و زنان عفیف و با ارزش (مؤمن)، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 1,2,6,10

1- زنان خبیث (بد سرشت و بد کردار)، شایسته زندگی با مردان خبیث و مردان خبیث، شایسته زندگی با زنان خبیث اند.

الخبیثت للخبیثین و الخبیثون للخبیثت

برداشت یاد شده، بر مبنای سه نکته است: 1- «خبیث» (ضد «طیب» و مفرد «خبیثات») و «خبیثون» (به معنای شیء پست و ناپسند است و انسان خبیث؛ یعنی، کسی که دارای اوصاف و رفتار پست و ناپسند است می باشد. «طیب» (مفرد «طیبات» و «طیبون») به معنای شیء پسندیده و دل پذیر است و انسان طیب؛ یعنی، کسی که به اوصاف و رفتار خوب و پسندیده آراسته و از هر زشتی و پلیدی منزّه و پاک است. 2- کلمات «الخبیثات»، «الخبیثین» «الطیبات» و «الطیبون» اوصافی برای موصوف های محذوف مثل «النساء» و «الرجال» است؛ یعنی، «الخبیثات من النساء و الخبیثون من الرجال و...». 3- لام در «للخبیثین»، «للخبیثات» «للطیبین» و «للطیبات» برای اختصاص است. با توجه به نکات یاد شده می توان گفت که آیه شریفه در صدد بیان شایستگی ها و ملاک های لازم برای ازدواج می باشد.

2 - زنان ناپاک و آلوده به فحشا، تنها با مردان ناپاک و آلوده به فحشا و مردان ناپاک و آلوده، تنها با زنان ناپاک و آلوده حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان پاک و عفیف، ممنوع است.

الخبیثات للخبیثین و الخبیثون للخبیثات

ص: 446

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته است: 1- مقصود از «الخیثات» و «الخیثین» _ با توجه به این که این آیه به دنبال آیات مربوط به احکام زنا و فحشا آمده است _ زنان و مردان زناکار و آلوده به فحشا باشد. 2- آیه شریفه همانند آیه «الزانی لاینکح إلا زانیه...» در صدد بیان یک حکم شرعی در امر ازدواج باشد، چنان که روایت منسوب به امام باقر(ع) و امام صادق(ع) این همانندی را تأیید می کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

6- زنان پاکدامن و منزله از فحشا، تنها با مردان پاکدامن، و مردان پاکدامن و منزله از فحشا، تنها با زنان پاکدامن حق ازدواج دارند و ازدواج آنان با مردان و زنان ناپاک و آلوده به فحشا، ممنوع است.

و الطَّيِّبَاتِ لِلطَّيِّبِينَ وَ الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ

10- هم شأن و هم کفو بودن زن و مرد در ازدواج و تشکیل زندگی مشترک، لازم است.

الْخَيْثَاتُ لِلْخَيْثِينَ... وَ الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 3

3- مسلمانان تنها با هم کیشان خود حق ازدواج دارند.

وَأَنْكَحُوا الْأَيُّمَى مِنْكُمْ

قید «منکم»، با توجه به این که مخاطب آیه شریفه مؤمنان اند، مشعر به موضوع فوق است.

101- متفکران و ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 14

14- آیه بودن پدیده آرامش آفرینی ازدواج، برای خردورزان قابل درک است.

أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا... إِنَّ فِي ذَلِكَ لَأَيُّمَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

102- محدوده ازدواج محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 52 - 13، 8، 9، 1

1 - بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) روا و جایز نیست که غیر از موارد تعیین شده ، همسری انتخاب کند .

لا یحلّ لک النساء من بعد

«بعد» ضد «قبل» است (مفردات راغب) و در آیه، معنای «غیر» می دهد. مضاف الیه آن به قرینه معلوم بودن، محذوف است. معنای عبارت چنین است: «غیر از زن هایی که گفته شد، زنان دیگری برای تو حلال نیست».

3 - حق انتخاب همسر برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، محدود بوده و او ، حق ندارد از آن حدّ بگذرد ، هرچند آنان برای آن حضرت خوشایند باشند .

لا یحلّ لک النساء من بعد . . . و لو أعجبتک حسنهنّ

8 - دستور به عدم حلّیت ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زنانی غیر از همسران موجود و یا تعیین شده ، به منظور رفع نگرانی از آنان بوده است .

ص: 447

ذلک أدنی أن تقرّ أعینهنّ . . . لایحلّ لک النساء من بعد

9 - مجاز نبودن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به طلاق همسران خود و جایگزین کردن دیگران به جای آنان، به خاطر جلب رضایت همسران و اطمینان بخشی به آنان است .

ذلک أدنی أن تقرّ أعینهنّ . . . لایحلّ . . . و لا أن تبدّل بهنّ من أزواج

13 - هشدار خداوند، به پیامبرش (صلی الله علیه و آله) درباره رعایت حدود تعیین شده در ازدواج

لایحلّ لک النساء من بعد . . . و کان الله علی کلّ شیء رقیباً

ذکر «و کان الله علی . . . رقیباً» پس از بیان حرمت ازدواج جدید برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند هشداری به آن حضرت باشد.

103- مشروعیت ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 6 - 3

3 - ارضای غرایز جنسی به گونه ای مشروع (اختیار همسر یا تملک کنیز) ، امری مقبول و مورد پذیرش اسلام

إلاّ علی أزوجهم . . . فإنّهم غیر ملومین

104- معاهده در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 25

25 - جواز هر نوع قراردادی بین زن و شوهر، پس از ازدواج، به شرط رضایت طرفین

و لا جناح علیکم فیما تراضیتنّ به من بعد الفریضه

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: ما تراضوا به من بعد النکاح فهو جایز . . .

کافی، ج 5، ص 456، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 467، ح 173؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 360، ح 6.

105- ممانعت از ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 9،11

9_ مؤمنان به خدا و قیامت از ازدواج زن مُطلَّقه ، ممانعت نمی کنند .

فلا تعضلوهنّ ان ینکحن . . . ذلک یوعظ به من کان منکم یؤمن باللّٰه و الیوم الآخر

11_ جلوگیری نکردن از ازدواج زنان مُطلَّقه ، موجبِ رشد و طهارت فزونتر برای جامعه

و اذا طلّقتنّ النساء . . . فلا تعضلوهنّ . . . ذلکم ازکی لکم و اطهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 448

6 - مشکل آفرینی و مانع تراشی در راه ازدواج و روابط مشروع جنسی ، مخالفت با خواست خداوند

یرید الله ان یخفف عنکم

106- موانع ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 8

8- اعتیاد به ارضای غیر طبیعی و نامشروع غرایز و تمایلات جنسی ، جلوگیری تمایل و رغبت انسان به ارضای طبیعی و مشروع آنها

قال هـ ولاء بناتی ان کنتم فـ علین

جمله «ان کنتم فاعلین» _ طبق گفته مفسران _ برای تردید به کار رفته است و تقدیر آن چنین است: «فان فعلتم ما اقول لکم و ما اظنکم تفعلون». بنابراین عدم تمایل آنان به ارضای غریزه جنسی خود از راه طبیعی (ازدواج با زنان) ممکن است به خاطر عادت آنان به ارضای شهوت جنسی خود از راه غیر طبیعی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 32 - 12

12 - فقر ، عذری ناپذیرفتنی برای خودداری افراد غیر متأهل از اقدام به ازدواج

و أنكحوا الأیـمی . . . ان یکونوا فقراء یغنهم الله من فضله

107- مهریه در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 8

8 _ تعیین مقداری از مال به عنوان مهریه ، از شرایط عقد ازدواج و زناشویی

ان تبتغوا باموالکم محصنین

«باموالکم»، اشاره به این است که انتخاب همسر برای ازدواج و زناشویی، باید به همراه تعیین مهریه باشد. گفتنی است که مفعول به «ان تبتغوا» حذف شده و آن، زنان غیر محارم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 11

11 - لزوم تعیین مهر زن پیش از عقد ازدواج

قال إني أريد أن أنكحك . . . على أن تأجرني

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 50 - 8

ص: 449

8 - تعیین مهریه در ازدواج ، بهتر از عدم تعیین آن است . *

أزواجك الّتی ءاتیت أجورهنّ

«آیت» شامل بر عهده گرفتن نیز می شود و از به کار گیری چنین تعبیری برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) به دست می آید که مناسب است مهریه زن، یا پرداخت شود و یا تعیین گردد و بر عهده باشد.

108- ناپسندی ازدواج با همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 53 - 42

42 - ازدواج با همسران پیامبر ، پس از آن حضرت امری بس ناگوار در پیش گاه خداوند است .

و لا أن تنكحوا أزوجه من بعده أبدًا إنّ ذلكم كان عند الله عظیمًا

109- نعمت ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 54 - 3

3- ازدواج و برخورداری از همسر ، نعمتی الهی برای انسان

كذلك وزّوجنهم

110- نعمت ازدواج با حورالعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 54 - 1

1- ازدواج با حوریان بهشتی ، نعمتی الهی برای متقین

كذلك وزّوجنهم بحور عین

111- نگاه در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - نگاه به زن ، به قصد ازدواج با او ، جایز است .

ولو أعجبتك حسنهنّ

از این که خداوند، به پیامبر(صلی الله علیه و آله) فرموده است: «اگرچه زیبایی آنان، برای تو خوشایند باشد»، استفاده می شود که چنین امری، قبل از ازدواج بوده و احتمالاً آن حضرت زنی را می دیده که موجب خوشایندی اش می شده است. این عمل

ص: 450

پیامبر(صلی الله علیه و آله) حجت است و می تواند نکته بالا را برساند.

112- ولایت در ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 9

9_ ولایت مردان (پدران و...) بر زنان ، در امر ازدواج

و لا تنکحوا المشرکین حتی یؤمنوا

بنابراین اگر ولایت مردان نبود، خطاب به خود زنان می شد که به ازدواج مشرکان در نیایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 237 - 5

5_ اختیار ازدواج زن _ در صورتی که شرعاً دارای ولی باشد _ با ولی اوست .

الَّذی بیده عقده النکاح

بنابراینکه مراد از کلمه «الذی»، ولی زن باشد و این ولی، توصیف شده به اینکه نکاح به دست اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 12

12_ ازدواج با کنیز ، مشروط به اذن مالک اوست .

فانکحوهنّ باذن اهلهنّ

«اهل کنیز»، همان مالک اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 27 - 12

12 - ولایت داشتن پدر بر دختر در ازدواج ، در شریعت مورد قبول شعیب (ع)

قال إني أريد أن أنكحك ... على أن تأجرني ثمنی حجج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 60 - 4

4- ناامیدی از زناشویی و بی میلی نسبت به امور جنسی ، نشان سالخوردگی زنان و مجوز فرونهادن حجاب و پوشش برای آنان است .

و القواعد من النساء الّتی لایرجون نکاحاً . . غیر متبرّجّات بزینة

جمله «الّتی لایرجون نکاحاً» صفت و قید توضیحی برای «و القواعد من النساء» و بیان کننده مقصود از آن است.

ص: 451

1- احکام اسارت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 2، 1

1_ گرفتن اسیر در میدان نبرد، پیش از غلبه بر دشمن و سرکوبی کامل او، امری بس ناروا و حرام است.

ما کان لنبی أن یکون له أسری حتی یتخن فی الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که مفعول «یتخن» کلمه ای همانند «العدو» باشد که به قرینه مقام حذف شده است و «ال» در «الأرض» نیز جانشین مضاف إليه باشد، یعنی أرض المعرکه (منطقه جنگ). گفتنی است که اٹخان عدو، چنانچه در لسان العرب آمده، به معنای غلبه بر دشمن با کشتار وسیع آنان است. بنابراین جمله «ما کان ...» بیانگر این معناست که اسیر گرفتن از دشمن پیش از غلبه بر او جایز نیست.

2_ حرمت گرفتن اسیر پیش از غلبه بر دشمن، سنت تمام انبیای الهی و حکمی لازم الاجرا در تمام ادیان آسمانی

ما کان لنبی أن یکون له أسری حتی یتخن فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 69 - 7

7_ حرمت گرفتن اسیر، موجب حرمت گرفتن فدیة از آنان و تصرف در فدیة ها نخواهد شد.

ما کان لنبی أن یکون له أسری ... فلکوا مما غنمتم حللاً طیباً

بیان اباحه غنایم و فدیة های اسیران، پس از بیان حرمت اسیر گرفتن در شرایطی ویژه، بیانگر این است که حرمت اسیر گرفتن مانع حلیت فدیة از آنان نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 10

10 - ادامه دهندگان به فساد در جامعه را می توان بازداشت کرده و به اسارت در آورد.

لئن لم ینته المنفقون .. اینما تقفوا أخذوا

2- اسارت اخروی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 452

9 - ابراهیم - 14 - 49 - 3,4

3- جرم و گناه پیشگی عامل اسارت مجرمان در زنجیر ها و بند ها در قیامت

و ترى المجرمین یومئذ مقرّنین فی الأصفاد

4- به غل و زنجیر بودن مجرمان در قیامت ، جلوه عزت ، انتقام و قهّاریت بی همتای خداوند

إن الله عزیز ذو انتقام . . . و برزوا لله الوحّد القهّار . و ترى المجرمین یومئذ مقرّ

3- اسارت بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 16,17

16 _ اخراج از وطن و اسارت فرزندان بنی اسرائیلِ زمان طالوت ، محرک آنان به پیکار علیه متجاوزان

و قد أخرجنا من دیارنا و ابنائنا

17 _ تسلط ستمگرانی پس از موسی (ع) بر بنی اسرائیل و اخراج آنان از دیارشان و به اسارت گرفتن فرزندان آنان

و قد أخرجنا من دیارنا و ابنائنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 17 - 4

4 - بنی اسرائیل در چنگال فراعنه مصر و در اسارت آنان گرفتار بودند .

أن أرسل معنا بنی إسرئیل

4- اسارت جایز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 11

11 _ بهره گیری از تمام شیوه های ممکن (کشتن ، اسیر کردن ، محاصره نمودن و کمین زدن) به منظور وادار کردن جوامع غیر مسلمان به

پذیرش آیین اسلام ، در پی اتمام حجت و دادن فرصت کافی به آنان ، بلا مانع است .

فإذا انسلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين... فإن تابوا... فخلوا سبيلهم

5- اسارت جن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 38 - 1

1 - اسارت و در بند بودن گروهی از شیاطین جنی در حکومت سلیمان

و آخرین مقرّنین فی الأصفاد

«مقرّنین» اسم مفعول از «قرّنه» (آن را قرین و نزدیک دیگری ساخت) و به معنای گروه به هم بسته شده است. «صَفَدًا»

ص: 453

(مفرد «أصفاد») نیز به معنای قید و بند است.

6- اسارت در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 2

2_ حرمت گرفتن اسیر پیش از غلبه بر دشمن ، سنت تمام انبیای الهی و حکمی لازم الاجرا در تمام ادیان آسمانی

ما کان لنبی أن یکون له أسری حتی یتخن فی الأرض

7- اسارت در جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 1,2,4

1_ گرفتن اسیر در میدان نبرد ، پیش از غلبه بر دشمن و سرکوبی کامل او ، امری بس ناروا و حرام است .

ما کان لنبی أن یکون له أسری حتی یتخن فی الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که مفعول «یتخن» کلمه ای همانند «العدو» باشد که به قرینه مقام حذف شده است و «ال» در «الأرض» نیز جانشین مضاف إليه باشد، یعنی أرض المعركة (منطقه جنگ). گفتنی است که ائخان عدو، چنانچه در لسان العرب آمده، به معنای غلبه بر دشمن با کشتار وسیع آنان است. بنابراین جمله «ما کان ...» بیانگر این معناست که اسیر گرفتن از دشمن پیش از غلبه بر او جایز نیست.

2_ حرمت گرفتن اسیر پیش از غلبه بر دشمن ، سنت تمام انبیای الهی و حکمی لازم الاجرا در تمام ادیان آسمانی

ما کان لنبی أن یکون له أسری حتی یتخن فی الأرض

4_ مجاهدان بدر پیش از غلبه کامل بر دشمن ، برای دستیابی به منافع مادی ، به گرفتن اسیر اقدام کردند .

ما کان لنبی . . . تریدون عرض الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 6

6- اسیرکردن نیروهای دشمن در میدان جنگ ، امری مجاز پس از متلاشی کردن سپاه کفر و زمین گیر ساختن آنان

حتّى إذا أئختموهم فشدوا الوثاق

8- اسارت کافران در غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 71 - 6

6_ کافران جنگ بدر به سبب خیانت‌هایشان به خدا و دین او ، مغلوب مجاهدان شده و گروهی از آنان به اسارت درآمدند .

فقد خانوا الله من قبل فأمكن منهم

ص: 454

امکان (مصدر امکان)، به معنای تسلط بخشیدن است. تقریر جمله «امکن منهم» بر «فقد خانوا» به وسیله حرف «فاء» دلالت می کند بر اینکه خیانت کافران به دین خدا موجب شد که خداوند آنان را در سیطره مسلمانان قرار دهد.

9- اسارت مانعان مسجد الحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 34 - 3

3_ کافران مکه به دلیل بازداشتن اهل ایمان از ورود به مسجدالحرام، مستوجب عذاب (کشته شدن، اسیر گشتن و...) بودند.

و ما لهم ألا يعذبهم الله وهم يصدون عن المسجد الحرام

با توجه به آیه قبل که عذاب استیصال را برای مردم مکه با شرایط ذکر شده منتفی دانست، معلوم می شود مراد از عذاب در این آیه به دلیل وقوع آن در بین آیات نبرد، شکست کافران و کشته و اسیر شدن آنان است.

10- اسارت مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 4

4_ دستور به کارگیری تمام شیوه های ممکن (به ترتیب: کشتن، اسیر گرفتن، محاصره و کمین زدن) برای ایجاد فشار بر مشرکان صدر اسلام

فإذا انسلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم وخذوهم واحصروهم واقعدوا

11- اسارت مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 10

10 - ادامه دهندگان به فساد در جامعه را می توان بازداشت کرده و به اسارت در آورد.

لئن لم ينته المنافقون... أينما تقفوا أخذوا

12- اسارت یهود بنی قریظه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - گروهی از یهود بنی قریظه ، به اسارت سپاه مسلمانان در آمدند .

و تأسرون فریقاً

ص: 455

13- اهمیت اسارت دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 16,17

16- لزوم حفظ حالت جنگی و تهاجم بر دشمن ، برای کشتن و اسیر گرفتن تا زمان فرونشستن شعله های نبرد

حتی تضع الحرب أوزارها

می توان گفت: «حتی تضع...» غایت برای مجموع پیام آیه است که عبارت بود از یورش بر دشمن، برای نابود ساختن و اسیر گرفتن آنان.

17- رزمندگان ، موظف به جنگیدن و اسیر گرفتن دشمن تا خلع سلاح آنان و فرونشستن جنگ *

فشدوا الوثاق .. حتی تضع الحرب أوزارها

ممکن است «حتی تضع...» غایت برای گرفتن اسیران باشد؛ که از مضمون «فشدوا الوثاق» به تلازم استفاده می شود.

14- فلسفه اسارت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 4

4_ جلوگیری از تسلط مشرکان و کافران حق ستیز بر مسلمانان ، فلسفه فرمان الهی مبنی بر کشتن ، اسارت ، محاصره و کمین زدن به آنان

فإذا انسلكم .. فاقتلوا المشركين ... كيف وإن يظهروا عليكم لا يرقبوا فيكم إلا

15- فلسفه اسارت مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 4

4_ جلوگیری از تسلط مشرکان و کافران حق ستیز بر مسلمانان ، فلسفه فرمان الهی مبنی بر کشتن ، اسارت ، محاصره و کمین زدن به آنان

فإذا انسلكم .. فاقتلوا المشركين ... كيف وإن يظهروا عليكم لا يرقبوا فيكم إلا

16- نجات از اسارت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ صندوق معهود ، یادآور و موجب برانگیختن بنی اسرائیل به پیروی از آیین موسی (پیکار در راه خدا و رهایی از اسارت

ص: 456

متجاوزان)*

و بقیه مّمّا ترک ال موسی و ال هرون

ذکر جمله «بقیّه مّمّا ترک . . .» شاید از این جهت باشد که به بنی اسرائیل خاطرنشان سازد که پیوند مذهبی خود را با موسی (ع) قطع نمایند.

ص: 457

7- اسب

1- اسب

ارزش حرکت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی درخور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعاً

2- ارزش غبار اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی درخور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعاً

3- استفاده از اسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 8 - 11، 3

3- استفاده از اسب ، استر و الاغ برای سواری و تجمل ، جایز است .

و الخيل و البغال و الحمير لتركبوها و زينه و يخلق ما لاتعلمون

11- به کارگیری شتر برای باربری و اسب ، استر و الاغ برای سواری ، استفاده کردن مناسب از آنهاست .

و الأنعم م... و تحمل أثقالكم إلى بلد لم تكونوا بـ لغيه... و الخيل و البغال و ال

با توجه به اینکه در ضمن منافع شتر، باربری را ذکر کرد و از سواری یاد نکرد و در رابطه با اسب، استر و الاغ، سواری را ذکر کرد و از باربری یاد نکرد، مطلب فوق برداشت شد.

4- اهمیت حرکت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعًا

5- اهمیت غبار اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعًا

6- تاختن اسب در جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 3

3 - تاختن اسبان در راه جهاد و شتاب برای رسیدن به میدان نبرد ، مورد ترغیب خداوند

و العدیٰ ت ضبِحًا

7- جرقه سم اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ ها ، جرقه برمی افروختند .

فالموریٰ ت قدحًا

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج

العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقه» با «دویدن اسب‌ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

8- خالق اسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 8 - 1

ص: 459

1- خداوند خالق و آفریننده اسب، استر و الاغ است.

و الأنعم خلقها لكم... و الخيل و البغال و الحمير

9- خوردن گوشت اسب در صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 8 - 10

10- خوردن گوشت اسب، استر و الاغ در میان مردم عصر بعثت متداول نبوده است.

و الأنعم خلقها لكم... و منها تأكلون... و الخيل و البغال و الحمير لتركبوها و

10- دویدن اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 1

1 - سوگند خداوند، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ ها، جرقه برمی افروختند.

فالموریات قدحًا

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقه» با «دویدن اسب ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

11- زینت بودن اسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 8 - 2

2- اسب، استر و الاغ به منظور سوار شدن، زینت بودن و تجمل آفریده شده است.

و الخيل و البغال و الحمير لتركبوها و زينه

12- سواری از اسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- اسب، استر و الاغ به منظور سوار شدن، زینت بودن و تجمل آفریده شده است.

و الخیل و البغال و الحمیر لتركبوا و زینه

11- به کارگیری شتر برای باربری و اسب، استر و الاغ برای سواری، استفاده کردن مناسب از آنهاست.

ص: 460

و الأنعـم . . . و تحمل أثقالكم إلى بلد لم تكونوا بـلغيه ... و الخيل و البغال و ال

با توجه به اینکه در ضمن منافع شتر، باربری را ذکر کرد و از سواری یاد نکرد و در رابطه با اسب، استر و الاغ، سواری را ذکر کرد و از باربری یاد نکرد، مطلب فوق برداشت شد.

13- سوگند به اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ ها ، جرقه بر می افروختند .

فالموریـت قدحًا

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقه» با «دویدن اسب ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 3 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبان مجاهدان که هنگام صبحدم بر دشمنان تاخته و آنان را غافلگیر کرده اند .

فالمغیرت صبحًا

«اغار» (مصدر «مغیرات»)، به معنای تاختن سریع اسب برای غارت کردن یا غیر آن است (قاموس). «صبحًا» ظرف و تاختن در صبحگاه، کنایه از غافلگیر کردن دشمن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبان جنگی که با حرکت سریع خود ، در هجوم غافلگیرانه بر دشمنان دین ، غبار شدیدی به فضا پراکنده ساختند .

فأثرن به نفعًا

فعل «أثرن»، عطف بر «مغیرات» و بیانگر آثار «اغار» است؛ بنابراین قسم در آیه قبل به این وصف نیز مربوط است. ضمیر «به» به «عَدُو» (دویدن) _ که از «عادیات» انتزاع شده است _ بر می گردد. «اثاره» (مصدر «أثرن») به معنای منتشر ساختن است. «نقع»؛ یعنی، غبار

منتشر و نکره بودن آن، بر شدت غبار دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 5 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که هنگام جهاد ، خود را به قلب سپاه دشمن زده ، رزمندگان را برای نبرد همه جانبه یاری می دادند .

فوسطن به جمعاً

«جمع»، به معنای جماعت و گروه است. این کلمه مصدری است که به صورت اسم به کار می رود (مصباح). ضمیر «به» به

ص: 461

«عَدُو» (دویدن) _ که از «عادیات» انتزاع شده است _ بازمی‌گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 7

7 - خداوند ، در تأکید بر ناسپاس بودن نوع انسان ها ، به اسبان تیزپای مجاهدان سوگند یاد کرده است .

و العَدَى ت . . . إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

این آیه و دو آیه بعد که عطف بر آن است، جواب سوگندهایی است که در آغاز سوره آمده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 7 - 3

3 - خداوند ، در تأکید بر آگاهی دشمنان اسلام از خوی ناسپاسی خویش ، به اسبان تیزپای مجاهدان ، سوگند یاد کرده است .

و العَدَى ت . . . وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَلِكٍ لَّشَهِيدٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 8 - 7

7 - خداوند ، در تأکید بر شدت مال دوستی دشمنان دین ، به مرکب مجاهدان سوگند یاد کرده است .

و العَدَى ت . . . وَإِنَّهُ لَحَبَّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ

14- سوگند به حرکت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است .

فأثرن به تقَعًا

15- سوگند به غبار اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - سوگند خداوند، به اسبان جنگی که با حرکت سریع خود، در هجوم غافلگیرانه بر دشمنان دین، غبار شدیدی به فضا پراکنده ساختند.

فأثرن به نقعاً

فعل «أثرن»، عطف بر «مغیرات» و بیانگر آثار «اغاره» است؛ بنابراین قسم در آیه قبل به این وصف نیز مربوط است. ضمیر «به» به «عَدُو» (دویدن) - که از «عادیات» انتزاع شده است - برمی گردد. «اثاره» (مصدر «أثرن») به معنای منتشر ساختن است. «نقع»؛ یعنی، غبار منتشر و نکره بودن آن، بر شدت غبار دلالت دارد.

ص: 462

2- حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد، حتی غبار برخاسته از آن، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است.

فأثرن به نقعاً

16- سوگند به نفس اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 1

1 - سوگند خداوند، به اسبانی که در راه جهاد تاخته و نفس نفس زده اند.

و العدی ت ضبجاً

«عادیات»، از ریشه «عَدُو» (دویدن) است و به قرینه آیات بعد - که از جرقة های سُم و برپا کردن غبار سخن گفته است - مراد، اسبان دونده است. «ضَبِج»؛ یعنی، صدای نفس های اسب که به «ضُبْح» (صدای رویاه) تشبیه شده است (مفردات). جمله «فأثرن...» در آیات بعد - که خبر از گذشته می دهد - بیانگر آن است که مراد، اسبانی است که در نبردی خاص حضور داشتند. در شأن نزول آیه شریفه آمده است که آن نبرد، غزوه «ذات السلاسل» بوده است.

17- صدای اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 4

4 - «عن أبي عبد الله (ع) في قوله «و العادیات ضبجاً...» قال: هـ_ذه السوره نزلت في أهل وادی الیابس... فخرج علی (ع) و معه المهاجرون و الأنصار... ثم اغار علیهم بأصحابه... حتى قتل مقاتليهم و سبی ذراریهم و استباح أموالهم و خرب دیارهم و أقبل بالأسارى و الأموال معه... و أنزل الله تبارک و تعالی في ذلك الیوم هـ_ذه السوره «و العادیات ضبجاً» یعنی بالعادیات الخیل تعدوا بالرجال و الضیح صیحت ها فی أعنت ها و لُجُم ها؛

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند «و العادیات ضبجاً» روایت شده که فرمود: این سوره درباره ساکنان سرزمین یابس (در غزوه ذات السلاسل) نازل شد که علی (ع) [برای جنگ با آنان] خارج شد و مهاجران و انصار همراه او بودند آن گاه شبانه با همراهانش بر آنان یورش برد تا آن که جنگجویانشان را کشت، فرزندانانشان را اسیر گرفت، اموالشان را مباح قرار داد، خانه هایشان را خراب کرد و اسیران و اموال را همراه خود آورد و خداوند تبارک و تعالی در آن روز این سوره (و العادیات ضبجاً) را نازل کرد و مقصود از «عادیات» اسبانی هستند که به وسیله مردان سوارکار می تازند و «ضبیح» شیبه آنها است در حالی که در افسارها و لگام ها قرار دارند».

18- عظمت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ابزار جهاد، حتی مرکب رزمندگان و تاختن و صدای نفس نفس آن، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

والعَدیٰتِ ضَبِحًا

ص: 463

19- عظمت ناخ و تاز اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 2

2- ابزار جهاد ، حتی مرکب رزمندگان و ناخ و صدای نفس نفس آن ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

والعَدِيَاتُ ضَبْحًا

20- عظمت نفس اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 2

2- ابزار جهاد ، حتی مرکب رزمندگان و ناخ و صدای نفس نفس آن ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

والعَدِيَاتُ ضَبْحًا

21- عظمت جرقه سم اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 2

2- ناخ و تاز رزمندگان ، حتی جرقه های سم اسبان آنها ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

فالمُورِيَاتُ قَدْحًا

سوگند خداوند، نشانه عظمت چیزی است که به آن سوگند یاد شده است.

22- علاقه به اسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 32 - 5

5- سان دیدن سلیمان (ع) از اسب ها و علاقه شدید او به آنها ، موجب غفلت او از یاد خدا گشت .

إِنِّي أَحْبَبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ

برداشت یاد شده مبتنی بر این دیدگاه است که «عن» در «عن ذکر ربّی» به معنای «علی» و «أحببت» به معنای «آثرت» (ترجیح دادم) باشد؛ یعنی، من آن چنان به دوستی با اسب ها سرگرم شدم که آن را بر یاد خدا ترجیح دادم و از او غافل ماندم؛ تا آن که آفتاب غروب کرد و یا این که اسب ها از نظرم پنهان شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 464

3- شدت علاقه سلیمان (ع) به اسب های نجیب و تیزرو و سان دیدن از آنها

فطفت مسحًا بالسوق و الأعناق

درخواست بازگرداندن اسب ها، برای بازدید مجدد و نوازش آنها (با سودن پاها و گردن آنها)، بیانگر مطلب یاد شده است.

23- فلسفه خلقت اسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 8 - 2

2- اسب، استر و الاغ به منظور سوار شدن، زینت بودن و تجمل آفریده شده است.

و الخیل و البغال و الحمیر لتركبوها و زینه

24- کوبیدن سم اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 1

1 - سوگند خداوند، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ ها، جرقه برمی افروختند.

فالموریات قدحًا

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقه» با «دویدن اسب ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

25- نوازش اسب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 33 - 2,5

2 - سلیمان (ع) پس از بازگرداندن اسب ها، آنها را نوازش کرد و به سودن پاها و گردن آنها پرداخت.

فطفت مسحًا بالسوق و الأعناق

5- نوازش اسب های نجیب و تیزرو، پس از استفاده از آنها، کاری پسندیده و شایسته است.

ردّوها علیّ فطفق مسحًا بالسوق و الأعناق

اسب سواری

ص: 465

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 60 - 3

3_ اسب های سواری در عصر بعثت ، کارآمدترین و مهمترین وسیله برای تقویت بنیه نظامی

و أعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخيل

عطف «رباط الخيل» بر «قوه» عطف خاص بر عام است و کاربرد چنین عطفی معمولاً برای رساندن اهمیت معطوف و نقش اساسیتر آن نسبت به دیگر مصادیق معطوف علیه است.

ص: 466

1- اسباط بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 160 - 4، 2، 1

1_ خداوند بنی اسرائیل را دوازده تیره و قبیله قرار داد .

وقطّعنهم اثنتی عشره أسباطا أمما

تمیز «اثنتی عشره» کلمه ای مونث و مفرد همانند «فرقه» است که به خاطر وضوح در کلام آورده نشده است. اسباط، جمع سبط (تیره و قبیله) بدل برای «اثنتی عشره» است.

2_ هر یک از دوازده تیره بنی اسرائیل خود امت و مجموعه ای مجزا از دیگر تیره ها

وقطّعنهم اثنتی عشره أسباطا أمما

«أمما» (جمع أمه) حال برای «أسباطا» است؛ یعنی قبایلی که هر کدام امتی بودند.

4_ تقسیم بنی اسرائیل به دوازده گروه، نعمتی الهی برای آنان و در راستای تنظیم امور اجتماعی ایشان

قطّعنهم اثنتی عشره أسباطا أمما . . . قد علم کل أناس مشربهم

با توجه به اینکه در قسمت‌های بعد، نعمتهای ارزانی شده به بنی اسرائیل مطرح شده است، معلوم می شود تقسیم آنان به دوازده گروه نیز از نعمتهای الهی است. جمله «قد علم ...» که بیان ثمره نیکو برای این گروه بندی است _ می تواند مؤید نعمت بودن این تقسیم بندی باشد.

2- اسباط یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 18

18 - « حنان بن سدیر عن أبیه عن أبی جعفر (ع) قال : قلت له ، کان ولد یعقوب أنبیاء ؟ قال لا و لكنهم کانوا أسباطاً أولاد الأنبیاء . . . »

حنان بن سدیر از پدرش روایت کرده که از امام باقر (ع) سؤال نمودم: آیا فرزندان یعقوب، پیامبر بودند؟ فرمود: نه، و لکن آنان اسباط و فرزندان پیامبران بودند . . . ».

3- انبیای اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 2

2 - نوادگان یعقوب (طایفه های دوازده گانه بنی اسرائیل) برخوردار از پیامبران و احکام و معارف آسمانی

قولوا ءامنوا بالله و ما أنزل إلی . . . و الأسباط

اسباط (جمع سبط) به معنای نوادگان است و مراد از آن، در آیه شریفه، طوایف دوازده گانه بنی اسرائیل است که هر کدام به یکی از دوازده فرزند یعقوب (اسرائیل) منتهی می شدند. جمله «و ما أنزل إلی . . . الأسباط» حکایت از آن دارد که: از میان نوادگان یعقوب، کسانی به پیامبری مبعوث شدند.

4- ایمان به انبیای اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 3

3- ضرورت ایمان به احکام ، معارف و پیامبران فرستاده شده به سوی اسباط (طایفه های بنی اسرائیل)

ءامنوا بالله و ما أنزل إلینا . . . الأسباط

5- ایمان به تعالیم اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 3

3- ضرورت ایمان به احکام ، معارف و پیامبران فرستاده شده به سوی اسباط (طایفه های بنی اسرائیل)

ءامنوا بالله و ما أنزل إلینا . . . الأسباط

6- تعالیم اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 2

2 - نوادگان یعقوب (طایفه های دوازده گانه بنی اسرائیل) برخوردار از پیامبران و احکام و معارف آسمانی

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلى . . و الأسباب

اسباط (جمع سبط) به معنای نوادگان است و مراد از آن، در آیه شریفه، طوایف دوازده گانه بنی اسرائیل است که هر کدام به یکی از دوازده فرزند یعقوب (اسرائیل) منتهی می شدند. جمله «و ما أنزل الی ... الأسباب» حکایت از آن دارد که: از میان نوادگان یعقوب، کسانی به پیامبری مبعوث شدند.

ص: 468

7- چشمه های اسباط بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 160 - 13، 14، 15

13 - هر یک از دوازده چشمه جوشیده از سنگ ، مخصوص طایفه ای از دوازده طایفه بنی اسرائیل بود .

قد علم کل أناس مشربهم

«أناس» جمع انس (مردم) است و مراد از آن طوایف دوازده گانه بنی اسرائیل می باشد. «مشرب» به آب آشامیدنی و یا جایگاهی که از آن آب برمی دارند گفته می شود و مقصود از آن چشمه هایی است که از سنگ جوشید.

14 - هر یک از دوازده چشمه جوشیده از سنگ ، دارای علامتی مشخص کننده اختصاص آن به طایفه ای از بنی اسرائیل بود .

قد علم کل أناس مشربهم

15 - هر کدام از طوایف بنی اسرائیل به چشمه مخصوص خویش آگاه بودند .

قد علم کل أناس مشربهم

8- دین اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 140 - 5

5- ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب (ع) و نوادگان او ، نه یهودی بودند و نه نصرانی

أم تقولون . . . كانوا هوداً أو نصری

جمله «أم تقولون . . .» در بردارنده استفهام انکاری توییخی است؛ یعنی، چنین پنداری هست ولی پنداری باطل و ناصواب می باشد و معتقدان به آن سزاوار ملامت هستند.

9- مسیحیان و اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 140 - 9

9- یهود و نصارا به خاطر کتمان حقایقی درباره ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) و نوادگان یعقوب ، از ظالمترین مردم هستند .

أم تقولون إن إبراهيم . . . و من أظلم ممن كتم شهادته عنده من الله

از مصداقهای مورد نظر برای «شهاده من الله» به قرینه صدر آیه، حقایقی است درباره ابراهیم(ع) و سایر پیامبران یاد شده در آیه.

10- مسیحیان و دین اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 469

2- نصارا آیین ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و نوادگانش را آیین نصرانیت و ایشان را نصرانی می دانستند .

أم تقولون إن إبراهيم وإسمعيل . . . كانوا هوداً أو نصری

11- یهود و دین اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - یهودیان آیین ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق ، یعقوب و نوادگانش را آیین یهودیت و ایشان را یهودی می دانستند .

أم تقولون إن إبراهيم وإسمعيل . . . كانوا هوداً

جمله «أم تقولون . . .» دارای لفّ اجمالی است و حاکی از دو قضیه می باشد: الف) ای یهودیان! آیا می پندارید که ابراهیم و ...، یهودی بودند؟ ب) ای نصارا! آیا شما می پندارید که ابراهیم و ...، نصرانی بودند؟

9- استبداد

1- آثار استبداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 23 - 9

9_ زیان بیدادگری و خودکامگی ، گریبانگیر خودکامگان و بیدادگران در جهان پس از مرگ

إنما بغیکم علی أنفسکم . . . ثم إلینا مرجعکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 11

11_ خودکامگی ، سلطه مداری و خوی اسراف گری ، زمینه ساز رویارویی با پیامبران الهی است .

علی خوف من فرعون . . . إن فرعون لعال فی الأرض و انه لمن المسرفین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 32 - 8

8- استبداد ، حق ستیزی و سلطه گری از موجبات شقاوت و تیره بختی است .

و لم یجعلنی جباراً شقیّاً

«شقیّاً» می تواند صفت توضیحی برای «جباراً» باشد، یعنی اگر کسی جبار شد، شقی خواهد بود.

2- آثار استبداد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 10، 12

10_ خودکامگی ، سلطه مداری و خوی اسراف گرانه فرعون ، عامل رویارویی وی با موسی (ع) و آزار و اذیت پیروانش بود .

فما آمن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملایهم أن یفتنهم و إن فرعون ل

12_ خودکامگی و سلطه مداری فرعون ، عامل ایجاد اختناق و خفقان در سرزمین مصر بود .

فمءامن... إء ذرله... على ؤوف من فرعون و ملألهم أن يفتنهم وإن فرعون لعال ف

ص: 471

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 4 - 8

8 - تلاش زبون سازانه فرعون ، تنها متوجه قوم بنی اسرائیل بود .

یستضعف طائفه منهم

3- استبداد انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 23 - 5

5 - انسان ، موجودی بیدادگر و خودکامه

إذا هم یبغون فی الأرض بغير الحق

«بغی بنا حق» کنایه از ستم کردن به دیگران و تجاوز به حقوق آنان است. به کارگیری فعل مضارع (یبغون) _ که مفید استمرار است _ بیانگر وجود خوی خودکامگی و قانع نبودن به حق خود و تجاوز به حقوق دیگران است.

4- استبداد در انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 18 - 9

9 - حاکمیت جو خفقان بر شهر انطاکیه و نبود آزادی بیان برای اشخاص

وما علینا إلا البلیغ المبین . قالوا ... لترجمنکم و لیمسننکم منا عذاب الیم

تهدید به سنگسار و شکنجه کردن پیامبران، در برابر سخن به حق و بسیار روشن آنان، گویای برداشت یاد شده است.

5- استبداد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 2,3

2 - فرعون ، مردم را در گزینش دین و آیین ، نیازمند رخصت دهی خویش می دانست و آن را حقی برای خود می شمرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

3_ فرعون ، حاکمی بسیار مستکبر و سخت مستبد

ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

محروم ساختن مردم از حق تصمیم گیری، حتی در باورها و ایمانشان، حکایت از کمال استبداد و استکبار فرعون دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 7

7_ فرعون مصر ، حاکمی خودبرتربین ، مستبد و خودکامه بود .

ص: 472

وإن فرعون لعال في الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 45 - 6

6 - فرعون در دیدگاه موسی و هارون (ع)، فردی خودکامه و سرکوبگر حقیقت بود.

نخاف أن يفرط علينا أو أن يطغى

احتمال فرصت ندادن فرعون به موسی و هارون(ع)، برای بیان حقیقت، ناشی از شناخت آنان از خودکامگی فرعون است و احتمال افزایش طغیان گری او، برخاسته از آگاهی آن دو به روحیه مقاومت و لجاجت او در برابر حق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 22، 15، 6، 3، 4

3 - فرعون، انتخاب دین و تغییر مسلک مردم را، مشروط به اجازه خویش می دانست.

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

4 - ایمان به موسی (ع) در حکومت فرعون، کاری غیر قانونی و ممنوع بوده است.

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

نیاز به اذن فرعون در ایمان به موسی(ع)، نشان از ممنوعیت و غیرقانونی بودن ایمان به آن حضرت در آن عصر دارد.

6 - فرعون، حاکمی مستبد، مغرور و متکبر بود.

قبل أن ءاذن لكم

15 - تصمیم فرعون بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود.

لأَقْطَعَنَّ... لأَصْلَبَنَّكُمْ... لتعلمنَّ أَيْنا أَشدَّ عذابًا و أبقی

فرعون در واکنش های قبلی خود در برابر موسی(ع) با اطرافیان خویش به مشورت می نشست؛ ولی در مجازات ساحران، تصمیم مستبدانه و شخصی خود را با سوگند بر اجرای آن اعلام کرد و با لام قسم و نون تأکید ثقیله و فعل هایی از باب تفعیل، قاطعیت خود را در این تصمیم ابراز کرد. گفتنی که فعل های «لأَقْطَعَنَّ» و «لأَصْلَبَنَّ» که از باب تفعیل اند، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

22 - شکنجه، کشتار، تهدید و ارباب، از آخرین حربه های فرعون برای جلوگیری از نهضت موسی (ع) و بقای حکومت خویش

فَلَا تَقْطَعْنَ... لِأَصْلَابِكُمْ... وَتَعْلَمَنَّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 7

7 - وجود فشار و اکراه و سلب آزادی در حکومت فرعون

مَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السَّحَرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 29 - 4,6,9

4 - فرعون، بی توجه به منطق و دلیل و تنها خواستار تسلیم بی چون و چرای خلق در برابر او

ص: 473

قال لئن اتخذت إلهاً غيري لأجعلنك من المسجونين

6- موسی (ع)، مورد تهدید فرعون به زندانی شدن، در صورت پذیرش الوهیت غیر او

قال لئن اتخذت إلهاً غيري لأجعلنك من المسجونين

9- نبودن آزادی عقیده و بیان و حاکمیت جو اختناق و خشونت در دوران حاکمیت فرعون بر سرزمین مصر

لأجعلنك من المسجونين

وجود زندان مشقت بار و زندانیان بسیار سیاسی، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 11، 2

2- فرعون، حاکمی بسیار مستکبر و سخت استبدادگر

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

محروم ساختن مردم از حق تصمیم گیری، حتی در باورها و ایمانشان، حکایت از اوج استبداد و استکبار فرعون دارد.

11 - مردم در نظام فرعون، فاقد آزادی عقیده و بیان

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم .. لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلـف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 4 - 7، 1، 4

1 - فرعون، حاکمی خودکامه و سلطه گر

إن فرعون علا فی الأرض

«علو» به معنای برتری جویی و خودکامگی است.

4 - مردم مصر - از هر قشر و گروه - ملزم به پیروی محض و اطاعت بی چون و چرا از فرعون بودند .

و جعل أهلها شیعاً

تکبیر در «شیعاً» به اصطلاح تکبیر تفخیم است. بنابراین «شیعاً»؛ یعنی، پیروانی محض و بدون کمترین آزادی و اختیار.

7 - استضعاف و به زبونی کشاندن بنی اسرائیل ، نمودی دیگر از حاکمیت سلطه طلبانه فرعون است .

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ . . . يَسْتَضْعَفُ طَائِفَهُ مِنْهُمْ

مراد از «طائفه منهم» به قرینه آیات بعد، قوم بنی اسرائیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 18

18 - حکومت فرعون در عصر موسی (ع) ، حکومتی خودکامه و بی قانون بود .

ذُرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 12

12 - وجود استبداد و خودکامگی و نبود آزادی بیان در جامعه فرعونى عصر موسی

أَتَقْتُلُونَ رِجَالًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ

ص: 474

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 31 - 2

2- نظام فرعونى ، نظامى استبدادى و متكى به رأى فرد

من العذاب المهين . من فرعون

از این که شخص فرعون، به عنوان عامل اصلی عذاب و خواری بنی اسرائیل معرفی شده، استفاده می شود که حضور فرعون و تصمیم گیری او، بر همه شؤون جامعه سیطره داشته و از این رو، خطاهای فرعونیان تنها به او نسبت داده شده است.

6- استبداد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 20 - 7

7 - شیوه فرعونیان ، سنگسار کردن مخالفان عقیدتى و سیاسى خود بوده است . *

وإني عذت برّبي وربكم أن ترجمون

از جمله معانى «رجم»، سنگسار کردن است. این که موسى(ع) مسأله «رجم» را به میان کشیده، یا از آن جهت است که زمزمه آن میان فرعونیان آغاز شده بود و یا این که در قوانین عمومى آنان، چنین رایج بوده است. برداشت بالا بنا بر احتمال دوم است.

7- زمینه استبداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 23 - 6

6_ دنیاطلبى ، زمینه ساز گرفتار شدن آدمى به روحیه خودکامگى و بیدادگرى

إذا هم يبغون فى الأرض بغير الحق . . . متع الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 16

16 - آیین شرک ، سازگار با حکومت استبدادى و ستم پیشه فرعونى و آیین توحیدى ، در تضاد با چنین حکومتى

و لیدع ربّه . . . أن یبدل دینکم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که حکومت فرعون در زمان حاکمیت آیین شرک قرار داشت و او با آیین توحیدی موسی (ع) به مبارزه برخاسته بود.

8- شکست استبداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 15 - 10

ص: 475

10- استبداد و خودرأیی ، محکوم به شکست است .

و خاب کلّ جبّار عنید

9- عوامل استبداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 39 - 8

8- تصویر نادرست از زندگی دنیایی و اخروی ، منشأ اصلی انحراف ها ، خودکامگی ها و حق ستیزی ها است .

ی_قوم . . . و إنّ الآخره هی دار القرار

10- عوامل استبداد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 39 - 7

7- دنیاطلبی فرعونیان و تصویر نادرست آنها از زندگی دنیایی و اخروی ، سبب انحراف و خودکامگی آنان شد .

ی_قوم . . . و إنّ الآخره هی دار القرار

با توجه به یادآوری حقیقت زندگی در دنیا و آخرت از سوی مؤمن آل فرعون برای فرعونیان، برداشت بالا به دست می آید.

11- فرجام استبداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 15 - 10

10- استبداد و خودرأیی ، محکوم به شکست است .

و خاب کلّ جبّار عنید

12- موانع استبداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 16

16 - آیین شرک ، سازگار با حکومت استبدادی و ستم پیشه فرعونى و آیین توحیدی ، در تضاد با چنین حکومتی

و لیدع ربّه .. آن یبذل دینکم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که حکومت فرعون در زمان حاکمیت آیین شرک قرار داشت و او با آیین توحیدی موسی (ع) به مبارزه برخاسته بود.

ص: 476

13- ناپسندی استبداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 9

9- استبداد به رأی و خودکامگی ، امری ناپسند و ناشایست برای جامعه دینی

و أمرهم شوری بینهم

ص: 477

10- استعمار

1- اجتناب از استعمار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 19 - 3

3- پرهیز از استعمار و بهره‌کشی ظالمانه از خلق، نخستین گام به سوی ایمان و خداجویی

أَنْ أَدُّوا... وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ

در صورتی که «أَنْ لَا تَعْلُوا...» دعوت به عبودیت و توحید در پی دعوت به ترک استعمار بنی اسرائیل باشد؛ از ارتباط این دو دعوت و تقدم «أَنْ أَدُّوا...» مطلب بالا استفاده می‌شود.

2- استعمار بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 18 - 3

3- استعمار و برده ساختن بندگان خدا، از مهم‌ترین انحراف‌ها و فسادهای جامعه فرعونیه

أَنْ أَدُّوا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ

از این که خداوند، قبل از هر پیام دیگر، درخواست آزادی بنی اسرائیل را از زبان موسی (ع) مطرح کرده است، مطلب بالا استفاده می‌شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 19 - 4

4- بهره‌کشی ظالمانه از بندگان الهی، برتری جویی و گردنکشی در برابر خداوند است.

أَنْ أَدُّوا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ... وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ

بنابراین که عطف «أَنْ لَا تَعْلُوا...» بر «أَنْ أَدُّوا» تفسیری باشد، برداشت بالا به دست می‌آید.

3- استعمار بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بنی اسرائیل ، تحت بردگی و استعمار شدید نظام فرعونی

آن عبّدتّ بنی اسرائیل

4- استعمار زنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 49 - 8

8 - استعمار زنان بنی اسرائیل ، هدف فرعونیان از زنده نگاه داشتن ایشان *

یسومونکم سوءالعذاب . . . و یستحیون نساءکم

استعمار زنان، توجیه دیگری است بر اینکه، چرا زنده گذاشتن زنان به عنوان یک عذاب مطرح شده است؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 141 - 9

9 - استعمار زنان بنی اسرائیل هدف فرعونیان از زنده نگاه داشتن ایشان *

یسومونکم سوءالعذاب . . . یستحیون نساءکم

استعمار زنان، توجیه و احتمال دیگری است بر اینکه چرا زنده گذاشتن زنان به عنوان یک عذاب مطرح شده است.

5- دلایل استعمار بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 4

4- راه یافتن موسی (ع) به دستگاه فرعون حلقه ای از زنجیر بردگی بنی اسرائیل

قال ألم نربک فینا ولیداً . . . و تلک نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی اسرائیل

مقصود موسی(ع) از بیان مطلب یاد شده این بود که اگر ظلم تو بر بنی اسرائیل (کشتن نوزادان) نبود، هرگز مادرم مرا به نیل رها نمی کرد تا اسیر تو شوم و امروز تو بر من منت نهی.

6- رنج از استعمار بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 7

7- دل‌بستگی عمیق موسی (ع) به بنی اسرائیل و رنج شدید وی از بردگی و استعمار آنان توسط فرعون

و تلک نعمه تمنّھا علیّ أن عبّدتّ بنی إسرئیل

ص: 479

7- عوامل استعمار بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 31 - 6

6- روحیه استکباری و اسرافگری فرعون ، عامل استعمار و تحقیر بنی اسرائیل

من العذاب المهین . من فرعون إله كان عاليًا من المسرفين

جمله «إله..» می تواند در مقام تعلیل باشد.

ص: 480

11- استراحت

1- استراحت

استراحت اخروی اصحاب یمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 28 - 3

3 - استراحت اصحاب الیمین ، در سایه درختان سدر در بهشت

فی سدر مخضود

2- استراحت بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 13 - 2

2 - استراحت بهشتیان بر تختخواب ها و تماشای صحنه های بهشت ، از نعمت های الهی در آخرت

ناعمه .. فیها سرر مرفوعه

ارتفاع تخت های بهشتیان، نشانگر اشراف آنان بر صحنه های دل انگیز بهشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 14 - 2

2 - نوشیدن از چشمه بهشت با پیاله های آماده ، در حال آرمیدن بر تختخواب خویش ، از نعمت های الهی برای بهشتیان

فیها عین جاریه . فیها سرر مرفوعه . و اکواب موضوعه

ارتباط این آیه با آیات پیشین، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 15 - 1

1 - در بهشت برین ، بالش هایی فراوان برای استراحت بهشتیان ، به ردیف چیده شده است .

«نمَرَقَه» (مفرد «نَمَارِق») _ که «نون» و «راء» در آن به سه حرکت خوانده می شود _ به معنای «بالش کوچک» است و نیز در معانی «روپوش»، «چیزی مانند بالش یا فرش که روی زین نهاده می شود» و «زین ابریشمی» استعمال می

گرد (قاموس). کلمه «مصفوفه»، قرینه بر اراده معنای اول است.

3- استراحت در سایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 24 - 4

4- بازگشتن موسی (ع) به سایه جهت استراحت ، پس از آب دادن گوسفندان دختران شعیب

ثم تولى إلى الظلّ

4- استراحت در سایه درختان سدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 28 - 3

3- استراحت اصحاب الیمین ، در سایه درختان سدر در بهشت

فی سدر مخضود

5- استراحت در شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 10 - 5

5- شب ، بهترین زمان استراحت و خواب

و جعلنا نومکم سباتاً . و جعلنا الیل لباساً

6- استراحت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 4,5

4_ لزوم حفظ آماده باش و عدم غفلت از دشمن در صحنه های نبرد ، حتی به هنگام استراحت

إذ يغشیکم النعاس آمنه منه

تصریح به اینکه خواب مجاهدان در آستانه نبرد، خوابی سبک و خفیف بود، برای اشاره به این است که مجاهدان اگر چه به استراحت پرداختند، ولی به گونه ای نبود که از تحرکات دشمن غافل شوند.

5_ استراحت و آرامش روحی مجاهدان و فراگیری خواب بر آنان در آستانه جنگ بدر، نعمتی الهی بر ایشان و شایسته به یاد داشتن

إذ يغشاكم النعاس أمنة منه

ص: 482

7- استراحت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 63 - 4، 1

1- موسی (ع) و همسفرش، کنار صخره ای در مجمع البحرین، آر میدند.

إذ أوینا إلی الصخره

4- همسفر موسی از بازگویی سرگذشت ماهی، برای موسی (ع)، در مدّت استراحت شان در مجمع البحرین، غفلت کرد.

قال أرییت إذ أوینا إلی الصخره فإتی نسیت الحوت

«صخره» به معنای «تخته سنگ بزرگ» است. «أوینا إلی الصخره» یعنی: «برای استراحت، در کنار آن صخره، جای گرفته بودیم.».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 24 - 4

4- بازگشتن موسی (ع) به سایه جهت استراحت، پس از آب دادن گوسفندان دختران شعیب

ثمّ تولّی إلی الظلّ

8- استراحت یوشع (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 63 - 4، 1

1- موسی (ع) و همسفرش، کنار صخره ای در مجمع البحرین، آر میدند.

إذ أوینا إلی الصخره

4- همسفر موسی از بازگویی سرگذشت ماهی، برای موسی (ع)، در مدّت استراحت شان در مجمع البحرین، غفلت کرد.

قال أرییت إذ أوینا إلی الصخره فإتی نسیت الحوت

«صخره» به معنای «تخته سنگ بزرگ» است. «أوینا إلی الصخره» یعنی: «برای استراحت، در کنار آن صخره، جای گرفته بودیم.».

9- تهجد پس از استراحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 6 - 5

5 - لزوم پرداختن به تهجد ، پس از استراحت

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا

برخی از اهل لغت «ناشئه اللیل» را به برخاستن پس از خوابیدن (القومه بعد النومه) معنا کرده اند (قاموس المحيط).

ص: 483

10- زمان استراحت زنبور عسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 68 - 5

5- زنبور های عسل در شب هنگام در دامنه کوه ها ، بالای درختان و بنا ها و سایبان ها ، به استراحت پرداخته و مأوای می گیرند . *

و أوحى ربك إلى النحل أن اتخذى من الجبال بيوتاً و من الشجر و مما يعرشون

واژه «بیت» در اصل به معنای مأوای انسان در شب است (مفردات راغب). نام گذاری خانه زنبور عسل به «بیت»، می تواند مفید مطلب یاد شده باشد.

11- زمینه استراحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 10 - 3

3- فراهم شدن زمینه استراحت برای انسان ، در اثر ناپیدا بودن موجودات در تاریکی شب ، از نعمت های خداوند به او است .

و جعلنا الليل لباساً

12- وقت استراحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 10 - 5

5- شب ، بهترین زمان استراحت و خواب

و جعلنا نومكم سباتاً . و جعلنا الليل لباساً

13- وقت استراحت مصریان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 15 - 1

1- ورود موسی (ع) به شهر مصر ، در ساعت استراحت و غفلت و بی خبری مردم

و دخل المدینه علی حین غفله من أهلها

«غفلت» به معنای بی خبری و مراد از «علی حین غفله من أهلها» (ساعت بی خبری مردم شهر) زمانی است که مردم دست از کسب و کار می کشند و به خانه هایشان برمی گردند و از آنچه در شهر می گذرد بی خبر می مانند.

ص: 484

14- وقت استراحت مولا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 58 - 10,15

10 - رفت و آمد خدمت کاران به اتاق صاحبان خود، در غیر از سه وقت پیش از طلوع فجر، استراحت نیمروزی و هنگام خواب شب، بدون اذن جایز است.

لیستندنکم الذین ملکت ایمنکم... من قبل صلوه الفجر... لیس علیکم ولا علیهم جنا

15 - ضرورت معاشرت تنگاتنگ خدمت کاران با صاحبان خود و مشقت اجازه خواستن، فلسفه و دلیل لازم نبودن اذن خواستن برای رفت و آمد نزدیک آنان در غیر از سه وقت مقرر

لیستندنکم... ثلث عورت لکم لیس علیکم ولا علیهم جناح بعدهنّ طوفون علیکم بعضکم

15- وقت استراحت والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 58 - 4,11

4 - پیش از نماز بامداد، وقت استراحت نیمروزی (ظهر) و پس از نماز عشا (هنگام خواب شب)، سه زمان برهنگی و خلوت پدران و مادران محسوب می شود.

لیستندنکم... ثلث مرّت من قبل صلوه الفجر و حین تضعون ثیابکم من الظهیره و من بعد

11 - رفت و آمد فرزندان به اتاق پدر و مادر، در غیر از سه وقت پیش از طلوع فجر، وقت استراحت نیمروزی و پس از نماز عشا، بدون اذن جایز است.

لیستندنکم... و الذین لم یبلغوا الحلم منکم... من قبل صلوه الفجر... لیس علیکم و

استراحتگاه

16- استراحتگاه اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 24 - 2

2_ متقین ، برخوردار از برترین جایگاه و نیکوترین آسایشگاه در بهشت

أَمْ جَنَّهَ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ . . . أَصْحَابِ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا أَحْسَنَ مَقِيلًا

آیه شریفه جایگاه اهل بهشت و برخورداری های آنان را، در برابر مجرمان مشخص کرده است؛ اما این که بهشتیان چه کسانی اند، در این آیه از آنان یاد نشده است؛ ولی در آیه 15 اهل بهشت به «متقین» توصیف شده است. ارتباط میان این دو دسته از آیات، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

ص: 485

17- استراحتگاه بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 24 - 1

1_ اهل بهشت در روز قیامت ، دارای برترین جایگاه و نیکوترین بستر برای استراحت

أصح ب الجنة يومئذ خير مستقرًا وأحسن مقيلاً

«مقیلاً» اسم مکان از ماده «قیلوله» است و «قیلوله» به معنای استراحت میان روز می باشد و مقصود از آن در آیه شریفه، مطلق آسایشگاه و محل استراحت؛ یعنی، بهشت است.

18- استراحتگاه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 52 - 3

3- وضعیت کافران در قیامت ، آن چنان وخیم و تأسف بار خواهد بود که عالم قبر و برزخ را برای خود استراحت گاه خواهند دانست .

قالوا یویلنا من بعثنا من مرقدنا

«مرقد» اسم مکان از «رقد» (خواب) به معنای خواب گاه است. تعبیر کافران از قبرها به خوابگاه، می تواند به این جهت باشد که آنان، وضعیت خود را در قیامت آن چنان سخت می بینند که عالم برزخ و قبر را در مقایسه با آن، خوابگاه و محل استراحت خویش می خوانند.

19- بهترین استراحتگاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 24 - 3, 2, 1

1_ اهل بهشت در روز قیامت ، دارای برترین جایگاه و نیکوترین بستر برای استراحت

أصح ب الجنة يومئذ خير مستقرًا وأحسن مقيلاً

«مقیلاً» اسم مکان از ماده «قیلوله» است و «قیلوله» به معنای استراحت میان روز می باشد و مقصود از آن در آیه شریفه، مطلق آسایشگاه و محل استراحت؛ یعنی، بهشت است.

2_ متقین ، برخوردار از برترین جایگاه و نیکوترین آسایشگاه در بهشت

أم جنّه الخلد التي وعد المتّقون . . . أصحـب الجنّه يومئذ خير مستقرّاً أحسن مقيلاً

آیه شریفه جایگاه اهل بهشت و برخورداری های آنان را، در برابر مجرمان مشخص کرده است؛ اما این که بهشتیان چه کسانی اند، در این آیه از آنان یاد نشده است؛ ولی در آیه 15 اهل بهشت به «متقین» توصیف شده است. ارتباط میان این دو دسته از آیات، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

3_ بهشت ، برترین جایگاه و نیکوترین آسایشگاه

أصحـب الجنّه يومئذ خير مستقرّاً وأحسن مقيلاً

ص: 486

12- استضعاف و مستضعفین

1- استضعاف بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 137 - 1

1_ بنی اسرائیل در مدت زمانی طولانی تحت سیطره فرعونیان به ضعف و ناتوانی کشانه شده بودند .

وَأورثنا القوم الذین کانوا یتضعفون

استعمال فعل مضارع همراه «کان» و أمثال آن دلالت بر استمرار آن فعل در گذشته دارد. بنابراین «کانوا یتضعفون» می رساند که استضعاف بنی اسرائیل به دست فرعونیان دارای سابقه طولانی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 4 - 7

7- استضعاف و به زبونی کشاندن بنی اسرائیل ، نمودی دیگر از حاکمیت سلطه طلبانه فرعون است .

إن فرعون علا فی الأرض . . . یتضعف طائفه منهم

مراد از «طائفه منهم» به قرینه آیات بعد، قوم بنی اسرائیل است.

2- استضعاف پیروان نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 111 - 2، 1

1 - امتناع قوم نوح از ایمان آوردن به وی ، به بهانه وجود گروهی محروم ، بی اعتبار و فاقد پایگاه اجتماعی _ اقتصادی در کنار او

قالوا أنؤمن لک و اتبعک الأذلون

«أذلون» جمع «أرذل» است و آن تفضیل «رذل» (حقیر، پست و فرومایه) می باشد. بنابراین «أذلون»؛ یعنی، پست ترین فرومایگان و فرومایه ترین مردمان. گفتنی است که اشراف قوم نوح، این نسبت ناروا را از آن جهت به پیروان آن حضرت می دادند که آنان از طبقات محروم جامعه بودند و از اعتبارات اجتماعی و اقتصادی بهره ای نداشتند.

2- نخستین مؤمنان به نوح (ع) ، محرومان جامعه بودند .

واتبعك الأردلون

ص: 487

3- استضعاف هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 18

18 _ هارون ، مقهور گوساله پرستان بنی اسرائیل و ناتوان از بازسازی ایشان

إن القوم استضعفونی

«استضعاف» به معنای غلبه کردن و مقهور ساختن است.

4- عوامل استضعاف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 20

20 - دارندگان روحیه استکباری ، جمعی از مردم را تضعیف کرده و تابع خود می کنند .

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا أنتم لکنتم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 32 - 5

5 - وجود گروهی مستکبر در جوامع بشری که گروه دیگر را به استضعاف می کشانند .

قال الذين استكبروا للذين استضعفوا

5- نجات از استضعاف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 11

11 _ مؤمنان تحت ستم ، موظف به هجرت برای رهایی از استضعاف

قالوا کنا مستضعفين فی الارض قالوا الم تکن ارض الله واسعه فتهاجروا فیها

مستضعفان

6- {مستضعفان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 5

5_ مردان ، زنان و کودکان مانده در ستم ، از مصادیق مستضعفان

ص: 488

والمستضعفين من الرجال والنساء والولدان الذين يقولون ربنا اخرجنا من هذه ال

7- استمداد مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 47 - 8

8 - استمداد بی ثمر مستضعفان از رهبران مستکبر خود در دوزخ ، برای کاستن بخشی از عذاب آنان (آتش) به پاس پیروی شان از آنها در دنیا

إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فُهِلْ أَنتُمْ مَغْنُونًا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ

8- اشراف قوم نوح و مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 11

11_ اشراف قوم نوح ، ایمان توده های مستضعف را ایمانی سطحی و برخاسته از خوش باوری و عدم تفکر می شمردند .

ما نریک اتبعک إلا الذین هم أراذلنا بادی الرأی

«بادی» از «بدو» و به معنای ظاهر است. «ظاهر الرأی»؛ یعنی، دید سطحی و اندیشه خالی از تفکر و تأمل. «بادی الرأی» می تواند ظرف برای «اتبعک» باشد. براین اساس معنای جمله «مانریک ...» چنین است: می بینیم که اراذل از تو پیروی کرده اند و پیروی آنان سطحی و بدون تأمل در درستی و نادرستی ادعای تو بوده است.

9- اعتراض مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 16

16 - اعتراض مستضعفان به مستکبران در قیامت ، به این که آنان مانع ایمانشان گردیدند .

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا أنتم لکننا مؤمنين

10- افشاگری اخروی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - افشاگری مستضعفان در قیامت علیه مستکبران ، درباره تلاش شبانه روزی آنان در ترویج کفر

وقال الذين استضعفوا .. بل مكر اليل و النهار إذ تأمرونا أن نكفر بالله

اضافه «مكر الیل» مفید معنای «فی» است و سیاق آیه، دلالت می کند که مضاف الیه «مکر» چیز محذوفی مثل «کم»

ص: 489

است. بنابراین معنا چنین می شود: بلکه مکر شما در طول شب و روز درباره ما، این بود که به خدا کافر شویم.

11- اقرار اخروی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 47 - 5

5 - اعتراف مستضعفان در آتش دوزخ ، به پیروی کامل خویش از مستکبران در دنیا

فيقول الضعف_ؤا للذين استكبروا إنا كنا لكم تبعًا

آمدن «تبعاً» (به صورت مصدر) مفید مبالغه است؛ یعنی، تابعیت محض و پیروی کامل.

12- امیدواری مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 99 - 1

1 _ امید به عفو الهی ، برای مستضعفان ناتوان از هجرت

ألا المستضعفين... لا يستطيعون حيلة... فاولئك عسى الله ان يعفو عنهم

13- اهمیت حمایت از مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 114 - 3

3 - جایز نبودن طرد محرومان جامعه در هیچ شرایطی ؛ حتی به قیمت ایمان و گرایش افراد با نفوذ و دانه درشت جامعه به دین .

قالوا أنؤمن لك و اتبعك الأردلون... و ما أنا بطارد المؤمنين

14- ایمان مستضعفان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 76 - 4

4 _ ایمان مستضعفان قوم ثمود بهانه ای برای کفرورزی و استکبار اشراف کفرپیشه آن قوم

مجادله کافران با مستضعفان اقتضا می کرد که کفرپیشگان در پاسخ مؤمنان بگویند: «إنا به کفرون» و یا «إنا بما ارسل به کفرون»، ولی در پاسخ گفتند ما به آنچه شماها بدان ایمان آورده اید کافر هستیم. و این تعبیر نشان می دهد که از ریشه های استکبار آنان در برابر حق، ایمان مستضعفان بوده است. تقدیم «بالذی» بر «کفرون»، که افاده حصر می کند، این معنا

را تأیید می کند.

15- بیش مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 17

17 - مستکبران ، عاملی برای انحراف مردم از دین الهی و مانع ایمان آنان ، از دیدگاه مستضعفان

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا اَنتم لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 5، 3، 1

1 - مستضعفان در قیامت ، بی گناه دانستن مستکبران را در گمراه کردن دیگران ، مردود شمرده و آنان را عامل اصلی آن معرفی خواهند کرد .

بل كنتم مجرمين . وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا بل مكر اليل والنهار إذ تأ

3 - مستضعفان در قیامت ، تلاش مگاران و شبانه روزی مستکبران را ، مانع ایمانشان معرفی خواهند کرد .

لولا اَنتم لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ . قال الذين استكبروا ... بل كنتم مجرمين . وقال الذين است

5 - مستضعفان در قیامت ، مستکبران را عامل اصلی شریک گرفتن برای خدا معرفی خواهند کرد .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا .. تأمرونا أن نكفر بالله ونجعل له أنداد

6 - مستضعفان در قیامت ، انتخاب کفر و بی دینی را تحمیلی از سوی مستکبران معرفی خواهند کرد .

إذ تأمرونا أن نكفر بالله ونجعل له أنداداً

کاربرد فعل «تأمرونا» (از ماده «أمر») و به معنای فرمان و دستور) دلالت می کند که مستکبران به صورت دستور آمرانه، مستضعفان را وادار به پذیرش عقیده ای می کرده اند.

16- پشیمانی اخروی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 16، 17

16 - مستضعفان گمراه شده از سوی مستکبران ، با مشاهده عذاب در قیامت ، از کرده خود پشیمان خواهند شد .

وقال الذین استضعفوا .. و أسرّوا الندامه لَمَّا رأوا العذاب

بنابراین که ضمیر فاعلی «أسرّوا» به «استضعفوا» برگردد، نکته یاد شده قابل استفاد است.

17 - اظهار پشیمانی مستکبران و مستضعفان کافر در قیامت ، با مشاهده عذاب

و أسرّوا الندامه لَمَّا رأوا العذاب

«أسرّ» از لغت هایی است که معنای متضاد دارد (مفردات راغب) و به معنای آشکار کردن و پنهان کردن است که آنان پشیمانی خود را اظهار خواهند کرد.

ص: 491

17- جهاد مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 18

18 _ استجاب دعاى مستضعفان مگه ، با صدور فرمان جهاد از سوى خدا براى رهاى آنان

و ما لكم لا تقاتلون .. الذين يقولون ربنا اخرجنا

18- حاکمیت مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 137 - 7,8

7 _ نابودى ستمگران و حاکمیت مستضعفان از سنت هاى خداوند است .

و أورثنا القوم الذين كانوا يستضعفون .. و تمت كلمت ربك الحسنی

خداوند به جای کلمه کوتاهی مانند بنی اسرائیل پس از «أورثنا»، وصف آنان، یعنی «القوم الذين ..»، را می آورد تا به این نکته اشاره کند که حمایت خداوند مخصوص بنی اسرائیل نبوده، بلکه سنت خدا بر این است که مستضعفان را بر مستکبران پیروزی دهد.

8 _ مژده هلاکت مستکبران و حاکمیت یافتن مستضعفان ، از سخنان زیبای خداوند برای بشریت .

و أورثنا القوم .. و تمت كلمت ربك الحسنی

19- حامی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 137 - 9

9 _ خداوند ، حامی مستضعفان است .

و أورثنا القوم الذين كانوا يستضعفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 61 - 7

7- اسلام، حامی مستضعفان و ناتوانان است .

ليس على الأعمى حرج ولا على الأعرج حرج ولا على المريض حرج

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که نابینایی، لنگی و مرض نوعاً موجب از کار افتادگی انسان می شود. در نتیجه، چنین افرادی در شمار افراد مستضعف و ناتوان قرار می گیرند.

20- حتمیت عذاب مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 492

3- اعتراف مستکبران در دوزخ ، به تغییرناپذیر بودن حکم الهی درباره عذاب آنان و پیروانشان

قال الذین استکبروا .. إنّ الله قد حکم بین العباد

21- حفظ شخصیت مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 52 - 4

4_ رهبران و مبلغان دین نباید قشرهای ضعیف و تهیدست را از اطراف خود برانند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم بالغدوه و العشیّ یریدون وجهه

22- حق پذیرى مستضعفان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 111 - 3

3- پیام نوح (ع) ، دارای جاذبه بیشتر برای طبقات محروم جامعه

قالوا أنؤمن لک و اتبعک الأردلون

23- حقوق مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- نساء - 4 - 127 - 23، 24، 21، 17

17_ قرآن حاوی احکامی خاص ، درباره اطفال ناتوان و مستضعف

یفتیکم فیهنّ و ما یتلى علیکم فی الکتب .. و المستضعفین من الولدن

21_ خداوند ، خواستار احیای حقوق زنان ، یتیمان و مستضعفان

قل الله یفتیکم فیهنّ .. و إن تقوموا للیتمی بالقسط

23_ رعایت حقوق زنان ، یتیمان ، مستضعفان و اقامه قسط ، از مصادیق بارز خیرات و نیکیها

و ما تفعلوا من خير فإنّ الله كان به عليماً

«من خير» می تواند اشاره به تکالیفی باشد که در آیه آمده است.

24_ اعتقاد انسان به علم الهی ، زمینه ساز رعایت حقوق زنان ، یتیمان و مستضعفان

و المستضعفين من الولدن . . . و ما تفعلوا من خير فإنّ الله كان به عليماً

ص: 493

24- حمایت از مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 18

18 - اسلام ، حامی مستضعفان

والمستضعفين من الولدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 5 - 7

7 - اراده خداوند بر جهت گیری تحولات تاریخ به نفع مستضعفان

و نريد أن نميّ على الذين استضعفوا في الأرض

25- دعای مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 10، 15

10 - دعای مسلمانان مظلوم و مستضعف مکه به درگاه پروردگار برای رهایی از ستم حاکم بر آنان

والمستضعفين .. الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلِهَا

15 - مسلمانان مستضعف صدر اسلام ، خواستار فرمانده و نیروی انسانی از جانب خداوند برای رهایی از ستم کفرپیشگان مکه

واجعل لنا من لدنك ولياً واجعل لنا من لدنك نصيراً

26- دعای مستضعفان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 18

18 - استجابت دعای مستضعفان مکه ، با صدور فرمان جهاد از سوی خدا برای رهایی آنان

و ما لكم لا تقاتلون .. الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا

27- ذکر فرجام مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 47 - 2

2- پدید آمدن اختلاف میان مستضعفان و مستکبران، در آتش دوزخ و احتجاج و دلیل آوردن هر یک از آنان، حادثه ای شایسته یاد و یادآوری

و إذ يتحاجون في النار فيقول الضعفاء للذين استكبروا

«إذ» متعلق به فعل محذوف (أذكر) می باشد.

ص: 494

28- رد اعتراض مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 32 - 1, 2

1 - مستکبران در قیامت ، در رد نظر مستضعفان ، خود آنان را مردمانی مجرم معرفی خواهند کرد .

وقال الذين استكبروا للذين استضعفوا أنحن صددنكم عن الهدى . . . بل كنتم مجرمين

2 - مستکبران در قیامت ، اعتراض مستضعفان را در ایجاد گمراهی با قاطعیت تمام رد خواهند کرد .

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا أنتم لکنّا مؤمنين . قال الذين استكبروا ل

استفهام در «أنحن» انکاری است.

29- سرزنش مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 7

7_ توبیخ و سرزنش مستضعفان سر باز زده از هجرت ، از سوی ملائکه به هنگام مرگ

قالوا کنا مستضعفین فی الارض قالوا الم تکن ارض الله واسعه فتهاجروا فیها

30- شرایط پیروزی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 137 - 13

13_ صبر و مقاومت مستضعفان شرط تحقق امداد های الهی برای پیروزی آنان است .

تمت کلمت ربک . . . بما صبروا

31- صبر مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 137 - 13

13_ صبر و مقاومت مستضعفان شرط تحقق امداد های الهی برای پیروزی آنان است .

تمت کلمت ربک . . . بما صبروا

ص: 495

32- طرد مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 4

4_ رهبران و مبلغان دین نباید قشرهای ضعیف و تهیدست را از اطراف خود برانند.

و لا تطرد الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي يريدون وجهه

33- ظلم مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 19

19 - مستضعفان و مستکبران کافر ، هر دو ظالم اند .

و لو ترى إذ الظلمون موقوفون عند ربهم . . . يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا

خداوند، پس از آن که مشرکان را مردمانی ظالم معرفی کرد به بیان تفضیلی مشاجره آنان پرداخت. این نشان می دهد که مشرکان ظالم به دو گروه مستضعف و مستکبر تقسیم می شوند.

34- عدالت در حقوق مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 28

28_ تشویق خداوند به نیکی درباره زنان ، یتیمان و مستضعفان ، افزون بر رعایت قسط نسبت به آنان

و ما تفعلوا من خیر فإنّ الله کان به علیماً

35- عذاب اخروی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 19

19 - مستکبران و مستضعفان کافر ، در قیامت ، در غل ها گرفتار خواهند بود .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا.. تأمروننا أن نكفر بالله و نجعل له أنداداً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 48 - 7

7- اشتراك مستضعفان پيرو و رهبران مستكبر آنان ، در عذاب شدن با آتش دوزخ

إِنَّا كَلَّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ

ص: 496

36- عذاب مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 48 - 2

2 - اظهار ناتوانی کردن مستکبران در دوزخ ، از برآوردن درخواست مستضعفان پیرو خود ، مبنی بر کاستن از عذاب آنان

فهل أنتم مغنون عتًا نصیبًا من النار . قال الذین استکبروا إنا کلّ فیها

این که مستکبران می گویند: «ما و شما گرفتار عذابیم»، در واقع پاسخ منفی آنان به درخواست مستضعفان و اظهار ناتوانی کردن است؛ زیرا کسی که خود در آتش می سوزد، نمی تواند نجات دهنده دیگران از آن باشد و گرنه خود را نجات می داد.

37- عذرخواهی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 98 - 8

8 _ ناتوانی مستضعفان در مانده از هجرت ، عذری قابل قبول در پیشگاه خداوند

قالوا کنا مستضعفین فی الارض قالوا الم تکن ارض الله واسعه فتهاجروا فیها .. ال

38- عزت اخروی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 3 - 2

2 - کافران و مستکبران ، مردمی زبون و دون پایه و مؤمنان و مستضعفان انسان هایی شریف و صاحب منزلت در روز رستاخیز

إذا وقعت الواقعة .. خافضه رافعه

39- عوامل شرک مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 5

5 - مستضعفان در قیامت ، مستکبران را عامل اصلی شریک گرفتن برای خدا معرفی خواهند کرد .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا .. تأمرونا أن نكفر بالله ونجعل له أنداد

40- عوامل كفر مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 33 - 6

ص: 497

6 - مستضعفان در قیامت ، انتخاب کفر و بی دینی را تحمیلی از سوی مستکبران معرفی خواهند کرد .

إذ تأمرونا أن نكفر بالله و نجعل له أندادًا

کاربرد فعل «تأمرونا» (از ماده «أمر») و به معنای فرمان و دستور) دلالت می کند که مستکبران به صورت دستور آمرانه، مستضعفان را وادار به پذیرش عقیده ای می کرده اند.

41- عوامل گمراهی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 17

17 - مستکبران ، عاملی برای انحراف مردم از دین الهی و مانع ایمان آنان ، از دیدگاه مستضعفان

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا أنتم لكنّا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 32 - 1,3,4

1 - مستکبران در قیامت ، در رد نظر مستضعفان ، خود آنان را مردمانی مجرم معرفی خواهند کرد .

وقال الذين استكبروا للذين استضعفوا نحن صدقناكم عن الهدى . . . بل كنتم مجرمين

3 - مستکبران ، در قیامت ، خود را مانع حق پذیری مستضعفان در دنیا نخواهند دانست .

قال الذين استكبروا للذين استضعفوا نحن صدقناكم عن الهدى بعد إذ جاءكم

4 - مستضعفان گمراه و مؤاخذه شده در قیامت ، در دنیا از هدایت برخوردار بودند ؛ لکن آن را نپذیرفته اند .

قال الذين استكبروا للذين استضعفوا نحن صدقناكم عن الهدى بعد إذ جاءكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 1

1 - مستضعفان در قیامت ، بی گناه دانستن مستکبران را در گمراه کردن دیگران ، مردود شمرده و آنان را عامل اصلی آن معرفی خواهند کرد .

بل كنتم مجرمين . وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا بل مكر اليل والنهار إذ تأ

42- كيفر اخروي مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 33 - 24

24 - كيفر مستكبران و مستضعفان كافر در قيامت ، متناسب با كردار بد آنان است .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا .. وجعلنا الأعلى ل في أعناق الذين كفروا هل

ص: 498

43- کیفر مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 99 - 3

3_ مستضعفان ناتوان از هجرت ، به جهت ماندن در بلاد کفر ، سزاوار کیفرند . *

فاولئک عسی اللّٰه ان یعفو عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 48 - 1

1 - اعتراف مستکبران به مشترک بودنشان با مستضعفان پیرو خود ، در کیفر و عذاب الهی

قال الذین استکبروا إنّنا کلّ فیها

44- لجاجت مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 32 - 4

4 - مستضعفان گمراه و مؤاخذه شده در قیامت ، در دنیا از هدایت برخوردار بودند ؛ لکن آن را نپذیرفته اند .

قال الذین استکبروا للذین استضعفوا نحن صددنکم عن الهدی بعد إذ جاءکم

45- مراد از مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 106 - 10

10_ حمران گوید از امام صادق (ع) درباره مستضعفان سؤال کردم ، فرمود : « هم لیسوا بالمؤمنین و لا بالكفار و هم المرجون لأمر اللّٰه

;

آنان نه مؤمن هستند و نه کافر و آنانند واگذار شده به امر خدا» .

46- مرگ مستضعفان

6_ ناگواری حال مستضعفان سر باز زده از هجرت ، به هنگام مرگ *

قالوا فيم كنتم قالوا كنا مستضعفين في الارض

استفهام توبيخی «فیم کنتم» حکایت از حالت سخت گنهکاران مستضعف دارد.

7_ تویخ و سرزنش مستضعفان سر باز زده از هجرت ، از سوی ملائکه به هنگام مرگ

قالوا كنا مستضعفين في الارض قالوا الم تكن ارض الله واسعه فتهاجروا فيها

47- مستضعفان حقیقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 98 - 2،7

2_ مستضعفان حقیقی کسانی هستند که توانایی هجرت و گریز از سیطره مشرکان و کافران را ندارند .

الّا المستضعفین . . . لا یستطیعون حیلہ و لا یهتدون سبیلاً

به کارگیری عنوان مستضعف برای ناتوانان از هجرت، پس از رد ادعای استضعاف توانمندان بر هجرت، اشاره به این است که مستضعفین، فقط ناتوانان از هجرت هستند.

7_ ناتوانان از شناخت دین و احکام الهی ، در زمره مستضعفان حقیقی هستند .

الّا المستضعفین . . . لا یستطیعون حیلہ و لا یهتدون سبیلاً

برداشت فوق را فرمایش امام باقر (ع) تأیید می کند که در معنای «مستضعفین» در آیه فوق فرمود: هو الذی لا یستطیع الکفر فیکفر و لا یهتدی سبیل الایمان فیؤمن . . .

معانی الاخبار، ص 201، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 536، ح 506.

48- مستضعفان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 18

18_ جهنّم ، جایگاه مستضعفانی که با داشتن توانایی هجرت در محیط کفر بمانند .

فاولئک مأویهم جهنّم

بنابر اینکه سرزنش به جهت ترک هجرت باشد که خود از واجبات است، نه خصوص عمل نکردن به احکام دین.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 47 - 1

1 - وجود اختلاف میان مستضعفان و مستکبران ، در آتش دوزخ و اقدام آنان به احتجاج و دلیل آوردن

وإذ يتحاجون في النار فيقول الضعفُؤا للذين استكبروا

49- مستضعفان در حكومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 47 - 4

4- وجود دو قشر ضعیف و توانمند، در جامعه فرعون و حاکمیت نظام طبقاتی بر آن جامعه

وإذ يتحاجون في النار فيقول الضعفُؤا للذين استكبروا

ص: 500

50- مستضعفان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 16

16 - اعتراض مستضعفان به مستکبران در قیامت ، به این که آنان مانع ایمانشان گردیدند .

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا انتم لكتنا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 32 - 1,2,3

1 - مستکبران در قیامت ، در رد نظر مستضعفان ، خود آنان را مردمانی مجرم معرفی خواهند کرد .

وقال الذين استكبروا للذين استضعفوا نحن صدقنكم عن الهدى . . . بل كنتم مجرمين

2 - مستکبران در قیامت ، اعتراض مستضعفان را در ایجاد گمراهی با قاطعیت تمام رد خواهند کرد .

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا انتم لكتنا مؤمنين . قال الذين استكبروا ل

استفهام در «أنحن» انکاری است.

3 - مستکبران ، در قیامت ، خود را مانع حق پذیری مستضعفان در دنیا نخواهند دانست .

قال الذين استكبروا للذين استضعفوا نحن صدقنكم عن الهدى بعد إذ جاءكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 1,3,5,6,16

1 - مستضعفان در قیامت ، بی گناه دانستن مستکبران را در گمراه کردن دیگران ، مردود شمرده و آنان را عامل اصلی آن معرفی خواهند کرد .

بل كنتم مجرمين . وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا بل مكر اليل والنهار إذ تأ

3 - مستضعفان در قیامت ، تلاش مکارانه و شبانه روزی مستکبران را ، مانع ایمانشان معرفی خواهند کرد .

لولا انتم لكتنا مؤمنين . قال الذين استكبروا . . . بل كنتم مجرمين . وقال الذين است

5 - مستضعان در قیامت ، مستکبران را عامل اصلی شریک گرفتن برای خدا معرفی خواهند کرد .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا .. تأمرونا أن نكفر بالله و نجعل له أنداد

6 - مستضعفان در قیامت ، انتخاب کفر و بی دینی را تحمیلی از سوی مستکبران معرفی خواهند کرد .

إذ تأمرونا أن نكفر بالله و نجعل له أندادًا

کاربرد فعل «تأمرونا» (از ماده «أمر») و به معنای فرمان و دستور) دلالت می کند که مستکبران به صورت دستور آمرانه، مستضعفان را وادار به پذیرش عقیده ای می کرده اند.

16 - مستضعفان گمراه شده از سوی مستکبران ، با مشاهده عذاب در قیامت ، از کرده خود پشیمان خواهند شد .

وقال الذين استضعفوا .. وأسروا الندامة لما رأوا العذاب

بنابراین که ضمیر فاعلی «أسروا» به «استضعفوا» برگردد، نکته یاد شده قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 501

2- کافران و مستکبران ، مردمی زیون و دون پایه و مؤمنان و مستضعفان انسان هایی شریف و صاحب منزلت در روز رستاخیز

إذا وقعت الواقعة .. خافضه رافعه

51- مستضعفان فکری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 98 - 13

13_ کودکان و مردان و زنانی که عقل کودکانه دارند ، مستضعف فکری بوده و مشمول تکالیف الهی نیستند .

ألا المستضعفين .. ولا يهتدون سبيلا

امام باقر (ع) در مورد مستضعف در آیه فوق فرمود: .. و الصبيان و من كان من الرجال و النساء على مثل عقل الصبيان مرفوع عنهم القلم.

معانی الاخبار، ص 201، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 537، ح 506.

52- مستضعفان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 75 - 3

3_ مستضعفان و اشراف مستکبر ، دو طبقه متمایز از یکدیگر در میان قوم ثمود

قال الملائة الذين استكبروا من قومه للذين استضعفوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 76 - 1

1_ مجادله کفرپیشگان مستکبر قوم ثمود با مستضعفان مؤمن به صالح

استضعفوا لمن .. مؤمنون. قال الذين استكبروا إنا بالذی ءامنتم به كفرون

53- مستضعفان قوم نوح و نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 7

7_ انحصار پیروان نوح به قشر مستضعف و تهی دست ، بهانه و دستاویز اشراف برای ایمان نیاوردن به او و انکار رسالت های وی

فقال المألاً .. ما نریک اتباعک إلا الذین هم أراذلنا بادی الرأی

ص: 502

54- مستضعفان کافر قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 4

4_ گروهی از مستضعفان قوم ثمود رسالت صالح (ع) را تصدیق کرده و به وی ایمان آوردند .

لذین استضعفوا لمن ءامن منهم

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر «منهم» به «الذین» در «لذین استضعفوا» برگردد، نه به «قومه». در این صورت «لمن ءامن» بدل بعض از کل برای «لذین استضعفوا» است و مفاد آن تقسیم مستضعفان به دو طایفه مؤمنان و غیر مؤمنان خواهد بود.

55- مستضعفان مظلوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 11

11_ مسؤولیت بین المللی جامعه اسلامی در برابر مستضعفان خداپرست تحت ستم

و ما لکم لا تقاتلون فی سبیل اللّٰه و المستضعفین .. الذّٰین یقولون ربّنا اخرجنا م

56- مستضعفان مؤمن قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 8,9,10

4_ گروهی از مستضعفان قوم ثمود رسالت صالح (ع) را تصدیق کرده و به وی ایمان آوردند .

لذین استضعفوا لمن ءامن منهم

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر «منهم» به «الذین» در «لذین استضعفوا» برگردد، نه به «قومه». در این صورت «لمن ءامن» بدل بعض از کل برای «لذین استضعفوا» است و مفاد آن تقسیم مستضعفان به دو طایفه مؤمنان و غیر مؤمنان خواهد بود.

8_ مستضعفان مؤمن قوم ثمود با پاسخی قاطع به کفرپیشگان، ایمان و باور خویش را به صالح و تمامی رسالت های وی اعلان کردند .

أتعلمون .. قالوا إنا بما ارسل به مؤمنون

9_ مستضعفان مؤمن قوم ثمود، در پاسخ مستکبران، کفر خویش به معبودان دروغین را اعلان کردند .

قالوا إنا بما أرسلنا به مؤمنون

حصر اضافی کہ از تقدیم «بما ارسل» بر «مؤمنون» به دست می آید، بیانگر این است که مستضعفان، علاوه بر اعلان ایمان به صالح و رسالت‌های وی، بیزاری خویش را از معبودان دروغین نیز بیان داشتند.

10 _ مستضعفان مؤمن از قوم ثمود، مردمانی پایدار و راسخ در ایمان خویش

ص: 503

قالوا إنا بما أرسلنا به مؤمنون

از اینکه مؤمنان قوم ثمود مقصود خویش را با جمله اسمیه و به همراه «إِنَّ» بیان کردند و با کلمه «ما»ی موصوله ایمان خویش را به تمامی رسالتهای صالح اعلان داشتند، معلوم می شود آنان در ایمان خویش بسیار جدی و پایدار بودند.

57- مستضعفان و ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 4

4_ ناتوانی از انجام تکالیف الهی ، پاسخ ماندگاران در سیطره کفر و شرک به فرشتگان مأمور گرفتن جان

قالوا فیم کنتم قالوا کنا مستضعفین

58- مستضعفان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 17

17 - اظهار پشیمانی مستکبران و مستضعفان کافر در قیامت ، با مشاهده عذاب

و أسروا الندامه لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ

«أسرّ» از لغت هایی است که معنای متضاد دارد (مفردات راغب) و به معنای آشکار کردن و پنهان کردن است که آنان پشیمانی خود را اظهار خواهند کرد.

59- ملائکه و مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 7

7_ توبیخ و سرزنش مستضعفان سر باز زده از هجرت ، از سوی ملائکه به هنگام مرگ

قالوا کنا مستضعفین فی الارض قالوا الم تکن ارض الله واسعه فتهاجروا فیها

60- منشأ حاکمیت مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - قدرت خدا بر حاکمیت بخشیدن به مستضعفان زمین و به اضمحلال کشاندن مستکبران

فأخرجنهم من . . . و أورثنهم بني إسرائيل

ص: 504

61- موانع ایمان مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 16،17

16 - اعتراض مستضعفان به مستکبران در قیامت ، به این که آنان مانع ایمانشان گردیدند .

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا اَنتم لَكُنَّا مؤمنين

17 - مستکبران ، عاملی برای انحراف مردم از دین الهی و مانع ایمان آنان ، از دیدگاه مستضعفان

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا اَنتم لَكُنَّا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 3

3 - مستضعفان در قیامت ، تلاش مکارانه و شبانه روزی مستکبران را ، مانع ایمانشان معرفی خواهند کرد .

لولا اَنتم لَكُنَّا مؤمنين . قال الذين استكبروا ... بل كنتم مجرمين . وقال الذين است

62- مؤاخذه اخروی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 18

18 - مستضعفان تابع نیز ، در صورت انتخاب عقیده کفرآلود ، همچون مستکبران مؤاخذه خواهند شد .

ولو ترى إذ الظالمون موقوفون عند ربهم .. يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا

63- نجات مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 19،12،4،3،2

2_ وجوب جنگ و مبارزه برای رهایی مستضعفان

و ما لكم لا تقاتلون في سبيل الله و المستضعفين

مراد از جنگ در راه مستضعفان _ به قرینه ادامه آیه _ جنگیدن برای رهایی آنان از چنگال ستمگران است. در برداشت فوق، «المستضعفین» عطف بر «الله» گرفته شده است.

3_ متخلفان از جهاد در راه خدا و رهایی مستضعفان، مورد سرزنش و توبیخ خداوند

و ما لكم لا تقاتلون فی سبیل الله و المستضعفین

4_ جنگ برای رهایی مستضعفان موحد، از مصادیق جهاد در راه خداست.

و ما لكم لا تقاتلون فی سبیل الله و المستضعفین

مراد از راه مستضعفین، رهایی آنان است. بنابراین «المستضعفین» عطف است بر «سبیل الله»؛ و این عطف، خاص بر عام می باشد. زیرا آنچه به امر خدا انجام می گیرد، نمی تواند خارج از «سبیل الله» باشد.

ص: 505

12_ رهایی مستضعفان موحد ، مجوّز جهاد ابتدایی

و ما لكم لا تقاتلون في سبيل الله و المستضعفين .. الذين يقولون ربنا اخرجنا م

19_ ارتش آزادیبخش اسلام ، مددی الهی برای رهایی مستضعفان موحد

و ما لكم لا تقاتلون .. و اجعل لنا من لدنك نصيراً

64- نیکی به مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 28

28_ تشویق خداوند به نیکی درباره زنان ، یتیمان و مستضعفان ، افزون بر رعایت قسط نسبت به آنان

و ما تفعلوا من خیر فإنّ الله کان به علیماً

65- هدایت مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 32 - 4

4 - مستضعفان گمراه و مؤاخذه شده در قیامت ، در دنیا از هدایت برخوردار بودند ؛ لکن آن را نپذیرفته اند .

قال الذين استكبروا للذين استضعفوا نحن صدقكم بعد إذ جاءكم

ص: 506

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

